

Bibliotéka poučná a zábavná
vydávaná
„Dědictvím sv. Cyrilla a Methoděje“

Všeckých Dědictvím vydaných spisů č. 52. na rok 1905

Anežka a Zuzanna
čili
poslední léta pronásledování Diokleciánova

Dějepisná povídka.

Vlašsky sepsal	Česky upravil
P. František Xav. Rondina,	František Jiráek,
kněz Tovaryšstva Ježíšova.	farář.

Z katolických missií.

Podává
Maxmilian Weinberger,
vikář pŕi domě v Brně.

V BRNĚ 1905.

V kommissi u Karla Winikra v Brně, Bedřicha Grosse v Olomoci
a v Cyrillo-Methodějském knihkupectví (Gustava Francla) v Praze

Anežka a Zuzanna

čili

poslední léta pronásledování
Diokleciánova.

Dějepisná povídka.

Vlašsky sepsal

P. František Xav. Rondina,

kněz Tovarysstva Ježíšova.

Česky upravil

František Jirák,

farář.

Slovo k čtenáři.

Tato povídka jest skutečnou událostí upravenou na způsob románu, v němž proti sobě stojí obojí Řím: křesťanský i pohanský, zosobněný v bytostech nikoliv vymyšlených, nýbrž skutečných, které skutečně žily za času posledního pronásledování Diokleciánova, jenž byl císařem římským od r. 284—305. Poněvadž však péro mého daleko vznešenější a povolanejší — totiž kardinála Wisemana — v překrásném románu „Fabiola“ již osvětlilo onu dobu pro církve tak slavnou: umínil jsem si nepředváděti těchže osobností, až na některé, jako na př. Anežku a Pankráce, které umučeny byly právě za druhého a posledního pronásledování Diokleciánova, anebo které v oné době ještě žily jako slavná Lucina. Pokud se týče Zuzanny, hlavní to osoby této povídky, posunul jsem poněkud rok jejího mučeníctví a to jednak z té příčiny, že přesný letopočet, kdy byla obětována za čistotu panenskou a víru, není zjištěn, jednak také proto, že toho žádala osnova a plán této povídky. U hošíka Pankráce přidržel jsem se více dějepisu; odtud se vysvětluje různý jeho zjev ve Fabiole a v této povídce. Rovněž u Anežky a ostatních osob sledoval jsem jasné stopy jimi zanechané v zápisech o jejich mučeníctví a v dějinách církevních.

Nejsou-li paměti mučeníků římských tak četny a vytříbeny, jak bychom si vroucně přáli, byl tím vinen požár papežského archivu, kde bývaly opatrovány, jenž zapálen byl na rozkaz pronásledovatelů. Jakmile však nedlouho na to od Konstantina se dostalo církvi pokoje, podařilo se spisovatelům církevním a jáhnům církve římské z výpovědí očitých svědků sebrati zprávy o mučeníctví nejslavnějších reků křesťanských v Římě, kteréžto zprávy ve zbožné úctě dochovány od století do století až po nás.

Kéž nadchne tato moje povídka — tak převroucně si přeji — duše křesťanské oním duchem obětavosti, jímž tak vynikala prvotní církev, a jenž posud žije a hýbá srdcem pravých, třebaš tajných, mučenisků povinnosti, lásky křesťanské a víry!

Spisovatel.

Kapitola I.¹⁾

Otroci.

Dříve než sbratřeno bylo lidstvo zákonem lásky křesťanské, spočívalo na více než na dvou třetinách pokolení lidského břímě otroctví, takže mohlo se říci, že společnost lidská jest skupením pánův a otrokův. Jsme na sklonku třetího století křesťanského letopočtu; Řím, město Caesarův, úhlavní to nepřítel města Božího, je přeplněn těmito nešťastníky, kteří tvoří asi devět desetin jeho obyvatelst^{va}. Vítězství císaře Maximiána na západě a Galeria Caesara na východě přivádějí do Říma po suchu i po moři četné zástupy zajatců válečných i křesťanův odsouzených ke krutému otroctví. Dále též obchodníci s lidským masem rozmnožují jejich počet, slídíce po nich až ve žhavých písčinách libických anebo shledávající je po tržištích asijských a afrických.

Počet těchto obětí pohanského sobectví jest nesmírný a osud jejich k neuvěření nešťastný.

¹⁾ Upozorňuji čtenáře hned na počátku, že osoby v této povídce jsou vesměs skutečny, jako též skutečnou jest osnova její.

Jsou, abych s Tacitem mluvil, „*potius nulli quam viles*“, jsou považováni ne za osoby, nýbrž za zboží, s nímž může pán naložiti dle své libovůle. Žádný zákon jich nebrání proti zvůli anebo ukruťství jejich pána. Soudy nepřipouštějí jejich svědectví při vyšetřování; a zákon neuznává jejich práv náležejících k osobnosti a důstojnosti lidské až na to, že mohou se z otroctví vykoupiti. Než ach! Co sebezapírání a obětí stojí je nastřádání obnosu žádaného k cíli tomu! Co říci dále o kruté vládě jejich pánů bez srdce anebo jejich hlídačů nad pány ještě surovějších? Za nejnepatrnější poklesky ukládá se jim nelidský trest. Jeden z nejobyčejnějších záležití v tom, že se jim na krk položí tak řečená „*furca*“ (čti furka) či „*patibulum*“ t. j. trám, jenž jim svírá a ohýbá šíji, kdežto ruce trýzněného jsou přivázány k oběma jeho koncům. Ti, kdož se vze-
přeli, bývají odsouzeni k lámání skal a k dobývání kovů; uprchlíci dostávají na čelo vpálené znamení a bývají spoutáni řetězy; ti pak, kdo zločinu se dopustili, bývají přibiti na kříž anebo hozeni za potravu dravým šelmám v amfiteatru (okrouhlém divadle).¹⁾

Tak zachází se s otroky ve společnosti pohanské, kdežto křesťanská všemožně o to pra-

¹⁾ Jistý starý zákon, později zrušený, odsuzoval k smrti všechny otroky, jestliže pán jejich od jednoho z nich ve vlastním domě byl zavražděn, a nebylo-li možno vraha vypátrati. Tak na př., když zabít byl jistý velmož, jenž měl 400 otroků, byli všichni usmrceni, poněvadž nebylo lze mezi nimi vypátrati vraha. (Tac. Ann. XIV. 42., 44.)

cuje, aby přetrhána byla jejich pouta a povznese-
na opět utlačovaná jejich důstojnost lidská.

Byl jasný říjnový den. Paprsky vycházejícího slunce odrážely se o pozlacené cimbuří chrámů, o obrovské sloupy a sochy rovněž z pozlaceného bronzu, jimiž se třpytily vršky Kapitolu a Palatina, takže se zdálo, jakoby v plamelech tonulo pyšné hlavní město říše římské. Lid dělný záležející skoro vesměs z otroků¹⁾ počínal opět své práce; zástupy klientů ubíraly se k domům panským vzdát ranní pozdrav svým příznivcům a ochrancům;²⁾ a poslední vozy mizely z ulic městských,³⁾ které se oživovaly pojednou lidem čilým. Otroci a propuštěnci z domů šlechtických pospíchali k „forum cupedinis“, velkému to tržišti na potraviny, jež položeno bylo blíže třídy svaté (via sacra);⁴⁾ tam byly na prodej vybrané lahůdky z masa a ryb, jablka ranná a vzácná, jež prodávána byla za cenu zlatou,⁵⁾ a všechny možné pochoutky a pamlsky. Ti však, kdož byli z domů měšťanských a nájemníci rozcházeli se po jiných náměstích či tržištích. Byloť jich v Římě mnoho, jako na př.

¹⁾ Umění, řemesla a největší část živností byla považována u Římanů za věc nedůstojnou svobodného občana a proto byla ponechána otrokům.

²⁾ To bývalo zvykem v Římě.

³⁾ Jízda vozů po ulicích za dne byla zakázána, vyjmoucí ony vozy, které dovážely stavivo k veřejným podnikům.

⁴⁾ Nalézalo se na levo od chrámu Venuše a Říma hledíc k amfiteatru.

⁵⁾ „Ubi poma veneunt contra aurum“ („kde prodávají jablka za zlato“). Varr. De re rustica I. I., cap. 2.

boarium (t. j. tržiště na dobytek), olitorium (zelný trh), piscatorium (rybí trh) a jiná, o nichž budeme mluvit později příležitost se zmíniti. Veliký však nával a shon lidí za obchodem jdoucích byl v onu hodinu zvláště u bran městských, kudy se přiváželo do Říma množství zboží všelijakého a vína z krajín blízkých, a pak podél řeky, na níž se to hemžilo bárkami a čluny s nákladem obilí přivezeného na lodích až z Ostie, ryb a konečně i zboží lidského. To namačkáno bylo na veliké bárce vlečené dvěma loděmi, jež pluly s největším úsilím, až přirazily k přístavu, jemuž dnes se říká přístav na velkém nábřeží (Ripa grande). Tam čekalo několik obchodníků s otroky s tváří odpornou a s pohledem dravců, ozbrojených holemi a pruty, aby nešťastníkům těm dali první „laskavou“ přivítanou.

Samoten a stranou od této smečky lupičů, s tváří plnou soucitu, mlčky a smutně stál vznešený Říman zahalený v širokou svou tógu. Byl to Thrason z rodiny šlechtické (patricijské), bohatý, náboženství křesťanského a celým srdcem nakloněný lidem nešťastným. Čekal také na otroky, ale za účelem zcela jiným než oni obchodníci s lidským masem.

Když přistála bárka s ubožáky u břehu, poručil prodavač otroků zvaný „mango“ nebo „mercator venalitiis“ těm, kteří již byli prodáni a určeni pro kupce na ně čekající, vystoupiti na zemi. Bylo jich 200 mužů i žen, vesměs bosých a bídně oděných. Muži měli na sobě krátkou tuniku bez rukávů, jež jim byla sotva po lýtka;

barvy byla tmavé, zemité, a plna záplat. Ženy pak byly oblečeny v sukničce z hrubé látky barvy hnědé, jež jim nebyla ani po kotníky. Muži i ženy měli na vrchu jakýsi plášť proti nepohodám počasí; ten však byl děravý na všech stranách, tak že ho vlastně měli spíše pro jméno než pro ochranu.

Na Thrasonovi bylo pozorovati, kterak vlnou mu oči, a kterak dusí v sobě povzdech z útrpnosti, jež svírala srdce jeho při pohledu na ně, zvláště když viděl, kterak jim dávají na nohy řetězy anebo pouta, aby jim učinili nemožným útěk. Nemoha jich vykoupiti, poněvadž byli v moci jiných, umínil si, že vybaví aspoň zbytek otroků, kteří za chvíli měli býti prodáváni u veřejné dražbě, počtem asi 150 obojího pohlaví. Šel tedy za nimi až k místu, kde měli býti prodáváni; byla to veliká místnost u chrámu boha Kastora¹⁾. Tam pak postavil se před t. zv. „catasta“ t. j. dřevěné lešení, na němž byli otroci na prodej vystaveni.²⁾

Jedni měli na hlavě pokrývku z bílé vlny, jiní věnec z listů³⁾ a všichni nesli na prsou tabulku, na níž bylo udáno každého jméno, stáří, vlast, schopnosti tělesné i duševní a také chyby a vady.⁴⁾

¹⁾ Kdykoli mluvím v této povídce o místopisu a lido-
pisu starého Říma, shoduje se vše se zprávami, jež mně po-
skytly práce nejslavnějších spisovatelů starých i nových.

²⁾ Plautus. Curc. 481. a Sen. ad Seren 13. 4. p.

³⁾ Pokrývka byla odznakem obyčejného otroka, věnec
z listů znamenal zajatce válečného, jenž byl učiněn otrokem.

⁴⁾ To bylo poručeno od edilů, aby kupující nebyli
šizeni v ceně lidského zboží.

Obchodník s otroky byl Arab, člověk surový a nelítostný; ten s velikou horlivostí svolával lidi kolem svého zboží a vychvaloval jeho vzácné vlastnosti.

„Římané“ — křičel, co měl dechu — „projel jsem všechny země i moře, abych sebral otroky, kteří už za něco stojí v každém způsobu umění i řemesel. Mám tady jednoho lékaře a lazebníka, jenž zmůže i Eskulapa, voňavkáře, který zná všechny voňavé šťávy indické, velmi znamenitého učitele řečtiny, výborného krasopisce; dále sochaře, sestavovatele mosaikových obrazů, malíře a jiné umělce velice dovedné v každém způsobu práce: ve dřevě, v železe i mramoru. Nechybí ani statní oráči, zahradníci a kuchaři, kuchaři obzvláště, takže by dovedli ve chvílce upravit večeri na pohostění samých bohův. Chcete mítí lidi silné k závodům athlétickým a hrám šermířským? Nuže, tu máte několik takových kusů, na které by si netroufal ani náš božský Herkules.“ Toto slovo však pronesl jen skrze zuby z bázně, aby snad neurazil „pobožných“ uší pohanů, kteří stáli kolem. — „Přejete si služby pro své manželky a dcerušky? Mám statné, hodné, kvetoucí zdravím!“ — A při těch slovech ukazoval na ně do zadu, kdež stály v ústraní plny studu se krčíce a mnohé z nich s blesky rozhořčení v očích.

Po této chvástavé řeči vzal jednotlivé, kteří byli nejlépe urostlí a nejkrásnější, za ruku a představuje je obecnstvu mluvil:

„Pánové, pohledte, jaký to výkvět lidstva!

Jak jsou silni, statni, jak silných údů, svalnatí, jak kypí životem a silou: kostnaté plece, šije svalnaté, prsa jak Herkules, bok mohutný, paže svalnaté a silné!“

Tak mluvě obracel je se všech stran popleskáváje je dlaní brzy na prsou, brzy na pažích; potom otevřel jim ústa, jako se obyčejně dělává koním, a dodal: „Hleďte, zuby jak perly! Žádný z nich nepáchne ani není uvnitř vyžraný. Všichni také mají zrak jako rys a výborný sluch . . .“¹⁾

„A výbornou chuť k jídlu“ — přerušila ho vtipná nějaká hlava za smích okolostojících.

„Toť se ví“ — odpověděl vyvolávající obchodník — „ani otroci nenajedí se vzduchu! Ale, věřte mi, tito zde spokojí se kaší z otrub anebo kukufice, nepijí vína, neb aspoň se nepřepijí.“

„Ani o slavnostech Bakchových na počest boha vína?“ otázal se jeden z posluchačů.

„Ani to ne.“

„Toť věru div!“

„Zajisté“, odpověděl prodavač; „a připomenu ještě k tomu, že nejsou svárlivi, rozpustili, haštěřivi, nýbrž tiši a krotci jako beránci. Nejsou nepoddajni a počouchlí, jako největší část otroků, nýbrž jsou to lidé pracovití a snaživí; netoulají se, nýbrž zůstávají doma a jsou věrnější než strážný pes domu.“

Thrason slyše takovou chválu pravil sám k sobě: „Povídá-li pravdu, pak není pochybnosti, že jsou tito otroci křesťané.“ Aby se o tom přesvědčil, jal se bystře pozorovati jejich chování

¹⁾ Horat. II. Sat. 3. v. 284.

i výraz jejich tváře. A tak zpozoroval, že velmi mnozí z nich skromností v tváři a v celém držení těla, častým pozvédáním očí k nebesům, a tím, že rty jejich šeptaly tichou modlitbu, projevovali se, čím skutečně z největší části byli, totiž křesťany. Přistoupil tedy blíže k lešení, aby ho lépe viděli, a poznamenal se potají křížem. Při tomto znamení rozjasnil náhle paprsek radosti tváře onoho zástupu otrokův a sladký úsměv objevil se na jejich rtech. Někteří z nich též položili ruku na prsa a dávali mu tím znamením na jevo svou touhu dostatí se k němu a ne k pohanům. Thrason kývnutím hlavy dal jim na srozuměnou, že je odkoupí.

Přišel na trh dobře jsa opatřen penězi jednak svými vlastními, jednak od biskupa a dříve Anežky a Zuzanny, které velice se ujímaly vykupování otroků. Nicméně bylo se obávati, že jeho hotovost mohla by býti nedostatečnou. Proto však Thrason myslí nepozbýval aniž upustil od svého záměru. Jeho veliká láska a neomezená důvěra v Boha vystačily na všechno; o čemž dlouhou a šťastnou zkušeností s dostatek se přesvědčil.¹⁾ Pln odhodlanosti přistoupil tedy k obchodníku a vybíral jednotlivé, projevuje ochotu, že je odkoupí. Bylo jich velikých a malých, mužův i žen celkem osmdesát. Obchodník usmívaje se radostí nad značným výdělkem, který s jistotou očekával, zavolal je k sobě a pravil Thrasonovi:

¹⁾ Thrason znám byl mezi křesťany římskými velikou svou láskou křesťanskou.

„Vzácný Římane, dobře pozoruji, že jste velmi obeznalý a zkušený ve výběru otrokův. U Herkula! Vy je poznáte po dechu! A já mám čest vám říci, že nikdo nemá oka bystřejšího a jemnějšího čichu než vy. Vybral jste si právě výkvět mých lidí, totiž takové, kteří nade všechny vynikají láskou k práci, střídmostí, způsobností, věrností a trpělivostí v snášení hladu, žízně, zimy, horka, únavy a ran . . .“

„Ach! Také ran?“ zvolal s nevolí Thrason.
„Ty jsi tedy s nimi špatně nakládal?“

„Chraň Bůh, slovutný pane, zacházel jsem s nimi spíše jako se svými dětmi. Dříve než se dostali do mojí moci, byli držáni jako psi na řetěze; nedostávali než černého chleba, aby hladem nezhylnuli, a místo laskavého slova ran až nazbyt. Teď však nic takového. Podívejte se jen, jak dobře vypadají v těle, jak jsou silní a mohutní postavou! . . .“

„A což tyhle jízvy, tyhle modřiny, tyhle rány ještě čerstvé, které vidím na jejich plecích a na prsou?“

„Hlouposti! Toť se ví, že, když karabáč spustí, dostane nějakou i nevinný.“

„Vy kupčci s lidským masem jste mi všichni jednoho zrna, samá sběř zralá pro galeje a šibenici“, řekl mezi zuby Thrason. Potom pravil obchodníkovi: „Tak mi tedy pověz, kolik chceš za každého!“

Obchodník zavolal k sobě otroka asi třicetiletého, milé a velmi příjemné postavy, vzezření ušlechtilého a zdvořilého pohledu a pravil: „Zde

ten jest synem Martovým, sloužíval pod prapory římskými a býval setníkem; poněvadž však nechtěl obětovati Jovišovi nejvyššímu, byl zbaven důstojenství a prodán za otroka. Je to zboží vzácné, důstojník! Měl bych žádati za něho cenu nejvyšší; ale vám k vůli, velevzácný Římane, hodně slevím. Za 10.000 sesterců bude váš!“¹⁾

V tom přiskočil bohatý jakýs pohan a zvýšil cenu jeho na 12.000 sesterců. A tu se mezi oběma roznítil zápas, jelikož druh druhu nechtěl ho popustiti. „Patnáct, dvacet, třicet tisíc sesterců!“ zněly postupně nabídky, jež křížovaly vzduchem, jako rakety ohňostroje, až konečně zůstal otrok Thrasonovi, jenž za něj nejvíce podával.

Potom došlo na statného Afričana, černého a lesklého jako dřevo ebenové, a pak ostatní otroky pocházející z Egypta, ze Syrie, z Malé Asie a z rozličných krajín evropských; tu znovu rozohnil se zápas. Thrason však byl tentokrát podporován od kněze Gabinia,²⁾ jenž tam právě v příhodnou chvíli přišel, a proto se mu podařilo aspoň ty vykoupiti, které poznal jako bratry u víře.

Kupní smlouva uzavírala se tímto způsobem: Kupující přistoupil s jedním assem,³⁾ to jest bronzovou mincí, podle zvyku k vážkám a pronesl

¹⁾ Jeden sestercius byl o něco více než $\frac{1}{3}$ liry či 21 centesimů, t. j. asi 18 h.

²⁾ Nazývá se též Gabinus.

³⁾ Byla to nejmenší mince, která za doby císaře platila o něco méně, než náš jeden halěr.

tuto formuli: „Prohlašuji, že tento otrok mně po právu římském náleží, a že já jsem ho koupil tímto penízem a těmito vážkami.“ Při tom zazvonil bronzovým assem o miskou vážek, vyplatil cenu smluvenou a stal se tak majitelem otroka.¹⁾

Jestliže jásali vykoupení radostí pozorujícíce, že dostali se v moc svých bratří u víře v Římě, tož neméně těšili se jejich osvoboditelé z veliké zásluhy, již si získali před Bohem a před církví. To jediné je rmoutilo, že nemohli vysvoboditi také pohanské otroky, poněvadž jich bylo příliš mnoho, a poněvadž sběhlo se mnoho kupců, kteří zvyšovali jejich ceny do výše závratné.

Než láska vždy vynalézavá vnukla Thrasonovi myšlenku utéci se o podporu k Aglai, jedné z nejbohatších paní římských, a k vrchnímu správci jejímu Bonifacioví, štědrému almužníku. Svěřil se s úmyslem svým Gabiniovi. Ten se zarazil a váhal s odpovědí. Věru, zdálo se mu trpkým, že by se mělo jíti o pomoc k osobám víry, ne však mravů naskrze křesťanských. Maje však na zřeteli přítomnou nouzi, schválil jeho záměr. I pospíchali oba společně k domu Aglainu. Tam pak byvše uvedeni k vrchnímu správci domu Bonifacioví, vyložili mu, proč přišli.

Bonifác muž zlatého srdce, sotva že uslyšel jejich žádost, povstal a odešel rychle k paní; obdržev pak její svolení, vzal s sebou tašku

¹⁾ To bývalo zvykem zachovávaným při koupi a prodeji otroka.

plnou zlatáků (nummus aureus¹⁾) a odebral se s nimi na trh. Přišedše tam viděli, že cena zboží lidského klesla. Zbývalo tam sotva 30 otroků, zbytek, jehož žádný kupec nechtěl. Lišiliť se tito naprosto od ostatních: byli vyzábílí, příliš mladí anebo zase příliš staří, vesměs na úmor. Nicméně skoupil Bonifác všechny a odvedl je s sebou domů provázen blahorečením obou společníků svých, kteří z této události soudili na velmi dobrou budoucnost.

Po odchodu Bonifáciově vstoupil Thrason a Gabinius s otrokářem do nejbližší basiliky peněžnické (basilica Argentaria)²⁾ a vystavili mu bankovní list v úhrnné ceně 1,280.000 sesterců. Vyšedše odtud zavedli otroky do Argileta,³⁾ aby jim opatřili novou obuv, a odtud do loubí Neptunova⁴⁾, aby jim koupili lepší oblek.

Když pak byli již opět slušně ošaceni, uvedli je před nejvyššího úředníka v městě za příčinou zákonitého jich propuštění z otroctví.

¹⁾ Nummus aureus platil 25 italských lir anebo dle jiných 22½ (t. j. asi 11·25 zl. nebo 10·18 zl.).

²⁾ Basilika peněžnická (argentina) byla tím, čemu dnes říkáme bursa. Basilikou jmenovala se tehdejší ohromná budova o třech nebo pěti lodích, určená pro obchod a též pro zasedání soudů.

³⁾ Argiletum byla velmi živá ulice mezi městskou čtvrtí zvanou Suburra a náměstím římským; tam byly na prodej všechny druhy obuvi. Tamtéž mival svůj dům Quintus Cicero, bratr Marka Tullia.

⁴⁾ Loubí Neptunovo bylo prý obkličeno krámy oděvníckými a leželo u „septa Julia“, t. j. velké mramorové ohrady, ve kteréž se kdysi konávala shromáždění lidu (comitia) a později za doby císařův konala se tam divadelní představení.

Představili mu napřed setníka, jenž měl jméno Justin, ale dali si dobrý pozor, aby mu neprozradili, že býval důstojníkem u vojska a že zbaven byl důstojenství a prodán do otroctví pro svoji věrnost Kristu. Thrason předložil úředníkovi listinu o koupi a zákonitém držení a potom pronesl obvyklou formuli: „Chci, aby tento člověk byl svobodným.“ Na to „assertor“ či zástupce otroka¹⁾ dal mu lehký políček, a Thrason vzav ho za ruku zatočil jím jednou dokola a opakuje jmenovanou formuli propustil ho z otroctví.²⁾

Při ostatních nahradil úředník, aby se jednání příliš neprotahovalo, zmíněný způsob propouštění jiným kratším, jenž záležel v tom, že propuštěný zapsán byl do listin odhadních.

Když se otroci tímto způsobem opět dostali na svobodu, zavedli je oba osvoboditelé jejich opětně do loubí Neptunova a tam jim opatřili klobouk a tógu; neboť to byly dvě význačné známky svobodných občanů; odtud pak do restaurace, aby se tam zotavili.

Zatím dověděl se Kajus³⁾ od posla, kterého k němu poslal jeho bratr Gabinius, o koupi a propuštění velikého počtu otroků, a velice se nad tím zaradoval. Přikázal ihned své neteři Zuzanně, aby se postarala na večer toho dne

¹⁾ Otroky, jenž měl býti na svobodu propuštěn, nebyl ještě svobodným občanem a proto nebyl připuštěn k jednání soudnímu, nýbrž musil se dáti od jiného zastupovati.

²⁾ Takový byl obřad při propouštění otroka.

³⁾ Sv. Kajus byl biskupem římským čili papežem od roku 283—296.

o bratrské hody na slavné přivítání nových bratří; a dal na ně zváti nejvznešenější osobnosti církve římské.

Zuzanna byla dcerou Gabiniovou, jenž po smrti své manželky vstoupil do stavu duchovního a byl také před krátkým časem posvěcen na kněze od biskupa Kaja, svého bratra rodem i duchem. Zuzanna byla hodna svého otce i strýce; byla to dívka as dvacetiletá, čilého a bystrého ducha, vzdělaná nad svůj věk i nad své pohlaví, a pravý anděl sličností a dobrotou. Toho dne byla všecka zaujata přípravami k čestnému a radostnému uvítání, jakéž se chystalo propuštěným otrokům; a proto v pohyb uváděla celý dům, aby připravena byla bratrská hostina.

Na pomoc v potřebnou tu chvíli přišla jí nerozlučná její družka a přítelkyně, dívka Anežka, kterou brzy poznáme, přivádějíc s sebou hezký počet služek a služebníků.

Obydlí Gabiniovo a Kajovo bylo na „Vysoké stezce“ (alta semita¹⁾) a to přesně v třídě Mamurské (vicus Mamurius²); dělilo se ve dvě budovy směřující svým průčelím jednak k foru, jednak k zahradám Sallustiovým.³⁾ V jedné býval biskup, v druhé pak Gabinius s jedinou svou dcerou.

¹⁾ Tak nazývala se hořejší část ulice Quirinálské.

²⁾ Byla to ulice, blízko místa, kde stojí dnes kostel sv. Zuzanny.

³⁾ Tyto zaujímaly velikou rozlohu vily Ludovisi.

Kapitola II.

Křesťanská láska k bližnímu.

K večeru onoho dne velmi šťastného a radostného pro všechny, kteří chovali v prsou svých smýšlení křesťanské, sešlo se v domě Gabiniově několik osobností obojího pohlaví, které pozvány byly od biskupa k přátelským hodům, a o nichž bude řeč během vypravování. Z kněží sluší jmenovati Marcelína, jenž se později stal nástupcem Kajovým v papežské důstojnosti, ze světských pak pánů Thrasona, ježž jsme už poznali při jeho šlechetném činu, a ze žen Anežku a Lucinu. Tato byla manželkou senátora či vznešeného radního Piniana, žena krve šlechtické pocházející z rodiny Pamponiův.¹⁾ Jak o ní dějiny vypravují, byla to paní kvetoucího věku, velmi sličné postavy, plná vážné vznešenosti smíšené s laskavostí, a — na čemž nejvíce záleží — paní velmi svatého života. Trávila dny své v ustavičných modlitbách, sebezapírání, postech a ve skutečích křesťanské lásky. K vůli tělesnému umrtvování žila často až tři dny bez pokrmu, až se jí jedenkrát zjevil mučeník sv. Šebestián a vlídnými slovy jí domlouval, aby zmírnila svůj nad míru tuhý způsob života, požívajíc podle rady sv. apoštola střídavě vína a přestávajíc na

¹⁾ Tuto Lucinu musíme nazývati mladší, aby ji bylo rozeznati od jiné Luciny, jež žila za časů apoštolských a náležela též vznešené rodině Pomponiův, a pak od jiných dvou paní téhož jména, které žily v dobách dřívějších.

postu denním t. j. na jediném jídle za den, jehož by požívala, až by kněží v jejím domě vykonali tajně (za příčinou pronásledování) nejsvětější oběť.

Anežka¹⁾ pak byla poupátkem růžovým právě se rozvíjejícím a vnímajícím první dech života a první paprsky slunce lásky Boží. Krásná a čistá jako anděl, planoucí láskou k Bohu jako seraf, vypadala mezi ostatními dívkami římskými jako zjev rajský. Obličejem probleskoval jí paprsek čistoty panenské a v něm zrcadlila se bělostnost duše neposkvrněné. Na rtech rozkvétal jí úsměv nevinnosti, a pod čelem bělostným zářilo dvě jasně modrých očí, jimiž pohybovala zvolna a jež klopila vážně a zdrželivě. Ladný její obličej jakoby vytvořený z mléka a růží vrouben byl řasnatými zlatými kadeřemi, splývajícími jí na ramena, ale zahalenými širokým závojem, který ukrýval lesk jejich před zraky světáckými. Libý zvuk jejího hlasu, důstojné pohyby ušlechtilé její postavy, její způsoby plné zdvořilosti a skromnosti a její rozmlouvání, jež nic nemělo do sebe světského, vše to dohromady obklopovalo ji jakoby nějakou září nebeskou. Taková byla Anežka; od své přítelkyně Zuzanny nelišila se než věkem; byloť jí tehdy o málo více než jedenáct let. Ostatně to byly dvě duše v jednom těle, i v obličejí na sebe velmi podobné, leda že u dospělejší věkem Zuzanny sličnost dívčí smíšena byla s velebnou vážností

¹⁾ Pocházela z jedné větve staré a velmi vznešené rodiny Klaudiův či Klodiův. Její předkové byli mezi prvními křesťany v Římě a obcovali ještě s apoštoly.

paní. Obě milovaly se vespolek jako dvě sestry; navštěvovaly se vzájemně a pracovaly rády společně pro svou milou chudinu a zvláště pro otroky a vězně křesťanské.

Zatím co obě — jak jsem pověděl — zabrány byly připravováním hostiny pro nové bratry u víře, šli tito vedeni jsouce od Gabinia a Thrasona k biskupovi, který na ně čekal s otevřenou náručí. Octnuvše se před ním, pojeti byli hlubokou úctou k náměstku Ježíše Krista, i padli k zemi a líbali mu o závod nohy a ruce. Kajus radostí slzel a objev s patrným pohnutím každého zvláště, promluvil k nim takto: „Objímám ve vás všechny své syny různých církví, ku kterým náležíte. Nemohu vám slovy vyjádřiti radost svého otcovského srdce vida v každém z vás nepřemožitelného reka víry, jenž tolik vytrpěl z lásky k Ježíši, že i snášel pro něj okovy krutého otroctví. Pojdtež tedy, moje drahé dítky, trochu si odpočinout!“ I zavedl je do veliké síně, kde byly shromážděny nejpřednější osobnosti křesťanského měšťanstva římského; ty je uvítaly s láskou a radostí co možná největší. Po prvních vroucích pozdravech nechal je biskup po jednom předstupovati a vypytał se každého na jeho vlast, rodinu a na osudy církve jeho kraje. Jaké ty zprávy byly, uvidíme v dalším.

Zatím dal Gabinius připraviti stůl v jídelně svého domu, jenž sousedil s domem bratrovým a do něhož se šlo chodbou vedoucí podle zahrady. Když pak byla večeře hotova, vybídl celou společnost bratří římských i cizích k bratrským

hodům. Tu povstal Kajus, a bývalí otroci poklekli opětně před ním děkující mu za vše, co pro ně učinil, a prosíce za apoštolské požehnání. Papež, prve než jim udělil požehnání, promluvil k nim zkrátka takto:

„Milé děti! Od této chvíle nejste již otroky, nýbrž máte svobodu, již Kristus nám dal. Budete rozděleni do rozličných vznešených domů křesťanských a budete konati práce domácí ne jako otroci, nýbrž jako svobodou obdaření, ne jako služebníci, nýbrž jako bratři. Buďte, jako jste posud byli, věrni Kristu, církvi a své povinnosti; a bude-li Bůh opět od vás žádati v oběť svobodu neb i život, jako nedávno toho žádal od Šebestiána, Kastula, Tiburcia, Marka a Marcelliána, Tranquillina a jiných šlechtných mučovníků římských, následujte jejich příkladu a staňte se jako oni hodnými koruny nesmrtelné! Pronásledování, které rozzuřilo se na začátku panování nynějších císařů Diokleciána a Maximiána, poněkud se vybouřilo — díky výmluvnosti a horlivosti Luciánově¹⁾, jemuž podařilo se dokonce získati nám blahovůli prvního císaře; leč druhý, totiž Maximián, choval se k nám vždy nepřátelsky a dal na západě mnoho krve proliti. Nedejž Bůh, aby on a císař Galerius, kteří Diokleciána stále popichují proti nám, konečně ho nepřeměnili v našeho nepřítelů! Modleme se za pokoj církve a také za její pronásledovatele, jak toho

¹⁾ Byl to onen Lucián, kterému alexandriňský biskup Theonas poslal naučení, žež jest mistrovským dílem moudrosti křesťanské.

žádá láska křesťanská! Buďme hotovi ke všemu, jak se Bohu zlíbí s námi naložiti! S Bohem, bratři a synové moji! Na shledanou v katakombách!“

Po těchto slovech dal jim biskup své požehnání a odešel v průvodu jáhnů Sisinnia a Cyriaka, kdežto Gabinius vedl celou společnost do své jídelny.

Večeře u Římanů byla tolik jako náš oběd. Jedlo se k večeru, a u zámožných bývalo zvykem připravovati stůl také pro přátele a chráněnce (klienty), mezi něž vtírali se skoro vždycky nezvaní hosté, ničemní to pobudové, o něž nebývá ve velikých městech nouze, a kteří snesou i potupení a ponížení, jen když dostanou večeři neb oběd.

Pohané konávali své hostiny s přepychem nesmírným požívajíce pokrmův a lahůdek velmi nákladných, kteréž pak zalévali nejvzácnějšími druhy vína, jež své zlaté nebo rudé barvy nabyly na parném slunci řeckém a sicilském. Nic nedovedlo naplniti propast jejich bezedného hrdla neb ukojiti jejich marnivost a pýchu, takže největší boháči hýřili bezúzdně i uprostřed krutého nedostatku, do jakého vržena byla Itálie a také hlavní město celé říše jednak lakotou Diokleciánovou, jednak nesmírným vydáním Maximianovým. Křesťané však vedli život velmi střídmý a skromný. U nich nebyla v obyčeji lázeň před jídlem, neodívali se syntesis¹⁾ ani se nevěnčili růžemi ani nenatírali vonnými mastmi

¹⁾ Synthesis byl široký, pohodlný, jemný šat barvy světlé, který nosivali Římané při hostinách.

ani si nezpřijemňovali hostiny divadlem¹⁾, zpěvem anebo hudbou, tím méně pak vysedávali celé hodiny u stola, jako ve zvyku měli pohané. Ti protahovali hostiny až do pozdní noci, cpouce do sebe jídla a lijíce do sebe víno tak, že velmi často přecpáni a na dobro spiti nemohli se ani na nohou udržeti, když vstali od stola, a proto je musili otroci na rukou svých donésti do nosítek, anebo leželi spiti na lenoškách, ba i pod stoly až do příštího dne vyspávající opici. Jak patrná to protiva mezi střídmostí křesťanskou a hýřivostí pohanskou!

Při hostině přátelské, o níž mluvíme, seděly ženy zvlášť, a všichni večeřeli sedíce, nikoliv — jak to bylo zvykem — ležíce na boku. Po několika masitých jídlech se zeleninou, k nimž pili víno s medem smíšené,²⁾ dala Zuzanna přinést na stůl pokrm slavnostní,³⁾ jejž byla sama připravila, a na němž byla podoba kříže s přetřhanými pouty dole na znamení, že mocí kříže byli noví bratři z otroctví vykoupeni. Nadšený potlesk odměnil ušlechtilou myšlenku mladé dcery Gabiniovy.

Tu povstal kněz Marcelín a připil novým bratřím řka: „Zde na tomto místě před několika lety jiní rekové víry seděli s námi u stolu. Pro-

¹⁾ Nezřídka konávaly se při hostinách pohanských i zápasy šermířské.

²⁾ Tento nápoj „mulsum“ zvaný, byl u Římanů velmi oblíben.

³⁾ Byl to veliký koláč (libum) udělaný z mléka a z medu, jejž Zuzanna okrášlila zavářeným ovocem a cukrovinkami.

následování vzalo nám je s očí, ale ne ze srdce. Oni žijí v nebesích ověnění slavnou korunou mučnickou a sem na nás pohlíží. Na místo oněch slavných mučnicků nyní jste nastoupili vy, šlechtí vyznavači víry, a z příchodu vašeho raduje se církev římská a mými ústy vás pozdravuje. Nalezli jste v Římě opět svobodu, však nenalezli jste pokoje! Neboť ten pokoj, z něhož nyní se těšíme, není než zlověstným dusnem věšticím bouří nejprudší. Leč buďte! Ať cokoliv se děje s námi v budoucnosti: ať v pokoji, ať v boji, ať v životě, ať ve smrti, vždycky budeme — jako posavad jsme byli — věrni Ježíši Kristu! Nic nás nedovede odloučiti od něho: ani hlad, ani úzkost, ani vězení, ani meč. Buďte tedy zmužili, bratři! Hleďme s myslí klidnou a čelem jasným budoucnosti vstříc! Připíjím na zdraví přítomných vyznavačů a budoucích mučnicků víry.“

Prorocká tato slova přijata jednomyslným souhlasem; a setník Justin, jeden z vykoupených otroků, povstal a děkoval jménem všech svých společníků v otroctví knězi Marcelínovi za bratrský příspětek, Thrasonovi a Gabiniovi za šlechtinou lásku, již ukázali vykoupivše je z potupného otroctví, dívce Zuzanně za stkvělé pohostění a všem bratřím v Římě za láskyplné a slavnostní uvítání. Potom pronesl též příspětek na počest nepřítomného nejvyššího biskupa Kaja a všech tam přítomných spoluhodovníků. Výbuch nadšeného volání umlčel hlas Justinův, když pln posvátného nadšení zvolal: „Ať žije bratrská láska křesťanského Říma!“

Potom pokračuje ve své řeči, doporučoval bratřím římským ostatní společníky své v otroctví, kteří nebyli prodáváni na trhu, nýbrž odevzdáni kupcům, jižto si je byli koupili pomocí svých známých v různých přístavech, kde vedl se obchod s lidským masem. Toto doporučení Justinovo dojalo velice všechny účastníky hostiny. Příležitosti té ujala se Zuzanna s Anežkou; povstaly a obcházejíce kolem stolů první s tabulečkou, druhá s miskou, sbíraly podpisy, peníze a dary. Všichni hosté, jeden po druhém upisovali na tabulku, mnoho-li každý chtěl obětovati na vykoupení otroků, anebo házeli k témuž účelu na misku množství zlatých peněz, drahocenné prsteny, řetězy nákrční a náramky perlami posázené. Sběrka vynesla velmi mnoho tisíc sesterců, kterýžto obnos odevzdán Thrasonovi, aby vykoupil co možná nejvíce otroků, zvláště křesťanů. Tento čin šlechetné lásky k bližnímu byl korunou slavnosti, a vzbuzoval podivení i pochvalu u všech, kdož se o tom později dověděli.

Po hostině vyšli všichni do zadní části domu a tam byli dřívější otroci — nyní již na svobodu propuštění — v nejlepší vůli rozděleni do nejvznešenějších a nejbohatších domů křesťanských. Muži smluvili se s Thrasonem, Rufem, Gabiniem, Maximem Tribunem, Simpliciem, Faustinem, Ponciánem a j.; ženy s paními Faustou a Anastazií, Lucinou, Theodorou, Generosou a Oktavillou a s pannami Anežkou, Zuzannou a Sotérou. Byla to radost, viděti posvátnou tu horlivost, s níž Římané zvali do svých domů nové bratry

buď jako hosty, buď jako členy domácnosti, dle jejich libosti.

Poněvadž už bylo pozdě v noci, rozešli se po rozdělení do svých bytů, každý v průvodu několika nových bratří; v domě Gabiniově nezůstali než ti, kteří projevili velmi velikou touhu a velmi úsilovně žádali, aby náleželi k jeho domu a tak byli na blízku biskupa Kaja, velikého Otce a Pastýře všeho stádece Ježíše Krista.

Kapitola III.

Dům Thrasonův.

Poněvadž doprovázíme v duchu nové bratry do vznešených domů římských, vidí se mi záhodno prohlédnouti si poněkud staré ty přibytky, jež tolik se liší od našich! Především hleděli Římané zvoliti si k obýváním místa nejzdravější; a proto usadili se ve vyšší části města a ani tam nehromadili stavení na stavení, jak bývá u nás, nýbrž zakládali mezi nimi přerозkošné sady a zahrady, kterými krásně ozdobeny byly vrcholky i svahy pahorků.

Sady Domiciovy a Aciliovy zdobily vrch Pincius, nazvaný tak po jakémisi velmoži Pinciovi, jenž tam bydlíval; Lukullovy sady zelenalo se návrší, kde nyní jest kostel sv. Trojice „Trinità de' Monti“ až po ulici zvanou „Capo le case“; zahrady Sallustiovy v rozkošný ráj měnily celou tu trať, jež se táhne mezi branou kollínskou a

salárskou; Argiovy věnčily svah Quirinálu směrem k Pinciu, Lamiovy zdobily okolí brány esquilinské, a Liciniovy ona místa, kde později zbudován kostel sv. Bibiány. Mezi branou viminálskou a esquilinskou prostíraly se sady Mecenatovy, a mezi touto branou a hřbitovem sv. Vavřince sady Pallanciovy. Nejbližší okolí nynějšího chrámu „sv. kříže v Jerusalémě“ (S. Croce in Gerusalemme) a Lateránu zpříjemněno bylo zahradami Torquaciovy a Variovými. A rozsáhlé to prostranství mezi silnicí Appiovou a Ostijskou bylo též poseto pěknými zahradami. Aventinu půvabu dodávaly sady Asiniovy, Janikulu Getovy, návrší sv. Onofria a nové promenádě v bývalé ville Corsini sady Galbovy či Sulpiciovy; Caesarovy pak zdobily nejbližší okolí brány přístavní (porta portuensis), kde jest dnes stanice zátiberská. Vatikán s celým svým okolím byl oasou Kajovou a Neronovou; ano i na poli Martově a podél Tibery, kde dnes namačkáno domů jak ořechů do pytle, prostíraly se proslulé zahrady Agripovy, v nichž vystaven byl Pantheon, nemluvíc ani o sadech Asinia, Polliona, Scipiona Aemilia, Pompeja a t. d. V nich pak shrnuto vše, co jen si možno mysliti krásného, skvělého a podivuhodného v oboru přírody i umění,¹⁾ takže zároveň

¹⁾ V museu zahrady Pollionovy byla slavná skupina Amfionova, známá dnes pode jménem býka Farnésianského; v cirku zahrad vatikánských stál obelisk, který dnes obrem strmí uprostřed náměstí sv. Petra; v sadech Getových byla jezdecká socha Septimia Severa; Socha Marka Aurelia, jež se dnes nalézá na Kapitólu, stála na blízku paláce Lateránského; v sadech Liciniových byly velmi krásné sochy Venuše,

sloužily i ku podpoře veřejného zdravotnictví i k okrase města.

Domy pak bývaly sice též na více poschodí, ale neměly celkem té výšky, jako mívají dnes. Rozkládaly se více do šířky než do výšky; a právě tím, že zaujímaly větší prostranství, stávaly se pohodlnějšími, vzdušnějšími a zdravějšími.¹⁾ Vedle zdravoti stejný podiv vzbuzovalo ve velikých domech římských dobře promyšlené rozdělení místností a pokojů vroubených do kola velkolepým sloupením a krásně ozdobených vybranými pracemi uměleckými.²⁾ Všude byly ozdoby z nejrozmanitějších a vzácných druhů mramoru, z pozlaceného štuku, malby, mosaiky, sochy, ozdoby vykládané ve dřevě a v kovu ryté, práce to velmi jemné.

Adonisa, Antinoa a Aeskulapia. Mimo to byly skoro ve všech sadech zvláštní cirky, loubí, chrámy i divadla. V zahradách Pompejových pozůstávalo loubí ze 100 sloupů.

¹⁾ Nebylo při nich pozorovati — obecně mluvíc — dvojí vady domů nových, které svou přílišnou výškou ničí plíce ubohých nájemníků a pro malou svou rozlohu mezi čtyřmi převysokými stěnami uzavírají dvoreček na několik pídí, jenž bývá pravou žumpou bez vzduchu a beze světla anebo správněji řečeno pařeníštěm, kde nehybně leží vzduch prosycený jedovatými látkami a vnikaje do bytů, otravuje ubohé obyvatele jejich. O tom tehdáž nebylo ani slechu; nebyliť staří Římané tak neprozřetelní a bez starosti o veřejné zdravotnictví, aniž je obětovali prospěchu okamžitému. Stavěli pro věčnost a dávali přednost blahobytu veřejnému i soukromému před sobeckou a špinavou špekulací.

²⁾ Vyzdobení stěn v pokojích římských bylo vesměs jasné, v živých barvách provedené a docela přiměřené účelu každého pokoje.

Dům Thrasonův nebyl sice tak nádherný jako ostatní paláce římské šlechty, poněvadž křesťané nemilovali přílišného přepychu, měl však přece na sobě nemálo římské velkoleposti. Stál v ulici „Carinae“ (vysl. Karine), jedné z nejstkvělejších ulic města na úpatí esquilinského pahorku a to na jihozápadní jeho straně; byl pak postaven blízko chrámu bohyně Země a radnice Pompejovy. Vchod do něho okrášlen předsíní spočívající na šesti sloupech z mramoru frygického; uprostřed ní pak stála velká bronzová socha jakéhosi předka, zakladatele rodiny. Vrata byla dvoukřídlá. Dvéře ze dřeva cedrového byly ozdobeny obrazy vykládanými ze želví kosti, jež vroubily různé ozdoby ze slonoviny¹⁾ a vypuklinami pozlacenými a uprostřed obou křídel byla malá kladívka umělecky z bronzu zhotovená.²⁾ Na prahu stkvělo se v obrazci mosaikovém obvyklé „salve“ (buď zdrav, buď vítán!), jež zvalo navštěvovatele dále do „prothyrum,“ t. j. předsíně mezi vnější a vnitřní branou paláce. Předsíní byla vydlážděna bílými a černými deskami mramorovými; na pravo vedly schody do horního poschodí, na levo pak byl vrátný. Nebyl jím však otrok na řetězi uvázaný, jak často bývalo v domech pohanských,³⁾ nýbrž služebník za mzdu najatý.

¹⁾ Takové bývaly obyčejně brány u domů senatorských a šlechtických. U některých paláců byly na nich dokonce okrasy zlaté a stříbrné.

²⁾ Nebylo zvonků, nýbrž užívalo se kladívek anebo kovových kroužků.

³⁾ Nelidský ten zvyk, uvazovati otroka vrátného na řetěz ukazuje, jak hluboko až poklesla důstojnost lidská u pohanův.

Také tam nebylo viděti psa, který býval chován ku hlídání brány, leda jen v obrazu mosaikovém s obvyklou průpovědí: „pozor na psa!“ („cave canem!“)

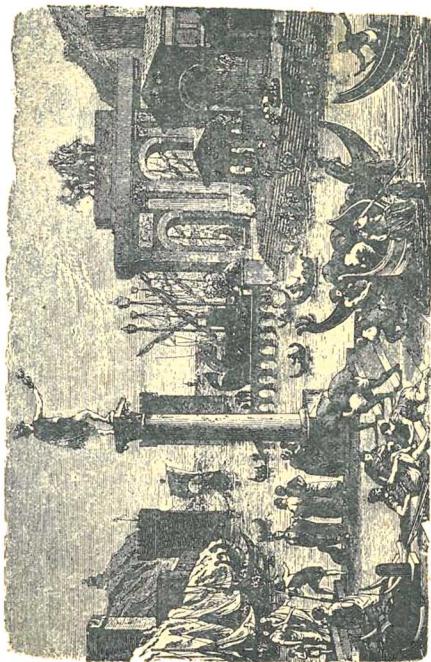
Předsíní vcházelo se do velmi prostranného atria, t. j. síně obehnané dvojím na sobě spočívajícím podloubím. Oboje podloubí bylo na sloupech mramorových slohu korintského; klenba jeho byla ozdobena freskami a pozlacenými okrasami štukovými, podlaha pak vydlážděna úhlednými dlaždicemi z nejjemnějšího mramoru, a stěny okrášleny krajinomalbami a soškami, jež stály ve výklencích, představující báječné reky pohanického Říma. Nenadešelť ještě příhodný čas, zaměnití je za reky křesťanské, poněvadž do síně přicházelo mnoho pohanů na návštěvu k Thrasonovi.

Uprostřed síně bylo okrouhlé impluvium (t. j. prohlubeň na vodu), v níž stála okrouhlá nádržka porfyrová, ze které vytryskoval do značné výšky proud vody, jenž padaje dolů sprchou velmi jemného deště, rosil květinové vásy na jejím okraji. Nad impluviem nalézalo se compluvium (čti „kompluvium,“ t. j. nekrytý otvor ve střeše), pod nímž za jasných dnů se vlnila nachová záclona na ochranu před paprsky slunečními. Kolem do kola byla podlaha pěkně vydlážděna mramorovými dláždami tmavozelenými, žlutými a tmavočervenými. Tam přicházivali každý den ráno chráničci (klienti) a přátelé přát domácímu pánovi dobrého jitra; ale od té doby, co přijal Thrason náboženství křesťanské, přicházely tam také zá-

stupy nuzných bez rozdílu, zda křesťané či pohané, a dostávaly chléb anebo jinou almužnu.

V podloubí přizemním byla s jedné strany pekárna, kdež se připravoval chléb, sklep a spižírna a s druhé strany tělocvična a koupelny. V podloubí pak horním byly ložnice pro hosty, pro cizince a služebnictvo. Z atria čili síně vcházelo se naproti předsíni do tablinum t. j. čestného pokoje čili salónu, v němž byly chovány památky rodinné a přijímány návštěvy. K němu přiléhaly s obou stran místnosti určené pro podobizny předků; byla to poprsí vosková s obličejem zhotoveným věrně dle tváře nebožtíkovy a přirozeně zbarveným, nebo také bronzová a mramorová, více méně věrně pravou jejich podobu zobrazující. Velmi krásný to obyčej a Římanům zcela vlastní! Zvyk ten propůjčoval rodině jaksi ustavičného trvání tím, že zachovávána tak u potomků vždy živá vzpomínka na předky, a oni vybízeni k následování jejich skutků.

Poprsí stála v malých výklencích, mezi nimiž bylo namalováno květové pletivo, tak že celek poskytoval obraz rodokmenu, jenž se vystavoval o slavnostech a nosíval při průvodech pohřebních. Thrason míval kdysi poprsí zlatá a stříbrná; leč po svém obrácení dal je rozlítí a přeměnit v peníze na prospěch nuzných a místo drahých dal zhotoviti poprsí lacinější. Pod každým poprsím byl nápis, jenž připomínal jméno, stáří, důstojenství a v krátkosti ctnosti a slavné činy zemřelého. V síni před tablinem či salonem byly rozestaveny mramorové sochy římských reků

Římský přístav.

uprostřed mezi vítěznými odznaky uměle vyřezanými, kteréžto v jisté slavnostní dny bývaly ověněny vavřínem.

Tak vypadala přední, abych tak řekl, veřejná část obydlí zvaná podle své podoby „cavaedium“ (čti kavedium t. j. dutá část domu); odtud dvěma malými chodbami po stranách pokoje vcházelo se do části vnitřní čili peristylu. Tam byl soukromý byt rodiny, kamž nikdo bez pozvání nepovážil se nohou vkročiti. Peristyl byl tak jako síň prostranný a rovněž obklíčen dvojím na sobě spočívajícím podloubím o sloupech žlábkovaných, zakončených překrásnými hlavicemi slohu korintského. Mezi sloupy byly rozestaveny střídavě mramorové sochy a vásy se vzácnými květinami. Klenba i stěny podloubí ozdobeny byly půvabnými malbami a rozděleny pozlacenými rámy štukovými na více ploch; na těch pak na půdě tu blankytné, onde temně červené stkvěly se vypouklé postavy okřídlených andílkův a hrdin, anebo přerozkošné obrazy krajin a výjevy ze života námořního. Více méně směšné a pohanskou smyslností páchnoucí výjevy z bájesloví byly odstraněny, aby zaujaly místo jejich předměty naznačené lépe se shodující s novým smýšlením a životem domácího pána.

Podlaha dolního podloubí byla vydlážděna dlaždicemi mramorovými různých barev, tvaru šestihranného a čtyřhranného, v hořejším pak podloubí byla vykládána překrásnými obrazy mosaikovými z dějin. Nezakrytá část peristylu upravena vkusně za zahradu: uprostřed vy-

tryskoval živý proud svěžích vod ověnčený bujnými lekníny. Kolem do kola pak prostíral se koberec krásné zeleně, protkaný květinovými záhonky vroubenými zelenými plůtky zimostřázkovými a myrtovými; po délce i na přič probíhaly jím cestičky ve stínu rostlin domácích i cizokrajných s ratolestmi ohebnými, upravenými na způsob lodí, chrámů, lidí i zvířat. S obou stran v jistých vzdálenostech od sebe byly vavříšnové besídky, oleandrové háječky a altánky vroubené jasmínem a zvonečky s mramorovými nebo bronzovými sedadly uvnitř ku pohovění si v chládku.

Prostřední chodník končil u jezírka křišťálové vody třpytící se v záři slunečních paprsků nejrozmanitějšími barvami; napájeno bylo živým pramenem vytryskujícím v umělé jeskyni z balvanů mechem porostlých a oživováno několika bělostnými labutěmi houpajícími se na křišťálových vlnkách jeho. Od jezírka rozbíhaly se čisté potůčky, jež v tisícerych záhybech a oklikách celý ten prostor probíhajíce, rozšiřovaly tam milý chládek a vlévaly život v rostlinstvo.

Uzavřena byla zahrada zděnou ohradou, pokrytou na vnitřní straně bujným rostlinstvem úponkovým s větvemi tak propletenými, že nezbývalo ani na půl píďe prázdného místa.

Jako tato nekrytá část peristylu se zahradou, rovněž tak krásná a líbezná byla i vnitřní část jeho, již tvořila celá řada nádherných komnat a pokojů nalézajících se kolem horního i dolního podloubí. V onom byly ložnice, z nichž některé ozdobeny byly tkanými čalouny, jiné pak malbami

vpalovanými,¹⁾ na nichž na půdě buď černé, nebo blankytné, temně žluté nebo tmavočervené byly vyobrazeny buď postavy andělů s tak vzácným uměním provedené, že vypadaly jako živé, nebo předměty a události starého a nového Zákona, jež Thrason po svém obrácení dal vymalovati v oněch pokojích zraku pohanskému nepřístupných. Podivuhodná protiva mezi temnou barvou půdy a jemnými barvami postav způsobovala, že vystávaly z pozadí, jakoby byly vytesány. To pak poskytovalo pohled k neuvěření půvabný, nemluvic ani o opravdivosti a líbeznosti, již provanuty byly ony postavy, anebo o velmi vkusném odstínu barev a zvláště o vzácné dovednosti, jevící se ve způsobu malby oděvu, jenž velmi sličně přiléhal k tvarům těla.²⁾

Velmi jemně vyřezávaná, slonovinou a želví kostí vykládaná lůžka třpytila se kdysi vypuklými ozdobami ze zlata a stříbra a stkvěla se hedvábnými, velmi nádhernými oponami; nyní však ustoupil již pohanský tento přepych skromnosti křesťanské a všecka ta nádhera přišla též do části města zvané „suburra“ ve prospěch chudiny. Totéž třeba říci o nábytku nad míru bohatém,

¹⁾ V tomto způsobu malby, jež staří Římané povznegli k největší dokonalosti, užívalo se vosku zbarveného a rozhněteného hustým olejem anebo pryskyřicí balsámovou; vosk natíral se pomocí zvláštní lopatky a v něm rylo se rozžhaveným proutkem.

²⁾ Nemálo zbytků maleb na temné půdě s osobami a postavami výtečně stínovanými a z půdy zdánlivě vystupujícími nalezeno bylo ve zříceninách Palatina, Herkulána, Pompeji a j.

jímž kdysi ozdobeny bývaly pokoje a sály, jak bývalo všude v domech pohanských šlechticů. Tak na př. bývala tam čestná sedadla spočívající na pevném podstavci z mramoru jemně tesaného, anebo nesená rozličnými postavami z pozlaceného kovu, nad nimi pak byly štítky ze stříbrného plechu, na nichž byl připevněn zlatý erb domácího pána nebo římský orel; bývaly tam dále lenošky s polštáři vyšíványi hedvábím a zlatem, stolice zvaná kurulská či též císařská, poněvadž ji směli míti jen císařští úředníci, jejíž nohy byly ozdobeny vzácnou prací z kovu a slonoviny; dále stoly a stolky s vrchními deskami mosaikovými nebo z mramoru velmi jemného nebo z drahocenného dřeva a s nohami mistrně vyřezávanými a vykládanými, na nich pak hojnost váz alabastrových, achátových, z onyxu a opálu s tisícerými drobnůstkami a maličkostmi, neméně však vzácnými svou látkou než prací; a konečně přenosná stolice ze slonoviny a pak vozík se stříbrným kováním. Všecko toto tak bohaté nářadí domácí bylo prodáno a nahrazeno nábytkem prostším.

V přízemí byla rovněž podél celého podloubí dlouhá řada komnat a pokojů pěkně ozdobených, z nichž první po pravé straně přeměněn v domácí kapli, kdež v malé stříbrné skřínce se zlatými vypuklými ozdobami nalézalo se zlaté poprsí dobrého Pastýře a nad ním monogram Kristův perlami ověncený. Nebývala sice v peristylu domácí svatyně, nýbrž v atriu či síni, kdež mívali pohané své domácí bůžky, ale Thrason přijav

náboženství křesťanské tehdy tolik pronásledované, přenesl domácí svatyni do vnitřní části domu, aby ji lépe skryl před zraky pohanskými. K domácí kapli přiléhala knihovna a vedle této byla čítárna a letní jídelna. S druhé strany byla kuchyně, spižírna, zimní jídelna a pracovna. Nádherný pokoj uzavíral peristyl proti tablinu; bylo to shromážděště rodiny.

Předkové Thrasonovi, vesměs pohané, ukázali v úpravě těchto místností a jejich výzdobě přepych, v jakém vůbec Římané tolik si libovali. Na doklad toho stačí pohlédnutí jen v obě jídelny. Obě večeřadla byla vysoká, prostranná, vzdušná i světlá; zimní obrácena směrem k jihu, letní k půlnocní straně.¹⁾ Obě měla tvar obdélníka, jedna se stropem čtverečkovým a tabulkami zlatem vroubenými a uprostřed každého čtverce s pozlacenou růžicí; v druhém večeřadle bylo klenutí úhledně maľované a dokola vroubené prací štukovou, rovněž s pozlacením. Obě pak ozdobena byla sloupy slohu micheňského.²⁾

Stěny třpytily se jako zrcadla velmi jemně uhlazenými deskami mramorovými, mezi nimiž nalézaly se freskové obrazy rozkošných krajin, rovněž ovroubené mramorem fryžským, druhem

¹⁾ V mnohých panských domech bylo i třetí pro počasí prostřední.

²⁾ V jistých šlechtických domech byly dokonce jídelny s pohyblivými stěnami a stropy, které při každém přinešení pokrmů se točily a nově poskytovaly dojem. Jinde rozevíral se strop a z něho padaly na hodovníky dary zvané „apophoreta“; byly to často zlaté věnce nebo jiné cenné věci.

mramoru bílého, jemně žilovaného proužky špi-
navě fialovými.

Podlahy ozdobeny byly obrazy mosaikovými,
zobrazujícími tu koše s chlebem, rybami a ovocem,
onde výjevy z vinobraní na venkově a jiné před-
měty odpovídající účelu a zařízení místnosti;
byly pak ovroubeny křivolakými liniemi přeru-
šovanými maskami, figurkami směšnými a ná-
stroji hudebními — vesměs to věci, jimiž hosté
obyčejně se bavívali.

Se tří stran kol stolu stála polokruhovitá
lehátka, kdežto čtvrtá strana byla prázdná k vůli
obsluze stolu.¹⁾ Jak lehátka, tak stoly byly
z nejvzácnějšího dřeva krásně vykládaného nebo
vyřezávaného a byly ozdobeny okrasami z kovu
pozlaceného, obrazy smaltovými a okrasami
rytými. Spočívaly na hlavách lvů nebo vepřů,
nebo na nohách zvířecích z pozlaceného bronzu.²⁾
Polštáře a podušky na lehátkách potaženy byly
velmi jemným sametem a atlasem s vložkami
a pěknými výšivkami a na rozích s drahocennými
střapci.

Mimo zmíněné stoly stály tam pohyblivé
stoličky, které dle tehdejšího zvyku stávaly
u lehátek více z okázalosti než ku pohodlí stolu-
jících; vynikaly umělostí neméně než draho-
cennou látkou; svrchní deska ze dřeva nebo
mramoru druhu nejjemnějšího byla ozdobena skvr-

¹⁾ Místa nejčestnější byla na obou koncích (cornua);
Římané u stolu nesedali, nýbrž léhali, loktem o lehátko se
opírajíce.

²⁾ V době císařské bylo viděti lehátka i z massivního zlata.

nami různých barev anebo žilkami a kresbami vlnitými, podle toho rozeznávaly se stolky: skvrnité, vlnité, pruhované atd. Spočívaly na nohách

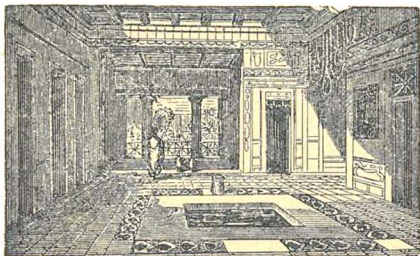

Vestibulum, průčelí a vchod římského domu.

vybrané práce z kovu, ze dřeva, z mramoru nebo tvrdého kamene, jež ušlechtilostí tvarův a vzácnou umělostí práce sochařské a řezbářské

za vzor by mohly býti umělcům nynějším.¹⁾ Netřeba připomínati, že i ty zastihl týž osud jak ostatní: byly prodány, aby nasyceni byli hladoví.

V pozadí obojí jídelny stál třínohý stoleček pro nádoby ozdobné, pak okrouhlý stůl cedrový o jedné noze ze slonoviny, na němž stál ohříváč pokrmů z bronzy zhotovený na způsob římské tvrze, a kredence, na níž v ladném pořádku

Atrium římského domu.

rozestaveno bylo různé nádoby. Byly tu nádherné misky zlaté a stříbrné, číše drahými kameny posázené, kalíšky s podstavcem ozdobeným nejjemnější prací ryteckou a jiné vzácné nádoby. Netřeba podotýkati, že toto tak bohaté náčiní

¹⁾ A za vzor slouží našim umělcům. Abychom pak měli nějaké ponětí o jejich ceně, nechť stačí zmíniti se, že Cicero zaplatil za jeden takový stoleček sumu rovnající se 135.000 franků t. j. asi 60.000 zl. r. č., Asinius Pollio dvakrát tolik a rodina Cetegův 378.750 franků (přes 170.000 zl.).

odstěhovalo se do krámů klenotnických, kdež proměněno v peníze ve prospěch nuzných. Thrason neušetřil ani náčiní na nabírání a nalévání, protože bylo ze stříbra, ani bronzových svícňů se zlatými rameny, ani své sbírky drahých kamenů, skvostů, klenotův a řetězů nákrčních; všecko proměněno v chléb a oděv pro chudé, otroky a vězně od té chvíle, co přilnul Thrason k svatému náboženství Kristovu — náboženství lásky a dobročinnosti. A tak jako ubývalo domu jeho přepychu světského, právě tak přibývalo mu lesku křesťanského, neboť byl navštěvován lidmi nešťastnými všeho druhu, již přicházeli si tam pro útěchu lásky křesťanské. A nyní se mu dostalo nového lesku zástupem vyznavačů víry, kteří byvše vykoupeni z otroctví, jak jsme viděli, přicházeli oblažiti jej svou přítomností a posvětit příkladem svých ctností.

Příchod jejich vzbudil radost a plesání v početné čeledi Thrasonově záležející výhradně z křesťanů, mezi nimiž byla jistá žena velmi ctnostného života jménem Maxima. Ztrativši rodiče i muže přijata byla z křesťanské lásky do Thrasonova paláce, kdež zastávala úřad správkyně. Měla jediného mladšího bratra, jenž odešel před mnoha lety na vojnu do Gallie,¹⁾ a o němž se ničeho více nedověděla. Proto jej oplakávala jako mrtvého a jediné tou myšlenkou těšila se ve svém bolu z jeho ztráty, že snad i on dosáhl

¹⁾ Gallie prostírala se od Pyrenejí a okeánu Atlantského až k Alpám a k Rýnu, nynější Francie, Belgie, části Německa a Hollandska na levém břehu Rýna a větší část Švýcar.

koruny mučnické, jako veliké množství jeho křesťanských spoluvojínův.

Když zmíněný zástup vešel do domu, spěchala Maxima první uvítat nových hostí svého pána.

Leč sotva že je shlédla, vykřikla v radostném úžasu: „Nebesa, koho to vidím?! Je to sen, či skutečnost? Můj drahý bratře!... Můj Justine!“ A nezměrnou radostí byla téměř beze smyslů.

Justin poznav svou sestru, běžel jí vstříc a objev ji zvolal pohnutím se chvěje: „Ach, Maximo, Bůh měl s námi slitování a dal, abychom se konečně po tak dlouhém a trpkém odloučení opět shledali a nikdy už od sebe se nevzdálili.“

„Ano, ano, dal se nám shledati,“ odvětila Maxima, slzíc radostným dojmutím, — „a to právě zde, kde kraluje Ježíš Kristus a s ním pokoj, svoboda a pravá láska křesťanská.“

Thrason zářil radostí, vida vzácné ovoce své lásky k otrokům a dal hned druhého dne z rána o tom zprávu Zuzanně, která velmi rozradostněna šťastným tím případem, přišla se svým otcem a nerozlučnou svou Anežkou navštívit Maximu a Justina. Když pak se rozesla o události této zvěst mezi křesťany římskými, přišlo jich velmi mnoho do domu Thrasonova. Thrason uvedl všechny do rodinného pokoje a tam mezi nimi posadil se Justin a počal vypravovati o osudech svých a slavné legie thebejské čili pluku thebejského,¹⁾ u něhož sloužil.

¹⁾ Pluk nazýval se thebejským bezpochyby proto, že vojíní tohoto pluku byli většinou z Thebaidy; byli to vesměs křesťané.

Kapitola IV.

Setník zbylý z legie thebejské.

„Přišli jsme,“ vypravoval Justin, „po dlouhých pochodech denních až k patě jedné z nejmohutnějších hor alpského pásma,¹⁾ a tu obdržela moje legie rozkaz utábořiti se v Agaunu, aby se poněkud zotavila po dlouhém a velmi namahavém pochodu.²⁾ Bylo tam v té krajině mnoho křesťanů ve víře velmi horlivých a vedoucích velmi ctnostný život. Zvědév o tom vůdce vojska, císař Maximián Herkuleus, poručil nám zjímati je, a když by se zpěčovali obětovati bohům, všechny porubati. »Jak že? Vlastní bratry bychom měli stíhati?« pravili jsme plni nevole. »V pouta vrhati a usmrcovati lidi nevinné? Ne, ne, toho neučiníme. K takové mrzké nespravedlnosti nepropůjčí se nikdy legie thebejská!« To byl jednomyslný hlas vojáků našeho pluku. Když o tom uslyšel Maximián, rozlítil se jako dravá šelma, obořil se na nás prudce a poručil, aby naše legie byla decimována, t. j. aby každý desátý muž byl popraven. Tu jali se důstojníci Mauricius, Exsuperius a Kandidus, probíhající řadami, vojáky vroucími a nadšenými slovy utvrzovati ve víře v Ježíše Krista.

Jména naše napsána na losy a kdykoliv vytaženo některé, předstoupil vylosovaný sám

¹⁾ Byla to hora zvaná později horou sv. Bernarda.

²⁾ Vojsko římské táhlo přes Alpy na obranu Gallie proti Bagaudům, Frankům a jiným nepřátelům, kteří stále činili loupežné vpády, pustošíce ohněm i mečem.

o své újmě před soudce, volaje: »Tu jsem, hotov umřít pro Krista!« Vylosovaní zavedeni do prostřed ležení a tam byvše ještě jednou vybídnuti, aby poslechli rozkazů císařských, odpověděli srdnatě: »Protiví-li se rozkazy lidské přikázáním Božím, hříchem jest poslechnouti, povinností vzdorovati.«

»Nuže tedy,« děl soudce, »hotovte se k smrti.«

»Jsme hotovi!« odpověděli oni stateční rekové a hned si odepnuli vojenský pás, odložili zbraň, poklekli a nastavili šíji smrtící ráně meče.

Pohled na jejich smrt netoliko nezastrašil a neohromil legie, nýbrž naopak jen osvěžil její víru a rozohnil její zmužilost. Na nový rozkaz soudců povstal mezi vojáky hluk, jelikož každý volal, že jest hotov vše, i život raději ztratiti než jednati proti náboženství křesťanskému.

Když se to doneslo císaři, byl téměř bez sebe a dal se tím pohnouti k novému ukrutnému skutku. Vydal soudcům rozkaz náhlý, aby ze zbylých vojáků zase každý desátý byl popraven. Leč nové vraždění přispělo jen k rozmnožení počtu mučenníkův a jejich příklad posilnil mysl pozůstalých vyznavačů víry.

Mauricius a ostatní dva velitelé odhodlali se tehdáž podati císaři jménem celé legie pamětní spis, jehož opis mám zde sebou; chovám jej jako drahou památku po svých svatých spoluvojákech.“

Po těch slovech vytáhl ze záhradní spis. Všichni kolem sedící povstali a přistoupili k Justini, aby neušlo jim ani slovíčko ze vzácné té listiny.

„Legie thebejská císaři Maximiánovi
Herkuleovi!

Poroučíš nám to, co zákon Boží nám zapovídá. Jsme tvými vojáky, pravda, ale jsme také vojiny Ježíše Krista. Jsme-li tobě povinováni službou vojenskou, jemu povinni jsme celou svou bytostí; jestliže od tebe vzali jsme žold, od něho vzali jsme život. Nemůžeme tedy tebe uposlechnouti a zapřít Boha a Pána svého, jenž, chtěj si či nechtěj, jest i tvým pánem. Jsme hotovi poslechnouti každého tvého pokynutí, jen když to není na urážku společného Pána našeho. Nabízíme ti své paže proti nepřátelům, ale ne proti bratřím. Zbraní chopili jsme se na obranu svých spoluobčanův, ale ne proti nim. Přísahali jsme věrnost tobě, ale dříve přísáhli jsme ji Bohu. Kterak spolehnouti bys se mohl na druhou přísahu, když bychom první zrušili? Chceš, abychom konali hon na křesťany, aby vydáváni byli na smrt, ale nač potřebuješ shledávati je jinde, když jich tolik máš ve vojště svém, kolik je nás? Prolij tedy, libo-li ti, naši krev, ale nerač nás nutiti, abychom meče své poskvrnili krví nevinných svých bratří! Viděli jsme právě mnoho svých druhů probodených skonávati, ale ani slzy jsme neuronili; neboť v nich viděli jsme vesměs mučenský za náboženství, lidskost a povinnost. Ani lítost ani bolest ani zoufalost nedohnala nás a nikdy nedožene ke vzpouře. Máme v rukou zbraně, ale nebouříme se, chtějíce raději umřít bez viny, než živi býti v hříchu! . . .“

„Výborně! Velmi dobře! Ať žije legie thebejská!“ Tak v nadšené volání propukli kolem stojící.

„Co se potom stalo,“ pokračoval Justin, „dověděli jste se asi již z pověsti o tom a také z listu církve agaunské zasláného papeži; nebude vám tedy neznámo, jak skončila se krvavá ta událost.

Maximián vzdal se naděje, že by dovedl nás přiměti k plnění svých nespravedlivých choutek, a proto přikázal pln vzteku proti nám, aby vojsko sevřelo naši legii a, kdybychom stále se vzpírali plniti jeho rozkazy, abychom všichni byli porubáni.

Když ohlášen bezbožný tento příkaz, zvolal důstojník Mauricius k svým vojákům: »Druhové! Nadešla hodina naší oběti! Zemřeme statečně, zemřeme za Toho, jenž zemřel za nás! Vzhůru, hledme k nebi, kde již kralují v Bohu blažení druhové naši rekovní, již předešli nás na cestě k slávě! Oni odtud na nás patří, nás povzbuzují a k nám volají: Jen zmužile, bratři, ještě několik okamžikův a budete s námi! Ano, ano, blažení druhové naši, slavní mučenci za víru, my jsme hotovi jíti za vámi! Ty pak, božský Spasiteli duší našich, stůj při nás milostí svou v posledním zápasu a přijmi oběť krve naší, již ti přinášíme.«

Při poslední této modlitbě vrhl se on i všichni s ním na zemi a nepohnutě hleděli k nebi, jakoby již viděli očima svýma tu slávu, která na ně čekala ve svatém městě Božím,

V tom přiblíží se bičic a naposled jim ohlašuje:

»Buď poslušnost anebo smrt!«

A všichni odpovídají jedním hlasem:

»Smrt!«

Tu odhazují Mauricius, Exsuperius, Candidus a po nich všichni vojáci zbraň, přilbici, štít a beze strachu očekávají osudnou ránu.

Ostatní pluky a pomocná jízda přibližují se na rozkaz svých důstojníkův a probíhajíce řady naší legie, způsobují v ní hrozné krveprolití. Padají nepřemožitelní jako zralé klasy pod srpem anebo jako květy bouří sklané, a každý mrtev na témž místě, které za živa zaujímal. Krev proudy tekla, na hromadách ležely mrtvoly, mezi nimi několik vojáků ještě dýchajících a jeden drahý přítel můj, jenž stále opakoval sladké jméno Ježíš, skonával, když jsem já...

Tu štkání přetrhlo jeho řeč a velká slza zapperlila se mu v oku.

Na to sebrav mysl pokračoval:

„když jsem já k němu přišel, abych přijal poslední jeho vzdech. Ach, nepláči nad osudem jeho a ostatních svých druhů, nýbrž spíše nad svým. Bylť jsem tehdy mimo ležení na prohlídce krajiny a proto jsem nemohl s ostatními býti účastným slávy mučnické.

Oním svým skutkem soucitu a pak také výčitkou, již vmetl jsem ve tvář katanům svých druhů, prozradil jsem se jako křesťan. Tu vrhli se na mne zuřivci ti jako dravé šelmy, dorážejíce na mne ranami; i odvěkli mne do žaláře. Poněvadž pak jsem trval pevně při své víře,

byl jsem brzy na to odsouzen k smrti; leč později, nevím proč, byl mi změněn rozsudek smrti v zbavení hodnosti důstojnické a v doživotní otroctví.

Byv prodán jako zvěř na trhu, prošel jsem rukama mnohých pánů, kteří veliké mi způsobili utrpení, až konečně chtěla tomu Prozřetelnost Božská, že jsem se dostal v moc toho, jenž měl mi vrátiti svobodu, rodinu i vlast.“

Za tohoto vypravování Justinova nebylo nikoho mezi všemi tam přítomnými, jenž by nebyl býval patrně dojat a nebyl planul touhou, dáti život za Ježíše Krista. Tak mocně působí dobrý příklad v duše zvedené a ušlechtilé!

Ostatně byly takové příklady tehdy velmi častý. V čerstvé ještě paměti byl u Římanů rekovný Šebestián, velitel osobní stráže císařské, pak Tiburcius, syn prefekta Římského Chromacia, Kastulus, zásobovatel císařského paláce, a jiní slavní mučenci za víru, kteří stali se obětmi prvního pronásledování za Diokleciána a Maximiána.

„Je tomu bezmála 10 let, milý Justine,“ pravil Thrason, „co zde tento Řím byl očitým svědkem jednoho z nejúžasnejších vítězství náboženství křesťanského. Znal jsi Šebestiána?“

„Kdož pak by neznal rekovného toho obhájce víry? Abych pravdu řekl, neviděl jsem ho než toliko jedenkrát, když jsem byl zapsán do legie thebejské. Ale stačilo mi viděti ho jednou, aby nesmazatelně v mysli vyrytý zůstal mi jeho obraz, a aby se mi vtiskla slova jeho v paměť známkami nezrušitelnými.“

„A co ti řekl?“

„Justine, děl ke mně s úsměvem, krásného významu je tvoje jméno. Buď spravedlivým¹⁾ a obdržíš korunu spravedlivých. Vavříny tohoto světa s námi uvadají, vavříny však nebeské vždy jsou zelené, jsou to vavříny nesmrtelnosti. Od onoho dne tanul mi Šebestián ustavičně na mysli uprostřed tuhého boje, jež mi vésti bylo s nepřáteli Kristovými. Ano mohu opravdu říci, že duch jeho vznášel se nad celou naší legií, jež za svého pochodu Římem s podivem pozorovala jeho vroucí a živou víru, jakož i mysl nezlomnou a hotovou ku každé oběti za vítězství Ježíše Krista.“

„Bylo to jeho životním úkolem. Jenom proto dal se pod prapory římské zapsati, aby měl příležitost utvrzovati křesťanské vojny ve víře. A Bůh, jenž váží a odměňuje dobré úmysly, učinil jej apoštolem nejen vojákův, nýbrž i jiných právě zde v Římě před zrakem nejvyššího biskupa, takže jej tento poctil slavným názvem »obhájce víry.«“

Po Thrasonovi mluvili i jiní tam přítomní křesťané, střídajíce se ve chvále pamětihodných skutků Šebestiánových. Vzpomínali mučeníků bratrů z rodiny senatorské, Marka a Marcelliána, kteří jeho domluvami byvše povzbuzeni, vítězně obstáli v tolika těžkých zápasech, kolik bylo nástrojů mučitelských, jimiž rozdrásána jim těla, a kolik slz rodičů, manželek a dětí ještě pohanských, jež jim srdce rozrývaly. Jiný opět při-

¹⁾ Justinus odvozeno od slova justus, kteréž znamená spravedlivý.

pomínal podivuhodné obrácení Tranquillína a Marcie, rodičů to Marka a Marcelliana, jakož i manželek a dítek obou těchto reků víry, kterážto obrácení byla rovněž ovocem apoštolské horlivosti a divotvorné moci Šebestiánovy. Jeden vypravoval o neméně zázračném obrácení prefekta římského, Chromacia a jeho syna Tiburcia, jiný zase o obrácení správce vězení Nikostrata a žalářníka Klaudia s jejich rodinami a množstvím uvězněných — všichni získáni Ježíši Kristu velitelem strážě císařské, Šebestiánem, pádností jeho důvodův a mocí zázrakův.

Vypravování o událostech těchto pro církve tak slavných, v nichž hlavními osobami byli oba apoštolové a divotvorci Šebestián a Tiburcius, naplnilo nové bratry u víře posvátným úžasem. Slyšíce o rekovnosti těchto a jiných mučensků za víru v Římě za prvních let pronásledování, slzeli pohnutím a radostí.

V takový hovor byli zabrání, když tu náhle k velikému úžasu všech ohlášena Thrasonovi návštěva vznešeného prefekta čili náčelníka města Říma, Flaviána.

Kapitola V.

Prefekt města Říma.

Návštěva tato nemohla přijíti neočekávaněji a nevhodněji. Byltě prefekt ještě pohanem a jakožto státní úředník musil se chovati nepřátelsky ku křesťanství.

Thrason patrně rozrušen v tváři vstal a žádal přítomné, aby se po jednom zvolna vytratili zahradní branou, mezi tím, co by zdržel prefekta v tablinu, aby jich neuviděl. Opatrnost tato nebyla zbytečná, byloť mezi shromážděnými nemálo takových, o kterých se již povídalo, že jsou křesťany, a kteří jako křesťané známi byli prefektovi.

Jakmile Flavián, uvedený do čestného sálu, spatřil přicházeť Thrasona, šel mu vstříc s jakýmsi tajemným výrazem tváře, čímž vzrušení Thrasonovo vzrostlo.

„Příteli,“ pravil tiskna mu ruku, „musím s tebou se sděliti o velmi důležitou věc. Posadme se. Dostal jsem rozkaz od našeho císaře Maximiána Herkulea, abych dal vojenského tribuna Maxima a všechny jeho vojáky, kteří by se zdráhali obětovati bohům za zdraví císařovo, zbaviti důstojenství a abych je odsoudil k nucené práci v pískových lomech a lázních; a když by to nestačilo ku zlomení jejich svéhlavosti, mám též poručeno dáti je popravit. Víím pak, že ty velmi často chodíváš do lázní a neskrblíš podporami křesťanům tam při stavbě zaměstnaným.¹⁾ Mohu ti říci, že toto počínání tvoje činí tě podezřelým našemu císaři a mohlo by tě to jedenkráté státi život. Nezáleží mi na tom zvěděti, zdaliž jsi také ty křesťanem čili nic, běží mi pouze o to, abys se nevydával v nebezpečenství své záhuby.“

¹⁾ O těch promluvíme na příslušném místě.

„A což? Je to tedy snad proviněním, navštěvovati a podporovati ubohé vězně?“ odpověděl poněkud rozčileně Thrason.

„Toho nepravím, milý příteli, ale zajisté mi přisvědčíš, běží-li o křesťanské vězně, důvěrně se s nimi stýkati, třebaš jen z úmyslu je potěšiti a jim pomáhati, že je to věc za našich časů velmi nebezpečná. Mimo to rozhlašuje se o tobě po městě, že také při koupi otroků se zálibou si vybíráš otroky křesťanské.“

„Protože jsou způsobnější a pracovitější jiných.“

„Budiž; ale jest to záliba, jež vrhá na tebe stín. Zkrátka, pro přátelství, jež nás pojí, prosím a zapřísahám tě, abys si počínal opatrněji, abys nedával zlomyslným lidem podnětu udati tebe u císaře jakožto křesťana nebo příznivce křesťanův.“

„Děkuji ti za přátelskou radu. Abych ti učinil po vůli, budu své podpory ode dneška rozdávat rukou jiného. A nyní já opět prosím tebe, abys se o to zasadil, aby náš císař nepočínal si tak krutě, obzvláště proti občanům pokojným a nevinným, kteří ničím jiným se neprohřešili, než že celou duší jsou oddáni svému náboženství a že věrni jsou svému Bohu.“

„Máš pravdu. Tihle křesťané jsou lidé nejpokojnější a nejnevinnější na světě. Já nechal bych je rád s pokojem, kdyby mne nenutil Maximián novými a novými rozkazy je pronásledovati. Vzpomeň si jen, že nemohu zapomenouti, že jsem potomkem rodiny Flaviův, která v lůně svém měla vždy horlivé stoupence Nazaretského.“

„Postačí za všechny vzpomenouti slavné Flavie Domitilly, neterě dvou císařů, jež pranic nedbala urozenosti, bohatství, přibuzenství císařského, ba ani svobody a života, který v plamenech ukončila, jen aby neporušeným zachovala květ svého panenství a nezrušila věrnosti, již byla Bohu svému přísáhala.“

„Vzpomínáš mi na domácí událost právě tak dojemnou, jako podivuhodnou pro vzácnou ctnost oné ženy. Nuže tedy, pověz mi, kterak mohl bych v nenávisti mítí náboženství, jež v sobě má moc nadlidskou sílu dáti lidem, povznášejíc je nad slabost věku i pohlaví, nad pokušení rozkoše, hnutí ctižádosti a sobeckosti, ba dokonce i nad přirozenou lásku k svobodě a životu? Náboženství, které lepším činí člověka, které dokonce tvoří z lidí samé hrdiny, náboženství takové má v sobě cosi nadlidského.“

„O Flaviáne,“ řekl Thrason povstáváje a záře radostí. „Jaká to řeč! Jsi snad také v srdci křesťanem?“

„Skoro...“ s úsměvem odpověděl Flavián. „Ale jest to tajemství, jež jen tobě svěřuji.“

„Jest-li tomu tak, jak bys mohl vyplniti rozkazy císařovy proti křesťanům?“

Flavián si povzdychl, prozrazuje tím krutý zápas ve svém srdci a odpověděl:

„Milý Thrasone, už dlouho jsem mezi kovařinou a kladivem a nevím, na kterou stranu se mám přikloniti. Neposlechnouti císaře — k tomu nemám odvahy a pronásledovati nevinné nesmím a nechci...“

„Tedy?“

„Tedy mi nezbývá, než zřici se svého úřadu a uchýliti se do soukromého života.“

„Nebylo by snad lépe pokusiti se dříve o upokojení císaře, naplněného tak jedovatou a ďábelskou záští proti křesťanům?“

„Koho že? Maximiána Herkulea? Nemožno. Všecko, co až dosavad mohl jsem učiniti, bylo to, že jsem ho držel stranou, protahuje soudní jednání proti křesťanům a odkládaje ustavičně vykonání rozsudků smrti. Ale teď jsou již všechny moje prostředky vyčerpány a on snad o všem ví od špehounů, kteří slídí po každém mém skutku a proto dává mi nyní náhlé rozkazy, abych dal zatýkati, před soud postaviti a bezodkladně smrti potrestati všechny vojáky, kteří by tvrdošíjně se zpěchovali obětovati bohům. Jak vidíš tedy, nezbývá mi nic jiného, než abych vzdal se svého úřadu.“

„Máš pravdu. Svědomí muže poctivého a spravedlnosti milovného nedovoluje ti zůstatí na tvém místě. Ale obávám se, že císař z tvého odstoupení za těchto okolností bude míti příčinu pojeti podezření, že snad jsi také křesťanem.“

„Ať si myslí o mně, co chce; nemám právě chuti býti mu nástrojem v tomto nespravedlivém a krvavém pronásledování.“

„Výborně, Flaviáne! Měl jsem tě vždycky za hodnostáře poctivého a hodného starého Říma, ale nyní vzrůstá má úcta k tobě desateronásobně. Otevřel jsi mi svou duši, slušno, abych já otevřel ti úplně moji. Věz tedy, že jsem křesťanem...“

„Ty jsi křesťanem? Od které doby?“

„Hned od začátku tohoto krutého pronásledování. Pozoroval jsem totiž, že křesťané jsou předmětem nenávisti právě největších bídníků v říši římské, a z toho jsem soudil, že to jsou asi lidé poctiví; neboť vlk vlka nezažívá. Staré, proti nim rozšířené pomluvy už mi nevadily. Vždyť už ani ten lid, který přece je zvyklý všemu věřit, v ně nevěřil. Vynasnažil jsem se prozkoumati jejich život a shledal jsem ho naprosto bezúhonným; studoval jsem jejich učení a zdálo se mi nesmírně svatým; vstoupil jsem do jejich domácnosti a užasnul jsem, vida u nich lásku k lidem, jež objímá i nepřátele, a lásku k Bohu, jež dospívá k hrdinství, oběti, mučnictví. Neváhal jsem déle přijati náboženství křesťanské a nyní cítím se v něm tak šťastným, že zdá se mi, jakobych byl znovu zrozen k novému krásnému životu. Přeji také tobě, milý příteli, téhož štěstí.“

„Dostí,“ s úsměvem odpověděl tento, zvědaje se; „o tom si pohovoříme v příhodnější chvíli. Prozatím ti doporučím, abys se choval tak opatrně, aby Maximián nemohl vyčenichati u tebe libovůně nového náboženství, které jsi přijal.“

„Budu se řídit tvou radou, pokud mi to svědomí dovolí. Budu-li však přece vyzrazen, nebudu se ani dost málo ostýchat vyznati i před naším císařem víru, k níž se znám.“

„Doufejme, že toho nebude zapotřebí.“

Po těch slovech stiskl mu ruku a odporučil se.

Thrason osamotněv překypoval radostí, rozvažuje o důvěrných zprávách prefektových. Poněvadž pak poznal, že jest tak velice nakloněn ku křesťanství, umínil si jeho obrácení všemožně urychlit. K tomu účelu použil vhodně přispění Fausty a Oktavilly, velmi vznešených to paní římských a křesťanek přehorlivých. Tyto totiž použily příležitosti častých návštěv Flaviánových, s nímž je pojily svazky příbuzenské a daly mu čísti obrany křesťanského náboženství, napsané od filosofa Justina, od Aristida, Tertulliána, Arnobia nedávno obráceného a od Gabinia.¹⁾ Četba taková otevřela mu oči, aby lépe poznal svatost náboženství křesťanského; ještě však nepostačila přiměti jej, aby je přijal. K tomu bylo potřebí mocnějšího popudu, jenž by ho pohnul k činu, který za oněch dob mohl býti nazván hrdinským, neboť státi se křesťanem tenkrát znamenalo tolik, jako vydati se v nebezpečení pozbyti všeho, i života.

Kapitola VI.

Křesťané v lázních.

Chtěje se řídit dle rad a proseb svého přítele, zdržel se Thrason nějaký čas obvyklých svých návštěv u křesťanův odsouzených k nucené

¹⁾ Tato se nezachovala až po naši dobu; ale sepsal prý ji, když ovdověv, vstoupil ve stav duchovní a posvěcen byl od svého bratra biskupa Kaja na kněze.

práci při stavbě v thermách či lázních Diokleciánových; při tom však nepřestal je podporovati prostřednictvím jáhnů Cyriaka a Sisinnia a jiných, kteří u vlády nevzbuzovali podezření. Později však přišlo mu to příliš za těžko neviděti a nepotěšiti svou přítomností oněch svatých vyznavačů víry a proto chopil se prostředku, jež křesťanská láska mu vnukla, a který záležel v tom, že se přestrojil za vozku při dopravě staviva, které se dodávalo z jedněch jeho lomů. V tomto převlečení podařilo se mu častěji pohovořiti s některými z křesťanských dělníků, jimž potají dával do ruky hrst stříbrných peněz, aby je rozdělili mezi své spoluvězně.

Než táže se tu asi čtenář, proč byli tito křesťané odsouzeni k nucené práci při stavbě lázní a kolik jich bylo.

Mnoho tisíc¹⁾ vyznavačů křesťanského náboženství uvrženo bylo do žalářů z nenávisti ku Kristu a z nařizení Maximiánova dopraveno z rozličných měst a krajů do Říma, aby tam pracovali o zbudování nádherné té stavby, jakou měly býti thermy či lázně Diokleciánovy.

Každého dne za svítání přicházeli, vlekouce své řetězy, v zástupech seřaděných na pahorek viminalský, dílem z okolí brány kollínské (porta Collina či Agonensis), dílem z okolí Cispia a Oppia²⁾

¹⁾ Někteří dějepisci udávají počet jejich až na 40.000. Ač zdá se toto číslo upřílišeným, přece jest naprosto jisto, že počet jejich byl velmi veliký.

²⁾ Tak jmenovaly se za starých časů dva vršky, jež spolu s náhorní rovinou tvořily t. zv. esquilie. Na prvním

a dílem ze čtvrti Saburra a z Argileta;¹⁾ provázela je stráž noční a vedli je jejich představení a hlídači. Tito jako praví pohaněči otroků bili je bičem nebo holí, ne snad, aby je pobídli k rychlejší chůzi — šliť ochotně do práce — nýbrž jen proto, aby ukázali svou moc, anebo proto, že to byl ukrutný pud zdivočilé jejich přirozenosti.

Kdo by byl býval v jejich průvodu, byl by upozoroval, že všichni, co šli po ulici zvané Alta semita (vysoká stezka), jdouce mimo třídu zvanou Vicus Mamurius, skláněli lehce hlavu na znamení úcty; tam totiž, jak jsme viděli, přebýval nejvyšší biskup papež Kajus.

Blízkost lázní usnadňovala nejvyššímu pastýři posílání podpor, jimiž také se snažil ulevovati nouzi a utrpení šlechtitých vyznavačů. Z výstupku vysokého u jeho domu volně rozhlíželo se oko biskupovo po rozsáhlém prostranství, jež zaujímaly lázně. Pozoruje odtud, jak vše se hemží křesťanskými dělníky, prosil Boha, aby ohromné stavby jejich rukama zbudované, místo aby sloužily přepychu a chloubě pohanské, raději byly chrámem svatosti křesťanské.

Ukázalo se, že byl dobrým prorokem budoucího osudu uchystaného lázním Diokleciánovým. Bylyť časem aspoň v té části, které

z nich stojí dnes velebný kostel Matky Boží, basilika Liberiána čili S. Maria Maggiore, na druhém pak kostely sv. Petra v okovech a sv. Martina „ai monti.“

¹⁾ Jest to jméno ulice, jež se táhla od Suburra až ku konci Argileta u fora.

ušetřil hlodavý zub času a sveřepost lidská, přeměněny v útulky kajicníkův a místa modlitby.

Stavba pokročila tak daleko, že už málo chybělo k jejímu dokončení.

Sami Římané, ačkoliv byli zvyklí dívat se na velkolepé stavby, jakými byli lázně Agrippovy a lázně císařů Nerona, Tita, Domiciána, Trajana, Kommoda, Severa a obrovské lázně Karakalloy, nicméně žasli při pohledu na tyto lázně Diokleciánovy, vidouce jejich rozsáhlost, velkolepost a výzdobu.

Ve vysokých a prostranných místnostech, určených pro koupele teplé, vlažné a studené,¹⁾ bylo neméně než 3200 mramorových van. Mimo to bylo tam „laconium“ (vysl. lakonium), t. j. oddělení pro parní lázně, „baptisterium“ čili „piscina“, t. j. nádržka k plování, „palestra“, t. j. prostranství pod širým nebem, kde se připravovali zápasníci k boji; kolem tohoto byla šatna, pokoj ku mazání těla, a konečně „conisterium“ (vysl. konisterium) k osušení těla v písku. Bylo tam nádvoří, kde konávali cvičení za dnů deštivých, a Efebeum, v němž se mládež tělocvikem tužila. Byla tam ležárna ku procházkám, prostranství pro závody v běhu, místo pro hru míčem,²⁾ „scholae“, t. j. sály společenské, „ambulationes“

¹⁾ Jmenovaly se calidarium, tepidarium a frigidarium. Některé části těchto lázní byly přeměněny od Michelangela v kostel zasvěcený Královně andělů (Madonna degli Angeli).

²⁾ Užívalo se trojího způsobu míčů: tvrdý (pila čili trigon), vzduchem naplněný (follis) a peřím naplněný (paganica).

t. j. cesty nepokryté, čtárny, knihovna¹⁾ a t. d. Uvnitř vše se jen skvělo pozlacením, mosaikami, nejjemnějším mramorem, sochami a malbami; na místech otevřených jediná krása: květnaté záhonky, vodotrysky a vodopády, stinná zákoutí a cestičky vroubené krásně pěstovanými a upravenými rostlinami.

Zatím co bídně odění a toliko chlebem bolesti životní křesťané celý den strádali při namahavé práci, shromažďovala se církev římská buď v domě Kajově a jiných palácích, nebo v katakombách a konala časté sbírky, pomocí jichž dostávalo se jim šatů, pokrmu a peněz.

Křesťané římské rozšíření posvátným ohněm lásky horlivě jim pomáhali, při čemž nade všechny vynikaly Anežka a Zuzanna a to jak horlivostí, s níž podporovaly sbírky, tak i velikými obětmi, které si samy ukládaly, aby měly z čeho pomáhati svým bratřím v Ježíši Kristu. Všecko, co byly zdědily po předcích, anebo čeho nabyly z důchodů svého majetku, svými úsporami, dary svých příbuzných a přátel, ano i prací svých rukou — všecko věnovaly na almužny.

V jednání svém měly právě tolik následovnic, kolik bylo v Římě žen křesťanských, neboť láska k bližnímu byla heslem a pravidlem pravých následovníků Ježíše Krista. Jejich bohatství bylo pokladem pro chudé; jejich paláce hostinným přístřeším puceštných a útulkem vdov a sirotkův opuštěných. Křesťané z lázní byli by

¹⁾ Tam přenesena knihovna Ulpiova z basiliky Trajánovy.

bývali s největší radostí tam přijati, leč ti byli vězni a otroky vlády, jež je držela v kruté porobě. Pro tyto vyznavače nebylo tedy jiné pomoci než almužna, již ostatně velmi štědře se jim dostávalo prostřednictvím zmíněných již jáhnů, ku kterým později v tomto vykonávání lásky křesťanské se přidružili Largus a Smaragdus. Těmto podařilo se pomocí zlata získati tribuna či důstojníka, který měl dohled na křesťanské vězně; ten pak nechával je choditi po lázních a důvěrně hovořiti s dělníky, poněvadž to byly osobnosti, jež posud nevzbuzovaly podezření u bystré a nedůvěřivé policie římské. Také biskup Kajus byl by rád osobně pomáhal oněm svým synům v Ježíši Kristu, ale opatrnost žádala, aby hlava církve v oněch přeusmílných dobách se držela co nejvíce v skrytě pro blaho svého stádcu. Jeho bratr Gabinius jsa příliš dobře znám, jakož i Thrason, nemohli doufati v stejnou shovívavost od tribuna. Chtěl-li tedy Thrason přes výstrahu prefektovu dostat se do lázní, bylo se mu utéci k přestrojení, o němž svrchu jsem se zmínil.

Za této příležitosti podařilo se mu jedenkrát učiniti objev, jenž velikou radostí naplnil jeho srdce, neboť uvedl jej na stopu jiných ještě otroků, jejichž vykoupení, jak jsme viděli, jeho péči bylo svěřeno od shromážděných křesťanů.

Když totiž jednoho dne převlečen jsa za vozku, skládal v lázních se svého vozu hlínu, vyměnil několik slov útěchy s některými dělníky křesťanskými, a dal, jak obyčejně, potaji jednomu z nich hezký balíček peněz zlatých a stříbrných,

aby je rozdělil mezi své druhy. Tohoto šlechtného skutku jeho všimnul si jistý dělník, nedávno odsouzený k nucené práci a přiblíživ se k Thrasonovi, pravil:

„Dobrý vozko, smím-li vás jen zvátí tímto jménem, jste snad na štěstí křesťanem?“

„Odkud to domnění v tobě?“ odpověděl Thrason poněkud v rozpacích.

„Ze šlechtné vaší almužny. Jenom křesťané tak štědrými jsou k nuzným.“

„Ale co ti záleží na tom, vědět, čím já jsem?“

„Velmi mnoho, neboť i já jsem křesťanem.“

„Ty's že křesťanem?“

„Ano, a svědectvím toho jest tento řetěz, jež nosím z lásky k Ježíši Kristu.“

„Dovol, ať jej políbím,“ pravil Thrason ve zbožném pohnutí a ohlédnuv se kolem, aby se přesvědčil, není-li od nikoho pozorován, objal nového bratra a políbil vroucně jeho řetěz. Na to se ho otázal:

„Jak se jmenuješ a odkud přicházíš, bratře?“

„Jmenuji se Maximus, jsem též Říman, vojín a tribun odsouzený pro víru k nucené práci. Když jsem při mém návratu z Gallie přišel do města Centocelle (dnešní Civitavecchia), zastihl mne rozkaz císaře Maximiána, jenž mi ukládal obětovati veřejně bohům. Odmítl jsem to učiniti, i byl jsem vyloučen z vojska, zbaven svobody, dán na loď s otroky a poslán s nimi do Říma.“

„Přišel jsi tedy snad s četným zástupem otroků, který před měsícem přistál u loděnice?“

„Ano.“

Slyše to, pozvedl Thrason oči k nebi a zvolal:

„Budiž veleben, můj Ježíši!“

Na to se opět obrátil k Maximovi, řka:

„Ty jsi byl tedy, bratře milý, mezi oněmi dvěmi sty otroků, kteří vystoupili z lodi první a kteří byli jako zboží již zakoupené odevzdání obchodníkům s lidským masem?“

„Tak jest, také já jsem byl mezi nimi.“

„Mohl bys mi tedy povědět, kam přišli tvoji druhové?“

„Jak by ne? Sto jich bylo odevzdáno státní správě, která je poslala pracovat se mnou do lázní; ostatních sto rozděleno po domech senátorů Tarpeja a Persia.“

Při této zprávě zakabonila se tvář dobrého Thrasona. Všimnul si toho Maximus a proto se otázel:

„Proč pak vás vidím tak smutného ve tváři?“

„Protože pozbyl jsem naděje na jejich vykoupení. U tebe a ostatních, kteří jste upadli do spárů vlády, bylo by marno mysliti na vaše vysvobození; ale u těch, kteří jsou v moci soukromých osob, bylo by to aspoň možno, kdyby se nemusilo jednati s Persiem a Tarpejem! Leč neškodí pokusiti se o to; a o to všemožně se přičiním, abych je vytrhl z jejich rukou. Prozatím ti děkuji za vzácné zprávy, které jsi mi dal... Však tu již se blíží strážce. S Bohem, bratře! Pokoj Páně budiž vždycky s tebou!“

S těmi slovy vyskočil na svůj vůz, švihl bičem a ujížděl se svým povozem za bránu salárskou k lomu ležícímu na jeho pozemku, odkud

vyšel přestrojený za vozku a kdež při svém návratu zase si vzal své šaty a svůj šlechtický oděv.

Od onoho dne sblížil se s Persiem a Tarpejem, pohanskými to šlechtici, kteří ucházeli se o ruku velmi horlivých křesťanek, Memmie a Juliány, a tak dlouho na ně doléhal žádostmi a nabídkami, až se mu konečně podařilo vytrhnouti polovici otroků jeho tyranské vlády. Těm pak daroval ihned svobodu a rozdělil je po rozličných domech křesťanských, obzvláště do domů Anežky a Zuzanny, kdež byli vyučováni ve svatém zákonu Ježíše Krista a v něm znovu zrozeni v posvátné vodě křestní.

V této době přibyl do Říma až z Nikomedie příbuzný Gabiniův s tajným poselstvím od císaře Diokleciána. Jmenoval se Klaudius; byl muž mocný u dvora a jeden z předních přátel císařových.

Kapitola VII.

Námluvy.

Gabinus uvítal jej s poctou a radostí, jak to bývá mezi příbuznými a přáteli, a uvedl ho do svého příbytku.

Klaudius pověděl mu bez dlouhých okolků, proč přišel, a vyložil mu přání Diokleciánovo.

„Milý Gabinie,“ pravil, „pověst o ušlechtilém duchu, o moudrosti, sličnosti a kráse tvojí Zuzanny dostala se až k sluchu našeho císař-

ského strýce. Tento pak, chtěje těsněji k sobě připoutati císaře Galeria Maximiána, přál by si ji dáti za manželku jeho synovci Maximinovi Dazovi,¹⁾ což, jak nahlíš, znamená upravit dceři tvé cestu k trůnu císařskému.“

Po nenadálém a velkolepém tomto návrhu zůstal Gabinius jako omráčen a pohlížel na Klaudia, aby se přesvědčil, mluvil-li to vážně.

„Díváš se na mne?“ pravil Klaudius. „Bojíš se snad, že si tropím z tebe žert? Pravím ti docela vážně a opravdově, že tvá Zuzanna má se státi manželkou budoucího císaře a tak vystoupiti na stupně prvního trůnu na světě; rozumíš mi?“

„Rozumím; ale přece to ještě nemohu v mysli své srovnati, že by byl Dioklecián hleděl tak nízko!“

„Jak že? Co pak to pravíš? Či snad je rod tvůj méně vznešený než rod císařův? Nejsi anebo lépe nejsme my potomky téhož kmene? Jest tedy záhodno, aby ratolesti neoddělovaly se od společného kořene.“

„To je pravda, ale kde běží o trůn a to o trůn císařský, neuzavírá se příbuzenství leč mezi vládnoucími.“

¹⁾ U některých dějepisců se dočítáme, že prý byla zaslíbená od Diokleciána Maximiánovi Herkuleovi; toho však kritika dějepisná nepřipouští, poněvadž víme určitě, že mu dal Dioklecián za manželku svou vlastní dceru Valerii, která svého manžela přežila. Z té příčiny zdá se vhodnějším položití místo Maximiána Herkulea, jak to jiní dějepisci činí, Maxima, který se stal později císařem.

„Dioklecián na to nedbá. Více než na urozenost krve hledí na hodnost osob a ví, že v celém Římě není dívky, která by vzdělaností, moudrostí a krásou vynikala nad tvou Zuzannu.“

Při chvále této spokojený úsměv objevil se na rtech Gabiniových. I odpověděl skromně:

„Všecko, milý Klaudie, jest darem Božím. Jemu samotnému budiž sláva! On dal mi dceru jako perlu pravou, již mi všichni závidějí, a na niž sám císař ráčil skloniti svůj zrak. Za velikou čest pokládám si návrh, který mi činíš jménem Diokleciánovým, leč přijati ho, nezávisí ode mne. Ve příčině sňatku manželského ponechávám své dceři naprosto svobodnou volbu.“

„Oh, Zuzanna, ta vyskočí radostí, až uslyší o nabídnutí, které jí cestu upravuje k trůnu. Zeptejme se jí, libo-li.“

„Nikoliv, posečkej, až bych se jí dříve o tom zmínil. Také tě prosím, abys ani žertem nezmiňoval se jí o tom, co jsi mně vyložil, dokud bych nepoznal její vůle.“

„Učiním dle tvého přání, ale buď ubezpečen, že děvče poskočí radostí jako dítě, až se dozví, že nabízí se jí příbuzenstvo tak vysoké.“

Gabinus však pochyboval o souhlasu své dcery a to vším právem, neboť věděl, že výše cení panenství než život. Když mu Klaudius byl slíbil, že ničeho neprozradí, poslal pro ni, aby přišla učinit poklonu svému příbuznému, jenž právě přišel z Nikomedie.

Zuzanna přišla.

Klaudius spatřiv ji před sebou jako zjev andělský, zářící panenskou krásou, zvedl se pln hluboké úcty před ní a ukláněje se pravil:

„Jsem šťasten, že vás spatřuji více než po patnácti letech.“

„A já, Klaudie, že se s vámi seznamuji,“ odpověděla způsobně Zuzanna.

„Ovšem, že nemůžete vzpomenouti si na moji podobu, neboť byla jste tehdáž ještě malým děvčátkem, když jsem odcházel z Říma.“

„Ale můj otec mi velmi často o vás vypravoval a povídal mi o vašich cestách ve východních zemích a o vašich osudech při dvoře Diokleciánově.“

„Těší mne, že nejsem vám úplně neznámým a že mohu vás opět viděti vyspělou již v květu života, sličnosti a moudrosti.“

Při těchto slovech uzarděla se Zuzanna živě v líci a sklopila stydlivě oči, dávajíc tak na jevo, jak nemilou jí jest taková řeč. Všimnuv si toho Klaudius, poněkud se zarazil a začal jiný hovor; jal se vypravovati o svých cestách, o krajinách a národech východních. To se Zuzanně velmi líbilo, jež svými duchaplnými poznámkami a otázkami u Klaudia vzbudila podiv nad svým vzděláním a vznešeností svého ducha.

Po jeho odchodu uchýlil se Gabinius sám do svých pokojů, aby přemýšlel o nabídce Diokleciánově. Zdálo se mu jednak, že by sňatek tak čestný pro jeho dceru mohl přispěti k pokoji a blahu církve, od císaře Maximiána tolik pro-následované; s druhé strany však lekala jej

zločinná a surová povaha Maximinova, jehožto manželkou měla se státi čistá a tichá jeho Zuzanna. „Co bude z mé drahé dcery,“ pravil sám k sobě, „vydám-li ji v náručí toho netvora? Až pozná, kterak naprosto se různí od něho a jeho mravů, nebude ji milovati, anebo, bude-li okouzlen její krásou a rozehřeje-li se pro ni jeho srdce, zažene ji, jakmile zchladne první záchvat vášně. Aby se tedy zamítlo toto nabídnutí k sňatku! Než... toto zamítnutí páliło by jak Diokleciána, tak Maximina a odcizilo by je nám křesťanům, až by se snad z nich stali nemsťitelní nepřátelé naši na velkou škodu pro církev. Co tedy dělati? Čeho se chopiti? Poradíme se s Kajem; jest mým bratrem a zároveň společným otcem a pastýřem nás všech. On mi dovede poraditi a já vždy ochotně dle jeho rady se budu řídit jako dle pokynu s nebe.“

S takovými myšlenkami vešel Gabinius do pokojů svého bratra. Ten právě byl zaměstnán se svými jáhny Cyriakem a Sisinniem a s kněžími Marcellínem, Krispem a Janem prohlížením dlouhého seznamu vdov, siroteků a opuštěných, jež církev římská živila. Gabinius čekal, až vykonal bratr svou povinnost lásky a milosrdenství. Když pak osamotněli, vyložil mu poselství císaře Diokleciána, jež mu bylo zvěstováno prostřednictvím jejich příbuzného Klaudia.

Kajus trnul na tou zprávou, zamyslíl se a tisícové myšlenky v okamžiku prolétly mu hlavou; byl velmi na rozpacích, nemoha se určitě rozhodnouti. Konečně obrátil se k bratrovi řka:

„Ve věci tak velice závažné, milý Gabinie, nelze rozhodnutí učiniti, dokud bychom nedoporučili záležitost tu Bohu vroucí modlitbou. Modleme se tedy a zachovávejme půst po tři dny, aby nám Pán Bůh ráčil zjevití svou nejvyšší vůli.“

Tak také oba učinili. A po třech dnech radili se znova spolu a usnesli se nepouštětí se do žádného vyjednávání o uzavření sňatku, nýbrž ponechati Zuzanně úplnou svobodu ve volbě svého stavu.

Na tom se pevně ustanovivše, odebrali se oba do pracovny, kdež byla Zuzanna všecka zabrána malbou krásného posvátného obrazu panenské Matky Boží s božským pacholetem v náručí, přesné to kopie onoho obrazu, jenž byl v pohřebišti Priscilly. Zuzanna povstala a běžela polsbít ruku nejvyššímu knězi a otci. Oba dali jí na srozuměnou, že s ní chtějí býti o samotě. Proto propustila dvě dívky, jež u sebe měla, a zastrčila u dveří závoru.

„Nuže, jsme zde sami,“ pravila k otci. „Tuším, že mi asi máte svěřiti nějaké veliké tajemství.“

„Tak jest“, odvětil otec. „Je to tajemství, které se týká tebe a o němž musíš zachovati mlčení, až celá ta záležitost se ukončí. Věz, že náš strýc Klaudius nepřišel nás navštívit jen jako příbuzný, nýbrž spíše jako vyslanec Diokleciánův.“

„S jakým poselstvím?“

„Se žádostí, nebo řeknu lépe s rozkazem pro Zuzannu.“

„Pro mne? A čeho žádá Dioklecián ode mne?“

„Žádá, abys se provdala.“

„Já abych se provdala? Tatínku, vy žertujete.“

„Do opravdy to pravím.“

„A komu by mne chtěl zasnoubiti?“

„Maximinovi.“

„Spravedlivé nebe! Tomu, jenž spíše jest barbarem než Římanem?“

„Ale nebude to dlouho trvati, co bude císařem.“

„Těší mne velice! Pozdravujte ho ode mne a řekněte mu, že se raduji z jeho štěstí a že mu přeji dlouhé a šťastné panování, bude-li toho jen hoden. Avšak já nevolím vzdáti se svého skromného stavu; jsem příliš šťastna po boku svého dobrého tatíčka a svého ctěného strýce!“

Po těch slovech prudce povstala a uchopivši oba za pravici, vroucně ji zlíbala.

„Tedy se nechceš státi manželkou budoucího císaře?“ podotkl opět otec.

„Naprosto ne!“

„Ale což kdyby od toho závisel pokoj a prospěch církve? Zuzanna, křesťanka, na trůně římském byla by ochranným štítem a slávou veškerého křesťanstva! A naopak Zuzanna odmítající nabídnutí pyšného císaře, jakým jest Dioklecián, a zamítající ruku budoucího císaře k sňatku jí nabízenou, mohla by svým odmítnutím býti příčinou nesčíslných běd pro církev. Mysli na to, dcero má!“

Při této rozvaze, jež jí v prvním rozrušení nepřišla na mysl, zasmušila se Zuzanna v tváři,

sebrala své myšlenky, uvažovala, jsouc na rozpacích a po krátkém mlčení odpověděla takto:

„Nevím ještě dobře, k čemu se mám rozhodnouti. Musím o tom přemýšleti a prositi Boha za osvětlení.“

„To jest úplně správně,“ podotkl Kajus. „Přemýšlej o tom, rozvažuj, doporučuj záležitost tu Pánu, a potom rozhodneš podle toho, jaké ti Bůh dá vnuknutí.“

Po těch slovech oba se zvedli a odešli, velice dojati velkomyslností, s jakou dcera a neteř pohrdala světskou slávou, a její velikou láskou k panenství, ale zároveň jsouce přesvědčeni, že po důkladnějších úvahách svolí v žádost císařovu.

Když se Klaudius vrátil pro odpověď, oznámil mu Gabinius, že si Zuzanna vyžádala čas a poklid na rozmyšlenou, dříve než by dala své svolení ku sňatku. Klaudius zprávou tou byl nad míru překvapen; zdálo se mu prazvláštním, že Zuzanna váhá svoliti v sňatek, jenž přiváděl ji v blízkost nejskvělejšího trůnu na světě. Tak málo dovedl oceniti vznešenost křesťanského panenství.

Kapitola VIII.

Dvě přítelkyně.

Když osamotněla, bylo Zuzanně jako pocestnému, jenž zabloudil v ohromné pustině a neví, kam obrátiti kroky, by se odtud dostal.

„Odmítnu-li sňatek,“ přemýšlela, „vydám rodinu naši a snad i církev pomstě vladařův. Leč svolím-li, ač velmi nerada, vzít si ho, nebude se mi snad obávati stejné anebo ještě větší škody? Neboť Maximin bude chtít, aby slaven byl sňatek dle obřadu pohanského; a když se proti tomu ohradím, prozradím, že jsem křesťanka. A pak je dvojí možnost: buď mne Maximin nebude chtít za manželku a následovati bude větší bouře a zuření proti jménu křesťanskému, anebo si mne vezme a vším způsobem o to se bude přičiňovati, aby mne pohnul k odpadnutí od víry. Nemoha toho dosáhnouti, zažene mne od sebe, leda, že by se mně podařilo získati ho pro naši víru. Ale jak očekávati něco takového u Maximina, muže povahy tak divoké, nevázaných mravů, myslí naplněné záštími proti křesťanství a podléhající vlivu Galeria, svého strýce, nejzarytějšího to nepřítel křesťanů? A s tak malou pravděpodobností šťastného výsledku mám přinést největší oběť, již žádati lze od panny křesťanské a římské?¹⁾“

Takovými myšlenkami zmítána byla duše její, jako loď za bouře. Aby nabyla opět klidu a dosáhla hojnějšího světla s hůry, uchýlila se do své domácí modlitebny a tam dlouhou dobu se modlila před Ježíšem v nejsv. Svátosti.

Tu vyrušila ji jemná ruka, klepající jí lehce na rameno a milý hlas jemně zazněl jí k uchu: „Zuzanko, je čas k práci!“

¹⁾ Křesťanské dívky v Římě velice si vážily panenství, jednak pro šlechetnou svou povahu, jednak z horlivosti ve víře.

Zuzanna se ohlédla. Byla to malá Anežka, jež ji volala, chtěla ukončiti jisté své drobné práce pro oblečení nalezenců, které dávala sbírat a živiti na svoje útraty. Zuzanna stiskla jí vřele ruku a povstavši od modlitby, vstoupila s malou přítelkyní do pracovní světničky. Anežka hledíc jí upřeně v tvář, pravila s obvyklou svou dobro-srdečností:

„Máš oči navlhlé a červené. Plakala jsi mnoho, má Zuzanko?“

„Plakala-li jsem,“ odvětila Zuzanna, „měla jsem zajisté proč!“

„Ovšem, všichni máme proč plakati nad svými hříchy,“ poznamenala Anežka.

Zuzanna pohlédla na ni s něžným zalíbením a usmála se.

„Ale mně se zdá,“ pokračovala Anežka, „že pozoruji u tebe jakési rozrušení. Pověz mi pravdu: máš nějaký tajný zármutek v srdci, jenž tě trápí?“

„Ba že!“

„Ó, svěř se s ním své Anežce!“

„Nemohu.“

„Proč nemůžeš? Máš mlti tajemství přede mnou?“

„Slíbila jsem mlčenlivost tatínkovi a strýci a nemohu slovu nedostáti.“

„Jest-li tomu tak, uznávám tvoje tajemství. Pověz mi jen, jest-li to něco, v čem bych ti mohla pomoci nebo útěchy poskytnouti.“

„Ne jiné než útěchy svých modliteb.“

„Nuž dobrá, budu se modliti na tvůj úmysl.“

A při těch slovech upřela opětně zrak na přítel-

kyni, aby vyčetla z výrazu tváře tajemství srdce, i usmála se mile.

„Proč pak se usmíváš, mé dítě?“ tázala se Zuzanna.

„Proč?... Proč?... Už vím všechno.“

„Jak víš všechno?“

„Ano, ano; přihodilo se ti asi právě to, co se včera večer stalo též mně.“

„A co se ti stalo?“

„To jest tajemstvím.“

„Ale tajemstvím, jehož ti nezakázali rodiči tvoji vyzraditi...“

„Máš pravdu; a proto ti je hned povím.“

„Dostala jsem dopis od jistého mladého šlechtice.“

„Který to byl?“

„Nevím.“

„Jak to, že nevíš?“

„Nevím toho, protože jsem dopisu nečetla, nýbrž odevzdala jsem ho svým rodičům.“

„Velmi dobře! Tak má jednati hodná dívka.“

„Přečetše list, uchýlili se otec a matka ku společné poradě. Porada trvala hezky dlouho; potom dali mne k sobě zavolati a řekli mi:

„Anežko, chceš býti zasnoubena jednomu z nejvznešenějších a nejbohatších mladíků šlechtických?“

„A já na to: Jsem ještě dítě, a chcete, abych myslěla na vdavky?“

„Nejedná se o to,“ podotkl otec, „abys se hned vdávala, nýbrž až za několik let. Nyní by se nežádalo od tebe než jen slib.“

„Dala jsem své slovo již jinému,“ odpověděla jsem.

„Jak? Ty žertuješ?“ s podivem zvolal otec.

„Mluvím vážně,“ odvětila jsem.

„A kdo pak jest asi tvým vyvoleným?“ ptala se matka s velikou úzkostí.

„Já na to: Můj vyvolený jest ze všech na světě nejkrásnější, nejbohatší, nejmoudřejší a nejsvětější.“

„Otec i matka porozuměli ihned, že myslím na milého Pána Ježíše, jenž mne získal svou milostí a jenž chce, abych byla nevěstou jeho, všecka jeho.“

Při těchto slovech zarděla se Anežka živě v líci náhlým vzplanutím lásky svaté, jež ze srdce vyšlehla jí na tvář.

Tu ji objala Zuzanna kolem krku a vtiskla jí na čelo políbení s těmito slovy:

„Mé dítě, jak ti závidím tvého štěstí! A co ti řekli tvoji rodiče?“

„Pohlédli na sebe, usmáli se a mlčeli.“

„Nebudou se stavěti na odpor duchovnímu tvému sňatku?“

„To jistě ne, protože se bojí Boha. A pak dívka římská nedá si nikdy vnutiti sňatek, jako dívky asijské, které ani ve volbě stavu nejsou svobodny, a chtějí-li se provdati, musí, chtějíce nechtíce, toho si vzíti, který se líbí jejich rodičům.“

„A což, kdyby místo šlechtice nabídnul ti ruku král, císař, přijala bys ji?“

„Já? Nikdy! A proč taky? K vůli pozemskému králi, jenž konečně jest také člověk jako

ny, a jenž může býti i vyvrhelem člověčenstva, měla bych odřici sňatek Králi nebes, Svatému svatých?“

„Ano, ano, máš pravdu, Anežko má drahá, zachovej srdce své pro Ježíše! On jediný jest hoden tebe mítí.“

Srdce Zuzanny v úplném bylo souladu s Anežčiným, leč ona — jak jsme viděli — byla ve zcela jiných okolnostech. Odtud u ní ten zápas mezi nákloností srdce okouzleného andělskou krásou panenství a mezi chladnou vypočítavostí rozumu, jenž zdál se žádati po ní oběť k vůli odvrácení nejtěžších pohrom církve, jichž se obával její otec, kdyby odmítla sňatek od Dioleciána nabídnutý.

Přítomnost a slova Anežčina zvětšily jen její nerozhodnost a zostřily vnitřní onen boj v srdci. Nechtíc však toho dáti na jevo před svou malou přítelkyní, přerušila rozhovor a povstavši od práce pravila:

„Jsem unavena, potřebuji trochu zotavení. Doprovázela bys mne na procházku do blízkých sadů Sallustiových?“

„Mileráda, jest-li ti libo,“ odvětila Anežka.

Zuzanna vyžádavši si požehnání od otce, vyšla s Anežkou; za ní šla jedna její služka a vychovatelka malé její přítelkyně.

Třídou Mamuriovou sestoupily do zahrad Sallustiových a vešly do nádherného podloubí, jež bylo zdělí tisíce římských stop, pročež se jmenovalo latinsky Miliariense. Spočívalo na sloupech žlábkovaných z mramoru numidského

či temně žlutého zvýší 13 1/2 stopy a zakončených hlavicemi slohu korinthského. Vchody byly zvláště okrášleny sloupy alabastrovými a celé loubí stkvělo se mosaikami, mramorem, malbami a sochami, jimiž je ozdobili císařové, zvláště Aurelián, jenž se tam procházel.

Přešly loubí to několikrát sem a tam, zastavujíce se občas, aby pokochaly se pohledem na bohatost a lesk uměleckých ozdob. Na to pustily se po bludišti cestiček a steziček stinných, podél nichž stály dlouhé řady vavřínů, dubů žaludonosných a věžovitých jedlí, jež rozličně se křížujíce, prolétajíce a rozdělujíce, vedly tu do malých lesků a do květnatých zákoutí, onde do štěpnice, posázené tisícerými druhy stromků a tamto zase do houští obveselovaného pestrého čeledí ptáků domácích i cizích. Avšak na konci prostřední cesty, která ústila v podivuhodnou zahradu Sallustiovu, se zastavily. Prostírala se zahrada tato po svahu jako pestrý koberec z květinových, kvítím všeho druhu bohatě ozdobených záhonků, rozdělených na způsob kresby, jež probíhaly a rozrývaly hadovité potůčky, ověnčené dovedně pěstovanými plůtky z vonných rostlinek; uprostřed záhonků byly mramorové vodotrysky a zelené paloučky, na nichž se stkvěla ze zimostřázu, myrty a květin vytvořená jména císařů, kteří v letohrádku obývali.

Mezi tím co naše návštěvnice kochaly zrak svůj i mysl rozkošným pohledem na zahradu, zpozorovala vychovatelka Anežčina, že se k nim blíží jakýsi mladík asi dvacetiletý, všecek vy-

zdobený a naškrobený jako ženich, jenž dle bohatého zlatého řetězu, který mu visel s krku, dle širokokrajné své tuniky, v níž byl oblečen, a dle stříbrného měsíčku na střevících byl patrně ze vznešené rodiny senatorské.

Anežka i Zuzanna si ho nepovšimnuly, ale vychovatelka nespustila ho s očí; poznalať ihned, že je to asi jeden z tolika záletných hejsků, kteří obletují nejsličnější dívky jako můry světlo. A nedomyšlela se špatně, že mladík onen přichází s úmyslem pozorovati zcela jiné květiny, než jaké rostly v zahradě.

Skutečně přiblíživ se k oběma dívkám, uchýlil se stranou a přikrčil se mezi křoví, aby mohl lépe pozorovati, sám nejsa pozorován, a aby tím pohodlněji mohl se kochati ve svém záletnictví.

Kdo byl ten chlapík, dovíme se později. Nyní nechť se laskavý čtenář spokojí připomenutím, že upíral své zraky zvláště na Anežku a pohledem tím rozplýval se jako vosk při ohni, aniž se toho Anežka nadála.

Vychovatelka pozorujíc, kterak hejsek onen pokukuje mezi křovím a upírá dvě svých plamenných očí na dívku, rychle vymyslela si nějakou záminku, aby ji odtud odstranila. Záminkou tou bylo, vyzvati ji i Zuzannu, aby procházely se dále po sousedních sadech Lukullových a Domiciánových. Oběma líbil se návrh vychovatelčin; odešedše tedy s onoho místa, šly mimo palác a prostřední cestou vyšly ze sadů Sallustiových. Vedle stál cirkus a u něho chrám bohyně

Flóry, kolem něhož když šly, svraštily obě dívky hněvivě čelo. Všimla si toho služka Zuzanina a aby přizpůsobila se citům své paní, také stáhla obličej a řekla: „V tomhle cirku a v onom divadle představují jisté věci...“

„O kterých jest dobře mlčeti,“ dodala Zuzanna, berouc jí řeč z úst.

Obě dívky zrychlily krok, jakoby je páčila země pod nohama a vstoupily do sadů Lukulových, které, jak jsme již na jiném místě pověděli, prostíraly se po svahu Pincia na straně východní a jižní.¹⁾ Byly tam vesměs nádherné letohrádky, loubí, chrámy, mosaiky, sochy, květinové zahrady a zelené lesíky, kamž chodívala k svým nestoudným rejům rozmařilá a zlo-pověstná Messalina, stavši se sprostým zločinem jejich majetnicí, a kde též nalezla smrt, již zasloužila.

Odtud ubíraly se do zahrad Aciliových, které náležely nejvznešenější ze šlechtických rodin republiky i císařství římského, jejímžto členem byl slovutný senator Acilius Severus Glabrio, jeden z nejznamenitějších křesťanů římských, jenž tehdáž dlel mimo město.

¹⁾ Jest tam nyní ulice Capo le case, via Sistina a Trinità dei monti. Byly to nejstarší sady v Římě, založené r. 690 př. Kr. od Lucia Licinia Lukulla a počítány byly mezi nejnákladnější. Zničeny byvše bezpochyby od Alaricha, zachovaly přece patrné stopy bývalé velikosti až do polovice století XVI., kdy byly též — jak obyčejně bývá — zrušeny, aby tam byla vystavěna dvojité řada domů.

Když mýjely jeho palác, ptala se Zuzanna jistého služebníka Aciliova, s nímž náhodou se setkala:

„Kdy pak se navrátí tvůj pán?“

„Během příštího měsíce.“

„Bohu díky!“

Potom obrátivši se k Anežce, dodala: „Ó jak se potěší touto zprávou můj strýc biskup, jenž tak velice jest mu nakloněn!“

„A jest toho též hoden,“ podotkla malá přítelkyně, „poněvadž jest velikým ochráncem papeže i křesťanův.“

Za takového vzájemného hovoru vstoupily do sousedních sadů Domiciových, jež prostíraly se dále též odtud s Pincia; v nich byl cirkus v údolí ležícím mezi řečeným pahorkem a hrotem skály, u jejíž paty je dnes vchod do villy Borghese. Když však přišly na úpatí Pincia, kdež byly hroby Domiciův, zastavila se Zuzanna před náhrobkem Neronovým, řkouc Anežce:

„Ten netvor ukrutný a chlípny stoku nějakou zasloužil míti za hrob a ne porfyrovou rakev, do které uzavřely jeho kojné Ekloge a Alexandra a souložnice Akte nečisté jeho pozůstatky.“

Na to Anežka:

„A k čemu ten oltář ze vzácného mramoru, jenž stojí nad hrobem?“

„To snad k přinášení obětí jeho duchu. Ale nevím, která jiná oběť mimo vepře mohla by

se obětovati tomuto padouchu beze studu, této hanbě Říma i lidstva.“¹⁾

Anežka s hrůzou odvrátila oči od náhrobku; než v tom zpozoruje před sebou onoho hejska, jenž ji byl stopoval až tam. Neuznala jej za hodna ani jediného pohledu. To zarazilo sice hrdopyška onoho, leč přece mu nevypudilo z hlavy úmysl jíti za ní.

Zuzanna, jež všimla si tentokráte jeho přítomnosti, urychlila návrat. Doprovodivši svou malou přítelkyni domů, vrátila se do svého obydlí, kdež našla otce i strýce velice zaujaté pověstmi o blížícím pronásledování.

Kapitola IX.

Sloup mléčný a vypravování otrokyně.

Objevovaly se sotva první záblesky drsného a pochmurného dne zimního a vál velmi ostrý vítr, jenž bolestně šlehal do tváře. Zahaleny ve vlněný plášť a dobře zakukleny kráčely dvě ženy z ulice šlechtické (via patricia²⁾) na želné náměstí (forum olitorium) zrychleným krokem,

¹⁾ Nad hrobem Neronovým vystavěn byl od papeže Paschála II. r. 1099. chrám Panny Marie, nazvaný S. Maria del Popolo za tím účelem, aby očištěno bylo místo toto poskvrněné mrtvolou nejničemnějšího z císařů a aby zbaven byl lid římský nočního zjevoání se jeho ducha.

²⁾ Třída šlechtická (vicus patricius), kde nyní jest chrám sv. Pudenciány, byla jednou z nejstkvělejších ulic římských.

jakoby je někdo poháněl. Byly to dvě služky Anežčiny, které chodívaly obyčejně ranní dobou na jmenované náměstí sebrat nebohá nemluvnátka, jež tam pohanští rodiče často odkládali u t. zv. mléčného sloupu.

Odkládání malých dětí a vraždění jich bylo a jest až posud jednou z nejhroznějších ran světa pohanského. Řím při vši své vychvalované vzdělanosti nebyl toho prost. Ano v téže míře, v jaké se tam vždy více rozmáhala nevázanost mravů, v téže míře přibývalo i takových zločinů proti lidskosti. Jediné křesťanství přísně je zavrhovalo svými kletbami, otvírajíc zároveň soucitně své náruči nešťastným obětem surovosti, sobectví a prostopášnosti panské.

Kolik jen bylo křesťanských paní a panen v Římě, všechny braly na sebe ochotně všechny povinnosti mateřské k opuštěným nemluvnátkům, dávajíce je též sbíratí a vychovávatí na vlastní útraty.

Jednou z těch, jež nejvíce vynikaly v tomto díle lásky křesťanské, byla právě Anežka, pravý to anděl útěchy v neštěstí.

Znajíce dobře vznešené a šlechetné smýšlení jejího srdce, přičiňovaly se její služky s velikou horlivostí o to, aby mu vyhověly a učinily tak skutek jí milý a příjemný Pánu. Proto nelze vypověděti radosti obou křesťanských služek, když našly u sloupu mléčného dva drahé malounké tvory, zaobalené v hrubé hadry a na polo zkřehlé a zsinale zimou. Sebraly je bez prodlení, něžně políbily, sevřely do náručí, aby

je zahřály a ukryvše je pod svůj plášť, nesly jako vítěznou kofist své milé paní.

Spatřivši je soucitná dívka, všecka se rozradovala, vzala je do náručí a líbala opět a opět s láskou jako vlastní matka. Byl to chlapeček a děvčátko; onomu bylo několik měsíců, této kolem jednoho roku. Malá nebožátka otevřela oči, a první záblesk radosti zatřpytil se v zraku jejich a první úsměv rozkvetl na rtech jejich hladem i zimou zsinalých.

Anežka zakryla je hezky teplými plénkami, občerstvila trochou kozího mléka, oblekla přiměřeně ročnímu počasí a odevzdala na kojení dvěma z nejzdravějších a nejsilnějších žen v domě.

Dříve však vstoupila do své domácí kapličky, aby zasvětila obě ta útlá kvítka Pánu Ježíši. Při úkonu tom, jemuž byly přítomny všechny služby v domě, rozlehl se kaplí náhlý výbuch pláče. Anežka se ohlédla a tu spatřila svou Viktorku v slzách se rozplývati.

Bylo to děvče ethiopské; bývala kdysi otrokyní u jakéhosi Araba, od Anežky pak před nedávným časem byla z otroctví vykoupena a přidělena k její čeledi.

„Co je ti, Viktorko, proč pláčeš?“ tázala se jí Anežka u východu z kaple.

„Ach, milá paní, kterak nemám plakati; tato dvě nemluvňátka, která jste zachránila, mi připomínají mého malého bratříčka a mou malou sestřičku. Ti nejen že nenalezli duše milosrdné, jako vy jste, nýbrž upadli do rukou lidí bezcitných a surovějších nad levharty a lvy pouště.“

„A co se stalo s nimi? Kde pak jsou? Pověz mi to, já nebudu litovati žádné oběti, abych je vysvobodila.“

„Ach, milá paní,“ s povzdechem odvětila Viktorka, „oni zahynuli na poušti.“ A tu vzlykot přerušil slova její.

Anežka těšila opuštěnou Viktorku, políbila ji na čelo a zavedši ji stranou, vybídla ji, aby posadila se vedle ní a pravila: „Vypravuj mi, drahá, jak a čím vinou jsi je ztratila.“

Tu Viktorka utírajíc si slzy, které kapkami rosy operlily víčka očí jejích, jala se vypravovati:

„Jest tomu asi deset let, co chudá naše rodina žila o samotě sice, ale v pokoji a štěstí na malém statku, ježž otec můj sám vzdělával a z něhož nám opatřoval vše, čeho jsme potřebovali k živobytí. Obydlí naše stálo blízko lesíka na vršku malého pahorku, takže jsme odtud za svítání mohli pozorovati v dáli na východě četné lodi plující po Rudém moři. Mořem tím projížděli arabští loupežníci námořní, kteří vystupovali často na pevninu a podnikali honbu na nebohé černochoy. My však ve své samotě vzdáleni jsouce několik mil od moře, žili jsme v pokoji a mněli jsme se býti bezpečnými. Ach, Bože, jak velice jsme se zmýlili!

Jednou večer, ukládajíc se na malou rohožku, jež byla mým lůžkem, pocítila jsem náhle neurčitou jakousi tesknostu, ježž příčiny sama jsem si nedovedla vysvětliti. Vyskočila jsem se svého lůžka a běžela jsem objat a zlíbat maminku, která se ještě nebyla uložila.

»Co chceš, dceruško?« tázala se mne s úsměvem, divíc se neobyčejnému rozrušení, jež na mně pozorovala.

Maminko, nemám pokoje, cítím něco, čeho ti nedovedu vysloviti.

»A když ty to nedovedeš, kterak já to mám dovésti?« odpověděla maminka. »Zanech vrtochů a jdi spat; neboť zítra časně z rána půjdeš s bratříčkem a sestříčkou po lese hledat plástve medu a klást léčky koroptvím.«

Otec zemdlený namahavou prací polní, pohřížen byl v tuhý spánek, bratr a sestra spali klidně, také matka moje usnula, ale já nemohla oka zavřítí.

K půlnoci však začínala jsem dřímati, když tu náhle vyburcovala mne velká záře spolu se hřmotem lidských hlasů. Vyskočím, vzbudím otce, matku, bratra, sestru; ti vstávají rozespalí, poděšení, tážíce se, co že to jest, co že se stalo. Já na to: Honem utíkejme, zachraňme se!

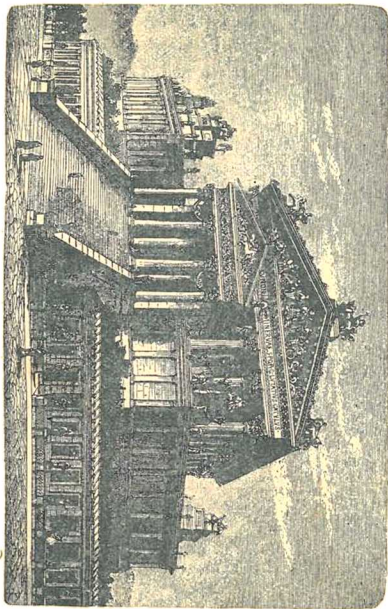
Spíše než co to pravím, byli jsme všichni venku z chýše. Ach, jak hrozné divadlo objevilo se tu zrakům našim! Lesík náš hořel a proto byl útěk tou stranou nemožným, s druhé pak strany číhala na nás smečka arabských lupičův, ukrytých za plané fíky a palmy. Otec vzal do náručí mého malého bratra, matka sestru moji a dali se na útěk, prchajíce dolů po svahu pahorku; já za nimi, co mi nohy stačily. V tom však vyřítili se na nás lupiči ze svých úkrytů, střeleli po nás a hnali se za námi. Otec můj namáhal se k neuvěření, aby nás ubránil; ale co zmohl

samojediny proti tak četným a bezbranným proti ozbrojeným? Pot s něho se řinul a krev tekla mu z mnohých ran, jež mu divoši zasadili ostrými hroty svých oštěpův a nožů. Vytrhli mu z náručí hoška pronikavě kvílícího a totéž chtěli učiniti i s malou mojí sestrou; ta však přivinula se tak pevně k šíji matčině, že jí nemohli odtrhnouti. Tu jeden z lupičů, nechtěje se déle zdržovati, zavraždil ji v náručí matčině a hodil její malé tělíčko na pospas šelmám. Matka zakvílela a omdlela. Otec a já chtěli jsme se srdcem bolestí zdrceným přispěti jí ku pomoci; ale divoši svázali nás řetězem, jenž visel od železného kruhu, kterým sevřeli nám hrdlo. Malý můj bratříček však nejsa spoután, vymknul se jim z rukou, běžel k mamince a obejmuv ji kolem krku, nepřestával ji líbat i s pláčem jménem volati. Výjev ten rozrýval nám srdce a byl by snad i skálu obměkčil, ale oněch dravých šelem v lidské podobě dojati nemohl.

Vůdce oné bandy přiběhl a vida, že maminka ještě k sobě nepřichází, nechtěje také déle tam nad ní státi, zabil ji jedinou ranou do srdce. Potom vyrval jí dítě z náručí a vrátiv se k nám více mrtvým než živým, holí nás popoháněl. Byli jsme prudkou bolestí jako smyslů zbaveni; slzy přisychaly nám na očích, zrak v mlhu se zahaloval a těžkým stával se dech. Nešli jsme, nýbrž byli jsme vlečeni od těch netvorů. Prvé než jsme přišli na pobřeží ve vzdálenosti asi jedné míle, padl můj nebohý bratříček, vysílen únavou a bolestí, by více už nevstal. Otec můj i já se

slzami v očích zapřísahali jsme je, aby měli slitování s ubohým hošíkem. Vše nadarmo. Vysmáli se našemu soucitu a naší bolesti.

Chrám Jovišův na Kapitolu.

Slunce již bylo vyšlo nad obzor, když přišli jsme na břeh mořský, kde již na nás čekalo několik lupičských lodic. Mého otce dali do

jedné lodi a mne do jiné. Okamžik při vstoupení na loď byl poslední, co jsme se viděli; pohlédli jsme na sebe beze slova, nemohouce si vzájemně ani dáti s Bohem pro velikou bolest.

Co se stalo s ubohým mým tatíčkem, nevím; a snad nikdy se toho nedovím... Pokud se mne týče, jen Bůh ví, co jsem vystála: hlad, žízeň, horko, chlad, námahu nad své síly, nespravedlivé útisky, bití, rány a konečně vpálené znamení nešťastnice odsouzené k ustavičnému otroctví.¹⁾ Prošla jsem rukama mnoha pánů, z nichž jeden byl větší sobec a ukrutník druhého, až jsem byla prodána do Říma a dostala se k velikému svému štěstí v ruce vaše, dobrý anděle, jež jste mi vrátila svobodu a život duše i těla.“

S těmi slovy vrhla se k nohám Anežčiným, chopila se křečovitě její pravice a líbajíc ji opět a opět skrápěla vroucími slzami vděčnosti a lásky.

Anežka, již při dojemném vypravování nešťastné služby pohnutím svíralo se srdce a oči slzami vlhly, objala ji kol krku a tisknouc ji těsně k prsoum, pravila:

„Nebohá Viktorko, co's všecko vystála! Vše na světě jsi ztratila; ale našla jsi dobrého Boha, jenž ti nahradí všelikou ztrátu. Pros ho,

¹⁾ Srdcervoucí výjevy tyto až po dnes se opakují a všemu úsilí národů křesťanských a vzdělaných nepodařilo se posud potlačiti úplně zločinné a zavržení hodné a přímo pekelné nakládání s otroky. Lze však doufati, že jedenkrát se to podaří, a ta událost značiti bude novou a šťastnější dobu v letopisech člověčenstva.

aby světlo sv. evangelia z římské části Afriky, kde od delší doby tak jasně září, rozšířilo se dále do vnitř, do těch nehostinných a nesmírných krajů střední Afriky. Pak zavládne zákon lásky v srdcích a vyhladí se světa ďáblský způsob zacházení s černochoy a surové otroctví, které snižuje tvora nejkrásnějšího — živý obraz Boží — až na stupeň němé tváře.“

„Dejž to Bůh!“ odpověděla Viktorka, utírajíc slzy a nabývající jasnějšího pohledu.

V tom však přichází Gabinius a jeho dcera Zuzanna navštívit Anežku i její rodiče a sdělit s nimi jednu z oněch novin, které občas jako hukot blížící se prudké bouře rozrušovaly křesťany římské.

Novinou tou bylo přísné nařízení císaře Maximiána prefektovi města Říma, aby prý očistil, jak ukrutník onen řekl, vojska římská od zkaženého plemena odbojných křesťanů. Při té zprávě zbledli rodiče Anežčiny; tato však se srdnatostí více než mužnou dodávala jim myslífkou:

„Přišla již pro naše vojáky, a nebude to dlouho trvati, přijde i pro nás hodina mučnické smrti. Zdaž lze po něčem na světě více toužiti, než po tom?“

Dlouho vespolek rokovali o následcích tohoto císařského nařízení a shodli se na tom, že počínajíce oním dnem, zdvojnásobí posty a modlitby, aby vyprosili na Pánu Bohu křesťanským vojákům zmužilosti a stálosti v nastávající zkoušce.

Kapitola X.

Vojáci mučeníci.

Statní oni hrdinové, kteří paží svou podpírali trůn císařský a přinesli římské orly až v nejzazší končiny světa tehdejší známého, ti nyní v odměnu za vyhrané bitvy a slavné jizvy, jimiž znamenána byla jejich prsa, byli poutáni, v otroctví dávání nebo vrhání do hlubokého nějakého vězení a potom vláčení k popravě pouze proto, že byli křesťany. Věru, pěknou to odměnu dával Řím svým statečným a věrným jonákům!

Mezi nimi byl také onen Maximus, jehož jsme poznali v lázních, a jenž stav se pro svou statečnost tribunem (vyšším důstojníkem), mívával pod sebou tisíc vojákův. Byl to apoštol svých vojákův, jichž dobrých 120 získal pro Krista. Ačkoliv nyní trestem za horlivost tu vláčetí mu bylo pouta otrocká a ačkoliv mozolnatěly mu ruce namahavými pracemi otrockými, neustal přece hlásati Ježíše Krista bývalým svým vojákům, kteří ho přicházeli navštívit. Tím ku vzteku popuzený velitel stráží, totiž tribun Marek častěji dal mu ranami prutem zbrázdití jeho plece a způsobiti modřiny na těle.

Když přišel prefektovi zmíněný již císařský rozkaz, předvoláni byli k soudu tribun Maximus a řada jeho křesťanských vojáků, rozmnožená hojně nově obrácenými. Jakmile se zpráva o tom roznesla po městě, sešel se veliký zástup lidu na náměstí Augustově, kde se konávalo trestní přelíčení.

Nenedostávalo se šlechetným těm vyznavačům víry po cestě nadávek lůzy, jež tím drzejší bývá proti bezbranným, čím zbabělejší před ozbrojenými. A poněvadž spojena tu byla s přirozenou surovostí divoká nenávist křesťanství, ozýval se přes chvíli po ulicích divý křik: „Christianos ad leones!“ — „Ke lvům s křesťany!“ Křik provázen byl vytím, pískáním a zuřivými výkřiky. Než vojáci naši nevšímajíce si projevů záští, kráčeli s hlavou vztyčenou, kladouce si za čest, že v tom stali se podobnými božskému Mistru a vzoru svému Ježíši Kristu. Mezi zástupem diváků bylo ostatně nemálo křesťanů, kteří neostýchali se na jevo dáti svou úctu k nim tím, že někteří přišli i políbit okovy jejich a odporučit se do jejich modliteb.

Když stanuli vojáci u soudu, oznámil jim prefekt Flavián císařský rozkaz a napomenul je, aby poslechli a obětovali bohům státním. Maximus však odpověděl za všechny ostatní:

„Musíme spíše poslechnouti Boha než lidí. Jsme hotovi obětovati za vlast život, ale ne svědomí. Nemůžeme a také nechceme se klaněti vašim bohům, protože jsou to zlí duchové. My klaníme se Bohu živému a pravému, Stvořiteli všehomíra a jeho jednoroznému Synu Ježíši Kristu, jenž přišel na svět, aby nás vykoupil a jemuž přisahali jsme věčnou věrnost a lásku. Pro něho rádi jsme pozbyli vojenského odznaku, který poctěn byl tolikerym vítězstvím, pro něho rádi pozbyli jsme žoldu, důstojenství, svobody. Nezbyvá nám již než jenom život, a i ten chceme

mu raději obětovati, než abychom učinili něco proti jeho zákonu a svému svědomí.“

Řeč Maximovu doprovázeli křesťanští vojíni na znamení souhlasu kýváním hlavou a radostným úsměvem; zástup diváků však působil oblušující ryk, jenž byl u jedněch výrazem podivu, u jiných výbuchem vzteku.

Aby vyhověl císařskému nařízení, dal si Flavián také zavolati rodinu Maximovu, totiž jeho choť Sekundu a dívky: Marka, Kalendia a Severu a vyhrožoval jim pomstou císařovou, kdyby se zdráhali obětovati kadidlo bohům. V tom Sekunda pohlédnuvši významně na svoje dívky, padla mrtva k zemi před soudní stolicí.

Náhlá smrt Sekundy ohromila diváky a zvláště prefekta, který zastavil přelíčení a odložil je na druhý den.

Den na to byly znova předvedeny dívky Maximovy a prefekt podruhé jim domlouval. Tyto však, ač byly samy sobě ponechány a sklíčeny bolestí nad ztrátou matky, přece ani okamžení nebyly na rozpacích, nýbrž s pevností a odvahou neobyčejnou na svůj věk prohlásily, že raději ztratí život časný než věčný.

Flavián umkl a jako u vytržení hleděl dlouho upřeně a nepohnutě na jakýsi předmět, jehož nikdo nepozoroval, ba o němž žádnému ani se nezdálo

Nastalo na několik okamžiků ve všem lidu hluboké ticho; čekalť napjatě a nedočkavě, jak skončí tento způsob vytržení u soudce a jaká jest toho příčina.

Pojednou probral se Flavián a sestoupiv náhle se soudcovské stolice, přerušil řízení a odeslal dítky Maximovy i vojáky pryč, nevyřknuv osvobození ani odsouzení.

Bez počtu bylo různých domněnek mezi lidem pro tento neobyčejný způsob jednání prefektova. Ale Thrason, jenž byl mezi diváky a jenž dobře znal stav duše jeho, tušil příčinu. A proto, když odcházel Flavián do pokoje vedle soudní síně, zadržel ho, volaje ho jménem:

„Flaviáne, Flaviáne!“

Prefekt se obrátil a spatřiv přítele, šel mu vstříc; všecek se chvěje, uchopil ho za ruku a zavedl do svého pokojíka. Byl ještě bled, dojat, rozrušen a nemohl pronésti než přerývané výkřiky:

„Ach, milý příteli.... Ó, kdybys byl viděl.. Jaký to div... Velký Bože!“

„Ale, co je ti? Co se ti jen stalo? Pověz mi to, Flaviáne!“

Flavián místo odpovědi zaštkal.

„Upokoj se, drabý příteli,“ pravil Thrason; „pověz mi své tajemství, ať lze-li vůbec pro mne nazývati tajemstvím to, čeho již dohaduje se mé srdce. Bůh, jenž chce tě téměř proti vůli tvé k sobě přitáhnouti, učinil asi s tebou bezmála totéž, co učinil se Šavlem, kterému ukázal se v oslňujícím světle, volaje k němu: Šavle, proč mne pronásleduješ?“

„Tak tomu vskutku jest,“ odvětil Flavián, utíraje si slzy, „leda že místo Ježíše Krista se mi zjevíli jeho andělé, kteří stáli kolem dítek

Maximových, jakoby je chtěli brániti a hrozili mi, když jsem proti nim zakročoval.“

„Podivné zjevení! Ó nestihlé milosrdenství Boží!“ zvolal Thrason.

„Od tohoto okamžení,“ dodal Flavián, „jsem a budu vždy křesťanem; a také po ničem vroucněji netoužím, než abych pokřtěn byl s celou svojí rodinou. A pak ať se děje se mnou i s mými vůle Boží.“

Laskavý čtenář nechť si sám pomyslí radost Thrasonovu.

Utvrdiv svého přítele ve svatém jeho rozhodnutí, spěchal ihned podat o tom zprávy biskupovi Kajovi. Dobrý ten pastýř děkoval z hloubi srdce Bohu za toto nové vítězství sv. víry a poslal prefektovi kněze Theodora, aby ho vyučil a připravil na křest svatý.

Flavián přijal jej jako vyslance nebes; dříve však, než by se dal od něho vyučovati, chtěl se zbaviti svého úřadu. Proto poslal hned téhož dne císaři Maximiánu Herkuleovi žádost za propuštěnou. Zatím pak pod záminkou churavosti opustil město a uchýlil se na svůj letohrádek nedaleko Říma, kamž z podobné příčiny se byl uchýlil do soukromého života před ním jiný prefekt, totiž Chromacius, otec slavného mučeníka Tiburcia.

Viceprefekt čili jeho náměstek, zarytý to pohan, rád viděl jej odcházeti a také použil ihned jeho nepřítomnosti, aby rychle vyplnil císařské nařízení. Znova tedy zavedl vyšetřování s křesťanskými vojáky a shledav, že nepohnutě

trvají na svém rozhodnutí raději zemřít, než odpadlíky se státi, vynesl po stručném výslechu konečný nálezn soudní, jímž Maximus a 120 s ním uvězněných vojáků odsouzeno k smrti stětím a ostatní od něho nedávno na víru obrácení k upálení za živa. Nebyly to však jediné žertvy k oběti určené. Jiné byly v hloubi žalářů, čekající téhož osudu, a bylo jich velmi mnoho. Byl mezi nimi Rufus,¹⁾ bývalý náměstek císařský a velitel stráže palácové a úředníci Basilides, Nabor a Nazarius.

Rufus vězněn byl v děsném žaláři Tulliově, kamž den před soudem přišel ho navštívit jeho přítel Klaudius. Poněvadž znám byl žalářníkovi jako příbuzný Dioklecianův, byl tam připuštěn.

Vstupuje do vnitř, zachvěl se Klaudius, vida tak děsnou tmou, ztěžl oddychoval, ba dusil se skoro omamujícím a smrdutým puchem, jaký tam byl. Nicméně dodav si myslí, vešel do žaláře Tulliova a sestoupil po žebříku až do spodního vězení,²⁾ volaje uvězněného jménem: „Rufe!“

„Kdo mne volá?“

„Přítel tvůj Klaudius.“

¹⁾ Někteří dějepiscové. jmenují ho Rufinus anebo též Rufinianus. Všechny tyto různé názvy vztahují se pravděpodobně k téže osobě.

²⁾ Byla to spíše skutečná hrobka živých než žalář, obklíčená nesmírnými a tvrdými balvany, vlhkými a chladnými, nemající ani štěrbinu pro vzduch a světlo, s jediným toliko otvorem nahoře uprostřed klenby, jenž vedl do vězení hořejšího. Stojí až podnes a má posud jméno žaláře Tulliova, kdežto hořejší vězení nazývá se obyčejně žalářem Mamerťinským, kteréžto jméno dáno mu ve středověku.

„Ah, Klaudius, strýc Gabiniův, příbuzný císaře Diokleciána?“

„Tak jest.“

„Jak jsi se sem dostal, milý příteli?“

„Tvoje neštěstí mne tak velice dojalo, že jsem nemohl přemoci touhy, abych přinesl ti nějakou útěchu.“

„Děkuji ti, Klaudie, za tak veliký soucit; leč to, čemu ty říkáš neštěstí, nazývám já štěstím a to největším, kterého vůbec se mi mohlo dostat.“

„Mluvíš, milý Rufe, řečí, jíž nedovedu chápati.“

„Abys ji pochopil, milý příteli, třeba ti býti křesťanem. Kdo jím jest opravdu, ten prahne touhou trpěti pro Ježíše Krista, který tolik vytrpěl pro nás, za trest za naše hříchy.“

„Tobě tedy milými jsou tyhle okovy, jež neseš z lásky k svému Bohu?“

„Předražími jsou mi a líbám je vroucně;“ a při tom přitiskl je ke rtům.

„A tento hrob, ba spíše ta prohlubeň pekelná?“

„Pro mne jest příjemným přibýtkem.“

„Zdá se, že snad i mučení, trápení, násilná smrt budou ti sladkou pochoutkou?“

Rufus zasmál se srdečně těmto slovům a odpověděl:

„Můj dobrý příteli, také my křesťané jsme z masa a kostí; také v nás hrozí se přirozenost trpěti; také pro nás bolestny jsou muky a hrozný jest pohled smrti, ale takový a tak silný jest klid našeho ducha v utrpení tělesném, a tak veliká jest síla nám s hůry uprostřed muk nej-

horších vlitá, že stávají se nám tresty sladkými a že toužíme umřít z lásky k Bohu, jenž pro nás dokonal na kříži.“

„Nevím, co tomu všemu říci. Tvoje názory jsou tak hluboké a vznešené, že jich nedovedu pochopiti.“

„A přece jim porozuměly i ženy a děti! Klaudie, obrať se ku Kristu, přijmi křest sv. a zakusíš i ty, čeho my zakoušíme, totiž nadlidské síly, jež povyšuje nás nad všechnu slabost lidskou, ba i nad samu přirozenost, zakusíš moci božské, která nás přetvořuje, nás povznáší, ba v jistém smyslu ubožňuje.“

Klaudius naslouchal s úžasem jako u vytržení; po tichém uvažování několik okamžiků trvajícím zvolal s hlubokým povzdechem: „Příteli, pros Boha za mne, aby mi dal sílu roztrhnouti zcela jiná pouta mnohem silnější tvých, kterými jsem jako otrok zcela připoután k vozu pohanského Říma.“

„Zajisté nepřestanu za tebe se modliti. Ba slibuji ti, že dříve než umru, bude poslední má modlitba směřovati k Ježíši Kristu, abych vyprosil ti od něho milosti, po níž toužíš. Řekni mi nyní, budeš přítomen mé smrti?“

„Ach, tebe viděti umřít rukou katovou... Ach, ne, nemám té odvahy!“

„Což pak nevíš, že smrt má jest mučeničtím, jest vítězstvím a začátkem slávy nesmrtelné? Vzmuž se jen a přijdiž; neboť přítomnost tvá bude mi útěchou; a chci tě v poslední té chvíli naposled obejmouti. Ó kéž zlíbí se Pánu, abych tehdy mohl přivinouti na hradra svá bratra u víře!“

Klaudius nemohl déle pohnutím zadržeti pláče. Proto rozloučil se rychle s přítelem řka k němu:

„Vzpomeň si na mne, až budeš v nebi!“ A stisknuv mu ruku, objal ho a pospíšil zpět do hořejšího vězení. Vyšed odtud běžel ulevit svému bolu do domu Gabiniova. Tam zastihl Zuzannu a Anežku zaměstnané svými drobnými pracemi, i vypravoval oběma, co se mu bylo přihodilo. Obě dívky byly tím nesmírně dojaty a pohnuty, a Anežka zvolala:

„Ach, proč já nemohu nositi těch okovů! Proč mně není dáno vytrpěti žalář, muky a smrt pro mého Ježíše!“

„Vidím-li kráčet po cestě mučeníctví i vojáky,“ dodala Zuzanna, „hanbím se sama před sebou!...“

Klaudius slyše tento hovor, hleděl na ně jako ze sna probuzený a pravil sám u sebe:

„Hleďte, kterak mluví dvě dívky, nad něž přece nic krásnějšího, ušlechtilejšího a něžnějšího na světě jsem nespátl!“ Ale nedovedl si vysvětliti oné vášnivé touhy po utrpení a smrti z lásky k svému Bohu.

Mezi tím udál se v jiném vězení, kde uvěznění byli Basilides, Cyrinus, Nabor a Nazarius, jeden z oněch divů, jimiž velmi často líbilo se Pánu působiti neočekávaná a četná obrácení.

Strážcem vězení byl setník Marcellus. Ten hlídaje jednou v noci u brány žaláře, uviděl v onom místě všeho světla zbaveném velmi jasnou zář, a z hlavy každého ze čtyř vězňů

vycházely světelné paprsky. Vidění tohoto zázraku otevřelo oči ducha jeho, takže poznal božskost náboženství, které vyznávali jeho vězňové. Proto beze všeho vstoupil do jejich cely a vzbudiv je pravil: „Přátelé, brána žaláře jest otevřena. Kdo z vás chce se dostat na svobodu, ať vyjde odtud.“

„Co to pravíš? Máš nařízeno propustiti nás z vězení?“ otázal se s podivem Basilides.

„Nikoliv.“

„Kterak tedy můžeš nám vraceti svobodu?“

„Zaplatím ji svojí hlavou. Já budu rukojmím za vás.“

„Uchovejž Bůh! Křesťan nejen že nesmí připustiti, aby jiný umřel za něho, nýbrž on sám se má obětovati za jiné.“

„Divím se tvojí velikomyslnosti, leč trvám na svém úmyslu. Ba právě tvoje slova mě v něm velice utvrzují; neboť věž, že jsem též křesťanem!“

„Ty křesťanem!“ jednohlasně zvolali uvězněni plni radostného podivu.

„Ano křesťanem, celou duší křesťanem.“

„A od které doby?“ otázal se Cyrinus.

„Od tohoto okamžiku.“

„Odkud tak náhlá změna u tebe?“ ptal se Nazarius.

„Poslyšte mne, a zmizí vaše divení.“

I jal se jim vypravovati o svém vidění před chvilkou a na konec prohlásil, že chce býti neodkladně poučen ve svaté víře a pokřtěn.

Souhlasili s jeho úmyslem; a proto vyučivše ho dobře, oznámili písemně papeži žádost katechumena Marcella. Biskup poslal k němu rychle kněze Jana, který mu udělil křest svatý, a vykonav v žaláři samém božskou oběť, podal nově obrácenému a ostatním bojovníkům křesťanským nejsvětější Svátost.

Událost tato nemohla dlouho zůstatí v tajnosti. Místoprefekt zaslechl o tom cosi od Arsicia, který chodíval po kasárnách a přidružoval se mezi strážce císařské a vojáky slídě po křesťanech. Proto dal předvolati k sobě Marcella a ptal se ho na to; i dověděl se od něho samého, jakým způsobem stal se křesťanem. Místoprefekt použil všech možných prostředků: slibů, lichocení, hrozeb, aby ho přiměl k odpadnutí od víry, ale marně; neboť Marcellus byl pevný u víře jako skála. Touto jeho stálostí rozlíčený místoprefekt dal ho spoutati a odvésti do vězení Tulliova s rozkazem, aby byl též spuštěn do spodní místnosti, kdež byl zavřen velitel strážce palácové.

Veliké bylo podivení Rufovo, když zpozoroval, že přichází do toho brlohu pekelného setník Marcellus; zvěděv však příčinu toho, zaradoval se, že má v něm bratra v Ježíši Kristu a druha ve vyznávání víry.

Neprodlili dlouho na onom místě; dalť je místoprefekt brzy znova předvolati před svůj soud zároveň s četnou řadou křesťanských vojínů, mezi nimiž nejznamenitější mimo jmenované byli důstojníci Kallistrát, Salutaris, Celedon, Justin,¹⁾

¹⁾ Nesmí se stotožňovati s tím, o němž dříve byla řeč.

Blastus, Quiriakus, Diogenes a Nikander.¹⁾ Neběželo již o zavedení nového vyšetřování, nýbrž o nový pokus přiměti je k odpadlictví. Z té příčiny pominul všech obvyklých formalit a dal hned v síni soudní budovy na přenosném oltáři rozdělati oheň; pak vyzval, kdo chce zachovati svůj život, aby obětoval Jovovi kadidlo. Nikdo na vyzvání neodpověděl, nikdo se nepohnul.

„Nuže, pravím vám,“ hrozivým hlasem doložil, „poslechněte císařského nařízení, obětujte!“

Totéž ticho, táž nepohnutost.

Klidem tím v nejvyšší míře dohníván rozhodl se, že dá mučiti jednotlivé velitele, aby zastrašil vojíny. I nařídil, aby Rufus, Marcellus a ostatní důstojníci byli mučeni.

Biče, železné lžebeny a háky, skřípec — všeho použito k přemožení jejich stálosti, ale nadarmo.

A tak vojáci na mučení jejich patřící nejen nepoklesli na mysli, nýbrž tím více povzbuzeni byli vidouce podivuhodnou vytrvalost svých vůdcův.

Místoprefekt posadil se opět na soudní stolicí a naposled jim domlouval, aby obětovali bohům.

Hlířmavé „Nebudeme!“ častěji jsouc opakováno působilo naň tak, že zbledl vztekem. A proto povstav vynesl beze všeho nad nimi rozsudek smrti.

Mezi soudním nálezem a vykonáním jeho neuplynulo ani 24 hodin. Byliť noční dobou vy-

¹⁾ O všech těch zvláštních zmínku činí letopisy mučeniků (martyrologia).

znavači víry v průvodu silné hlídky vyvedeni ven z Říma, aby tam byli popraveni. Strach — ostatně neodůvodněný — před vzbouřením vojáků pohnul místoprefekta, aby urychlil vykonání poprav a v tajnosti zachoval den i hodinu.

Skutečně také neměl nikdo v Římě o tom ani tušení až na Gabinia a Klaudia, kteří cosi tušili, poněvadž upozornění byli jistým ponocným, jenž byl pozoroval neobyčejný jakýs ruch v žaláři Tulliově. Proto zvedli se spěšně a pustivše se směrem ku Kapitolu, zpozorovali na úpatí pahorku sesílený sbor vězeňské stráže a místo obyčejné stráže pomocné vojáky z cizích setnin.

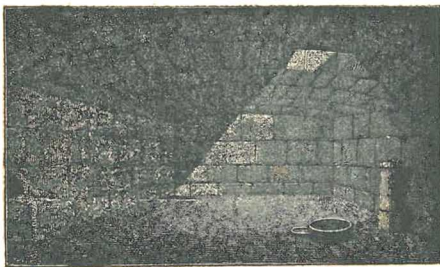
Nebyli již v pochybnostech o úmyslu místoprefektově; a proto obcházejíce kolem žaláře dávali dobrý pozor, aby neušla jim příležitost pozdraviti naposled a doprovoditi mučenký na popraviště.

K půlnoci spatřili skutečně vycházeti z vězení uprostřed stráže Rufa a Marcella a za nimi jiné důstojníky řetězy spoutané. Přistoupili blíže k těmto vyznavačům víry, aby je pozdravili; byli však od stráže odstrčeni. Marně ujišťovali vojáky, že jsou příbuzní císaře Diokleciána; byliť to nevzdělaní Skythové nebo Partové, kteří nerozuměli neb aspoň dělali, jakoby nerozuměli latině. Odpovídali jenom hrubě: „Máme přikázáno nikoho k nim nepřipouštět!“

Nicméně šli za vězni až na popraviště za branou salárskou, kam je byly předešly četné zástupy křesťanských vojinů přivedených z jiných

žalářů s bývalým tribunem Maximem, svým to apoštolem, v čele.¹⁾

Gabinus a Klaudius představili se tribunovi, jenž řídil popravu, a obdrželi od něho dovolení dáti poslední „s Bohem“ svému příteli Rufovi. V průvodu jednoho setníka šli lesem oštěpů a mečů, až došli k místu, kde byl nezdolný onen mučeník za víru.

Žalář mamertinský.

Jakmile je Rufus spatřil, zastkvěla se radostí jeho tvář a pravil k nim:

„Budtež mi vítáni, milí přátelé! Jak mne to těší, že budete při naší mučnické smrti! Dal bych vám rád něco na památku, ale o všechno mne připravili. Nechať, však zde šátek, kterým mně mají býti zavázány oči!“ S těmi slovy

¹⁾ Římské martyrologium počítajíc vojiny mučeníky v oné době zavražděné udává jich až na devět set.

roztrhl jej a dal kousek z něho Klaudiovi, řka: „Až přijde tvoje hodina, zavaž si tímto očím!“ Po té obrátil se k svým spoluvojínům, přehlédli zvolna slavnou tu řadu připravených již k obětování pro Krista a pravil k nim:

„Milí druhové, byli jsme vícekrát v zápase se smrtí na bojištích k obraně říše, nuže! jděme jí nyní vstříc za čest té víry, která nás uvede ve vlastnictví království věčného. O, což jest jen pomíjející koruna této země oproti koruně nesmrtelné, jež v nebesích na nás čeká! Kristus nám ji podává; na nás jest, abychom si jí získali svou krví! Zmužile, druhové! Krátké utrpení, věčná radost!“

V tom zazněla trubka — znamení k vykonání rozsudku. Rufus naposled rukou pozdravuje přátele a soudruhy, potom nechává si od katanů zavázati oči a spoutati ruce do zadu, klesá na kolena, odporoučí Bohu svou duši a nastavuje hlavu katanovi, jenž jedinou ranou ji stíná.

Gabinus a Klaudius běží ji zdvihnout; leč nedovolí tribun a káže jim ustoupiti do zadu za řady vojáků, kteří tvořili pevný kruh kolem řady mučovníků.

Po Rufovi dostalo se koruny mučnické Marcellovi, Maximovi, ostatním důstojníkům výše jmenovaným a posléze všem vojínům, kteří odsouzeni byli k smrti mečem.

Po ukončení této ukrutné řeži počato s vykonáním druhé oběti křesťanských vojáků odsouzených k smrti v plamenech. Již stál poblíž celý les kolů obklopených velikými hranicemi dříví,

Ale ani tyto děsné přípravy ani hrozná podívaná na tolik uťatých hlav a tolik mrtvých těl, jež krví svou barvila půdu, nezbavily ani jediného z oněch reků statečné mysli. Všichni s duchem neohroženým vstoupili na hranici, jež měla pro ně býti místem boje a vítězství. Tam nechali se přivázati ke kolům a milerádi podali život svůj v oběť Pánu.

Opět zazněla trubka, a katané zapálili velikou hranici dříví, která v okamžení vzňala se děsným požárem. S hukotem a praskotem do veliké výše šlehaly kouřem promíšené plameny, jež úplně obklíčily mučensky, takže nebylo než slyšeti jejich hlasy, ale hlasy modlitby, nikoliv nářku. Mezitím náhlou září požáru přivolán byl veliký zástup lidu, ačkoliv ~~to~~ bylo velmi časně z rána. Lid hrůzou se zděsil při pohledu na tolik lidských obětí vydaných na pospas plamenům. Hukot ohně, křik lidu, pláč příbuzných a přátel, nadávky a kletby zarytých pohanů, výkřiky a modlitby křesťanů popravě přítomných — vše to mísilo se v zmatený hluk, podobný hučení vln mořských, o úskalí se tříštících.

Mučenci neustávali v modlitbě, leda když kouř deroucí se do tváře jejich s hlasem i život jim odňal.

Když probleskovaly první paprsky sluneční, byla veliká oběť zápalná již dokonána; ale zástup diváků se nemensil, nýbrž naopak vzrůstal každým okamžikem.

Thrason přiběhl hned, jakmile o tom se dozvěděl, a s ním přišly četné houfce křesťanů,

mezi nimiž Zuzanna, Anežka a několik dívek i paní na nosítkách anebo v zavřených vozech, aby nikdo jich neviděl.

Ocitnuvše se na místě mučeníctví, sestoupily Zuzanna i Anežka na zemi a snažily se přiblížiti se brzy na prostranství, kde ležela těla sťatých, aby nabraly si jejich krve, brzy tam, kde posud ještě byl teplý popel z upálených, aby našly si tam nějakou památku. Byly však právě tak necitelně odbyty, jako ostatní křesťané, kteří s tímže úmyslem se tlačili a prosbami naléhali na kordon vojáků.

Thrason však připadl na způsob, jak zachrániti svatá ona těla před zneuctěním od pohanů; i sdělil se neprodleně s milosrdným úmyslem svým paní Lucině. V tom shodovali se oba, že k vykoupení jich bude třeba libovonnou masťou pomazati ruce místoprefektovi. A to také učinili, nabízejíce mu tajně značný obnos.

Místoprefekt, člověk to obyčejného žoldnéře prodajnější, div ruce jim nezulíbal samou radostí, s jakou peníze přijal. I dal strážím rozkaz, aby až nastane noc odtáhly zpět do města.

A tak zůstalo prostranství křesťanům volné. Byvše na to upozorněni přišli v nejbližší noci u velikém počtu na místo mučeníctví majíce v čele biskupa Kaja obklopeného svými kněžími a jáhny; za ním pak šel Thrason, Lucina, Anežka a Zuzanna a jiné vynikající osoby z Říma s četným průvodem propuštěnců a služebníků k vůli přenesení ostatků. Práce bylo mnoho, poněvadž

převeliký byl počet povražděných, přece však — díky příčinlivosti a množství křesťanů na zbožném díle účastenství beroucích — byla téže noci na nejbližší pohřebiště přenesena jak těla statých tak i zuhelnatělé zbytky těl upálených.

Byla to důstojná podívaná pro anděly i Boha, viděti dlouhé ony a nekonečné řady křesťanů s pochodněmi v ruce, kterak pobíhají po poli sbírajíce ostatky umučených vojsků, a naloživše je na vozíky, převázejí se zbožnou úctou na nejbližší podzemní hřbitovy čili katakomby u silnice salárské, kdežto již od rána četné zástupy hrobařů byly zaměstnány vykopáváním hrobů pro ně.

Jeden z těchto hřbitovů či katakomb byl hned vedle místa, kde vykonán byl rozsudek, a náležel církvi. Jmenoval se hřbitovem Priscilly dle jména své zakladatelky, která žila za časů sv. apoštolů a byla matkou senátora Pudenta, žáka sv. Petra.¹⁾ Tam pohřební vozíky, před

¹⁾ Hřbitov tento jest jeden z nejstarších a nejctihodnějších v celé církvi. Leží asi tři míle od brány salárské. Tam odpočívaly ostatky Priscilly, Pudenta a jeho dcer Praxedy a Pudenciány, jisté Prisky, o níž zmiňuje se sv. Pavel ve svých listech a sv. Lukáš ve „Skutcích apoštolských“ a velikého množství mučovníků z doby pronásledování Neronova. Tam ve století následujícím byli pochováni mučovníci Felix a Filip, synové svaté Felicity a ve století, do něhož spadá naše vypravování, byli tam pohřbeni mučovníci, o kterých právě byla řeč. Tam také v dalších dobách byli uloženi papežové Marcellin a Marcell, a po míru Konstantinově papežové Silvester, Liberius, Siricius, Celestin a Vigilius, kteří ostatně měli hrobku v basilice nad pohřebištěm stojící, která postavena byla za dob Konstantinových a v nové době objevena slavným De Rossim. Po zpusťování a zapomenutí staletí

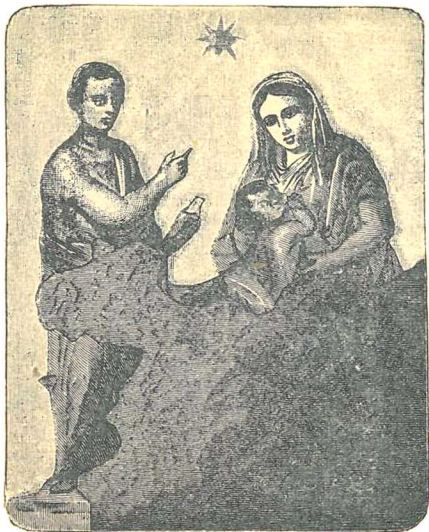
nimiž kráčelo mnoho duchovenstva i věřících s pochodněmi, a za nimiž šel biskup a lid křesťanský, složily část svého ctihodného břemena.

Mezitím, co byli hrobaři zaměstnáni skládáním úctyhodných těl s vozíků a ukládáním jich do hrobů pro ně určených, prozpěvovali biskup, duchovenstvo a věřící zbožné zpěvy a vysílali vřelé prosby k oněm rekům svaté víry, kteří přešli ze zápasů pozemských k vítězství nebeskému.

Před velmi krásným obrazem blahoslavené Panny s božským dítětem v náručí klečely jakoby pohříženy v pozorování nějakého vidění dvě mladé dívky. Tvář jejich živým nacheť hořela, v očích perlami leskly se slzy, které přes chvíli jako kapky rosy na čerstvých růžích stékaly po panenských jejich tvářích; ruce měly rozepjaté a rty jejich šeptaly tiše nějakou modlitbu, již slyšeti mohl jedině božský zpytatel srdcí lidských.

trvajícím bylo pohřebiště toto aspoň z části objeveno a prozkoumáno. Zmíněný De Rossi našel tam mimo jiné památky hroby s ostatky Aciliův, mučenika Krescencia, papeže Marcellína, nesčetný počet hrobů bezejmenných a neznámých věřících; vedle toho též mnoho nápisů, kreseb a obrazů. Mezi těmito první místo zaujímá překrásný obraz P. Marie na trůně s božským dítětem v náručí; nad hlavou její je hvězda a po pravici prorok Isaiáš. De Rossi, jemuž máme co děkovati za objevení a vysvětlení podzemních památek starého křesťanského Říma, poznamenává o onom obraze, že jest nejstarším nejenom ze všech v katakombách se vyskytujících, nýbrž ze všech vůbec, které se nám zachovaly z prvních dob křesťanských.

Kdo to byl a čeho asi žádaly od Boha? Již asi předběhli nás čtenářové naši myslíce na Anežku a Zuzannu; toť právě byly ony dvě modlící se dívky.

Panna Maria a prorok Isaiáš.

Obě horoucně toužily po tom, aby mohly býti ozdobeny korunou mučnickou jako oni rekové, a za tu milost Boha vroucně prosily.

Když naplněny byly hroby od hrobařů vykopané, dal biskup znamení k odchodu a zbožný průvod věřících, před nímž jely jiné vozíky rovněž s nákladem množství těl umučených, ubíral se za modliteb a zpěvu žalmů k druhému a nejbližšímu pohřebišti Jordánů,¹⁾ kdež opakovány tytéž zbožné úkony jako dříve po celý čas, co trvalo pohřbívání značného počtu mučeniků. Odtud pak brali se k pohřebišti, jehož majitelem byl sám Thrason; byloť na jeho pozemku u města a mělo též jméno podle něho; tam uloženo velmi mnoho těl.²⁾

Thrason poslal tam četný zástup hrobařů vykopat hrobů a mnohé ze své čeledi připravit všeho, čeho bylo zapotřebí k nejsvětější oběti. Proto byl tam pohřeb mučeniků vykonán u větším pořádku a rychleji.

Na to oděl se biskup posvátnými rouchy a sloužil na připraveném oltáři mši sv. ke cti oněch

¹⁾ Pohřebiště Jordánů, dnes zasypané hromadami ssutin leží půl druhé míle od brány salárské. V něm pohřbena byla těla sedmi panen a těla tři synů sv. Felicity: Alexandra, Vitála a Martiala; z té příčiny slulo pohřebištěm Jordánů u sv. Alexandra („coemeterium Jordanorum ad s. Alexandrum“).

²⁾ Pohřebiště Thrasonovo vzdáleno jest sotva 80 kroků od brány salárské a jest podnes z veliké části neprozkoumáno, čehož dlužno litovati, poněvadž z dějin a ze zpráv starých poutníků víme, že jest velmi bohaté těly mučeniků z pronásledování Diokleciánova. V malé části jeho, jež dosud prozkoumána byla, nalezeny důležité nápisy, jichž se lze dočísti v díle „Roma Sotteranea“ (podzemní Řím), jež sepsal De Rossi a v knize „Descrizione degli antichi cimiteri cristiani“ (popis starých hřbitovů křesťanských) od Armelliniho, odkud jsem také tyto zprávy čerpal.

mučeníků pohřbených. Po evangeliu obrátil se k lidu a měl o nich stkvělou chvalořeč, tak že všichni slzeli pohnutím a radostí. Potom odebral se pohřební či lépe řečeno vítězoslavný průvod na pohřebiště u staré silnice salárské, jemuž říkalo se „ad septem columnas“¹⁾ (u sedmi holubic), pak na pohřebiště sv. Pamfila a sv. Hermeta,²⁾ kdež uloženy jiné ostatky mučeníků. Odtud pak táhl k nejbližšímu pohřebišti svatého Nikomeda u silnice Nomentánské,³⁾ kde se zbožný průvod zastavil a s uctivostí mnoho posvátných těl pochoval.

Zatím přiblížily se poslední vozíky doprovázené jen malým hloučkem křesťanů k pohřebišti u silnice Labikánské k místu řečenému „u dvou vavříků“ (ad duas lauros),⁴⁾ a tam uloženo posledních 34 ještě zbývajících mučeníků.

¹⁾ Tam pochován byl mučeník Liberalis, konsul římský.

²⁾ Na tom místě pochován byl za Trajána římský prefekt, mučeník Hermes se svou sestrou Theodorou. Zmíněné pohřebiště obdrželo jméno od sv. Basilly, která byla umučena za Valeriana a Galliena.

³⁾ Leží z velké části ve ville Patrizi za hradbami. Tam nalezl se náhrobek křesťanských vojinů z osobní stráže císařské; jest však skoro úplně neprozkoumáno.

⁴⁾ Toto pohřebiště leží u silnice Labikánské blíže města, kdež několik let před tím uložen byl mučeník Kastulus, od něhož dostalo se mu jména; tam nedaleko jeho náhrobku pochováno bylo 34 vojáků, mezi nimiž Genninus a Maximus. Tato část katakomb v blízkosti hrobu Kastulova nazvána později, jak uslyšíme, podle sv. Petra a Marcellína. Jest tam množství obrazů, mezi nimiž i obrazy Bl. P. Marie. Bohužel však největší a nejlepší část tohoto pohřebiště není dosud prozkoumána.

Probleskovaly již první zákmity ranního světla, když opustilo zbožné shromáždění pohřebiště sv. Nikomeda a rozešlo se, an jedenkaždý vrátil se do svého domu nesa s sebou jako posvátnou relikvii nějaký chomáč vlasů nebo kousek roucha mučovníkům ustříženého, nebo kousky látky v krvi jejich omočené.

Vracejíce se do města ve voze, v němž byly přijely, hovořily spolu Anežka a Zuzanna o statečném chování mučovníků; Anežka pravila ku své přítelkyni:

„Milá Zuzanno, kdo by si to byl pomyslel, že prvními, kteří dosáhnou koruny mučnické v tomto druhém pronásledování, jež Maximián proti nám zosnoval, budou ne kněží, nýbrž vojáci!“

„Podivujme se v této události nevyzpytatelným úradkům Božím,“ odvětila Zuzanna; „jak nesmírně se liší od našich nebožáckých soudů soudové Nejvyššího!“

Za takového hovoru vrátily se obě dívky do svých domovů.

Jiný svědek tohoto vraždění křesťanův, posud však ještě nekřtěný, uzavřel se oné noci do svého pokoje a pohroužil se v hluboké přemýšlení, takže nebylo mu lze ani oka zamhouřiti. Byl to Klaudius, který úplně jsa rozrušen na mysli vším tím, co byl viděl a slyšel, takto sám u sebe rozumoval:

„Co jest to jen za lidi, že zhrdají tresty nejhoršími, s úsměvem hledí na svého katana a svou zálibu, jak se zdá, nalézají v trpění! Jsou to ovšem Římané, silní, nepřemožitelní, bojovní,

kteří odhodlaně jdou vstříc nebezpečnostv v boji. Ale toto jediné nemůže mi vysvětliti toho zvláštního zjevu, jež právě vlastníma očima jsem viděl. Statečnost těchto vojínů zdála se mi lepší býti než římskou, ano vyšší než lidskou; a potom — což vskutku úžasem mne naplňuje — není statečnost ta vlastností jenom mužů bojovných, nýbrž společnou jest všem křesťanům, nevyjímajíc ani žen a dětí! Zvláštní to náboženství, tohle křesťanství, které člověka silnějším sama sebe činí! Chci o tom zvěděti čistou pravdu. Jest-li to pravda, že Zuzanna jest křesťankou, jak se po celém městě hlasitě vykládá, pak nedivím se pranic, že pohrdá nabízeným sňatkem s pohanem, třebaš to byl nástupce trůnu. Tihle křesťané zhrdají věcmi tohoto světa z lásky k svému Bohu!...”

Tak přemýšlel Klaudius; přišed pak v myšlenkách svých na přítele svého Rufa, vzpomněl si na přání jeho krátce před smrtí vyjádřené, aby totiž uviděl ho křesťanem. Tklivá ta vzpomínka dojala ho až k slzám a povzbudila v srdci jeho vroucí touhu dáti se vyučovati v náboženství Kristově, jež oslaveno bylo krví přítele a tolika šlechtných Římanů.

Proto ihned, jak nastal den, spěchal ku Gabiniovi, a uveden byv do příbytku svého strýce, otevřel mu úplně své srdce.

Ponechávám čtenáři pomyslit si radost svatého kněze, když viděl svého příbuzného tak blízko přijetí pravé víry. Vysvětlil mu nejhlavnější články víry křesťanské a desatero Božích příkázání. Tato první hodina vyučování o věro- a

mravouce křesťanské působila mocným dojmem na ducha myslitele, jakým byl Klaudius. Přes chvíli projevoval veliké své podivení a svoji radost, že našel konečně pravdu. Přirovnávaje pak v mysli svatost učení sv. evangelia ku nevinnosti života, hrdinství a ctnosti, jež byl u tolika reků křesťanského náboženství seznal, vstal rychle v návalu posvátného nadšení a tiskna s pohnutím pravici Gabiniovu zvolal:

„Nyní odkrylo se mi tajemství; nyní už rozumím, proč tvoje Zuzanna ještě se rozmyšlí před stkvělou nabídkou sňatku, proč vzdal se Flavián svého úřadu, proč pohrdá Thrason svým bohatstvím, proč ty i Kajus ve skrytě jste živi a v konání skutků lásky, proč Rufus a jeho vojáci s odvahou šli před chvílí vstříc smrti. Ano, ano, vše nyní jest mi jasno a zřejmo. Takové hrdinství nemožné jest nám pohanům, takové hrdinství makavou takřka nám činí vznešenost vašeho náboženství! Vraďte mne, prosím vás, od nynějška do počtu katechumenů.“

To dořeknuv odešel s mnohonásobnými dsky.

Zatím co vojínové římští jako praví bojovníci kříže zmírali na poli cti a povinnosti, bylo také křesťanským pannám v Římě podstoupiti boj jiného sice způsobu, leč neméně krutý a nebezpečný.

Dvě mladé šlechtičny Memmia a Juliana, o jejichž ruku ucházeli se urození Římané Tarpejus a Persius, vyhýbaly se společnosti jejich i jejich příbuzných, aby neporušeným zachovaly květ svého panenství. Anastazie, byvši

přinucena od svého přísně pohanského otce ke sňatku se šlechticem Pretestatem, zachovávala přece za cenu tisícerych ukrutností povždy panenství dle příkladu mučenice Cecilie. Zuzanna nerozpakovala se, jak jsme viděli, z lásky k čistotě panenské svolati na sebe pomstu císaře a mladistvá Anežka s nevolí odmítla zasnoubiti se s tím, jenž vášnivě ji miloval, a jenž byl v očích světa svojí urozeností, krásou a bohatstvím ruky její nejhodnějším. Tato však, jenž zdála se býti ve větším nebezpečení pro větší žár vášně, jenž bez vědomí jejího v srdci druhého k ní byl vzplanul, měla nějaký čas pokoj, poněvadž zbožnovatel její byl odešel. Byl totiž vyvolen od senátu, aby s jinými ještě šlechtici šel naproti císaři Maximiánovi, který se vracel ze svých výprav válečných do Říma.

Kapitola XI.

Nový papež a jeho Jidáš.

V této době došly do Říma z různých končin zprávy o hromadném vraždění křesťanů, jež byl způsobil ukrutný Maximián na své cestě po Italii, Gallii, Bretaňsku, jemuž vyrovnal se v té příčině neméně barbarský Galerius ve svých provinciích. Mluvílo se v Římě, že tři slavní potomkové rodiny Aniciův, šlechtici římsí a příbuzní císaře Karina, totiž Kantius, Kantianus a Kantianilla, byli pro víru usmrceni v Aquileji, kamž se byli uchýlili na svůj letohrádek. Zpráva

o jejich usmrčení zakládala se zcela na pravdě; ve skutečnosti však byla smrt jejich pro muka, jež vytrpěti bylo těmto slavným mučenskům římským, mnohem ukrutnější, než jak pověst o tom se nesla.¹⁾ Ba kolovaly mezi křesťany v Římě i jiné zprávy o nelidském mučení křesťanů v jiných provinciích říše,²⁾ a každý trnul, vida, jak strašně řádí oni dva korunovaní netvorové, kdežto jejich pán Dioklecián, jenž na trůn je byl povznesl, neprohlásil se ještě zjevně nepřitelem a pronásledovatelem křesťanů.

Zprávám o tak rozsáhlém vraždění, jež bez přerušení po sobě následovaly, a tíži tolikerych útrap a svízelností, jimiž byl zahrnut, podlehl biskup Kajus; zemřel jsa oplakáván od celé církve, jež jako za živa ho v úctě měla, tak po jeho odchodu k věčnému odpočinku vyznamenala ho slavným názvem mučeníka, ačkoliv se nezdá, že by byl prolil krev za víru. Tělo jeho pochováno

¹⁾ Rodina Aniciův slavně jest zaznamenána v dějinách církevních; dalať církvi několik papežů, mučovníků a vyznavačů. Sv. panna Kristina umučená v Bolseně, byla vzácnou ratolestí téže rodiny.

²⁾ Umučení byli: biskup Dionysius, Rustikus a Eleutherius v Paříži, Nikasius v jiném městě téže provincie, bratři Rogacián a Donacián v Nantech a jiní kněží i věřící obojilho pohlaví v Amiensu, v Soissonsu, v Remeši, v městě Beauvais, v Tournai, v Trevírech, v Agensu a jiných městech galských, belgických a též bretaňských. Mučnickou korunou byli též korunováni tribun Ondřej v Armenii, důstojníci Sergius a Bakchus v Syrii, měšti úředníci Hypparch a Filothej v Samosatech, Pasikrates, Valentinio, vysloužilce Julius a vojáci Nikander a Marcián v Mesii; vojáci Hemeterius a Chelidonius ve Španělsku a mnoho jiných v jiných krajínách.

s posvátnou okázalostí v pohřebišti Kallixtově. Právě když rozžehnal se Kajus s tímto světem, vrátil se do Říma z Gallie jeho nejlepší přítel a ochránce senátor Acilius Severus Glabrio.¹⁾ Sotva že vstoupil do svého paláce a uslyšel osudnou tu zvěst, běžel ihned do domu Gabiniova, vzdát modlitbami a slzami hold velikému Otci křesťanstva, a doprovodit tělesné jeho pozůstatky k poslednímu odpočinku.

Několik dní potom shromáždili se potají v noci v domě Gabiniově kněží a starší křesťané světští a zvolili nástupcem jeho kněze Marcellína, muže to velmi rozumného, horlivého a velmi svatého.

Volba jeho nezůstala v tajnosti, nýbrž neprodleně dána o ní zpráva u římské prefektury jistým zrádcem, pravým to vlkem v rouše beránčím. Jidáš ten jmenoval se Strato; byl co nejúžeji spojen s oním ničemníkem Arsiciem, který, jak jsme již dříve pověděli, slídil po křesťanech.

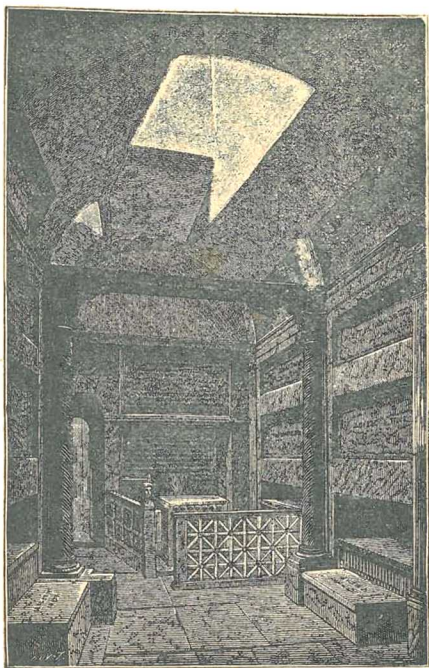
¹⁾ Byl to potomek Mania Acilia Glabriona, jenž zvítězil nad králem Antiochem a jenž určen byl od císaře Pertinaka za následníka trůnu; v řadě jeho předků bylo tolik konsulů, že se zdálo, jakoby byl u nich konsulat takřka dědičným. Zakladatel této rodiny, totiž Manius Acilius Glabrio, konsul za Trajana r. 91 po Kr., byl od Domiciána odsouzen k smrti z nenávisť ku křesťanské víře, již vyznával, jak lze souditi ze zpráv Tacitových, Suetoniových a Diona Kassia, jež vysvětlili dějepisci Baronius a Ruinart. To nám též potvrzuje slavný znatel starožitností Jan Křtitel de Rossi ve svém listu pro křesťanskou archaeologii (*Bollettino di Archeologia cristiana*, serie IV. anno VI. pag. 50. et sq.), kde pojednává o nálezu hrobů Aciliův spřízněných s Anicií v pohřebišti Priscilliánském.

Jest záhodno, aby laskavý čtenář seznal blíže oba tyto ničemy, kteří v povídce této hrátí budou úlohu Barabáše z umučení Krista Pána.

Arsicius byl darebák všemi mastmi mazaný, prohnáný podvodník, šejdř obecně známý; přišel z Řecka ve společnosti hercův a komediantův. Později však zaměnil toto své řemeslo za špehounství. Nyní pak zastával u policie službu honícího psa, snaže se vysлідiti někde nějakou kořist, již byl vždy nějaký křesťan z nejvznesenějších a nejbohatších rodin v celé říši.

Strato byl vzorem zrádce, jenž v ničem ani Jidášovi nezařádal. Jsa rovněž ničemou vychytralým jako rarach, jenž pod rouškou křesťanství choval v srdci všecku pohanskou nenávisť a prozrazoval zcela klidně své bratry, udávaje u prefektury vše, co byl viděl nebo slyšel ve schůzích křesťanů.

Aby lépe se mu záměr jeho dařil, přijal slavně křest svatý i nejsvětější Svátost oltářní a na venek ukazoval velikou horlivost pro všecko, co se týkalo slavností a obřadů křesťanských. Prohnanou lstí takovou podařilo se mu ošáliti křesťany v Nikomedii, takže dostalo se mu u nich pověsti velikého služebníka Božího a získal si náklonnost a přízeň tamnějšího biskupa Antima; od toho jakož i od Gorgonia, Dorothea a Petra, dvořanů Diokleciánových a horlivých křesťanů obdržel s velikou ochotou doporučující listiny k biskupu římskému a vynikajícím křesťanům v hlavním městě.

Papežská hrobka v katakombách.

K vůli tak vážnému doporučení byl také skutečně od papeže a některých šlechticův i rytířů římských velmi zdvořile a radostně přijat a také nebyl mu nikdy zabráněn vstup, když dostavil se do schůze křesťanů. V oné schůzi, jež konala se za příčinou volby nového biskupa, byl vlídně přijat; a tak dosáhl vhodné příležitosti vyzvěděti vše, co se tam jednalo nebo mluvilo, aby potom mohl o všem jako očitý svědek podat zprávu u prefektury. Vstoupiv tedy v určenou hodinu do domu Gabiniova a učiniv poklonu domácímu pánu, posadil se slídič ten na místo pro pozorování velmi příhodné; byloť lépe než jiná místa osvětleno pochodněmi a bylo zcela blízko u vchodu do dvorany čili basiliky, jak se tehdy říkalo. Tam s největší pozorností slídlil očima po každém, kdo přicházel do shromáždění, rozplývá se v srdci radostí, když viděl vcházeť osoby z rodin nejvznešenějších.

„Aj, tu senátor Pinianus,“ pravil sám k sobě; „manžel paní Luciny, pěkný to kousek a vzácná pečeně! Ó, senátor Klaudius? Také tu je do čeho zakousnout.... Svatí bohové! Senátor Acilius Severus Glabrio? Merkure, pomoz mi dostati se mu na kůži a pořádně ho očesati! Oh, omdlévám překvapením! Také bývalý prefekt římský Flavián sbratřil se s Nazaretskými? Tu to máme, proč statný ten muž vzdal se svého úřadu a uchýlil se do života soukromého! Nuž dobře, zjednáme ti ho milerádi.... Ó jaký to lov, jak stkvělá to kořist, jaké štěstí!... A tenhle tam, co se mi mihnul kolem jako šipka, zaobalen jsa ve svou

tógu, kdo to asi bude? Ach, přísám Juppiter, že jsem ho nerozeznal!... Škoda této mezery v mé zprávě...”

Osoba, jež unikla zrakům špehounovým, byl Thrason, který na štěstí pro křesťany nebyl napsán na seznamu, jež ničemník onen potom poslal na prefekturu. Mimo tyto a jiné osobnosti světské vcházely u větším množství osoby duchovní, které zasedaly na místech význačných.

Strato dobře každého si prohlížel a rozeznával každého, kdo to jest, napsal si tajně jeho jméno nebo si je dobře zapamatoval.

Myšlenky tyto zaujímaly celou jeho duši, mezi tím, co se shromážděnými prozpěvoval žalmy a modlitby na vyprošení pomoci a osvěcení Ducha sv. k volbě papeže.

Když pak došlo k hlasování a viděl, že zvolen byl kněz Marcellín, div radostí z kůže nevyskočil. A jak by také ne! Vždyť se dozvěděl velikého tajemství křesťanů, vždyť seznal hlavu křesťanstva, jejíž prozrazení a udání bylo by mu zjednalo přízeň císařovu a peněz dosti a dosti.

Po zvolení papeže byl on jeden z prvních, kteří mu líbali ruce i nohy, rozplývá se před ním projevy veliké lásky a úcty k němu.

Jakmile však nový papež po krátké a vroucí promluvě požehnal a rozpustil shromáždění, běžel Strato ihned domů a načrtnul si zprávu o všem, co byl viděl a slyšel na schůzi; poslal také hned pro své přátele a spojence Arsicia a jiného lišáka a podvodníka sobě rovného jménem Lukrecia. Tito rychle k němu se sešli, jako havrani slétají

se k mrše, větřice kořist nějakou, již by společně mohli popadnouti.

Obydlím onoho bídníka bylo stavení najaté v Zátibechi blíže stanice nosičů („castra lepticariorum“).

„Co nového, kamaráde?“ pravil vcházející Arsicius.

„Proč jsi nás zavolal tak na rychlo?“ dodal Lukrecius.

„Co nového? Proč jsem vás zavolal? Pojdte, milí braši, pojdte sem a uvidíte.“

I zavedl je do vnitř domu a rozvinul před nimi papír, na němž měl napsanu podrobnou zprávu o shromáždění křesťanů.

„Co to vidím?“ zvolal v radostném podivení Arsicius, přelétnuv zrakem listinu. „Tahle listina stojí za celou zlatou horu.“ I jal se ji hlasitě čísti; přes chvílku přerušoval četbu hned sám, hned jeho druh pustými žerty, posušky a smíchem slušícím lidem sprostým a mravně zkaženým.

„U Jova“, zvolal Arsicius, když dočetl, „s touhle listinou v ruce máme v moci všechny Nazaretské v Římě a můžeme je dřít, škubati, vyssávat a připraviti si z nich dle své chuti všeho tolik, kolik potřebujeme. Podívej se sem, Lukrecie, jaká to jména! Nejvznešenější a nejbohatší z veškeré římské šlechty!“

„Jaké to štěstí pro nás,“ podotknul Lukrecius, „až dostaneme od státní pokladny po zákonu nám náležející díl ze zabaveného jejich bohatého jmění! Ah, Stratone, ty jsi bůh jako Merkur! Tys jedině dovedl vyzráti na tyto šikovné lidi!“

„Ale zdali pak víte, co mne stál tento odvážný kousek?“ podotknul Strato vzpřimuje nos do výše a svažuje čelo. „Musil jsem se tvářiti křesťanem, přijmouti křest, dělati svatouška, kloniti hlavu a stavěti se pobožným, na oko se postiti, drmoliti žalmy a modlitby, skrývati se celé hodiny jako potkan a políbiti dokonce papežovi střevisce.“

„Ah.... ah....“ zvolali jeho druhové propukajíce v hřmotný smích. „Políbil's je?“

„Jak by ne, když je všichni líbali?“

„Dobře jsi hrál svou úlohu v komedii“, řekl Arsicius.

„Není to ještě všechno“, odvětil Jidáš. „Když vykonána byla volba papeže, tu vstoupilo náhle do dvorany celé hejno holubiček, chci říci paní a dívek bíle oblečených, aby vzdaly novému biskupovi svou úctu. A při tomto zjevu nebeském musil jsem sklopiti své zraky, abych nápodobil křesťanskou zdrželivost! Věřili byste tomu? V onom hnězdě sov, které jen v noci vyletují, upozoroval jsem právě hvězdy krásy, před nimiž blednou všechny Venuše i Junony řeckého štětce.“

„Opravdu?“ pravil Arsicius. „U všech bohů olympských! Jen jak je udáme jako křesťanky, a budou všechny v naší moci.“

„Velice se mylíš, Arsicie“, podotknul Strato; „milujíť křesťanky tak velice čistotu panenskou, že každé chvíle dají přednost smrti před zneuctěním.“

„Nu dobře, nebudeme-li moci urvati jim květ krásy, uchvátíme aspoň květ bohatství.“

„Výborně!“ zvolal Lukrecius, ježž více ovládala lakota než smyslnost.

„Dosti již o tom!“ řekl Strato; „o tom později budeme míti vhodnou příležitost si pohovořiti. Teď je čas k činu. Pojďme nyní k císařskému místoprefektovi odevzdat mu tuto zprávu, aby ji poslal císaři Maximiánovi, který, jak se povídá, přišel na svém návratu z Gallie do Milána.“

„Ano, ano, pojďme,“ dodali společníci povstávající. „Ale nejdříve“, poznamenal Arsicius, „musíš, Stratone, poručiti kuchaři, aby nám ustrojl stkvělý oběd, abychom oslavili velikolepý tvůj objev a připili ti na zdraví.“

Strato vešel do kuchyně dát příslušné rozkazy. Potom ubíral se se svými společníky k prefektuře. Přišedše tam vzkázali místoprefektovi, že mají pro něho velmi důležité zprávy.

Byvše k němu uvedeni, zpravili ho o všem, co se bylo stalo ve shromáždění křesťanů, a Strato odevzdal mu listinu. Místoprefekt pochválil jejich věrnost a pšli, slíbil, že pošle bez prodlení zprávu císaři do Milána, a vybídnul je, aby jen pokračovali ve své „chvály hodné“ činnosti, totiž špehovati a potom donášeti vše policii.

Spokojeni svým činem vrátili se všichni tři oni ničemové domů, aby v opilosti pochovali výčitky zlého svědomí, ač byli-li vůbec ještě schopni cítiti jeho výčitky. Hýřili až do pozdní noci dusíce se takorčka pokrmy a vínem.

Stratonův kuchař, jenž dobře znal chuti nenasytné té trojice a jenž věděl, jak těžkým úkolem pro něho jest nasytiti bezedné ty tři hltany,

vynaložil veškeru svou dovednost k tomu, aby připravil nejstkvělejší a nejlahodnější oběd, jaký kdy mohl býti požíván. Přinesl na stůl jako předkrmi šunku kantabrijskou a jazýčky plameňáků, pochoutky to Římanům vítané.¹⁾ Potom donášen pokrm za pokrmem, každý co nejchutněji upraven: zvěřiny a ryby;²⁾ na to rozličné lahůdky a pamlsky a naposled hrušky dolabellské a mattianská jablka velmi chutná a v Římě velmi vzácná,³⁾ datle z Afriky a fiky kárské. Ale bohem hostiny byl vždycky Bakchus, jehož vášnivými ctiteli byli oni tři nenasytové. Po každém nově přineseném pokrmu následovala číše cekubského nebo falernského nebo venaferského čili formijského⁴⁾ a na zakončení tabule přineseno prastaré víno, jež dle odhadu Arsiciova pocházelo z oné doby, kdy konsulové římsští no-

¹⁾ Byla to chuť podivná, ale přece tehdy obecná.

²⁾ Římané měli mnoho obor, kde chovali vzácnější zvěř ke svým nákladným hostinám; měli také ptačince (aviaria), kde byli pěstováni bažanti, koroptve, pávi, numidské slipky, čápi a plameňáci, kteří dodávání bývali k hostině. Též ryb chovali značné množství v rybnících, bylť chov ryb u Římanů v oblibě. Mimo to dováželo se hojně ryb z blízkých měst přímořských k vůli veliké spotřebě jich. Ryby Římanům nejchutnější byly: mullus barbatus, jeseter, zlatá ryba, murena, kapr a z měkkýšů ústřice z jezera lukrinského, z Brindisi a Abidu.

³⁾ Jméno měla dle toho, kdo pěstováním dovedl dosáhnouti vzácnější a řidší odrudy.

⁴⁾ Mimo jmenované druhy vína bylo v obyčeji cyperské, lesbické, chijské, rhodské, tarantské, frudské, velletrijské a albánské. Těmto a jiným druhům vína dodávána často příchut a vůně růží, fialek, anýzu, skořice a t. d.

sívaly dlouhé vlasy. Leč toto víno velmi ohnivé počalo jim bouřiti v hlavě, tak že za nějakou chvíli nedovedli pojati ani čtyř souvislých myšlenek. Vstávali přes chvílku, ale jen za tím účelem, aby vyvrhli, co byli do sebe nalili; a potom znova oběma rukama do sebe cpali, až konečně naplnění byli jako měch a zpiti vínem, tak že nemohli už ničeho spolknouti, aby jim to nebylo v hrdle uvázlo.

Minula již jedna hodina s půlnoci, když s největším úsilím pokoušeli se povstati od stola. Než co to? Nohy chvějí se jim pod tíhou břicha a hlava jde kolem. Udělavše sotva dva kroky od stola, natáhli se, jak širocí a dlouzí, na podlahu a podobajíce se spíše mrtvým než spícím leželi tam až do poledne následujícího dne, kdy teprve z opilosti se probrali a každý po svých odešel.

Takoví tedy byli nepřátelé církve; dobře o nich mohl říci sv. apoštol, což i dnes o nynějších nepřátelích církve lze opakovati: „jejichžto bůh břicho jest.“

Kapitola XII.

Nový posel a setkání na Kapitoliu.

Obrácení Klaudia a váhání Zuzanny zmařilo celé vyjednávání o sňatek. Klaudius však maje podati zprávu Diokleciánovi o výsledku svého poslání, omlouval se mu písemně svojí churavostí, že nemohl přivést vyjednávání o zasnoubení ku předu. Dioklecián asi přijal jeho omluvu a poslal

do Říma jeho bratra jménem Maxima, jehož jméno krátce před tím oslavil mučeník, který, jak již jsme viděli, obětoval se za sv. víru spolu se svými vojíny. Bratr Klaudiův Maximus, jehož budeme jmenovati Maximus Senator, abychom jej lépe rozeznávali od jeho jmenovce, byl ještě pohanem, ale poněvadž v Nikomedii důvěrně obcoval s dvořenskými Diokleciánovými, vesměs téměř křesťany, a poněvadž často poslouchával přednášky Arnobia a Laktancia, kteří stali se ctiteli pravého Boha a následovněky Ježíše Krista, proto pojal nejhlubší opovržení proti bohům pohanským.

S otevřenou náručí byv přijat od Klaudia, navštívil s ním příbuzného Gabinia. Od bratra dověděl se již, že Zuzanna zpěčuje se dáti svůj souhlas k nabízenému sňatku; a ačkoliv neznal pravé příčiny toho, postačila mu jediné ta zpráva, aby při první oné návštěvě měl se na pozoru, aby nic mu nevyklouzlo z úst, co by narážkou bylo na úlohu od Diokleciána mu svěřenou.

Gabinus i Zuzanna uvítali ho s velikou radostí; hovořili však při první té rozmluvě s ním o všem jiném kromě o sňatku.

Senátor Maximus byl patrně zaražen velebnou sličností Zuzanny, tak že nemohl s ní mluvit, aby se necítil takřka nucen sklopiti před ní uctivě zraky.

„A tohle stvoření andělské“, řekl sám k sobě, „mělo by státi se manželkou toho netvora Maxima! Bude ovšem jednou nositi korunu, to je pravda, ale zůstane přece vždycky netvorem...

Teď pochopuji, proč ona se vzpírá! A já přicházím dělat námluvčího k tak hanebnému sňatku! Při Jovišovi, teď stydím se sám za sebe! Ó kéž bych nebyl nikdy na sebe vzal takového úkolu!“

Takové myšlenky myslí mu vířily a srdce jeho naplňovaly hněvem; leč zakrýval je tvář zdánlivě klidnou.

Uplynulo po první jeho návštěvě několik dní, aniž vešel opětně do domu Gabiniova. Procházel si zatím Řím, který za dlouhý čas jeho pobytu v cizině stal se mu takoruka cizím. Doprovázel ho ustavičně jeho bratr Klaudius a Thrason, s nímž krátce před tím se byl spřátelil; měli však oba při tom zcela jiný úmysl, než aby jen ukázali mu památnosti města vládnoucího celému světu.

Jednoho dne vystupující společně na Kapitol, setkali se s dvěma cizinci příšlými z Frygie, z nichž jeden jmenoval se Dionysius a pocházel z velmi vzácného rodu, a druhý byl jeho synovec jménem Pankrác asi dvanáct let starý, sirotek bez otce a bez matky, hošík sličný, svižné, hbité postavy, s obličejem jak sněh do nachova zbarveným a černými, jiskrnými zraky, v nichž zrcadlila se bystrá mysl a krása duše dětské.

Spatřivše Maxima z východních krajin jim známého, běželi mu oba Frygové radostně naproti.

„Ah, Maximus!“ zvolal Dionysius, podáváje mu srdečně ruku; a Pankrác velmi se k němu lichotil, jak děti obyčejně činívají, uží-li známou tvář.

„Jak mne to těší, drazí přátelé,“ řekl Maximus, „že se s vámi shledávám!“ A při tom tiskl Dionysiovi ruku a políbil hocha. Potom dodal: „Kterak to, že vás nalézám v Římě?“

Na to Dionysius: „Víš, že mi můj nebožtík bratr Chledonius umíraje doporučil toto dítě a svěřil správu jeho značného jmění, které záleží z domů a pozemků, jež míval bratr ve své rodné zemi a rovněž zde v Římě. Poněvadž však jsem nemohl pro velikou vzdálenost řádně vésti správu jmění tohoto mého synovce, rozhodl jsem se, že bude lépe prodati jeho majetek v rodné zemi a odstěhovati se do Říma, kde jest nejznačnější část jeho dědictví po otci.“

„Nemohl jsi nic lepšího učiniti. A kde pak zde v Římě bydlíte?“

„Na Celiu.“

„Navštívím vás tam.“

„Tvoje návštěva bude nám vždycky vítána tak jako děšť srpnový.“

„Ano, ano, Maxime, přijď k nám! Mám ti tolik pěkných věcí vypravovati . . .“ dodal Pankrác.

Maximus se usmál a pohládl milého hošika, jenž bydle spolu se svým strýcem blízko příbytku nejvyššího biskupa, byl velice dojat a takorba okouzlen náboženstvím křesťanským, jehož krásu seznal více ze zářných příkladů lásky a jiných ctností zdobících nejvyšší hlavu církve než z vyučování, kterého se mu jakožto čekateli sv. křtu dostávalo; a to právě byly ty pěkné věci, o kterých chtěl Maximovi vypravovati.

Byvše oba od Maxima pozváni, aby šli s nimi podívat se po městě, přijali pozvání milerádi a to tím spíše, poněvadž jsouce v Římě málo známi, potřebovali někoho, kdo by jim dělal vůdce, aby mohli s větším prospěchem navštívit Kapitol a ostatní památnosti města. Pustili se tedy společně vzhůru po svahu pahorku na severní straně jeho, kdež strměla do výše tvrz, a kde nyní jest kostel „Ara coeli“.¹⁾ Vystoupivše nahoru minuli chrám Junony Monety a místo, kde druhdy býval chrám Jova Feretrijského.

Tam stála pověstná vlčice z pozlaceného bronzu, kojící Romula a Rema; na blízku pak obrem strměla do výšky socha Apollinova, na niž upozornil Thrason oba cizince řka se sebevědomím Římana: „Toť pomník vítězství Lukulových!“

„A pro koho jsou určeny tamhle ty dva oltáře, co zde vidím?“ otázal se Dionysius.

„Jeden pro Jova-pekaře, druhý pro Jova-ochránce, jak udává nápis na přední straně každého: Jovi Pistori (Jovovi-Pekaři), Jovi Soteri (Jovovi-Ochránci).“

¹⁾ Pahorek kapitolský byl prý starodávným sídlem krále Saturna, pročež nazýván byl „Saturnium“. Později slul „Tarpeium“ podle římské panny Tarpeje, která tam byla zahubena od Sabíňanů ve válce mezi Romulem a Taciem. Konečně obdržel jméno „Capitolium“ od lidské lebky (lat. „caput“) za časů Tarquinia Priska tam nalezené. Jméno Tarpeium zůstalo pouze jižnímu výběžku, jenž i dnešního času nazývá se skálou tarpejskou, jež jmenovala se také „Saxum Carmentae“, poněvadž prý stála nad hrobem Karmenty, matky Euandrovy.

„Ah, ah...“ se smíchem zvolal Pankrác, „nevěděl jsem, že Jupiter by byl pekařem!“

„Milý brachu,“ odvětil mu Thrason, „tak se to zde nemyslí, nýbrž je to narážka na paměti-hodnou událost, o které jsi asi četl v dějinách římských. Oltář Jova-ochránce připomíná zachránění tvrze, jíž Gallové dobytí nemohli, a oltář Jova-pekaře jest památka na válečnou lest, jíž obhájcové tvrze za tehdejšího obležení použili, když totiž jsouce již tísněni nedostatkem potravin, ale přece chtějíce v obléhajících vzbuditi domnění, jakoby měli dosti zásob, vhodili množství chlebě do nepřátelského ležení.“

Potom stanuli u třech malých chrámů: Fortuny původní (Fortuna primigenia), Fortuny služebné (Fortuna obsequens) a Jova lupičů, jenž byl ochráncem lupu.

„Hle!“ s trpkým úsměvem pravil Dionysius, „bůh Římanům velmi drahý!“

„Eh, dokud moji krajané zůstanou pohany,“ řekl Klaudius, „budou vždy ctiteli Jova Lupiče!“

Při poznámce této záblesk radosti zazářil na tváři Dionysiově, jenž dobře uhodnul, že se šťastnou náhodou sešel s bratrem u víře, s křesťanem. Dodav si proto mysli prohodil opětně:

„Tenhle Jupiter má, myslím, hezky dlouhé a dobrými drápy opatřené prsty.“

„Delší a s většimi drápy než on má Merkur, bůh loupežníků!“ s potupným úsměvem doložil Klaudius.

„Jupiter, ten se mi zdá, že zvláště miluje zbožňovatele svého rázu, totiž následovníky svých skutků,“ řekl Thrason.

„Chceš říci cizoložníky, krvesmilníky a jiné hanebníky,“ opravoval Klaudius.

„Tak jest, ba vzpomínám si, že v jedné veselohře Terenciově jeden z takových byv obžalován z krvesmilství a jiných hanebností, ospravedlňoval se příkladem velikého otce bohů řka: »Jestliže ani Jupiter nejvyšší nebál se, že tím zadá své důstojnosti, kdož pak jsem já, nepatrný človíček na této zemi, abych směl si to počítati za vinu a hanbu?«“

„Nesoudil špatně,“ poznamenal senátor Maximus; „a já se ti vyznávám, že v mladých letech svých, kdy člověk více myslí srdcem než hlavou, často jsem sama sebe ve víru vášně se tázal: Proč se mám na uzdě držeti? Proč bych nemohl pustiti uzdu prostopášností podle příkladu bohův, kteří hýřili hůře než my ubozí červíci na této zemi? Proč by mělo na mně býti hodným pokárání to, co se ctí a velebí u Jova, Venuše, Marta, Bakcha atd.? A tím způsobem snažil jsem se, ač nadarmo, ukonejšiti výčitky svého svědomí, které velice živě mne hnětlo po každé, kdykoliv jsem se dopustil nějaké výstřednosti. Dospěv do věku, kdy člověk rozumně uvažuje, poznal jsem, že jest marným, nedovoleným a hanebným jednáním bojovati proti onomu zákonu, který všichni máme vepsaný v srdcích svých. I počal jsem považovati ctění bohů za uctívání těla, za náboženství vášní, za zbožňování

neřesti zosobněné v nečistých bozích pohanských. Rozmrzev se na vše, co od počátku bylo předmětem mojí úcty, na kusy rozbil jsem všechny modly ve svém domě, a k vůli většímu potupení jich hodil jsem střepy z nich na hnojiště.“

„To bylo místo pro ně!“ zvolal Thrason z plna hrdla se směje.

Za tohoto hovoru minuli také mincovnu a sousední kasárnu vojenskou a potom sestoupili k tvrzi na „mezivrší“ (Intramontes)¹⁾, kdež byl archiv národa římského (tabularium) v předu s loubím Scipiona Nasiky. Tam stál též chrám zasvěcený Vėjovišovi čili Jovovi-dítěti uprostřed dubového lesíku, který již od časů Romulových býval záchranným útočištěm (asylem), a dále jiné čtyři menší chrámy zasvěcené Věrnosti (Fides), Mysli (Mens), Venuši Ericinské a Martovi mstiteli dvojnásobnému. Brána vítězná se jménem Scipiona Afrického vypínala se obrem mezi dvěma mramorovými vodotrysky, podle nichž stály dva památné sloupy; z těch jeden ozdoben byl lodními zobany, na druhém pak stála socha Jovova. Dvě sochy jezdecké z bronzu pozlaceného zdobily oba konce náměstí, jež prostíralo se před chrámem prvně zmíněným jsouc vydlážděno nejpěknějšími druhy mramoru. Mimo to stály tam po různu i jiné ještě sochy pro okrasu.

Pozoruje v tomto nesmírném lesku mramoru a zlata velikost Říma a vzpomínaje zároveň pokošení veškerého světa, jenž přivlečen tam

¹⁾ Tak se jmenovala náhorní rovina ležící mezi oběma vršky pahorku, kde stojí městská radnice.

byl v poutech za vozy římských vítězů, prohodil Dionysius tato bolestiplná slova:

„Váš Kapitol, ó Římané, jest sice vaší slávou, ale slávou, jež krví jest potřísněna. Zde kují se okovy pro celý svět!“

„Máš pravdu,“ děl zase Thrason, „ale srdce mé mi praví, že místo pout železných nastoupí jedenkrátě pouta ze zlata lásky, a Římané i barbaři, vítězové i přemožení budou jen jedním národem milujících se bratří.“

„Dejž Bůh, aby se brzy uskutečnilo tvoje proroctví!“

Takto hovořice dostali se na polední svah pahorku kapitolského, kde vyčníval nejmhutnější a nejslavnější chrám města Říma.¹⁾ Zvedal se pyšně do výše na prostranství obehnaném silnou zdí podpíranou pilíři, na nichž stály sochy a vévodil odtud Mezihoří i celému městu.

Odtud šli vzhůru po prostranné cestě, jejíž konec ozdoben byl sloupením, kterým vcházelo se na otevřené místo zvané „area“; tam bylo plno památných staveb, mezi nimi radnice kalaberská, kdež bylo oruží ve válce ukořistěné, zdobivší původně chrám Jova Feretrijského, množství mramorových soch a dva kolosy bronzové po stranách chrámu. Jeden z nich představoval Herkula, byl to odznak vítězství Flavia Maxima, a druhý představoval velikého otce bohův.

Vedle onoho stála také jezdecká socha jmenovaného Fabia rovněž z bronzu a u tohoto

¹⁾ Na místě, kde dnes stojí palác Caffarelli.

socha Spuria Kalviria. Kolem do kola viděti bylo obrazné sochy dobrého zdaru a Štěstěny, Minervy, jezdeckou sochu Scipiona Afrického a více jiných soch, jakož i dvoj- a čtyřspřeží, vesměs z pozlaceného bronzu.

Právě uprostřed rovného toho místa stál na ploše 59 m dlouhé a 54 m široké chrám se tří stran obklíčený pyšnou kolonádou z mramoru pentelického. Jeho průčelí nalézající se na straně jihovýchodní krášlila předsíň o 36 korintských sloupech z jmenovaného mramoru ve třech řadách. V první řadě stály mezi jednotlivými sloupy opětně sochy bronzové představující sedm římských králů, mladšího Bruta, potlačitele samovlády a Julia Caesara, zakladatele říše. Na sloupech spočívalo průčelí ozdobené sochami z pozlaceného bronzu uprostřed se čtyřspřežným vozem z téhož kovu, na němž stál Jupiter.

„Hleďme, Jupiter ujíždí o všecko pryč“, pravil Dionysius dívaje se na tuto sochu.

„Šťastnou cestu!“ dodal se smíchem Thrason.

Po obou stranách byly toliko dvě řady sloupů a zadní stěna této stavby neměla jiné ozdoby než sochu představující Summana, božstvo podsvětné. Střecha kryta byla taškami z pozlaceného bronzu. Na hranách, sloupech a ozdobách v předsíni všude visely vítězné odznaky vojenské, totiž zbraně odňaté vůdcům vojsk nepřátelských, tak že zevně vypadal chrám jako válečný nějaký arsenál.

Neméně skvostný a nádherný byl vnitřek, kamž vedly tři veliké brány bronzové, náležející

třem lodím, ve které chrám byl rozdělen; obě postranní měly strop tabulkovaný o čtvercích zlacených, prostřední byla beze stropu.

Podél každé lodi stála dvojí řada sloupů nad sebou a zakončena byla každá loď výklenkem či malou kaplí. Jupiter trůnil v prostřední, jež podobala se malému chrámu, nad jehož průčelím stálo čtyřspřeží. Na pravo byl výklenek Minervy a po levici Junony. Obrovská téměř socha krále bohů ze slonoviny seděla na trůnu, majíc kol hlavy zlatou zář, tvář nachovou, kopí jako žezlo v levici, blesk ze zlata v pravici a na těle nachový plášť se zlatými hvězdičkami. Sochy Minervy a Junony vypodobněny byly ve svém obyčejném úboru a způsobu.

Před kaplí Jovovou a to v prostore dělicí ji od hlavní lodi viděti bylo dvě sochy, Jovavládce a Kornelia Scipiona Afrického.

Tři tyto kaple obohacovány byly dary cizích králův a národů, kteří pohlíželi na Kapitol jako na svatyni národa římského. Dary jejich záležely z většího dílu ze zlatých věnců a sošek¹⁾ mimo zlaté a stříbrné nádoby, zlaté žezlo pro Jova, drahocennou přilbici Martovu a přebohatou sbírku perel, skvostů a drahých kamenů darovaných pro

¹⁾ Mezi nimi vynikala „Viktoria“ ze zlata vážící 320 liber, dar to krále Syrakuského Hierona, a jiná socha neméně drahá, již daroval Jugurtha. Byla tam také zlatá koruna o váze 100 liber poslaná od Filippa, krále Macedonského; druhá o 256 librách ze zlata poslaná od krále Attala a třetí ještě těžší darovaná od Aristobula, krále židovského — abychom o četných jiných pomlčeli.

chrám od Pompeja, Caesara, Augusta a jiných císařů.

Vše třpytilo se leskem oslňujícím.

Vzácnost látky často převýšena byla cenou uměleckou. V oddílu Junony byla dvě mistrná díla dovedností nevyrovnatelnou provedená, totiž stříbrná husa a pes lízající svou ránu. U Minervy byly dva překrásné obrazy, z nichž na jednom zobrazen byl únos Proserpiny a na druhém umělecké kousky Kleopatřiny. V tomto oddělení bylo též pozorovati tři výklenky, z nichž ve dvou byly skrčené sochy bohů Nixiův, ochránců rodiček, a malá soška Minervy, již daroval Cicero, když odcházel do vyhnanství.

Pohled na tolik velikolepých věcí budil v našich divácích smíšený pocit podivu a zároveň hlubokého politování.

„Jaké to bohatství,“ zvolal Pankrác vycházeje z chrámu, „jaký to nesmírný přepych římské velikosti zasvěcený službě ďáblově!“

„Ba že,“ přisvědčil mu Dionysius; „však nebude vždy tak.“

„Abych ti pravdu řekl, milý Dionysie,“ podotkl Maximus, „nechtějí Římané v Jovovi nikoho jiného ctítí než bytost nejvyšší, původce všehomíra.“

„Ale vždyť to byl král krétský, člověk slabý jako my, ano byl to ničemník, špinavec beze studu, jenž zasluhoval přijíti spíše na šibenici než na Olymp.“

„Jupiter v těle byl skutečně takovým, jak pravíš.“

„A Jupiter tam nahoře, není ten právě takovým? Nenadělal taky v nebi hrubých ničemností? A jeho čistí společníci: Venuše, Bakchus, Cibela, Priapus atd., nehýří všichni bezúzdě také tam na Olympu? Tak aspoň učí tomu pohanská bohověda. Každá neřest má v nebi svého boha-ochránce, na nějž se člověk neřestný odvolává, aby sama sebe omluvil. A těmto zosobněným neřestem budují se chrámy, pálí se kadidlo, přináší se oběti! Ó té hanby člověčenstva!“

„Pověrečná úcta pohanů k tomuto chrámu, který zde vidíte,“ podotknul Thrason, „dostoupila tak daleko, že bylo-li potřebí zarazit tam hřebík, byl k tomu jmenován dokonce diktátor.“

A tu štiplavé poznámky, žerty a vtipy o úctě k té sběři nesmyslných, směšných a nestydatých bohů, jimž klaněl se svět pohanský, jako šípy sršely se rtů našich křesťanských návštěvníků, takže studem zarděla se tvář senátora Maxima, jenž se ještě nerozhodnul jich se zřici. Aby se tedy ospravedlnil před svými přáteli, pravil:

„Také já jsem si nikdy ani dost málo nevážil těchto bohův; ale vida sebe uprostřed lidu, který vesměs se jim klaněl, nedovedl jsem plavati proti proudu. Nyní však, když znám jediného pravého Boha a když již dobře jsem se obeznámil s učením křesťanským, nezapálím na jejich počest už ani zrnka kadidlového.“

„Milý brachu, to nepostačí,“ pravil Klaudius. „Je třeba, abys i ty, jako jsem já již učinil, přijal to náboženství, které již rozumu tvému se

jeví býti pravým, svatým a božským, totiž náboženství Kristovo.“

„Chci je přijati, ale až svým časem. Nyní jest velice pronásledováno.“

„Tento důvod,“ s rozhorlením uchopil se slova Klaudius, „není hoden Římana. Hleď, kolik krajanů našich každodenně zmužile snáší násilné oloupení o majetek, vyhnanství, vězení, mučení, smrt, raději než by zpronevěřili se svaté povinnosti přidržeti se ho, když byli seznali jeho svatost, jeho krásu a božský původ!“

„Nuž dobře, rozmyslíme si to. Nejsou to věci, které by bylo lze rozhodnouti jen tak pojednou.“

Thrason kyná Klaudiovi a štouchaje jej loktem pošeptal mu do ucha:

„Jest na tobě, abys poslední mu dal popud!“

Klaudius na to šeptem:

„Lépe než já dovede to má neť Zuzanna, jež má výmluvnost nebeskou, nebo malá Anežka, jejíž slova nadšená jsou vesměs průlomý lásky božské do srdce lidského.“

Kapitola XIII.

S Kapitolu na forum.

Sestoupivši s Kapitolu na forum či náměstí pod ním ležící, procházela se malá společnost naše zvolna uprostřed onoho ohromného lesku a nádhery, již tam byly nakupily věky slávy a moci. Toto forum bylo nejstarší a nejslavnější ze všech náměstí v Římě; prostíralo se v údolí mezi

vrchem kapitolským a palatinským a bylo střediskem života veřejného a takorba srdcem, z něhož šířil se tlukot a život do veškerého ohromného těla světové říše.¹⁾ Okrášleno bylo chrámy, radnicemi, basilikami, památnými sloupy, čestnými sochami a vítěznými branami s nesmírným bohatstvím mramoru, prací mosaikových, bronzu pozlaceného a mistrných děl umění stavitelského a sochařského až ku podivu.

Na úpatí Kapitolu stál chrám Saturnův, v němž chovány byly válečné prapory a státní poklad, chrám Svornosti přiléhající k „tabularium“ (archivu) a vedle něho chrám Vespasiánův a Titův, z něhož zbývají tři pěkné sloupy korintšské s kusem břevnoví, chrám Septimia Severa posud stojící, t. zv. „schola Xanta“²⁾ neboli sedm krámů (tabernae), sídlo to písařů a veřejných vyvolavačů, „Grecostasis“³⁾ a „Rostra“⁴⁾ která tam dal pře-

¹⁾ Nazývalo se jednoduše „náměstím — forum“ anebo velkým náměstím (forum magnum) na rozdíl od dvojího k němu přiléhajícímu náměstí, totiž náměstí Juliova (forum Julii) a náměstí Augustova (forum Augusti), kteréž jeho rozlohu rozšiřovalo.

²⁾ Jmenovala se tak proto, že ji dali obnoviti propuštěnec Drusián a Fabius Xantus. Ozdobena byla sochou Vítězství a větším počtem sošek stříbrných vypodobňujících bohy „Consentes“. Posud zbývá z ní několik sloupů s břevnovím.

³⁾ Byla to čtverhranná prostora bohatě vyzdobená, kde čekávali vyslanci cizích národů na svoje uvedení do senátu.

⁴⁾ Rostra byla tribuna k veřejnému řečnění (suggestus); okrášlena byla sochami a jinými památkami, mezi nimiž doposud se tam blízko spatřují dva velmi pěkné štítky Trajánovy, na nichž po jedné straně znázorněna jest oběť „suovetaurilia“, t. j. obětování vepře, ovce a býka, a na druhé straně dva

nésti Julius Caesar spolu s Duiliovým sloupem zobany lodními okrášleným.

Dále tam stál vysoký pozlacený sloup řečený milník (miliarium), poněvadž udával vzdálenosti hlavních silnic římských od fora, a t. zv. „umbilicus Romae“, totiž pomník mramorový, jenž označoval střed města. Právě uprostřed fora vztýčena byla jezdecká socha Domiciánova z pozlaceného bronzu, již však z pomsty pro Domiciánovu ukrutnost po jeho smrti zaměněna hlava a s ní jméno.

Na polední straně fora mezi třídami „Tuskus“ (vicus Tuscus) a „Ingarius“ stála basilika Juliova, mající patero lodí s dvojnásobným sloupořadím,¹⁾ důstojná památka slávy Caesarovy. Před basilikou strmělo do výše sedm čestných sloupů se sochami nahoře, jejichž podstavců stopy lze až podnes viděti. Tam blízko vypínal se dále mohutný chrám Kastora, kdež byla uložena císařská pokladna. Stavba tato ověněna byla pyšným loubím, z něhož tři dosud trvající překrásné sloupy s kusem velmi skvostného břevnoví svědčí o bohatství uměleckém.

Tu se náš průvod poněkud zastavil, aby pozoroval zástup lidí, kteří tam se tlačili, tísnili, do sebe vráželi jako vlny mořské.

„Tu stále čilý ruch,“ pravil Thrason k Dionysiovi; „sem scházejí se lichváři, špekulanti,

šlechetné činy ze života Trajánova: odpuštění poplatku z dědictví a nadace pro chudé dívky.

¹⁾ Stála na místě staré basiliky Semproniovy zbudované už od Sempronia Grakcha r. 174. př. Kr.

šejdři a lidé všeho druhu i nejhorší sběr z celého města.“¹⁾

„Co jste se mi zmínil, že se tu scházívali lichváři, — věru nevím, může-li tu býti horší bandy, než tato jest.“

„Máte pravdu; ti jsou těžkou ranou říše.“

„Bylo by záhodno vymýtiti ji ohněm a mečem.“

„Dobře pravíte; ale už nežijeme v dobách Augusta, Antoniův a Trajána. Dnes lichváři, nepoctiví obchodníci, šejdři a lupiči mají zlaté časy, a není se jim co báti přísnosti zákona; neboť dnes zlatem všechno lze koupiti, i spravedlnost.“

„Smutný to stav Říma pohanského zkaženého až do kostí!“

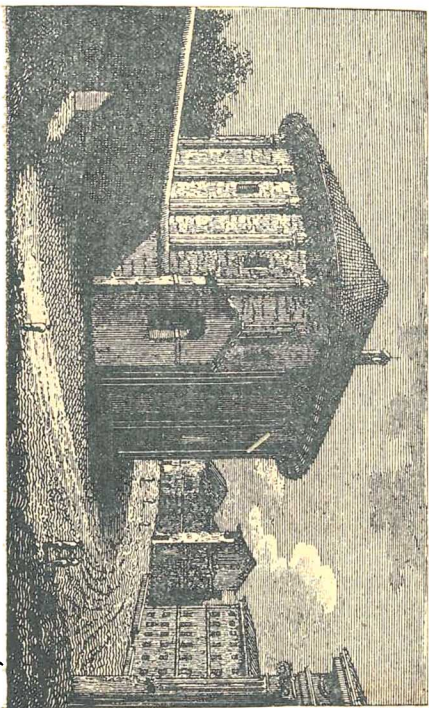
Thrason povzdechnuv zhluboka, pravil ke svým společníkům:

„Odejďme z této vřavy, z níž mi jde hlava kolem, a na niž jen pohlédnutí již mě velmi rozčiluje.“

Po těch slovech ubíral se se společností do chrámu bohyně Vesty, jenž tam na blízku stál, maje vedle hned s ním souvisící obydlí Vestálek;²⁾

¹⁾ Byla tehdy tím, čím dnes jest bursa, — střediskem obchodu, špekulace i podvodu. Tato část fora slula „sub veteribus“ (= „pod starými“), poněvadž tam kdysi bývaly staré krámy peněžnické (tabernae argentariae).

²⁾ Není tomu dávno, co bylo objeveno několik soch těchto panen oblečených na způsob našich mnišek či klášterních sester. Jejich příbytek jmenoval se „Regia“ (= královský dům), poněvadž tam sídlil nejvyšší kněz až do časů Augusta, který sídlo nejvyššího kněze přenesl na Palatin a „Regii“ ponechal Vestálkám.

Chram Vesty.

mezi tím vypravoval Thrason Dionysiovi o veliké úctě, již se panny Vestálky v Římě těšily, ačkoliv obyčejně mimo panenství nestkvěly se žádnou jinou vzácnou ctností; jež by je byla učinila úctyhodnými jako panny křesťanské.

Oblouk Titův.

Odtud šla družina naše za obloukem Titovým po východní straně fora, kdež zvedal velikolepé šesti sloupy ozdobené své průčelí chrám zbudovaný na počest zbožněného Caesara právě na tom místě, kdež byly spáleny tělesné jeho ostatky. Kolem chrámu bylo sloupůradí, po straně oblouk

Augustův, jenž zdaleka tvořil protějšek k oblouku Tiberiovu,¹⁾ se zadu oblouk Fabiův a v předu řečniště zvané „Rostra aedis Julii“, poněvadž ozdobeno bylo zobany lodí (= rostra) ukořistěných v námořní bitvě u Aktia. Ve vnitř chrámu stála socha Caesarova z pozlaceného bronzu s hvězdou vlasaticí na hlavě na památku oné vlasatice, jež zasvitla při jeho pohřbu.

Tam též na blízku vypínala se mohutná basilika Emiliova (Basilica Aemilia)²⁾ v téměř půdorysu a slohu jako Juliova, naproti níž stála. Vedle této s jedné strany byl chrám Antonina a Faustiny³⁾ a v největší blízkosti tohoto malá rotunda (=okrouhlé stavení)⁴⁾; se strany druhé pak stál chrám Štěstěny,⁵⁾ sněmovna a nová radnice Juliova (curia Julia)⁶⁾ čili zasedací síň senátu, před níž stál památný oltář (ara) se sloupem — obojí zasvěceno bohyni Vítězství. Tam též byl malý

¹⁾ Byl postaven od Tiberia na památku válečných praporů, jichž Varro pozbyl a Gernianikus opět nazpět dobyl.

²⁾ Stála na místě staré basiliky Fulviovy postavené r. 180 př. Kr. za „novými krámy“ (tabernae novae). Jednou z nejstarších, ale později požárem zničených basilik byla také Porciova zbudovaná od Portia Katona r. 184. př. Kr.

³⁾ Stojí doposud jsa přeměněn v kostel sv. Vavřince.

⁴⁾ Posud jest zachována a známa jest pode jménem chrámu Romulova, poněvadž v dobách pozdějších, než událo se, o čem v této povídce se vypravuje, byla zasvěcena Romulovi, synu Maxentia. Nyní slouží za předsíní u kostela sv. Kosmy a Damiána.

⁵⁾ Zbudován byl od Caesara na místě staré radnice Hostiliovy.

⁶⁾ Nová radnice byla ozdobena velmi znamenitými sochami a malbami. Později proměněna v kostel sv. Hadriána.

bronzem pokrytý chrám zasvěcený Janusovi dvoučelému, jehož brány, jak známo, otvíraly se v čas války, kdežto v čas míru bývaly zavřeny.

Dionysius a Pankrác všemu se divili, jak obyčejem bývá u těch, kdož poprvé přijdou do většího města a zvláště do Říma, hlavního to města všeho světa. Leč srdce jejich, jak ovšem i jejich společníků, nedlelo mezi těmito velikolepými stavbami, nýbrž spíše v posledním onom koutu fora k severní straně, kde rozvíralo se pod zemí hrozné vězení Tulliovo, posvěcené knížetem apoštolů a několika slavnými svatými mučeníky.

Tam se malá naše společnost na chvílku zastavila a Klaudius jal se oběma cizincům vypravovati o svojí návštěvě v onom žaláři u Rufa, který krátce před tím ozdoben byl korunou mučenickou; při vzpomínce té bylo viděti, kterak slza vkrádá se mu do očí.

Odtud zaměřila družina naše na nejbližší náměstí Juliovo, kdež stál mramorový chrám postavený po bitvě u Farsalu na počest Venušeroditelky a ozdobený mnohými sochami, mezi nimiž umělostí vynikaly právě sochy Venuše, dílo to Archesilaovo, a sochy Caesara a jeho koně válečného.¹⁾

Dále přišli na náměstí Augustovo, kdež podivili se nákladnému chrámu vystavěnému od

¹⁾ Tento chrám požárem zničený spolu se sousední radnicí obnovil Domicián. Náměstí Juliovo začato r. 54. př. Kr. od Caesara a dokončeno od Augusta. Pouze zjednání místa pro náměstí toto stálo Julia Caesara 100 milionů sesterců.

tohoto císaře po bitvě u Filippi na počest Martamstitele s velikolepým loubím kolem do kola¹⁾ a celým houfem soch zobrazujících římské vojévůdce v obleku vítězů a Eneáše s jeho potomky, k nimž i Augustus chlubil se náležeti. Mimo to ozdobeno bylo náměstí toto a části k němu přiléhající dvěma vítěznými oblouky postavenými od Tiberia na počest Drusovi a Germanikovi a skvostnými stavbami, které staly se hlavním sídlem úřadů soudních.²⁾

Nedaleko odtud bylo náměstí míru s chrámem téhož jména uprostřed, který tam postaviti dal Vespasián po válce židovské, a který počítán jest od Plinia mezi divy světa.³⁾ Když vycházeli z tohoto chrámu, zvolal Dionysius:

„Krásný jest a velkolepý tento chrám míru, ale mír nebude míti nikdy pevného trvání v Římě pohanském, který v poddanství udržuje národy spíše hrůzou zbraně než silou mravní a páskou lásky.“

¹⁾ Z tohoto loubí jsou posud na svém místě blízko oblouku Pantánův tři korintské sloupy velmi čistého slohu.

²⁾ Tam musili členové císařské rodiny oblékati tógu mužnou (toga virilis), tam činilo se usnesení o počtech vítězných a ukládaly se vítězné prapory. Odtud vycházeli úředníci do provincií. Jmenované náměstí obnoveno bylo od Hadriána a ve středověku zrušeno k vůli otevření ulice „Bonella“.

³⁾ Ve chrámu bohyně míru, dnešním to kostele sv. Basilie, chovány byly posvátné nádoby z Jerusáléma, které později byly od Gensericha uloupeny a odneseny do Karthaginy a snad od Belisara do Cařihradu. Vypravuje se, že prý císař Justinián daroval je kostelům Jerusálémským.

„Také já to uznávám,“ dodal senátor Maximus, „ale Řím má tak velikou a pevnou moc připodobňovací, že dovede zcela dobře upoutati a přivtělití k sobě živly nejružnější, totiž národy povahou, původem a mravy nejrozdílnější, až i uděliti jim nejen právo občanské, nýbrž i všecky výhody a pocty šlechtictví, nevyjímajíc vlády v provinciích a ve vojště, místo v senátě a dokonce ani trůnu císařského.“

„Chytrá to politika,“ prohodil Dionysius, „která neměla a snad ani nebude míti sobě rovné na světě. Ale to nestačí ku sbratření národův a společenských tříd mezi sebou.“

„Svatá pravda,“ poznamenal Thrason; „tu třeba něčeho více než pouze lidského čehosi, co převyšuje všecky nízké zájmy a žádosti vezdejší. Tu třeba lásky, která dovede ztišiti rozpustilé vášně a potlačiti nezřízené sobectví, hlavního to nepřítelě života společenského, lásky, jež nadchnula by nás duchem obětavosti a naučila nás zapomínati sebe samých pro blaho bližního, lásky konečně, jež stejně objímá Římany i barbary, občany i cizince, pány i sluhy, bohaté i chudobné, vznešené i nízké bez rozdílu, ano i nepřátele, ba právě nepřátele, jakkoli by nám byli zle učinili nebo chtěli učiniti. Než láska taková nemůže býti než láska roznícená onou věrou, jejíž vlastností jest, že vzdaluje srdce naše od pomíjejících statků pozemských, neblahého to podnětu nesvornosti mezi ubohými smrtelníky, a že povznáší je k milování dobra nekonečného a věčného v nebesích, které dostačí všem a všechny

činí blaženými. Taková láska však není plamenem, jež by dovedlo roznítiti srdce pohanů.“

„Právě proto“, podotkl Dionysius, „jsem řekl, že mír nebude mít nikdy dlouhého trvání v Římě pohanském, jako v něm pravé bratrství nebude nikdy leč pouhým snem.“

„Udělejme tedy Řím křesťanským,“ namítl Klaudius.

„Toho my nedovedeme,“ odvětil Thrason, „ale ovšem dovede to Ten, jenž má v moci srdce lidské a osudy národů.“

Hovor ten přerušen byl náhodou setkáním se Stratonem, který spatřiv naši malou družinu procházeti se po foru s Maximem, o jehož tajemném příchodu věděl, šel jí vstříc s oním strojeným úsměvem, k němuž dovedl tak dobře přizpůsobiti rty. Pozdraviv způsobem u křesťanův obvyklým, přidružil se k nim. Klaudius pokládal si za čest představití ho svému bratru slovy: „To zde jest náš přítel a bratr u víře, ne-li dle vlasti, jménem Strato.“

„Strato?“ odvětil s podivením Maximus. „Jméno to není mi úplně neznámo. Slyšel jsem je častokráte z úst Gorgonia, úředníka při císařském dvoře.“

„Ano, Gorgonius, Dorotheus a Petr, naši bratři v Ježíši Kristu, vřele nám ho doporučili.“

„Těší mne, Stratone, že vás poznávám.“ A při tom tiskl mu přátelsky ruku.

„Také pro mne jest ctí a radostí, slovný senátore.“

Po těchto zdvořilostech zaujal Strato místo po boku Maximově s úmyslem vylouditi od něho něco stran tajemného jeho příchodu do Říma a jeho návštěv u Gabinia. Pojalat policie podezření, že mu asi bylo svěřeno od Diokleciána nějaké tajné poselství pro mladou dceru Gabiniovu; poněvadž pak věděla již jistě, že tato jest křesťankou, byla u veliké starosti a bázni, aby snad Zuzanna dostanouc se k císařskému dvoru nezhatila plánů jejího pána, totiž Maximiána. Z té příčiny záleželo mu velice mnoho na vypátrání onoho tajemství, neboť to mělo mu získati přízeň jeho pána a naplniti kapsu. Proto sebral veškeren svůj vtip, takže se mu skutečně podařilo otázkami s lišáckou schytralostí kladenými vylouditi na senátorovi aspoň to, že skutečně jest vyslán od Diokleciána. Více nemohl slídič ten pro tentokrát vyčenichati; než stačilo jen uvéstí jej na cestu, aby objevil ostatní, totiž vlastní účel poslání.

Lstivost jeho otázek neušla prozíravému a opatrnému Thrasonovi, jenž začal hned Stratonovi nedůvěřovati tím spíše, poněvadž už dříve zpozoroval u něho jednání jaksi strojené a nikterak neodpovídající jednoduchosti a prostotě křesťanské. A netušil špatně. Neboť když opouštěli náměstí Augustovo, vzdálil se Strato pod jakousi záminkou ze společnosti a rovnou cestou zaměřil k prefektuře, aby opět sdělil místoprefektovi, co byl senátoru Maximovi z úst vyloudil. Za to se mu dostalo hojně pochvaly od jeho pána s příslibem odměny, když by se mu podařilo vypátrati

tajemství onoho poselství. A nejenom to; aby ho ještě více povzbudil ve „šlechtném“ zaměstnání špehovati, zrazovati a k popravě vléci bratry, ukázal mu čerstvý list Maximiánův, v němž mu děkuje za seznam křesťanů po rychlém poslu zaslaný a ukládá, aby bděl zatím nad bývalým prefektem Flaviánem očekávaje nových rozkazů.

Sotva že odešel od místoprefekta, běžel Strato všecek radostí záře nad šťastným výsledkem své zrady oznámit novinu svým soudruhům Arsiciovi a Lukreciovi, kteří opojeni jsouce zdarem propukli v radostný jásot zapomínajíce na ono přísloví: „Nejlépe se směje, kdo se směje naposledy.“

A nyní vraťme se opět k naší malé družině! Přišla zatím na sousední náměstí Trajánovo, kdež se zastavila, aby prohlédla si velkolepé to náměstí, na němž nahromaděno tolik lesku římské slávy.

Mělo podobu čtverce a obsahovalo 330 tisíc čtverečných stop. Obklopeno bylo nádherným sloupením, jež bylo okrášleno kolem dokola řezbami, sochami, ozdobami z bronzu a nápisy a vydlážděno hadovcem, porfyrem, mramorem tmavožlutým s obrazy vykládanými, zobrazujícími nejpestřejší ozdoby květinové. Mezi jednotlivými sloupy velikými písmeny vyryta byla jména legií, které se byly účastnily války v Dacii.

Na náměstí vedly tři brány, z nichž každá měla své loubí ozdobené čtyřmi sloupy žlábkovanými střídavě z mramoru numidského a fryžského s vítězným čtyřspřežím a válečnými odznaky z pozlaceného bronzu nahoře a nápisem

pod tím: „ex Manubieis“, t. j. z peněz stržených při prodeji kořistí nepřátelských. Římsu nesly obrovité postavy válečných zajatců z bílého mramoru. Břevnoví, vlysy, výstupky — vše provedeno s nejpřesnější dovedností.

Na náměstí vypínaly se veliké pomníky nedostižitelné nádhery a krásy: sloup Trajánův, basilika Ulpiova, chrám a knihovna téhož jména. Podivuhodný onen sloup dosud stojící stavěn jest ve slohu dórským zvýši asi 43 metrů; jest celý z bílého mramoru a na povrchu pokryt dokola podivuhodnými řezbami vypodobňujícími skutečné události z války dácké; nahoře stála socha Trajána s kopím z pozlaceného bronzu.¹⁾ Jako obr stál sloup tento před basilikou Ulpiovou, která stála poněkud výše než náměstí. Vystupovalo se tam po pěti důkladných schodech z numidského mramoru ozdobených na rozích podstavci nesoucími rozmanité vítězné odznaky z pozlaceného bronzu. Byla 300 stop dlouhá, 180 stop široká a měla pět lodí oddělených od sebe čtyřmi řadami sloupů po dvaceti sloupech.²⁾ Střecha na

) Výška zmíněného sloupu naznačuje dle nápisu vyrytém na podstavci jeho výšku pahorku, který dal Trajan odkliditi za příčinou upravení svého náměstí. Schody uvnitř sloupu jsou vytesány v kamenu, z něhož sloup jest, mají 185 stupňův a jsou osvětleny 45 okénky z venku sotva viditelnými. Sochu Trajanovu sejmouti dal císař Konstans II., který r. 663. oloupil Řím o mnoho památek chtěje jimi obohatiti Cařihrad, zatím však přišly na konec do rukou Saracénů. Misto sochy Trajanovy dal papež Sixtus V. na zmíněný sloup postavit sochu sv. Petra.

2) Sloupy lodí vedlejších byly z mramoru šedého, kdežto sloupy hlavní lodí střídavě z mramoru fryžského a numid-

ní byla z pozlaceného bronzu, podlaha vydlážděna dlaždicemi z mramoru numidského a fryžského a stěny ozdobeny sochami též z bronzu zlatem se třpytlivě postavenými na počest slavným mužům. Uprostřed náměstí, kamž vedl vítězný oblouk, třpytila se velkolepá socha Trajána na koni z téhož kovu. Knihovna obsahující množství knih rozdělena byla ve dvě ohromné síně ozdobené jemnými malbami, mramorem a pracemi štukovými. A konečně chrám proti ní stojící zvedal se velebně na prostranství obklíčeném sloupením, do něhož vedl vítězný oblouk.¹⁾ Chrám byl 350 stop zdělí a 175 zšíří, ve slohu korinthském o osmi sloupech z předu a patnácti po stranách.

Mezitím co procházela se družina naše po zmíněném náměstí, přicházela s Kvirinálu směrem k velkému náměstí a k Palatinu četa ozbrojenců, v jichž středu viděti bylo uzavřená nosítka. Nenadálý tento zjev a záhadná ona osoba, jež skryta byla před zraky všech, dráždila mocně zvědavost lidu, v němž kolovalo na tisíce různých pověstí.

Také naši návštěvníci o tom hovořili, když tu upozoroval Thrason uprostřed zástupu lidí jdoucích za nosítky hochu Krescencia, jednoho z malých zpěváků papežského sboru. Zavolal na něj; a když přiběhl, otázal se ho: „Kam pak jdeš, můj malý Krescencie?“

ského. Díky prvnějším, jež posud tam lze zřítí, mají až šest stop v průměru.

¹⁾ Na místě tohoto chrámu stojí dnes dva kostely zasvěcené nejsvětější Panně Marii.

On pak na to: „Jdu se podívat, kam odnášejí dobrou Zuzannu.“

„Co to pravíš?“ zvolali všichni s úžasem, a Thrason řekl: „Jak pak to víš, že v oněch nosítkách jest Zuzanna?“

„Byl jsem v jejím domě, když pro ni přišli vojáci. Poslala mne k ní s jakýmsi lístkem paní Lucina.“

„Běž,“ dodal Thrason, „dej pozor, kam ji ponesou, a potom nám povíš, co jsi uviděl. Počkáme zde na tebe.“

Mezitím co naše družina dohadovala se příčiny této zvláštní události, dohonil hoch rychle běže průvod a šel za ním až k císařskému paláci, kam viděl, že odnášejí nosítka v průvodu setníka; za nimi zavřela se brána paláce. Malý Krescencius vrátil se rychle, aby oznámil známé nám společnosti, co byl viděl. Tato pak pátrajíc po příčině události této, nedovedla dáti si o ní žádného vysvětlení.

Jedině Maximus, jenž věděl o odporu Zuzanny proti přání či spíše proti rozkazu Diokleciánovu, uhodl pravou příčinu, domýšleje se, že dívka asi byla z rozkazu zmíněného císaře přenesena z otcovského domu do císařského paláce s tím úmyslem, že potom bude poddajnější a povolnější. Než neprozradil své myšlenky svým přátelům, aby nevyjevil jim svého poslání. I šel s nimi ke Gabiniovi, kamž se odebrali, aby od otce Zuzanny obdrželi vysvětlení této záhadné příhody, která úplně podobala se únosu. Leč tam našli bránu zavřenou. Když několikráte byli zakle-

pali, ukázal se vrátný řka, že z vyššího rozkazu jest vstup komukoliv zakázán. Odešla tedy družina naše s nepořízenou a s bolestí.

Abychom však zadost učinili zcela důvodné zvědavosti našich čtenářů, jest záhodno dopodrobna vyložit, jak se událost tato sběhla.

Kapitola XIV.

Zuzanna v císařském paláci.

Více než dva měsíce čekal v Římě senátor Maximus na rozhodnou odpověď Zuzanny. Poněvadž však se mu zdálo, že váhá a se rozmýšlí, podal o tom zprávu dopisem císaři Diokleciánovi. Ten pak nadmíru jsa popuzen tím, že narazil ve svých plánech na překážky, poručil místoprefektovi, aby dal přenést Zuzannu z otcovského domu do císařského paláce a odevzdal ji do rukou Sereny Augusty.¹⁾ Bývala to manželka Diokleciánova, paní velmi rozumná, vzorných mravův a tajná křesťanka. Pokoj její byl v jednom oddílu císařského paláce na Palatinu, a tam vedla v zátiší život skromný, zcela zasvěcený modlitbě a konání křesťanských ctností, obzvláště lásky k chudobným. Lid, jenž obyčejně rád posuzuje život osob předních, připisoval její

¹⁾ Děje mučenníků, stará martyrologia a dějiny církve zmiňují se o ní nazývajíce ji manželkou Diokleciánovou; poněvadž víme odjinud, že stav se císařem pojal za manželku Prisku, můžeme zcela případně z toho souditi, že Serena byla jeho manželkou dříve, než se dostal na trůn.

uzavřenost zármutku a mrzutosti nad tím, že není císařovnou než dle jména, kdežto Priska těšila se s manželem výhodám i cti císařského trůnu.

Pouze papež a kněz Theodor byli zasvěceni v tajemství jejího náboženství, ale ti je úzkostlivě zachovávali, aby ji nevydali zpupnosti a nástrahám Maximiánovým. Theodor navštěvoval ji často v císařském paláci, vydávaje se za jejího lékaře a tam v tajném pokoji a s největší obezřelostí slavíval nejsvětější oběť a podával jí i jejím rovněž křesťanským služkám nejsvětější Svátost.

Když došel místoprefekta zmíněný již rozkaz Diokleciánův, odebral se neprodleně do císařského paláce, aby to oznámil císařovně. Ale k velikému svému překvapení shledal, že ona též již o tom byla zpravena od Diokleciána. Serena dala na jevo největší ochotu přijmouti k sobě mladistvou dceru Gabiniovu, avšak s úmyslem docela jiným, než jaký měl císař. Kdo dlouhý a tuhý odpor kladl tomuto rozkazu, byla právě Zuzanna jakož i její otec, jelikož žádný z nich nevěděl, že jest Serena horlivou křesťankou, od níž nebylo se čeho báti, nýbrž spíše vše bylo lze doufati.

Přesvědčiv se, že mírnými prostředky ničeho nelze dosáhnouti, užil místoprefekt moci a proto poslal vojáky, aby ji unesli. Zuzanna shlédnuvši hrozivé ty tváře ozbrojencův, vrhla se na kolena a modlila se k Bohu řkouc: „Neopouštěj, ó Pane, své služebnice!“ A propukla náhle v pláč.

Otec ji objal a se slzami k ní takto promluvil: „Dcero má, buď dobré mysli; tvůj anděl

tě bude chrániti. Víím, že císařovna jest paní dobrá, a ta nedopustí, aby se ti stalo bezpráví, ba ani aby se ti vlas zkřivil.“

Zuzanna se poněkud upokojila, vyjasnila v tváři a šla za setníkem; přišedši pak na konec hlavních schodů rodného domu, obrátila se znova k otci, políbila mu ruku a žádala za otcovské požehnání. Potom stáhnula si přes obličej závoj, vstoupila do nosítek a dávajíc ještě jednou otci s Bohem, vzdalovala se v průvodu zmíněného setníka a strážce. Na sta očí pohlíželo na tajemná ona nosítka, ale záclony, jimiž nosítka byla zastřena, chránily Zuzannu před zvědavými zraky.

Když se octla v císařském paláci, uvítána byla služebnicí císařovny, jež po odchodu setníkově vzala Zuzannu za ruku a uvedla do příbytku císařovny. Ta vidouc před sebou andělské to stvoření, jata byla hlubokou úctou, takže padla před ní na kolena. Také Zuzanna v úžasu a v rozpacích vrhla se tváří k zemi. Tu k ní promluvila Serena: „Nechť raduje se a vítězí v tobě Ježíš Kristus!“

Kdyby jí byla tato slova v tom okamžiku s nebe zavzněla, nebyla by snad větší radostí naplnila její duši, než když zaslechla je se rtů císařovny!

„Nebesa! Co slyším!“ pravila sama k sobě. „I císařovna ctí mého drahého Pána Ježíše! I ona jest křesťankou!“ A pozdvihvši hlasu svého zvolala: „Díky milému Pánu Bohu, jenž všude kraluje.“

Na to povstaly obě a upřímně se objaly.

Císařovna pak líbajíc Zuzannu na čelo pravila: „Dcero má, bála jsi se, že upadneš v osidla nastražená tvojí víře a čistotě a zatím nalézáš se v náručí té, jež dovede na tobě ctíti a chrániti obě tyto nevyrovnatelné perly duše křesťanské.“

„Ach, milá paní, či raději milá matko,“ odpověděla Zuzanna slzíc ne již bolestí, nýbrž radostí, „nenalézám slov, abych vám projevila své díky. Vy mně znova dáváte život. Kdož by si byl kdy pomyslíl, že naleznu ve vás horlivou ctitelku svého Boha, sestru ve víře, ochránkyni své ctnosti, matku plnou srdečné dobrotivosti a lásky?“ I chopila se prudce její ruky a vtiskla na ni vroucí políbení.

Tu ji Serena opět k sobě přivinula, konejšila ji a znova políbila na čelo řkouc: „Dcero má, spoléhej na mou víru; odlož jen všechnu bázeň, žij se mnou klidně, a budeme spolu sloužiti společnému svému Pánu a Otci, jenž jest na nebesích!“ A vzavši ji za ruku, uvedla ji do pokoje pro ni určeného hned vedle svého, aby ji mohla lépe chrániti a aby těšiti se mohla z její milé společnosti.

Otec Zuzanny dostal od ní zprávu o neočekávané a šťastné té příhodě; i děkoval z plna srdce Bohu a v odpovědi své povzbuzoval ji, aby jen dále myslí i srdcem spojena byla s Pánem a aby považovala dobrotivou císařovnu za svou matku. Doložil pak, že nemůže přijíti ji navštívit, poněvadž ho v jeho domě hlídají a proto, aby se spokojila s jeho dopisy, jež jí bude posílati

po osobě úplně spolehlivé spolu s listy její přítelkyně Anežky.

Odpověď tato velice potěšila dívku, jež den ze dne více vnikajíc do srdce císařovny, dověděla se od ní nejtajnějších zpráv a stala se nerozlučnou její družkou ve všech skutečích křesťanské zbožnosti a lásky. Trávily spolu mnoho hodin ve dne a i v noci ve zbožném čtení a předčítání žalmů a modliteb; ostatní čas věnován byl pracím pro chudé, k nimž obě lnuly něžným, v pravdě mateřským soucitem.

Mezitím kolovaly po Římě různé pověsti o Zuzanně; leč pravdy nikdo nedovedl uhodnouti.

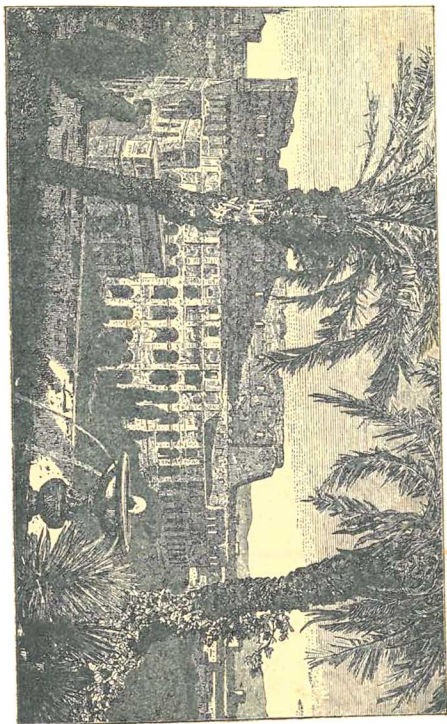
Nevěděl totiž v Římě nikdo, že jest císařovna Serena také křesťankou; a kromě toho byla se již rozšířila zpráva o Diokleciánově úmyslu ohledně dcery Gabiniovy, a proto soudil každý, že asi císařovna má užítí svého vlivu k tomu, aby pohnula Zuzannu podati ruku budoucímu císaři Maximinovi. Zatím však se jí císařovna o sňatku ani nezmiňovala, a přišla-li někdy řeč na plány Diokleciánovy, tu říkala Serena s povzdechem: „Dcero má, dobře jsi učinila, že jsi dala přednost Ženichu nebeskému a nesmrtelnému před smrtelným a pozemským. Víš už napřed, že tvoje odmítnutí způsobí ti velmi veliké soužení, a snad přijde draho i mně, ale což na tom! Jen když Pán Ježíš Kristus v obou nás bude oslaven!“

Císařovna nevycházela téměř nikdy ze svého obydlí. Jedenkrátě však používajíc nepřítomnosti Maximiánovy, rozhodla se spolu se Zuzannou

projšti se po císařském paláci a císařských sadech s tím úmyslem, aby pobavila svoji přítelkyni pohledem na nádherný lesk Palatinu.

Pahorek tento byl kolébkou Říma a nádherným sídlem králů, konsulův a císařů. Za tehdejší doby pokrývaly jej císařské budovy, podobou a slohem nic se nelišící od ostatních domů římských; ale rozsáhlostí a přebohatým přepychem okras byly v pravdě důstojny prvního sídelního paláce na světě. Atria a peristyly obklíčeny byly velikolepým sloupovým řádem z mramorových sloupů slohu jónského a prostranné pokoje třpytily se mramorovými deskami nebo zrcadly, pozlacenými pracemi štukovými a půvabnými malbami. Z malé ukázky, jež se zachovala v jedné z chodeb z ústředního pokoje do sousedních komnat, lze poznati, že zdi byly pokryty mramorem fryžským neboli fialovým, pilíře z mramoru numidského neboli temně žlutého, břevnoví a římsa z tmavočerveného s květinovou ozdobou jemně provedenou ze žlutého mramoru a podlaha byla z dlaždic trojúhelných z mramoru bílého, temnožlutého a hadovce.

Hned vedle císařského paláce stál velkolepý chrám vystavěný od Augusta a věnovaný Apollinovi. Byl úplně z mramoru a brána jeho byla ozdobena polovypuklými okrasami ze slonové kosti; na průčelí jeho třpytil se sluneční vůz z pozlaceného bronzu. Uvnitř chrámu mezi sochami Latony a Diany stála socha Apollina rychlojezdce, pod jejímž podstavcem ve dvou pozlacených skřínkách chovány byly knihy Sibylliny.

Pohled na Koloseum v Palatinu.

S chrámem sousedila řecká a latinská knihovna okrášlená malbami se stropem ozdobeným pozlacenými pracemi štukovými a spočívajícím na 52 sloupech v korinthském slohu z numidského mramoru. Kolem ní stálo nádherné loubí spočívající rovněž na sloupech a ozdobené mezi jednotlivými sloupy 50 sochami představujícími Danaïdky a nahoře rovněž tolika bronzovými sochami vypodobňujícími syny Egistovy. Tam na blízku byly i jiné chrámy sice menší, ale neméně skvostné a nádherné. Jeden z nich věnován byl bohyni Vestě, jiný Venuši a Římu, třetí Jovovi Ochránci a čtvrtý Augustovi. Tento poslední obdržel jméno „aedes Caesarum“ t. j. „chrám císařů“, poněvadž byl společný pro všechny císaře, kteří za bohy byly povýšeni.

Přišedši na své procházce po Palatinu se Zuzannou k tomuto místu, pravila císařovna Serena s úsměvem: „Vidíš ty sochy vystavěné císařům mezi bohy povýšeným? Jednoukráte zde udeřil blesk a srazil najednou všem sochám hlavu, vytrhnul také žezlo soše Augustově.“¹⁾

„Spravedlivá to pomsta nebes,“ děla Zuzanna, „za hrozné ono rouhání, jakým bylo zbožnění lidí právě takových, jako jsme my, ano lidí z valné části i nehodných tohoto jména!“

Serena ukázala jí rozličné oddíly v paláci, kde bydlíval Augustus, Tiberius, Kalligula a líčila jí zlatý dům Neronův těmito slovy: „Vše, co tu vidíš, jest maličkostí u přirovnání k ohromnému

¹⁾ Událost tuto vypravuje Suetonius v životopise Galbově (cap. 1.).

a nádhernému zlatému domu, který si dal Nero v záři své moci zde zbudovati. Prostíral se od Palatinu až k Esquilinu. Jeho předsíň vypínala se do takové výše, že mohla pojmouti kolos Neronův, obrovskou to sochu z pozlaceného bronzu se září na hlavě, jež byla vysoká asi 40 m. Ozdoben byl zlatý ten dům trojím loubím, a každé bylo zdělí jedné míle. K okrase jeho sloužily dále rozkošné sady, lesíky s divokou zvěří a umělé jezero obklíčené budovami. Uvnitř pak všude oslňovala záře zlata, lesk mramoru, mosaik, maleb, soch a okras z drahocenných kovů, ze slonoviny, z tvrdých kamenů a perletě s báječně nádherným nábytkem, na němž nejvzácnější a nejhledanější druhy mramoru a dřeva závodily s hedvábnými povlaky z východu a čalouny i koberci veliké ceny. Jídelny pokryty byly vzácnými ozdobami květinovými ze slonové kosti, jež byly opatřeny skrytými trubičkami, z nichž spouštíval se na hodovníky přelíbezný déšť z rozmanitých voňavek. Nejskvostnější z těchto večeřadel bylo okrouhlé a otáčelo se dnem i nocí pohybem obdobným s pohybem hvězd.

Také v lázních jevil se nesmírný přepych na velmi drahocenných vanách mramorových, do nichž přiváděna nejen pramenitá, nýbrž dokonce i mořská voda. Co však největšího lesku dodávalo zlatému domu, bylo tolik soch mramorových a bronzových, díla to s úžasnou umělostí provedená, přivezená z Řecka. Pouze bronzových soch čítalo se neméně než pět set!

Nyní ze všeho toho báječného bohatství a

ze vši té ohromné nádhery nezbyvá než to, co vidíš. Neboť Vespasián, Titus, Traján, císařové to nadmíru skromní, věnovali velmi mnoho soch, zlatých a stříbrných věcí a drahokamů chrámům, pozemky pak a stavby stojící mimo Palatin darovali velikomyslně národu římskému.

„A tak,“ pravila Zuzanna, „nahradili mu aspoň z části ony škody, jichž byl utrpěl od onoho netvora ukrutného a chlápného, jakým byl Nero.“

„Kéž by se bylo zalíbilo nebi,“ dodala Serena, „aby sem v tuto nádheru světskou byl pronikl Boží duch, jímž nadšen byl Kastulus, správce císařského paláce! Ale víš, kterak byl onen prozrazen od Torquata a usmrcen pro víru, poněvadž poskytnul zde útulku četným křesťanům ano i papeži, jenž sem častěji přišel konat božské tajemství. Teď není tu po křesťanství jiné stopy než moje malá a tajná modlitebna, která jest mně a mým služkám tím, čím byla archa uprostřed všeobecné zátopy lidstva Noemovi.“

„Ale,“ poznamenala Zuzanna, „v císařském paláci v Nikomedii mohou přece křesťanství úředníci bez nebezpečení veřejně vyznávatí svoji víru.“

„Pravda; ale velice o tom pochybuji, že budou moci dlouho svobodně vykonávatí své náboženství. Nemáť Galerius, zapřisáhlý a nesmířitelný nepřítel křesťanského náboženství, nic pilnějšího, než aby poštvál Diokleciána proti nám.“

Serena dobře tušila; netrvaloť dlouho, a neblahé tušení její se uskutečnilo.

Zatím co Zuzanna žila klidně v samém paláci císařském, — dšk své ochránkyni, — byla její přítelkyně Anežka u velikém soužení ve vlastním svém domově.

Kapitola XV.

Úklady činěné nevinnosti.

Mladý onen šlechtic, jenž, jak jsme viděli, zahořel láskou k Anežce a kolem ní ustavičně obskakoval, kdykoliv jen práh domu svého překročila, vrátil se do Říma a několikrát písemně opakoval Anežce nabídnutí k sňatku, leč nedostával ani řádky odpovědi. Tím rozmrzen, vzdal se veškeré naděje a trávil dny své u veliké mrzutosti. V tom právě k jeho štěstí, jak se domníval, jmenován byl otec jeho prefektem města. Prokopiovi — tak se totiž mladík jmenoval — opět rostla v srdci naděje; myslil si, že nové a vysoké důstojenství, jímž vyznamenán byl jeho otec Symforián, více než cokoli jiného oslní zraky Anežčiny anebo alespoň jejích rodičů. Pošetilý ten mladík konejšil se touto klamnou nadějí, vždyť klamnými nadějemi žijí skoro vždy zamilovaní, tím stává se, že se jim přihází sklamání za sklamáním. Šťastnějším byl v pokusech učiněných u Anežčiných příbuzných, chtěje je pohnouti, aby mu byli nápomocni. Odhodlal se jednak z bázně před pohromou, jež by mohla stihnouti rodinu i církev pro odmítavé chování Anežčino, jednak z naděje ve výhody, jež jak

rodině tak i církvi mohly vzejíti ze zamýšleného sňatku, podporovati plány Prokopiovy a přemlouvati ji, aby svolila k zasnoubení s ním.

Tedy i Anežka stanula na témž rozcestí, na něž přivedena byla její přítelkyně Zuzanna. Jsouc však neméně pevná v úmyslu svém, bránila se útokům příbuzných a přátel.

Prokopius ovšem nenechal minouti dne, aby nezakroužil jako krahujec kolem hnízda milené hrdličky; ale nikdy se mu nepoštěstilo, aby byla stála u okna; kdykoli vycházela z domu, šla vždy velmi vážně jsouc sama v sebe pohroužena rychlými kroky se zraky k zemi sklopenými. Nadarmo obšlapoval nastrojený, naškrobený a líbeznou vůní jako májová růže napuštěný záletník kolem ní jako pyšný páv, anebo projížděl se na ušlechtilém vraníku před palácem Anežčiným. Nadarmo chodíval tam v noci ve společnosti svých přátel dělat jí zastaveníčko za světla luny nebo dával jí zpívati najatými zpěváky jakési své verše rozplývající se sladkostí a plné frásí zamilovaných: dvéře i okna onoho domu byla pro něho jakoby zazděna, nikdo z domácích na přání Anežčino neukazoval známky života.

Tím rozzuřen byl Prokopius k neuvěření, poněvadž považoval vážnost a skromnost Anežčinu za opovrhování svojí osobou.

Byl by ji rád unesl, ale od toho hrozného útoku zdržoval ho strach před ztrátou cti, jíž by byl poskvrnil svoje jméno, a ještě více před hněvem otcovým. Bylť by býval proto nucen

vzdáti se svého úřadu prefektského nebo potrestati sám syna svého veřejným trestem.

Pojal tedy jiný, méně nebezpečný plán: umínil si, že vnikne do domu dívky a že vrhne se jí k nohám, aby pohnul ji prosbami a slzami k soustrasti nad svým politování hodným stavem.

Ale jak se dostati až k ní, když byla více uzavřena ve svých pokojích než hlemýžď ve svých závitech anebo pupa ve svém kokonu? „Na to se musí zchytra“, řekl sám sobě, a poněvadž znal dobře starého lišáka Arsicia, který měl často práci u prefekta, odebral se k tomuto ničemovi slibuje mu hory doly, podaří-li se mu, pomoci mu tajně do domu Anežky. Arsicius mu to slíbil, ale s podmínkou, že mu dá za pomocníka k provedení nesnadného toho plánu přítele Stratona, zrádce křesťanů; za příčinu toho udával, že jest prohnáný a vychytralý jako liška, tak že by byl s to napáliti i samotného ďábla.

Prokopius podmínku přijal a smluvil se také s tímto druhým darebou, čině mu rovněž velikolepé sliby.

Oba ničemové uradili se společně a pak jali se prováděti svůj zrádný úmysl.

Především zamýšleli s největší lstivostí přiměti dívku, aby otevřela a četla milostné listy Prokopiovy; a jestliže by ty neučinily průlomů v mysl její, odvážili by se smělejších pokusů. Znali z veřejné pověsti dobročinnost Anežčinu a její velikou lásku k sirotkům a opuštěným dítkám, a té použili ku svým úkladům.

Jednoho dne časně z rána položili na zemi před branou jejího paláce několik měsíců staré děvčátko zamotané v hadry, pokryté svrabem a slabé na úmor, a sami utekli.

Na pláč malého nebožátka vyšel ven vrátný, zvedl je a zanesl Anežce; ta pak vzala je do náručí a jala se je svlékati, aby očistila je od ošklivého hnusu a vyléčila jeho rány. V tom však viděla, kterak ze záhybů šateček dětských vypadl papír. Zvedla jej rychle naděje se najíti tam jméno opuštěného děvčátka a snad také nějakou zprávu o něm. Otevřela list, přelétla zrakem, zahořela živým nachem v tváři a hodivši ho s rozhorlením na zemi, rozšlapala ho a jala se opět milosrdně ošetřovati nebohé děvčátko.

Co asi obsahoval onen list? Byl to docela odporný dopis Prokopiův. Lešť tedy neměla jiného účinku, než že vzbudila rozhorlení v šlechetné a čisté duši Anežčině.

Minulo několik dní a Prokopius nedostáváje odpovědi, ba nemaje ani nejmenší známky o očekávaném šťastném výsledku své zásilky, stěžoval si Arsiciovi a Stratonovi. Tito byli též zaraženi nezdarem prvního pokusu. I poradili mu jiný prostředek, aby jí totiž poslal místo listu bohaté dary.

„Myslíte si,“ pravil Arsicius, „že se dají ženy chytiti medosladkými slovy? Tu třeba jiného! Musí se sáhnouti do kapsy a ukázati jejich zrakům třpyt ozdob a šperků z drahých kamenů, kterými by mohly vyniknouti a stkvíti se nad své družky.“

„Tvá řeč není špatná“, odvětil Prokopius.

„Ale což si myslíš, že by to působilo na dívku z ulice nomentánské, jež jest vtělená pobožnost?“ namítal Strato.

„Ah, všechny ženy mají náklonnost k marnivosti“, pravil vesele Arsicius.

„Vyjma ty modlilky křesťanské“, namítl opět Strato. „Já je znám a mohu ti říci, že by neuznaly za hodny ani pohledu, ať nedím touhy šperky samého Adonisa, kdyby se jim osobně zjevil.“

„Snad není Anežka křesťankou?“ otázal se Prokopius s jakousi úzkostí.

„Nemohu vám toho určitě tvrditi, ale zdá se mi, že jsem ji viděl při jednom shromáždění těch Nazaretských.“

„Buďsi! Na tom mně nezáleží. Vždyť i císař Dioklecián má u svého dvora tolik křesťanů! Ano i jeho manželka a dcera jsou křesťanky. Proč bych také já nemohl mít křesťanskou nevěstu? Pouze toho se obávám, aby snad Anežka, jest-li opravdu křesťankou, jak se domýšlíš, nedala přednost panenství před sňatkem! Každým způsobem dlužno zkusiti její smýšlení; proto zajdu nyní do zlatnických obchodů a nakoupím hojně takových šperků, že by jimi mohly býti zastíněny i císařovny. Zatím vy seberte všechen vtíp a vymyslete mi nějaký prostředek, kterak bych se dostal dovnitř tamhle té pevnosti, — ukazuje na dům Anežčin, — „dám vám za to lesklých zlaťáků plný měšec.“

Domluvil, stiskl jim ruku a odešel na forum. Vešed tam do klenotnického krámu vybral prsten,

na kterém třpytil se přejasným leskem vzácný drahokam vroubený zlatem, dále sponku s drahokamenem zvlášť uměle broušeným, šňůru velikých perel na krk, pár náramků posetých rubíny, smaragdy a safíry nejkrásnějších barev, pár zlatých náušnic s krásnými přívěsky a diadém rovněž zlatý vroubený dvojí řadou perel, mezi nimiž nalézaly se drahokamy, takže radost bylo na něj se podívat. Bohatý nákup uzavřel do pouzdra z nachového řasnatého hedvábí, bohatě zlatem vyšívaného a podšitého hedvábnou azurovou látkou. Vše to poslal Anežce doprovázeje svou zásilku vonným, galantním lístečkem.

Anežka odpověděla mu prostým poděkováním vracejíc mu jeho dar. Odmítnutí toto bylo bolestnou ranou do srdce Prokopiova, jenž vyčerpav již všechny prostředky, které vášeň jeho mu byla vnukla, sáhnul k pokusu — možno říci — zoufalému. Co to bylo, uvidíme později.

Nyní třeba se vrátiti k její přítelkyni Zuzanně.

Kapitola XVI.

Návrat Zuzanny a slavnost svatého křtu.

Den ze dne očekával Dioklecián list od Sereny, jenž by ho ujistil o povolnosti Zuzanny; leč mýjely týdny a uplynul již více než měsíc, co nedávala o sobě známky života. Z té příčiny poslal rozhněvaný císař do Říma svého důvěrníka jménem Kurcia, aby vyšetřil, kam dospělo

vyjednávání, a zdali Serena vyplnila jeho rozkaz. Kurcius vydal se ihned na cestu a znenadání octl se v Římě. Ihned vešel do císařského paláce a představil se císařovně s císařským listem, v němž jí Dioklecián činil výčitky pro dlouhé její mlčení. Slíbila poslovi, že odpoví císaři, jak se sluší.

A vskutku také druhého dne odevzdala Kurcioví list pro Diokleciána, v němž mu otevřeně se přiznávala, že jest křesťankou, a prohlásila, že nemůže vybízeti ku sňatku dívku, která dává přednost panenství, jež v křesťanském náboženství jest v tak veliké cti.

Odpověď Kurciem Diokleciánovi zasláná byla takořka olejem do ohně vlitým. Když ji císař četl, zachvácen byl zuřivým vztekem, a všecek soptě hněvem a zlostí dal poslati okamžitě Kurcioví rozkaz, aby jeho jménem oznámil Sereně její vyloučení z paláce císařského, a Zuzannu aby dal zavést domů a tam ji spolu s otcem střežiti a vězniti až do jeho příchodu do Říma.

Kurcius si pospíšil oznámit tento rozkaz Sereně, jež více se rmoutíc nad svým odloučením od Zuzanny než vyloučením z paláce pravila objímajíc Zuzannu: „Dcero má, nebudu tě již moci chrániti; ale Bůh, jenž ochránil onu starověkou Zuzannu před úklady, ochrání i tebe, jež máš její jméno a následuješ její ctnosti.“

Zuzanna plakala a s jejími slzami mísily se slzy Sereniny. Naposled se objaly, hlasem pláčem tlumeným daly si „s Bohem“ a rozešly se, aby se už nikdy více na této zemi neshledaly.

Kurcius kázal Zuzanně vstoupiti do zavřeného vozu a doprovodil ji do otcovského domu. Gabinius nevěda ničeho o nových rozkazech Diokleciánových nad míru se zaradoval, když uviděl vraceti se svého drahouška. Leč radosti jeho bylo na krátko; oznámilť mu Kurcius císařské rozkazy a postavil ihned přestrojené strážce ke bráně jeho domu s rozkazem, aby nikomu nedovolili odtud vyjíti: ani otci ani dceři. Nebylo však jim ještě zakázáno přijímati návštěvy příbuzných a přátel; a to jim poněkud aspoň oslazovalo jejich domácí vězení.

První, jež obdržela radostnou zvěst o návratu Zuzanny, byla Anežka. Plna radostí přichvátala navštívit přítelkyně a plačíc pohnutím vrhla se jí do náručí. Byla by jí ráda vypravovala tisícové věci najednou, ale v návalu radostného dojmu nemohla ze sebe vypraviti než trhaná slova. Trvaly chvíli v něžném objetí, a když uvolnil se první nával citů, jaly se navzájem si vypravovati o minulých příhodách těšíce se spolu svatou radostí, že Pán tak laskavě je byl chránil. Na to rozmlouvajíce o přetěžkých zkouškách a nebezpečenstvích, jež patrně jim hrozily v budoucnosti jednak se strany Diokleciánovy a Maximinovy, jednak se strany Prokopiovy a jeho otce, římského prefekta, dospěly k hrdinnému rozhodnutí, že všechny nápadníky rázem zbaví naděje tím, že přijmou posvátný závoj ustavičného panenství.

Již dávno to bylo jejich přáním, ale nemohly ho ještě provésti, Anežka pro svůj příliš mladý věk, Zuzanna pro známé nám události. Shodly

se tedy na tom, že o příští slavnosti Narození Páně obětovati budou lilii neposkvrněného panenství u jeslí božského Dítka v některé z katakomb, kde se budou slaviti služby Boží. Kdyby to však bylo Zuzanně, jež tajnou policií stále byla střežena, nemožno, složila by svůj slib ustavičného panenství do rukou otcových před domácím svým oltářem. Po tomto rozhodnutí nemyslíly již obě dívky než na přípravu k duchovnímu svému zasnoubení s nebeským Ženichem. Anežka pak rozloučivši se vrátila se domů všecka rozveselena.

Téhož dne dostalo se Zuzanně také vzácné návštěvy Thrasona, jejích strýců Maxima a Klaudia a jiných vážených osobností. Mezi těmito byla paní Lucina, která ji přišla potěšit vedouc s sebou hochu Krescencia, jenž, když ji spatřil, poskočil vesele a lichotil se k ní. Návštěvy tyto v prvních dnech velmi časté, brzo prořídly, poněvadž sami návštěvníci poznali, že i oni jsou střeženi od policie.

Mezitím kolovaly mezi věřícími v Římě smutné zprávy o záměrech Galeriových. Ten totiž vrátiv se do Nikomedie, neměl nic pilnějšího než štváti ustavičně Diokleciána, aby zjevně vypověděl boj křesťanům, vyličuje mu je jako nepřátele trůnu i říše.

Zprávy ty úplného potvrzení docházely v listech zasílaných Klaudiovi a Maximovi od jejích křesťanských přátel u císařského dvora.

Nebylo tudíž nesnadno předvídati, že rozpoutá se nová a strašnější bouře proti lodičce

Petrově po tři staletí již tak krutě zmítané. Z té příčiny bylo u všech křesťanů pozorovati onu stísněnost, jakou pociťuje kormidelník na lodi, když blíží se bouře, ale stísněnost ta nepůsobila v nich malomyslnosti, nýbrž nabádala je spíše k bdělosti a zdvojnásobila jejich nadšení pro obhájení svaté víry.

Gabinus obávaje se, že by mu mohla býti dcera v bouři pronásledování buď znásilněna nebo unesena, rozhodl se, že ji odstraní z Říma, dříve než by tam Dioklecián přišel slavit svou dvacátou ročníci. Ale jak oklamati sta očí policie a tisíce tajných slídičův? Kde se schovati tak tajně před novým prefektem, aby toho nevyslídil? A pak! Nebylo by to pro něho a pro Zuzannu ztrátou krásné příležitosti dosíci palmy mučnické tak velice žádoucí? . . .

Dlouho se modlil a mnoho o tom uvažoval, jak by se měl rozhodnouti; konečně pak umínil si, že neodvážil se pokusiti se o útěk nejistého výsledku, nýbrž že zůstane v Římě, odevzdávaje se zcela do vůle Boží, jakkoliv by se líbilo Velebnosti božské naložiti s ním a s jeho dcerou. V tomto záměru jeho jej utvrzovala také myšlenka, že není pouhým obyčejným bojovníkem svatého voje, nýbrž vůdcem, jehož povinností jest příkladem i slovem mysli dodávati zápasníkům kříže v nastávající srážce.

Kromě toho potřeboval papež velice jeho pomoci; a právě v oněch dnech radil se s ním písemně o nejvhodnějších prostředcích, jimiž třeba bylo chrániti ohrožené stádce Kristovo, aby za-

chováno bylo ve víře a aby v něm byla rozplameněna mužná statečnost.

K tomu cíli rozhodl se papež shromáždití za noční doby v katakombách Kallixtových množství věřících z Říma a tam slavněji než obyčejně konati blízkou památku Narození Páně. V tom ho též utvrdil Gabinius, slibuje i svoje účastenství s dcerou, podaří-li se jim oklamati bdělé strážce.

O způsobu, kterak to provéstí, dohodl se již s Thrasonem; a uvidíme dále, jak oba to provedli.

Mezitím papež vyučiv tajně ve svém domě oba čtenářům našim již známé katechumeny z Frygie, Dionysia a Pankráce, u víře, nechtěl z bázně před nastávajícím pronásledováním déle odkládati s udělením svatého křtu, po němž oba tak velice toužili. Aby pak zároveň duchovní radost způsobil dobré Zuzanně, která zápasila s takovou pevností za čistotu panenskou a víru, pojal vzácný úmysl dáti oba katechumeny pokřtiti od jejího otce Gabinia v domácí kapli. Dopsal jí o tom a obdržel v odpověď, že nemohl jí prokázati vzácnější a žádoucnější milosti.

Když byl tedy určen den této slavnosti, jala se Zuzanna zdobiti k tomu účelu svou modlitebnu. Thrason pak odebral se s oběma bratry Klaudiem a Maximem časně z rána k papežovi, kde již na ně čekali oba katechumeni. Kromě těchto tří přátel nebyl nikdo jiný k slavnosti pozván, aby nebylo vzbuzeno podezření u policie střežící dům Gabiniův. Papež požehnav oba

katechumeny, odevzdal je Thrasonovi, jenž je zavedl na zmíněné již místo.

Za ním přišli Maximus a Klaudius, ale o značnou chvíli později, aby tím lépe utajen byl účel této schůze.

Zuzanna byla u radostném vzrušení vidouc krásné vítězství, jehož dobyl božský Ženich její v Dionysiovi a Pankraciovi, již oba vynikali rodem i povahou; zvláště Pankrác byl pravým andílkem nevinnosti, čistoty a krásy.

Sama oblekla mu bílé roucho křesťní, na hlavu dala věnec květinový a jiný věnec přehodila přes ramena; boky jeho přepásala širokou stuhou hedvábnou, na níž byla sama vyšila zlatem monogram Kristův. Ničeho tudíž nechybělo Pankraciovi, aby zdál se býti andělem z ráje uneseným.

Tak okrášlen jsa uveden byl se strýcem Dionysiem do kaple hedvábnými záclonami a čalouny nádherně vyzdobené, plné libé vůně z květin a ozářené světly, jež odrážejíce se od lesklých desek světlého mramoru a křišťálův, ozdob zlatých a drahokamů, jimiž ozdoben byl obraz dobrého Pastýře na oltáři, zdvojnásobovaly podivuhodným způsobem jejich lesk. Kněz Gabinius měl k oběma katechumenům srdečnou promluvu a pak počal slavnostní úkon. První křtěn byl Dionysius, jenž živě jsa dojat a slze radostí zvolal při vystoupení z posvátného pramene: „Teď i já mohu říci: Nyní propouštíš služebníka svého, Pane, v pokoji.“ A Bůh vyslyšel modlitbu jeho, povolav jej za několik neděl potom k věčným radostem v nebesích.

Když došlo na Pankracia, zářil všecek nebeskou radostí a zdál se býti jako u vytržení láskou k svému Pánu Ježíši, jemuž měl jedenkrát navrátiti svůj bílý šat zbarvený nachem vlastní své krve. Kmotrem byl oběma Thrason, jenž po skončení velebného úkonu uvedl je před oltář, kdež Gabinius v kněžská roucha oděný zanotil chvalozpěv na poděkování Bohu.

Jak jsme byli výše pověděli, byli posvátnému tomuto úkonu přítomni oba bratři Maximus a Klaudius, z nichž první jsa posud pohanem pozoroval, kterak při pohledu tom rozněcuje se v srdci jeho touha po křtu svatém, jehož dosud z lidských ohledů byl se vzdaloval. A tento nový hlas Boží tak mocně ozýval se v jeho srdci, že nemohl zadržeti slz; ale přece ani tentokráte nepoddal se milosti. .

Při východu z kaple skupili se všichni kolem obou pokřtěných, aby jim blahopřáli k velikému štěstí; a tu políbil Maximus Pankracia na čelo řka: „Můj anděle, modli se za mne k Pánu Bohu!“ A to pověděl s takovým přízvukem, že bylo lze poznati prudký boj, jež zápasiti mu bylo se sebou samým.

Pankracius odpověděl s nebeskou svou nevinností: „Ano, Maxime, budu se modliti za tebe a budu prositi svého Ježíše, aby tě učinil křesťanem, mučedníkem, světce v nebeském ráji; jsi spokojen?“

Všichni se usmáli; leč Bůh mluvil ústy nevinného dítěte.

Gabinius zval společnost, aby doprovodili

oba křtěnce do vedlejšího pokojku, kde pro všechny přichystala Zuzanna občerstvení, a roze-
stavila vkusně dary, jimiž spolu se svým otcem
chtěla podarovati nové křesťany. Byly to drahé
památky mučovníků římských, uschované v tašti-
čkách hedvábných a v několika zlatých a stří-
brných pouzdrech. Jak vzácnými a milými jim
byly tyto dary, může si každý pomyslit, komu
bije v prsou srdce planoucí věrou a láskou
k Bohu a k jeho svatým. Vroucně za ně poděkovali
Gabiniovi a jeho dceři a rozloučivše se s nimi
vrátili se k papeži, jenž čekal na ně s otevřenou
náručí, aby jim požehnal a svatým křížmem
utvrdil je ve víře, což také brzo na to učinil
k veliké útěše duší jejich.

Kapitola XVII.

Římské panny a kajicná hřišnice.

Bylo v polovici prosince, ale zářivé slunce
planoucí na tmavomodrém nebi šířilo nad městem
sedmipahorkovým milé jarní teplo. Zuzanna
s Anežkou sedíce na pavlači, s níž viděti bylo
na zahradu, pracovaly s velikou pílí o šatech,
závojech a věncích, jež měly je zdobiti při du-
chovním jejich zasnoubení.

„Vleče se mi každá hodina jako tisíc let,“
pravila Zuzanna, „a nemohu se dočkati dne, kdy
půjdu zasnoubit se se svým Ženichem nebeským.“

„Také já,“ připojila mladičká Anežka, „toužím
a prahnu po NĚm. On jest jediným žárem, jedinou

touhou srdce mého. Ó jak toužebně jsem vzdychala po dnu tom přešťastném, kdy budeme moci slaviti před oltářem svoje duchovní zasnoubení s Ježíšem! Toť nejlepší příprava k mučeníctví...”

„Víš-li pak, že také Sotéra chce zasvětit Pánu lilii svého panenství? Co soudíš o tom? Není-li to krásným činem u dívky z rodu šlechtického a konsulárského, pocházející z rodin Aurelia Kotty a Valeria Maxima Messaly, jež obě darovaly Římu tolik konsulův a prefektův?”

„Zajisté; ale kdo pak ti to řekl?”

„Ona sama se mně tím svěřila.”

„A kdy míní slaviti své zasnoubení s Ježíšem?”

„O příští slavnosti Narození Páně.”

„Budeme tedy tři nevěsty před týmž oltářem! Ó jak se na to těším! A jaké budou naše družičky?”

„Memmia a Juliana, které loni přijaly závoj, což zuřivou zlostí naplnilo šlechtice Tarpeja a Persia, kteří se ucházeli o jejich ruku. A dobře se pamatuji, že jsem slyšela, kterak prý první z nich dověděl se o tom, zvolal se vztekem: „Ale kdo je to tenhle Kristus, jenž nám odloudí právě nejvznešenější, nejctnostnější a nejkrásnější panny v Římě?”

Anežka zasmála se zlostnému tomuto výkřiku pohana Tarpeja a připojila: „Což divu, že božský Ženich sbírá nejkrásnější květy v zahradě své církve! Nečiníme my rovněž tak, když chceme přinést květy na oltář?”

Za takového hovoru dohotoveny byly bílé šaty, bělostné závoje a věnce růžové — celá svatební výzdoba. Více však než na zevnější

přípravě k blízké slavnosti daly si záležeti na vnitřní přípravě mysli, kterou hotovily k velikému tomu činu zdvojenou vroucností a častými návštěvami hrobů římských panen, které v dobách minulých lilii čistoty panenské byly zasnoubily s růží mučnictví.

Často navštěvovaly spolu v zavřených nosítkách pohřebiště Kalixtovo podle silnice Appiovy a modlily se na hrobě slavné mučenice Cecilie, ozdobující ho nejkrásnějšími a nejvonnějšími květy ze svých zahrad a zapalující tam vonné látky.

Tělo této mučenice leželo v kryptě vedle hrobů papežů, jež vyhloubena byla na pohřebišti náležejícím staré a velmi vznešené rodině Ceciliův, z níž tato slavná panna a mučenice pocházela.

A tu zajisté nebude čtenáři nemilým zvěděti, kterak po uplynutí několika století, totiž r. 822., když papež Paschál I. dal otevřeti její hrobku, nalezeno bylo tělo odpočívající v cypřišové rakvi a posud neporušené, oblečené v šat zlatými nitkami protkaný, jaký nosívaly římské šlechtičny; šat potřísněn byl krví a u nohou svinuta byla rouška rovněž krví smočená. Poloha zesnulé panny byla dojemná a velebná, bylo tu pozorovati důstojnost, skromnost a bolest zároveň, takže pozoruje ji cítil jsi, kterak jí má tě úcta, soucit a láska. Papež Paschál byl tím tak dojat, že když dal odtud drahocenné ostatky vyzvednouti, aby byly uloženy v mramorové rakvi pod oltářem kostela k její cti vystaveného na místě domu této svaté panny, nezměnil pranic její polohy; a proto, když byl také nový ten hrob r. 1599.

otevřen, přišel dle svědectví Baroniova a Bosiova celý Řím, aby viděl podivuhodný zázrak na mrtvé Cecilii, jež po čtrnácti stoletích zcela podobna

Hrobka sv. Cecilie v kostele jí zasvěceném.

byla Cecilii umřelá, a malíři a sochaři jali se o závod vypodobňovati ji na plátně i v mramoru, jakož ještě dnes lze viděti.

A nyní vraťme se k našim dívkám. Navštěvovaly rovněž brzy ta, brzy ona, brzy obě společně katakomby, kde pochovány byly slavné panny a mučenice římské: Balbína, Gliceria, Taciána, Theodora, Aurea, Martina a Licinia; ještě častěji však navštěvovaly hroby těch, které v dobách jim bližších zpečetily víru a čistotu panenskou svou krví, a o nichž tolik krásného byly slyšely vypravovati od svých babiček anebo rodičů.

Od polovice až do konce onoho století dvojité oné koruny získaly si tyto panny: Viktorie a Anatolie, Lucilla a Maria, Eugenie a Basilika, Rufina a Sekunda, Agrippina a Flora, Digna a Emerita, Cyrilla a Anastazia starší, Benedikta, Daria, Bonosa, Restituta, dcera konsula Asteria, a konečně třináctiletá Priska, již velice zbožně uctívala Anežka. Tyto příklady křesťanského hrdinství u dívek útlých z nejstarších a nejslavnějších rodů římských, jako byla Martina, Eugenie, Theodora a velmi mnoho jiných, takovým způsobem roznítily mysl našich dívek láskou k Ježíši Kristu, že hořely touhou býti jeho nevěstami a moci rovněž posvětití své panenství smrtí mučnickou.

Po pilné přípravě a netrpělivém očekávání nadešel konečně den tak toužebně žádaný. V předvečer Narození Páně krátce před západem slunce přijel Thrason s vozem ke Gabiniovi spolu s jedním svým propuštěncem a služkou, kteří oba slavnostně byli oděni. Vstoupiv s nimi do příbytku Gabiniova pravil: „Tu jsme k vašim

službám! Můj propuštěnec Filemon obleče si vaše šaty a vy jeho, a pro tuto noc podvolí se uvěznění zde ve vašem obydlí.“ Potom dodal obrátiv se ke služce: „A ty, Sabino, jdi k Zuzanně, již jsi tak velice podobna postavou a poněkud i výrazem tváře, vyměň si s ní šaty a zaujmi její místo. Hleď zůstatí stále zavřena ve světnici a neukázati se živé duši!“

Sabina byla v okamžení u Zuzanny, kterou byl již otec upozornil na úmysl Thrasonův; vyměnivši si s ní šaty, přišla Zuzanna k otci, jenž už byl též hotov se svým přestrojením. Zasmáli se oba vidouce se tak nastrojeny; poněvadž pak se již setmělo a předsíní onoho večera schválně byla málo osvětlena, podařilo se jim projíti, aniž vzbudili podezření u strážce, které majíce je mylně dle zevnějšku za tytéž osoby, které před chvílkou přišly s Thrasonem, nechaly je odejti.

Vstoupivše do vozu, jeli směrem k silnici Appiově; když pak přišli na pohřebiště Kallixtovo, našli tam již shromážděné četné zástupy věřících, mezi nimi Sotéru, která také přišla slavit duchovní zasnoubení s božským Ženichem, a předrahou Anežku s přlibuznými. Tato spatřivši přítelkyni tak nastrojenou, velice se rozesmála. Zuzanna uchýlila se do jedné z odlehlejších hrodek a oblékla šat svatební, který s sebou v uzlíku byla přinesla a který skládal se z dalmatiky,¹⁾

¹⁾ Byl to šat z bílé vlny, jenž sáhal až po paty, s dlouhými rukávy až ku pěstí; v předu byl lemován dvěma nachovými pásky běžícími od krku až dolů.

jaká tehdy obyčejně se nosívala, ze závoje zvaného „rica“¹⁾ (vysl. rika) a růžového věnce; tak přestrojená vrátila se k milé své přítelkyni srdečně ji vítající.

Gabinius přisluhoval papeži, jenž v rouchu biskupském vešel do hrobky sv. Cecilie a nad rovem této mučenice počal konati nejsvětější oběť. Po evangeliu zasedl na biskupskou stolicí a měl k lidu dojemný výklad o nevyrovnatelné ceně čistoty panenské, jež v anděla mění člověka.

Za řeči jeho slyšeti bylo náhle hlasitý pláč. Všichni se obrátili; a hle! ku předu hustým davem dere se paní s obličejem zastřeným. Přišedši před biskupa, jenž přerušil v té chvíli pro neobyčejnou událost výklad, odkryla závoj a zvolala: „Otče svatý, každé slovo vaše jest ranou ostrou pro mé srdce. Nemohu více odpírati hrozným výčitkám svědomí, jež před oči mi staví moje hříchy. Já jsem Aglae!... Ona Aglae, jež od vás byvši znovu zrozena k životu dle ducha, jest dnes — ach!... mrtva pro milost Boží a pohřbena v propasti hříchu! Odpusťte mi, Otče svatý, odpusťte mi vy všichni, bratři, a prostě Boha za mne bídnou hříšnici!“

Tak mluvila ustavičně štkajíc, a z očí hojný proud slz se jí řinul, jež smáčely nohy biskupovy, jako kdysi slzy Magdaleniny nohy Kristovy.

Veřejné pokání vznešené paní ze slavného rodu, slynoucí bohatstvím a ještě kvetoucího věku dojalo přítomné. Papež pohnut srdečným

¹⁾ Závoj na hlavu s trásněmi, jaký tehdáž nosívaly ženy.

soucitem pravil k ní jako božský Spasitel k Magdaleně: „Doufej, dcero, všechny tvé hříchy jsou ti odpuštěny!“

Tlumený souhlas ozval se v celém shromáždění. Papež pak opět se ujav svého výkladu použil události této, aby mezi chválu čistoty panenské a nevinnosti vmísil chvály kajcnosti vybízející k ní lid věřící. Na to vzpomenuv nedávného vítězství víry v mučnické smrti tolika vojínů křesťanských, zakončil svou řeč těmito prorockými slovy: „Onen meč, jenž stínal silné, neušetřil slabých. Za mučnicko-vojny následovati budou kněží, panny, lid věřící, bezčetné množství vyznavačů a mučníků každého věku, každé třídy, každého národa. Již vidím je kolem trůnů Beránka Božího, ani oděni jsou šatem svatebním s palmou v ruce a vítěznými vavříny na hlavě. Slyším je pěti píseň nesmrtelnou slávy Bohu silných, jenž je sílil v těžkém zápasu; zde pak na zemi vidím z jejich krve jako z vybraného semene povstávati a růsti a zkvétati nové křesťanstvo, jež za nedlouho pokryje povrch země. Přijde čas, a mám jistou naději, že není daleko, kdy božská moc Kristova zničí říši satanovu a na zříceninách jejich postaví právě zde v Římě svůj trůn. Urychleme, synáčkové moji, toto slavné vítězství svými modlitbami a zvláště slzami kajícími, svatostí života a rekovností oběti! Žijeme v dobách, kdy křesťan a mučník totéž znamenají. Považujme se za šťastny, bude-li nám dáno dokázati velkomyslně lásku k Pánu Ježíši prolitím krve a obětováním života!“

Slova papežova vyslechlo posluchačstvo jako nějaké proroctví, které čas nedaleký naplní.

Ukončiv výklad pokračoval svatý Otec v nej-
světější oběti za líbezného zpěvu dítek, mezi
nimiž byli: Ansanus z rodu Aniciův, Krescencius
a Pankracius, jejichžto stříbrné hlasy podobně
jako andělů oslavujících božské Dítě v Betlémě
ozvěnou rozléhaly se po němých a temných
klenbách katakomb. Po přijímání blížil se z po-
boční chodby k oltáři průvod panen, v jehož
čele nesen byl kříž.

Všecky oděny byly v roucho tmavé mimo
tři, které měly na sobě bílou dalmatiku se zá-
vojem, jenž splýval jim s hlavy na ramena.

V šatech temných byly panny již dříve Bohu
zasvěcené, a v bílých šatech byly ty, které právě
se chtěly zasvětit. Tyto měly v ruce svíci a na
hlavě růžový věnec.

Když byl průvod obešel jednou podzemní tu
svatyni za zpěvu žalmů, stanul před oltářem.

Tu obrátil se papež k lidu a všechny tři
čekatelky předstoupily před něho v průvodu
svědkyň Memmie a Juliány, které byly již dříve
čistotu panenskou přislíbily; tam padly pokorně
k jeho nohám a žádaly za posvátný závoj. Papež
měl k nim dojemnou promluvu o povinnostech,
jaké ten závoj ukládá pannám křesťanským za-
svěceným, ne jako vestálky službě božství faleš-
ného, nýbrž službě Boha živého a pravého, jemuž
zachovati mají neporušené tělo i duši zároveň,
a udržovati stále, ne oheň hmotný na oltáři,
nýbrž plamen lásky v srdci. Na to požehnav

bělostný závoj, položil ho na hlavu každé z nich, zatím co dětský sbor pěl jásavě chvalozpěv „Benediktus“ střídavě s lidem věřícím.

Když tyto tři panny složivše své věnce na oltář Páně odstoupily od něho, zvedla se kajicnice Aglae, jež až dotud ležela tvář na zemi smáčeje ji svými slzami, a přišedši k nim zvolala: „Přečisté snoubenky Ježíšovy, modlete se za mne bídnou hříšnici!“

A vrhla se na kolena chtěc zlíbatí nohy jejich, a ony marně bránily takovému činu sebeponížení šlechtičny tak vznešené a mocné. To pohnulo papeže, že odvolal pro ni starobylý zvyk a beze vší překážky dovolil jí účastenství bráti na božském tajemství.

Po obrácení Aglae, jež po Bohu bylo výsledkem laskavého napomínání zbožných a vznešených paní Luciny, Theodory a Oktavilly, následovalo obrácení Bonifacia, správce jejího domu, jehož láskou se byla dala zaslepiti. Tak splnila se předpověď Thrasonova a Gabiniova, kteří oba, jak jsem hned na počátku této povídky pravil, divíce se lásce Aglae a Bonifacia k otrokům, věstili proto jejich obrácení. Úplnou pravdou tudíž jest, že almužna chudému udělená jest penízem, který si ukládáme na úroky u Boha, a že přináší odpuštění hříchů v tomto životě a blaženost věčnou v budoucím!

Papež pokračoval v nejsvětější oběti a podával lidu chléb andělský počínaje od malého Pankráce, jenž tehdy poprvé účastnil se hostiny nebeské. Slzy radosti, jež Boží ten andělek při

posvátném tom úkonu proléval, stékaly po lících jeho jako kapky rosy ranní po nachových lístečích růžových. Vroucí jeho vzdechy byly jako střely lásky, jimiž mříl po srdci nebeského Ženicha duše své; a výraz tváře jeho a celé držení těla poskytovalo obraz serafo s nebes. Vedle něho nebylo již viděti milovaného jeho strýce a opatrovníka, jenž smrtí mu byl před nedávnem vyrván, nýbrž dobrého Thrasona, jenž od papeže dán mu za opatrovníka a strážce nevinnosti. Při milé té slavnosti byl Pankrác králem a ony tři panny královnami dne.

Ke čtvrté hodině ranní ukončen posvátný úkon a shromáždění se rozešli; každý navrátil se domů ještě před svitáním. To snadno bylo všem ostatním, nikoli však Gabiniovi a jeho dceři, kteří se obávali, že od stráže u svého domu budou poznáni. Ale Thrason bystrým svým důmyslem předešel již tomuto nebezpečství.

Poručil totiž správci svého domu Justinovi, aby v tu noc poslal do domu Gabiniova služebníky s vybranými pokrmy a hojností vzácného vína a všecko dal odevzdati čtyřem strážcům, stojícím u brány, s prosbou, aby všecky ty dary Boží odevzdali druhého dne domácímu pánovi, poněvadž prý jest toho dne v domě Gabiniově veliká slavnost. Justinus vše dopodrobna vyplnil a účinek byl právě takový, jaký Thrason předvídal.

Strážníci vděčně přijali všecku tu zásobu pokrmů s úmyslem, že vesele jí užijí, zanechajíce sotva desetinu domácímu pánovi, pro něhož byla

určena. Hodovali bezúzdň celou noc a pili dle libosti na účet Gabiniův; když pak již měli žaludek dobře vymastěný vybraným jídlem a množství láhví již byli vyprázdnili, roztáhli se na lavicích přemoženi účinky jídla a pití a odali se tuhému spánku.

Tu vyšel rychle vrátný, aby dle úmluvy dal Thrasonovi znamení. Thrason čekal naň po návratu z pohřebiště Kallixtova ve svém paláci spolu s Gabiniem a Zuzannou; a všichni tři vydali se pěšky bez prodlení na cestu a v deseti minutách octli se ve vší tichosti u domu. Tam našli strážu pohřížené ve spánek.

Se smíchem pravil Thrason Gabiniovi: „Moje nevinná leš válečná se zdařila ku podivu dobře; pospěšte a pošlete mi propuštěnce a služku!“

Srdečně mu děkující odebrali se Gabinius a Zuzanna do svých pokojů a za krátkou chvíli vyšli odtud oba dobrovolní vězňové a šli za svým pánem.

O celé této události nedostalo se na štěstí policii žádné zprávy; neměliť vyzvědači ani tušení o tomto shromáždění křesťanů v katakombě Kallixtově a tím méně o tom, že také Gabinius se svou dcerou se ho účastnil. I Strato, jenž byl již vzbudil podezření, nejenom nebyl pozván, nýbrž byl by i býval vyloučen, kdyby byl měl drzost tam se objeviti. A tak zdařilo se vše v největším pokoji ku všeobecnému uspokojení křesťanské obce.

Nový rok začal pro církev římskou poměrně klidně, poněvadž byl Řím všecek zaujat pří-

pravami k nastávajícímu příchodu Diokleciána, jenž chtěl tam slavit svůj vítězoslavný vjezd a svoji dvacátou ročnici. Leč klid tento nebyl dlouhého trvání; byl jen předchůdcem největší bouře, jež kdy se rozpoutala proti církvi Boží.

Kapitola XVIII.

Nařízení Diokleciánovo a mučeníci křesťanští.

Měsíc únor r. 303.¹⁾ chýlil se ku konci, když v neděli smrtnou vyšlo v Nikomedii smutně proslavené nařízení Diokleciánovo, kterým zakázáno bylo vykonávání náboženství křesťanského a nařízeno, aby všechny kostely křesťanské byly strženy, aby spáleny byly posvátné knihy, aby ztrátou cti trestáni byli vážení měšťané, lidé pak obyčejní aby odsuzováni byli k otroctví.

Nařízení toto vynuceno bylo na něm zuřivým Galeriem, jenž naplněn jsa ďábelským záštítem proti křesťanům, vymyslel si na ně, že prý kují spiknutí proti samé osobě císaře Diokleciána; dal proto potají dvakráte založiti oheň v císařském paláci v Nikomedii, obviňuje z toho křesťany, na něž uvaloval i jiné lživé obžaloby, jako na př., že prý se chtějí pozdvihnouti, že

¹⁾ Lactantius: De morte persecut. cap. 9. et 10. — Eusebius ovšem klade datum prohlášení tohoto nařízení do měsíce března (Hist. Eccl. cap. VIII. § 2.), ale moderní kritikové přidržují se vesměs data Laktanciova, což by bylo 28. února.

připravují tajné spiknutí ve prospěch Konstancia Chlora a Konstantina a že strojí pikle proti státu, — věci to, jež vesměs vhodny byly, aby podezřením naplnily a křesťanům odcizily mysl starého císaře.

Po zmíněném nařízení následovaly císařské listy poslané do Říma a prefektům jednotlivých provincií s rozkazem uvězniti biskupy a nutiti je, aby obětovali bohům. Po těchto následovaly jiné listy s rozkazy ještě naléhavějšími, jimiž rozšířeno pronásledování na všechny třídy a stavy a každý křesťan, jenž by se zdráhal obětovati, odsuzován ku ztrátě života mučením.

Tehdy začala jak na východě tak na západě ona krutá řež, jež mořem krvavým zatopila veškeré provincie říšské vyjma ty, které spravovány byly Konstantiem Chlorem, vládcem to dobrotivým, mírným a přejícím křesťanům.¹⁾

Všude byl hon na křesťany; aby pak tím snáze byli polapeni, činěny jim úklady i na veřejných náměstích a tržištích. Nic nesmělo se prodati nebo koupiti a nikdo nesměl dotknouti se vody ve veřejných vodojemech, dokud by neobětoval dříve zrnko kadidla bohům na oltářích na rychlo všude postavených. V Římě plna jich

¹⁾ Konstancius Chlorus chtěje zkouseti věrnost svých dvořenínů, dal jim na vůli, aby buď se zřekli křesťanské víry nebo svého místa u dvora. Jedni učinili první, jiní druhé. Konstancius ony propustil a tyto podržel řka, že ten, kdo není věren svému Bohu, nemůže býti věrným svému vladaři. Tak smýšlel rozumný onen vladař; kéž by dal Bůh, aby všichni vládcové stejně smýšleli!

byla veřejná náměstí, jako na př. „Forum olitorium“ (zelné), „Pistorium“ (pekařské), kde prodáván chléb, „Piscatorium“ (rybářské), kde byl rybí trh, „Boarium“, kde prodáváno hovězí maso a „Forum Cupedinis“ (náměstí lahůdkářské), kde, jak pověděno na příslušném místě, býval veliký výběr všelikých lahůdek.

Z toho lze si vysvětliti nesnáze, v jakých octli se křesťané, jsouce nuceni obstarávati si sami mezi sebou a ve vlastních svých příbytcích věci nejpotřebnější.

Thrason dával od svých služebníků připravovati mouku, péci chléb a vysekávati maso ve svém domě pro potřeby uvězněných a nuzných křesťanův a v noci posýlal jim své podpory. Témuž dílu lásky křesťanské věnovaly se i jiné vznešené a bohaté rodiny křesťanské, jež už známe, obzvláště však rodina Anežčina.

Z domu Thrasonova vyšli jedné noci Cyriak, Sisinnius, Largus a Smaragdus, nesouce chléb vězňům a nejchudším křesťanům v městě, když tu z nenadání setkali se s oddělením noční hlídky, jež obcházela město vedena jsouc tribunem Exsuperiem.

„Zastavte se!“ vzkřikl na ně tribun. „Kdo jste a kam jdete?“

Na to Cyriak: „Jsme pokojní občané a neseme chléb hladovícím.“

„V tuto chvíli“, odpověděl všecek rozezlený tribun, „vycházejí na obchůzku lupiči a zloději, ale ne lidé poctiví! Ostatně to, co nesete, jest zcela něco jiného, než chléb. Ukažte, ať se podívám...“

Všichni čtyři složili a odkryli ihned svoje balíky a koše. Tribun dívá se, prohlíží a praví: „Ovšem, tohle jest chléb, ale vezpod? — Kozel ví, co tam vězí! Hola, vojáci, vyprázdněte ty koše! . . .“

Stalo se, ale nenašli tam než chleba. Tehdy tribun, jenž byl si již jist, že má v rukou kdož ví jak vzácnou kořist, zklamán jsa ve své naději pravil hrubě k nosičům: „Chci věděti, komu nesete tohle pečivo!“

„Řekl jsem vám už,“ odpověděl Cyriak, „že hladovým.“

„Eh, hladových jest plný Řím. Odpovězte určitě: komu nesete ten chléb?“

„Vězňům a několika chudým rodinám ve třídě „Suburra“.

„Kdo to posílá?“

„Jistá velice dobročinná osoba,“ odpověděl Cyriak.

„Kdo je to?“

„Jest to osoba, jež prokazuje dobrodiní, ale o tom nemluví. Jest to tajný dobrodinec.“

„Ah . . . ah . . . tajný? Ale vy ho znáte?“

„Zajisté, ale nikdy neprozradíme jeho jména.“

„Však už dovedu nějakým způsobem vám ústa otevřít. Již tahle tajemnost jest mi podezřelou . . . Dobrá! . . . Povězte mi, kdo jsou ti vězňové, které ten váš tajný dobrodinec živí? Byli by to snad náhodou ti, co pracují v lázních?“

Cyriak neodpovídal.

„Ty mlčíš? Tvé mlčení tě prozrazuje. Už rozumím. Ty, tvoji společníci, a ten, kdo vás

posílá, jste všichni bratry křesťanů v lázních. Je tudíž nutno, abyste se stali jejich společníky.“ A obrátiv se k svému zástupu řekl: „Vojáci, spoutejte je a vedte do vězení; a (ukazuje na koše a chleby) všechny tyto dary jsou vaše.“

Po třech dnech na to odsouzení byli naši vězňové k veřejným pracem v pískových jamách, kdež našli veliké množství křesťanů a mezi jinými ctihodného starce jménem Saturnina, jenž umdlával a často beze vědomí klesal pod tíhou košů pískem naplněných. Tu oni ze soucitu s ním přibíhali, aby zbavili ho přílišného břemena a brali je na svá vlastní ramena. To i jiným činili, kdykoli viděli je namáháním zemdlené.

Pozorující to strážníci, divili se náramně, jelikož se jim zdálo nemožným obětovati sebe z lásky k bližnímu. Ale největším úžasem je naplňovalo, když slyšeli, kterak křesťané uprostřed namáhavých oněch prací a při žhavých paprscích slunečních, jež pálily do hlavy, vesele prozpěvují chválu Bohu.

V těch dnech vrátil se u velikém průvodu vojenském Maximianus Herkuleus z Milánu do Říma a jednou z prvních jeho starostí bylo, vykonati nařízení svého spoluceleře Diokleciána. Dověděl se od tribuna Spuria, jehož povinností bylo střežiti odsouzené k nucené práci, že mysl křesťanů ponížena a námahou netoliko neklesla, nýbrž že radují se z toho a vzájemně si v práci vypomáhají.

Zpráva tato nejenom neobměkčila srdce jeho k tak dobrým a trpělivým vězňům, nýbrž ještě

více ho rozzuřila. Dal hned odtud odstraniti jáhna Sisinnia, jenž byl vůdcem a podporou ostatních, a odevzdal jej do rukou prefektovi, který ho poručil zavřít do vězení Tulliova pod dohledem žalářníka Aproniana. Když pak tento v noci vězně tajně pozoroval, spatřil nad ním jasně zářiti jakési nebeské světlo, které zapuzovalo temnotu žaláře.

Byl to jeden z nejčastějších nadpřirozených zjevů, jimiž zlíbilo se Bohu dosvědčovati svatost sluhů svých, jak jsme poznali v kapitolách předešlých. Leč tentokráte dvojí se stal zázrak; neboť z onoho věnce zářného zazněl hlas nebeský mluvící tato slova: „Pojďte, požehnaní Otce mého, vládněte královstvím připraveným vám od počátku světa.“

Ohromen těmito slovy i viděním, vrhnul se Apronianus všecek se chvěje k nohám svého vězně a prosil ho snažně a vroucně za křest svatý prohlašuje, že i on jest hotov dáti život za Ježíše Krista.

Sisinnius svolil v jeho žádost a projevil ochotu splniti mu ji.

Apronianus radostí nad tím byl jako u vytržení; použiv své moci nad vězni, uvedl Sisinnia v noci do svého domu, jenž stál hned vedle žaláře; tam od něho byl vyučen ve svaté víře a pokřtěn.

Mezi tímto křtem a křtem krve neuplynul než den. Apronianus totiž předváděje podle své úřední povinnosti vězně Sisinnia před soud, pro-

hlásil, že také jest křesťanem, lituje, že ztratil dny svého života ctěním falešných bohů.

„Pravdu máš, že ztratil jsi dny svého života,“ s úžasem a hněvem řekl mu prefekt; „neboť dnešní den bude posledním ve tvém životě.“ A bez dalšího jednání odsoudil ho k ztrátě hrdla. Na to obrátiv se k přisedlým pravil: „Nebude-li tento bez prodlení odstraněn, mnozí pro něho zahynou.“

Apronianus odveden hned za bránu Salárskou a tam stát.

Netrvalo dlouho a také Sisinnius a s ním Saturnin dosáhli po strašných mukách téže koruny, byvše štati dvě míle od města u silnice nomentánské;¹⁾ po nich pak ve krátké době dva z jejich strážců, Papias a Maurus, o nichž vy-

Dioklecian a Maximian.

pravuje dějepis, že uznali božskou moc Kristovu, když jsouce přítomni soudu shora jmenovaných mučeníků, viděli nadlidskou jejich stálost v mukách, a kterak na rozkaz Saturninův se rozpadla třínožka a bronzová pánev, na níž měl dle vyzvání soudcova zapáliti kadidlo ke cti bohům. Proto vyznávající Krista ihned veřejně a neohroženě trvající na tomto vyznání uprostřed hrozných muk, dosáhli také koruny mučnické,

¹⁾ Těla jejich od kněze Jana a od Thrasona pohřbena na pohřebišti Thrasonově u silnice salárské.

byvše surově usmrceni, utlučeni důtkami s olověnými kuličkami.¹⁾

Delší a krutější zápas čekal na jáhna Cyriaka, jenž byl již věku velice pokročilého. Dostal se do rukou soudce, jenž byl dravcem litým hodným svého císařského pána. Ten nejprve se pokoušel pohnouti ho, aby zapřel Krista, a když to bylo marno, jal se ho mučiti. Nejdříve poručil, aby mu byla na hlavu vylita rozpuštěná vařící směs právě k němu s trpkým úsměškem: „Jsi už starý a máš šedivé vlasy. Nuže já chci, abys omládnul a proto dám ti vlasy na černo zbarviti.“

Cyriak mlčel a jenom když ucítil žhoucí tekutinu na své hlavě, zvolal: „Budiž sláva tobě, ó Pane, že mi otvíráš brány nebeské.“

Na to byl natažen na skřípec a zmrskán; ale trpělivý ten stařec nemluvil mezi mukami než: „Můj Ježíši, měj smilování se mnou, bídným hříšníkem!“

Po té došlo na Larga a Smaragda, k nimž přidán Krescencián, urozený to Říman, jenž ne-

¹⁾ Těla jejich sebral kněz Jan a pochoval u silnice nomentánské „ad Nymphas s. Petri“ čili v pohřebišti ostriánském. Ohromné toto město mrtvých rozkládá se až tam od pohřebiště sv. Anežky. Tam prý dle starého podání křtil sv. Petr v jakémsi domě stojícím nad pohřebišťem a tam též uctívána byla první kathedra čili biskupská stolice, s níž sv. Petr učil lid o Bohu. V pohřebišti ostriánském jest hojnost maleb na omítce vypodobňujících některé události ze Starého i Nového Zákona zároveň s několika obrazy Spasitele, jedním obrazem blah. P. Marie a množstvím nápisů velmi krásných vyznačujících se starodávnou jednoduchostí a křesťanským vkusem.

dávno uvržen do vězení pro víru; a také tito neménš ukázali stálost v mukách, uprostřed nichž Krescencián vypustil duši volaje: „Děkuji tobě, Kriste, že jsi mne účastným učinil své milosti a svého přátelství.“

Tělo jeho již zsinalé ranami, rozedrané železnými drápy a připálené v bocích hořícími pochodněmi, bylo všem na postrach pohozeno před chrámem Pallady. Když však nastala noc, odnesl je kněz Jan a pomazav vonnými mastmi, pochoval u silnice salárské v pohřebišti Priscilly.

Ostatní spolu s jinými vězni křesťanskými obojího pohlaví počtem 21 byli z rozkazu Maxi-miánova odvedeni do lázní Sallustiových za hradbami u zmíněné silnice salárské a tam štati. Těla jejich ponechána na pospas psům a supům. Leč Tobíáš Nového Zákona — kněz Jan — přišed v noci spolu s jiným knězem Antimem, jenž bydlel na blízku, na místo jejich popravy, sebral štaté hlavy a těla mučovníků a zanesl je do domu tohoto kněze Antima, kdež zůstala po osm dnů čerstvá s ohebnými údy beze známky porušení.

Obydlí Antimovo a pozemek k němu přiléhající byl majetkem Luciny; bylo tudíž křesťanům snadno dle libosti tam docházeti. Poněvadž však byla tehdáž doba nad míru bouřlivá, bylo potřebí počínati si velmi obezřetně, aby nebyly na dům ten upozorněny podezřívavé zraky policie.

Paní místa toho nařídila, aby se prodlelo s pohřbem mučovníků, jednak aby vyhověno bylo

zbožné úctě množství věřících, kteří v noci tam chodili uctít jich, jednak aby se zatím utišily poněkud řeči lidu a nevole úředníků zahanbených nepřemožitelnou statečností oněch reků sv. víry.

Osmý den od jejich smrti ustanoven byl za den pohřbu. Biskup Marcellín s duchovenstvem, Thrason, Oktavilla, Theodora, Anežka s rodiči, Sotéra, Anastazie mladší a jiné ženy a urození mužové odebrali se jednotlivě a za tmy noční do domu kněze Antima, kam již je byla předešla Lucina a její manžel, senátor Pinián, jež provázelo mnoho služebníků s vozíky ku převezení posvátných těl. Když dle dobrozdání biskupova nadešel příhodný okamžik, aby započal posvátný úkon, vykonal slavným způsobem za přísluhy několika kněží a jáhnův oběť mše svaté na skrovném oltáři, na němž Antimus sloužíval každého dne božskou tuto oběť. Po evangeliu pronesl biskup velikolepou chvalořeč na nové tyto hrdiny svaté víry, vzpomínaje i těch, kteří před nimi s korunou a palmou mučenickou do nebes byli vešli.

Po slavné mši sv. zpívalo zbožné shromáždění kolem posvátných ostatků žalmy a nábožné zpěvy a potom všichni o závod jali se jim líbatí ruce, nohy, uťaté hlavy, dotýkati se jich svými šátečky a ustříhovati jim kštice vlasův a kousky šatů, které si potom zavěšovali na krk v hedvábných taštičkách nebo pozlacených schránkách. Podílu ze svatých těchto ostatků dostalo se též doma uvězněné Zuzanně; přinesla jí je věrná její přítelkyně Anežka ve zlaté schránce.

Když se bylo tímto způsobem vyhovělo vroucí zbožné účtě věřících, připojili kněží svaté hlavy opět k tělům, pokropili svaté ostatky vzácnými voňavkami, posypali je vonnými bylinami a květy a zaobalivše do bílého plátna naložili na vozy a odvezli zároveň s tělem svatého Cyriaka na statek zmíněné Luciny na silnici ostijské sedm mil od Říma,¹⁾ kdež vlastní její rukou pohřbeny v kamenných hrobech.

Netrvalo dlouho a týž kněz Antimus, kdysi věrný strážce svatého onoho pokladu, zasloužil si od Boha stejné koruny. Přiležitost poskytl mu rovněž skutek křesťanské lásky.

Jednoho dne obětovali tam na blízku jistí vesničané bohu Silvánovi; v tom z nenadání obětník ďáblem posedlý chopiv meč pobíhá šíleně po krajině, rubaje kohokoli potkává. Kde kdo strachem dává se na útěk, a někteří utekše se do statku Luciny, vypravují nešťastný ten příběh Antimovi. Ten nemešká, nýbrž pln důvěry v Boha jde vstříc posedlému volaje: „Ve jménu Pána mého Ježíše Krista ustaň a odlož meč!“ Tento náhle se zastavil, odhodil od sebe nástroj vražedný

¹⁾ Lucina měla u silnice ostijské jako u appijské rozsáhlé statky, z nichž na jednom její předkyně stejného jména, jež žila v dobách apoštolských, založila mimo pohřebiště Kallixtovo také toto u silnice ostijské. De Rossi má za to, že Lucina starší jest asi vznešená Pomponia Grecina, manželka Klaudia, podmanitele Britanie, jež byla spřízněna s rodinami Ceciliův a Korneliův; po svém obrácení přijala prý tajemné příjmení Lucina. Podzemní chodby zmíněného pohřebiště jsou posud neprozkoumány; jenom ze hřbitova na povrchu sebrány četné nápisy.

a stav se pojednou tichým jako beránek šel za Antimem, jenž ho zavedl do svého domu. Tři dny ztrávil horlivý kněz na modlitbách a v postech; po jich uplynutí byl posedlý osvobozen, nabyl zdravého rozumu a chtěl být vyučen ve sv. víře a pokřtěn s celou svou rodinou a s mnohými z vesničanů, již byli divu onoho svědky.

Tito v první horlivosti pro sv. víru rozbili oltář boha Silvána a zničili jeho háj. Tím však velmi byli pobouřeni ostatní vesničané, kteří zůstali pohany; ti proto udali vše u prefekta, jenž jim nařídil přivléci Antima před rozbitý oltář Silvánův a nutiti ho, aby obětoval tomuto bohu. Než všecken jejich pokus byl marný. Proto přivlekli jej ve vzteku až k Tibeře a svázavše mu ruce nazad, přivázali mu kámen na hrdlo a shodili ho dolů. Avšak anděl Páně rozvázal pouta jeho, vyvedl ho ven z vody a přivedl nazpět do jeho samoty.

Když druhého dne viděli pohané, kterak mnoho křesťanů z okolí jak obyčejně přichází navštívit Antima, volali na ně s posměchem: „Běžte si jen navštívit svého Antima, jenž leží na dně Tibery.“

Ti však odpovídali: „Co to mluvíte? Vždyť jsme ho viděli před chvílkou živého a zdravého jako ryba a přál nám podle svého zvyku všeho dobrého od Boha.“

„Ale vy mluvíte jako ze sna“, odpírali zase oni. „Vždyť my sami jsme ho včera dotáhli za nohy až k řece rozdírající jeho tělo a všemožně ho sužující; a potom svázavše mu ruce na zad,

uvrhli jsme ho s velikým kamenem na hrdle do Tibery.“

„Co nám to stále vypravujete,“ odpovídali zase křesťané, „když přece na své vlastní oči nyní jsme ho viděli živého, zdravého a bez nejmenší modřiny nebo pohmožděniny!“

„Nuž dobře, uvidíme, kdo z nás mluví pravdu,“ odpověděli pohané a puzeni jsouce zvědavostí běželi k osamělému domku.

Leč jaký byl jejich úžas, když na vlastní oči viděli skutečnost zázraku! Všichni padli k nohám Antimovým prosíce za odpuštění a zároveň za milost svatého křtu. Obdrželi obojí, zač prosili; než právě to mělo Antima státí život.

Neboť prefekt dověděl se o tolika případech obrácení, jež Antimus byl způsobil, dal ho zatknouti a k sobě přivésti. Nešetřil vůči němu ni slibů ni hrozeb, ba ani mučidel; ale marně — k zapření sv. víry ho pohnouti nedovedl. A proto odsoudil ho na smrt; a tak dostihl Antimus v nebesích blažených oněch mučeničků, jichž ostatky zde na zemi chovával v tak veliké zbožné úctě. Nebyl však sám; neboť také jeho žáci Maximus, Bassus a Fabius dosáhli rozličnými způsoby téže koruny, byvše usmrceni na témž místě, kde obyčejně se modlívali, a tam také pochováni.¹⁾

Všech těchto tak vzácných zápasů, jež vítězně byli přestáli rekové sv. víry v Římě, byli skoro

¹⁾ Zápisy mučeničské poznamenávají o těchto mučenicích, že senátor Pinián, manžel Luciny, na jejímž statku byli oni rekové víry pochováni, velice se těšil z jejich vítězství, a že nedlouho na to také on zesnul pokojně v Pánu.

vždy očitými svědky Thrason a Klaudius, jižto s sebou vodívali k vítězoslavnému tomu divadlu senátora Maxima, aby byl posilněn pohledem na takové rekovství a rozhodl se konečně přijati víru rekův. Plán ten jich nesklamal; neboť láska a statečnost mučensků, jakož i ono vznešené pohrdání vším, co velikým nazývá svět, pozorované u věřících vůbec, zvláště pak u obou sv. panen Zuzanny a Anežky, učinilo hluboký dojem na jeho srdce. A proto zastyděl se a výčitky si činil, že tak dlouho odkládal se svým obrácením pouze k vůli své malomyslnosti; mívaleť ostatně, jak jsme na příslušném místě poznali, křesťanství u veliké úctě, poněvadž jeho zásady věroučné i příkázání nanejvýš moudrá byla mu s dostatek známa. Jednoho dne tedy v průvodu bratra Klaudia dostavil se k biskupovi a prosil, aby ho ráčil zapsati do seznamu katechumenův; umluvili se pak spolu o způsobu a pořádku při slavném křtu, jenž měl se mu uděliti za několik týdnů.

Nebylo to však jediné ovoce krve mučenků, neboť velmi mnoho jiných ze šlechty i z lidu žádalo rovněž naléhavě znovu zrozeni býti v Kristu. A tak i tentokráte osvědčil se pravdivým výrok Tertulliánův: „Krev mučensků jest semenem křesťanů.“

Nový katechumen přinesl sám osobně radostnou zprávu své sestřenici Zuzanně. Ta zářila radostí slyšíc o tom a projevila přání, aby se dal pokřtiti v její domácí kapli jako Dionysius a Pankrác. Poněvadž však tehdy dům její byl pod velmi přísnou policejní dohlídkou, uznal sám

Gabinus, že by bylo mnohem rozumnější, aby přijal koupel znovuzrození na místě klidnějším a bezpečnějším.

Z jeho pak návodu zvolen k tomu venkovský statek Anežčin na silnici nomentánské. Biskup volbu místa schválil a dal o tom zprávu rodině Anežky, jež velice se zaradovala nad zprávou o obrácení senátora Maxima. Také Lucina se o tom potají dověděla od Thrasona a radost z přešťastné té noviny stačila k vysušení slz vdovských, které před nedávnem prolévala nad rovem zemřelého svého manžela, senátora Piniána.

V ustanovený den odebral se biskup v průvodu některých ze svého duchovenstva do jmenovaného statku Anežčina a našel tam již mimo členy rodiny Klaudia, bratra čekatele sv. křtu, Thrasona a Lucinu. Obřad posvátný vykonán při zavřených dveřích v domácí kapli vyzdobené hedvábnými čalouny a květinami. Bylo to tak dojmavé, že přítomní slzeli pohnutím a radostí. Zvláště Anežka takovou pocítila nad tím rozkoš v srdci svém, že zdála se téměř bez sebe a že se cítila více v nebi než na zemi.

Nových členů nabyla církev v oněch dnech, jak jsem pověděl; avšak zatím co noví rodili se v církvi synové Pánu, jiní a to zvláště vynikající odcházeli k církvi vítězné do nebe, ozdobeni korunou mučnickou.

Kapitola XIX.

Slavná smrt bývalého prefekta Flaviána a jeho druhův.

Jedním z nich byl bývalý prefekt Flavián, jehož podivuhodné obrácení jsme na příslušném místě již poznali. Když přečetl Maximián jeho jméno v seznamu křesťanů, jenž byl mu poslán, jak jsem pověděl, až do Milána, kde se tehdy zdržoval, zrudnul v tváři, z očí vyšlehl mu blesk a sotř hněvem a zlostí, dupnul nohou a křičel hlasem rozhorleným: „Prefekt jest mým zrádcem?! Tomu to přijde draho!“

Navrátil se do Říma, vylil skutečně na něm svou pomstu tím, že jej odsoudil na smrt zároveň s rodinou tribuna Maxima,¹⁾ jenž byl příčinou jeho obrácení. V očích netvora toho byl zrádcem každý, kdo věrným osvědčil se býti Bohu.

Flavián uchýliv se po volbě papežově na venkov, poskytoval tam šlechetně přístřeší pronásledovaným křesťanům a trávil dny své v modlitbách, postech a skutečích vzácné lásky k bližnímu; pojednou však přijde k němu tribun v čele oddílu jezdců se zatýkacím rozkazem pro něj i pro rodinu. Rána tato nepřišla pro něj neočekávaně; bylť ho přítel Thrason v čas upozornil na nebezpečnoství jemu hrozící. Leč on ani se nesnažil předejít mu a skrýti se anebo utéci, poněvadž to pokládal za znamení slabosti nehodné šlechtice římského, nerci-li křesťana!

¹⁾ Viz o jeho mučení v kapitole X.

A proto s myslí pevnou očekával výbuch bouře. Když pak zmíněný oddíl vojáků přišel ho zatknout, nejenom se nebránil veřejnému násilí, jak by byl mohl, nýbrž jal se dokonce utišovati rozčilení své čeledi, svých hlídačův a oráčů, kteří již se chápali zbraní nebo sáhali k srpům, motykám a obuškům, aby násilí násilím odrazili. Flavián uspořádal rychle své věci, pokud to krátkost času dovolovala, a dav srdečné s Bohem ubohému tomu lidu, jenž osvědčoval mu takovou věrnost a lásku, ubíral se se svými ku bráně svého venkovského statku. Leč tam stál již veliký zástup venkovanů a služebníků připravených hájiti i s nasazením života milovaného pána. Bouře rozhořčení dospěla již tak daleko, že již již byli by se vrhli na tribuna a jeho pochopy, když tu Flavián je zakřikl hlasem velitelským: „Schovejte zbraně! Mějte úctu před vrchostí a těmi, kteří ji zastupují!“

Na to stanuv před tribunem pravil: „Jsme ve vaší moci.“

A dříve než se kdo z jeho věrných pohnul, vskočil do vozu, ježž byl tribun s sebou přivezl, a nechav rychle za sebou vstoupiti svou rodinu, ujížděl před oddílem strážníků.

Tu vypukl pláč, křik, nářek z bolesti i zlosti v onom zástupu venkovanů, pánu svému s takovou úctou oddaných a nemohli se upokojiti, vidouce, že jest jim násilím vyrván.

Zatčený nebyl odvezen do Říma, nýbrž do Starého Města (*Civita vecchia*), snad ze strachu před lidem římským, u něhož byl velmi oblíben.

Tam pak uvězněn ve státním žaláři, kde před ním zavřeni byli synové tribuna Maxima, jenž, jak jsme viděli, již dříve došel s jinými vojny slavné koruny mučenické. Flavián velice tomu byl povděčen, že octl se v tak krásné a svaté společnosti a pokládal to za milostivé řízení Prozřetelnosti božské, že v nastávajícím zápasu má za spolubojovníky právě ty, kteří byli příčinou jeho neočekávaného a zázračného obrácení na křesťanství.

Druhého dne po svém příchodu byli předvoláni k soudu, kdež učinili slavné vyznání víry tím, že Flavián jménem všech prohlásil, že hotovi jsou umřítí za Ježíše Krista. Pevnost těchto nedávno obrácených křesťanů úžasem naplňovala pohany přítomné. Vědouce, čím býval Flavián, a kterak a proč byl zbaven své hodnosti a uvězněn, neustávali velebiti moc Boha křesťanů, jenž učinil, že muž tak vzácný zapomínal sama sebe a všeho co mu náleželo, jen aby věren zůstal svému Bohu.

Jakmile se o věcech těch donesla zpráva do Říma, napsal mu biskup list, v němž povzbudil ho k zápasu, a podobně učinili jeho příbuzné Fausta, Anastazie a Oktavilla a jeho obdivovatelky Zuzanna a Anežka. Všecky listy odevzdány Thrasonovi, jenž sednuv na koně, ujížděl rychle do Starého Města (Civita vecchia). Tam pak vyhledal žalářníka a žádal, aby směl navštívit svého přítele Flaviána. Nebylo mu však dovoleno. I žádal, aby mu aspoň směl dodati balíček listů; i to mu odepřeno. Justin však neztratil proto

mysli; znaje dobře úplatnost lidí podobného druhu, dal mu do ruky hrst zlaťáků, a to postačilo, aby se cerberus upokojil a přijav balíček doručil ho tomu, pro koho byl určen.

Flavián nabyl veliké útěchy z oněch listů a byl by rád odpověděl na všechny; avšak hodina jeho mučnické smrti již bila.

Téhož dne odpoledne vynešen nad ním i jeho společnky ortel smrti, jímž všichni odsouzeni k popravě mečem, vyjmouc pannu Severu, jež zachována pro mnohem bolestnější mučnictví snad za trest, že chtěla s vírou neporušeným zachovati své panenství.

Dějiny nám vypravují pouze to, že usmrcena byla ranami důtek s olověnými kuličkami, kdežto oběma jejím bratřím Markovi a Kalendiovi štáta hlava.

Flavián uslyšev rozsudek smrti, pozvedl oči k nebesům, obětoval sebe sama Bohu a s myslí neohroženou, tváří jasnou kráčel se svými¹⁾ na místo poprav. Lid sbíhal se se všech stran, aby ho uviděl, a křesťané, aby se až k němu přiblížili a odporučili sebe do jeho modliteb. Strážníci stěží dovedli cestu udělati odsouzeným v tom zástupu lidstva a zadržeti ty, kteří tlačili se do předu, aby jim zlíbali šaty i pouta.

Konečně došli místa popravného; bylo to návrší blíž města omývané vlnami mořskými. Flavián objal, požehnal a vroucími slovy povzbudil své. Na to poklekl na zemi, modlil se

¹⁾ Dějiny nevypravují, kolik anebo kteří z jeho rodiny byli s ním umučeni.

tiše několik okamžiků, potom sehnul hlavu a řekl katovi: „Konej svou povinnost!“

Jediná rána mečem oddělila mu hlavu od trupu; a duše zbavená pout těla odletěla v náručí Boží.

Když padla tato ctihodná hlava, povstal v zástupech lidu zmatený křik smíšený s lkáním těch, kdož oplakávali smrt slavného tohoto potomka Flaviův. Za tohoto pohnutí v lidu padly pod mečem katanovým ostatní oběti z jeho rodiny; a také je provázelo všeobecné politování.

Kdyby se byla tato poprava konala v Římě, bylo by bývalo hnutí lidu ještě bouřlivější a bylo by snad také mělo nemilé následky pro Maximiána. A toho právě se bál a proto poručil, aby bývalý prefekt umřel daleko od hlavního města.

Když se tato zpráva dostala do Říma, odělo se mnoho rodin ze šlechty ve smutek; a také lid dal na jevo svou nelibost nad tímto činem svolávaje smrt a zhoubu ukrutníku. Jediní křesťané působením oné víry živé, jež je učila viděti v mučnické smrti vítězství, radovali se z toho a velebili Pána.

Než pronásledování netýkalo se jen osob, nýbrž i posvátných věcí. Bývali na vše strany rozesláni náhončí policie, kteří proslídili každý koutek a zpřehazovali všecko na rub v domech z křesťanství podezřelých, aby našli knihy náboženské, zápisy o mučnických, svaté obrazy a posvátná roucha; a všecko to pálili na veřejných náměstích římských. Za této honby po všem, co

s křesťanstvím nějak zdálo se souviseti, zničeny byly nejcenější památky církve římské, — ztráta to, již dosud nemůže dosti oželeť srdce křesťanské. I sám archiv papežský stal se obětí nevázaného tohoto řádění a plamenův.

Kapitola XX.

Požár a hromadné vraždění.

Archiv papežský bedlivě opatroval vrchní archivář (*primicerius scriniariorum*), jenž bydlil v jistém domě v Zátiběři. Archiv byl bohatý drahocennými památkami, mezi nimiž byly zápisy o mučenících od pronásledování Neronova až do té doby. Ačkoliv byl chován v tajnosti, přece onen slídil Arsicius ho vyčenichal byv na stopu uveden od Stratona. I oznámil to prefektovi, od něhož obdržel značný zástup ozbrojenců, s nimiž vtrhl znenadání do domu vrchního archiváře. Toho nebylo doma; mohl tedy Arsicius zcela dle libosti prohledati všecky skříně a odnésti sám i skrze své pochopy vše bez rozdílu, co se mu jen do ruky namanulo. Pod záminkou, že hledají Písmo svaté a archivní listiny, jichž se přece už byli zmocnili, sestoupili do špižírny a do sklepa a tam zle řádili hltajsce a vyspjejsce v malé chvílce, co pán domu na celý rok si byl uschoval. Když odtud pořádně jsouce nachmeleni s namáháním se dostali k bráně, odešli; ale u vyloupeného domu zanechali na stráži dva africké

vojáky rovněž napolo opilé a sotva na nohou se držící.

Vrátiv se vrchní správce archivu s několika svými přáteli a spatřiv dvěře u svého domu otevřeny a před nimi na stráži dva vojáky, zbledl znamenaje hned, jak veliká pohroma ho zastihla. Chtěl jíti dovnitř, ale jeden z vojáků na stráži ho zadržel volaje na něho ve svém africkém jargonu: „Hola, kdo pak jste?“

„Jsem pán toho domu.“

„Pán, nepán, nevstupujte!“

„Proč pak, když přece jsem zde pánem!“

„Ne, neopovažujte se!“ A ušklíbnuv se ukázal řadu zubů bílých jako slonová kost.

„Kdo ti dal ten rozkaz?“

„Ano, mám rozkaz . . .“

„Ptám se tě, kdo ti dal tento rozkaz tak se přilícící nedotknutelnosti domácího práva občana římského?“

„Setník.“

„Řekneš svému setníkovi, že v mém domě poroučím já.“ A s těmi slovy postoupil do předu až ku prahu.

Oba ničemi na stráži stojící pokusili se zabrániti mu další vstup; než on i jeho přátelé vidouce, že sotva se drží na nohou, strčili do nich, takže se obrátili nohama vzhůru. Ti zůstali tam, kam padli, tak dlouho beze smyslu ležeti, až se jim víno z hlavy vykouřilo. Mezitím vešel vrchní správce archivu s ostatními do domu a prohledávali každý koutek, aby se přesvědčili, zdali snad náhodou neušlo něco loupeživosti

Arsiciově a jeho vojáků. Leč co našli! Z archivu nezbyvalo ani kouska papíru, v pokladně snad ani prášku z haléře, ve sklepe ani kapky vína; a všechen nábytek v domě byl zpřevrácen, poškozen, polámán a rozbit.

Zalkalo srdce dobrého archiváře nad takovou spoustou, zvláště však nedovedl se upokojiti pro zničení archivu.

Než vše to bylo jen predehrou větších spoust a bēd, jež čekaly na církev římskou.

Skutečně ještě téhož dne byly z rozkazu Maximiána od vojenských oddílů obsazeny a jako útokem vzaty domy známějších křesťanův a poroučeno jim vydati svaté knihy. Až na několik málo jednotlivců, kteří vyhověli zbaběle ze strachu před tresty tomuto rozkazu, všichni ostatní statečně odepřeli „vydati perly vepřům“. Proto byli ihned zatčeni: muži, ženy, dívky odvezení do veřejných žalářů.

Bolno bylo viděti, kterak celé rodiny kráčely přes náměstí a ulice uprostřed bodáků a mečův za hvizdotu a povyku pohanské luzy, která házela po nich potupně blátem.

Kněz Abbundius a jeho bratr jáhen Abbundancius byli zatčeni v domě vznešené paní Theodory spolu s jinými dvaceti pěti křesťany obojího pohlaví, kteří se tam byli sešli poslechnout čtení Písma svatého. S velikou okázalostí násilím odvedeni byli do žaláře a svaté knihy zabaveny. Setník, jenž velel oddílu stráží vyslaných k jejich zatčení, dal vésti zatčené nejživějšími ulicemi, jako byly: „Suburra“, „Via

sacra“ (= svatá třída) a „vicus tuscus“ (= třída zvaná tuskus)¹⁾ a t. d., aby byli vydáni posměchu sprosté chásky, jež skrývala se v brlozích římských. Abbundius a Abbundancius byli uvězněni v žaláři Tulliově, ostatní v rozličných jiných žalářích.

V domě Thrasonově, Gabiniově, Anežčině a jiných šlechticů bylo Písmo svaté a všechny náboženské knihy v čas schovány, — díky ostrážitosti a věrnosti služebníků. Ačkoliv tedy Arsičius, Strato a jiní náhončí policie v čele oddílů vojenských chodili po oněch palácích šťárajíce a hledajíce v každém koutečku, přece nepodařilo se jim nalézt po nich ani stopy. Jako honící psi puštění po stopě divoké zvěře zticha se vracejí k pánu svému s hlavou sehnutou a ohonem schlíplým, když po dlouhém běhání a po namáhavém štěkotu jí vyslediti nemohli: nejinak dvojnohá ona sběh vracela se z větší části vznešených domů křesťanských zahanbena s hlavou schýlenou, s rukama prázdnýma a dlouhým nosem.

Nebylo však slídění po svatých knihách v mnohých domech obyčejných stejně bez výsledku; našlo se jich mnoho při prohledávání domů, a bylo jich také dosti násilím vyrváno z rukou obyvatel.

V podvečer tedy onoho dne a po několik dní následujících bylo viděti na několika místech ulice i náměstí ozářená hořícími hranicemi knih a posvátných pergamenů, kolem nichž hejno

¹⁾ Třída „tuskus“ obývána byla voňavkáři (unguentarii) a lidmi nekalého zaměstnání.

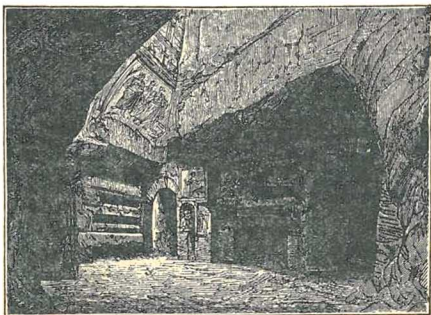
kluků a pohanská luza a mezi touto mnoho špatných ženštin vyšlých ze svých brlohů v „Suburra“, tančilo rozpustile v ďábelském veselí. Leč velmi draze to přišlo několika z nich. Chytily se totiž na jedné z nich šaty, tak že utržila si těžké popáleniny a dlouhý čas upoutána byla na lože. Jinou strčil jakýsi hejsek z rozpustilosti k plamenům, takže jí shořely vlasy; třetí upadla v pekelném reji s několika hejsky a vymkla si nohu.

Když zhasl oheň, ustal divý rej a luza odešla, obcházel kolem spáleniště několik křesťanů velmi těžce nesoucích takové zneuctění. Jsouce kryti temnotou noční, hrabali se v hromadách popela, zdali snad nezůstal nějaký zbytek knihy anebo listiny nějaké ušetřen od ohně. A v některých hromadách jich našli několik; ty zvedli jako posvátné ostatky a zanesli si domů.

Mezitím co páleny posvátné knihy, loupěno také nářadí a nádoby posvátné; rozbíjeny oltáře, bořeny kaple, ačkoliv byly v domech soukromých; loupěno v domech křesťanů zavražděných i uvězněných; zabavovány jejich statky a konečně došlo i na křesťanské hřbitovy.

Biskup předvídaje toto poslední zneuctění a obáváje se, aby snad prach a kosti sv. mučovníků nedostaly se do rukou pronásledovatelů, dal v noci se značným nákladem přivésti ohromné množství země a zasypati vchody do podzemních chodeb, jimž nejvíce hrozilo nebezpečnoství vpádu. Jenom v pohřebišti Kallixtově dal dovnitř naházeti 1637 krychlových metrů země, aby se

staly nepřístupnými hroby papežů a sv. Cecilie. A tak zůstala ona svatá místa zasypána až do dob papeže svatého Damasa a z části až do dnešního dne. Jest to vzácné náleziště posvátných památek, a až bude jednou řádně prozkoumáno, objeví nám bezpochyby nové poklady ostatků sv. mučovníků tam pohřbených a snad i nápisů, maleb nástěnných a jiných památek z křesťanského

Hrobka sv. Cecilie v katakombách.

starověku. Už pouhá naděje na toto odhalení pohnouti by měla každé srdce křesťanské k horlivé podpoře dalšího kopání, jež bylo přerušeno nebo valně nepokračuje pro nedostatek peněz.

Než vraťme se k věci!

Zatím co pokračovalo se v tomto díle zkáznosném, zjednávali si někteří mužové i ženy za peníze přístup do žalářů, aby potěšili, podporo-

vali a obsloužili osobně vyznavače svaté víry. V tomto díle křesťanské lásky vynikali Thrason, Anastazie, Lucina a exorcista Petr, o němž naskytne se nám později příležitost promluvit.

Několik neděl po spálení papežského archivu a posvátných knih byla jedna část křesťanů uvězněných, jak jsme se zmínili, pro posvátné knihy, vyvedena na rozkaz prefektův na náměstí Nervovo (forum Nervae).

Náměstí toto zvané též náměstím přechodním či průchodním (forum pervium seu transitorium, též nazýváno forum palladium), rozkládalo se ve čtvrtém okrese města Říma; jméno obdrželo od císaře Nervy, jenž zasvětil toto náměstí a dva chrámy, jeden Minervě, ozdobený podloubím, a druhý Janusovi.

Bylo to místo, kde často bývaly konány popravy, jak patrně ze zápisů o sv. mučenicích. Když tam přišli druhové Abbundiovi, bylo náměstí natlačeno lidmi, kteří přišli pást se pohledem na krvavé divadlo, jež co chvíle lidu zdivočilému a krvežíznivému poskytovali tiší a pokojní následovníci vtěleného Syna Božího.

Tam zřízena byla soudní stolice; a prefekt usednuv na ni, dal před sebe postaviti třínožku a poručil všem, kdož se byli zdráhali vydati posvátné knihy, aby obětovali Jovovi a Herkulesovi za zdraví božského Diokleciána a Maximiána Herkulea. Všichni se vznešenou a v pravdě křesťanskou pevností toho odepřeli. Za to byli na místě sťati. Divá chátra tleskala, kdykoliv padla hlava, číníc posměšné poznámky.

Zuřivost pohanské luzy, jako u tygra, když byl krve okusil, dostoupila takového stupně, že táhla ulicemi města, opakujíc obvyklý pokřik: „Křesťany lvům!“ (Christianos ad leones!) A Maximián nemeškal ukojiti žádost lidu divého, bažícího ustavičně po krvavém divadle v amfiteatru.

Odebrav se jednoho dne do chrámu Jova kapitolského, aby oběti přinesl a přijal předpovědi svým záměrům příznivé, uslyšel od kněží, že věštírna oněměla a že božstvo jest rozhněváno pro dva občany římské, kteří prý v těch dnech získali velmi mnoho lidí křesťanskému náboženství a jmenují prý se Primus a Felicián. I prosili jeho veličenstvo, aby obhájití ráčil svůj vlastní klid a bezpečnost, jakož i pokoj a bezpečnost říše. Věřivý a pověřivý císař všemu úplně věřil a neprodleně vyslal vojáky, aby Prima a Feliciána vyhledali. Po více dní konána na ně honba jako na zvěř; vojáci i lid závodili v horlivosti, aby získali si přízně císařovy a ochrany nejvyššího boha Jova. Kdo však ze všech při této honbě na člověka slídl nejúsilovněji, byl Arsicius. Leč tentokráte jeho horlivost by ho byla málem připravila o vlastní kůži.

Kapitola XXI.

Lišák v pasti a noční útok.

Oblekl se totiž v otrhané šaty a dělal se žebrákem, aby tak snadněji dostal se do křesťanských domů chudobným vždy otevřených.

Vmísil se v zástup nuzných a tak podařilo se mu skutečně dostati se nejdříve do domu Anežky, kdež se mu dostalo hojné almužny od této šlechetné a soucitné dívky, oklamané jeho zevnějškem. Potom vnikl do domů Luciny, Theodory a sester Memmie a Juliány, vyzvídaje všude a vyptávaje se brzy toho brzy onoho ze žebráků i samých služebníků domácích za tím účelem, aby vylákal na nich nějaké udání, jež by ho přivedlo na stopu Prima a Feliciána. Než v tomto posledně jmenovaném domě byl od vrátného poznán; ten však se tvářil, jakoby ho neznal a nechal ho vejíti mysle si: „Lišák konečně vlezl do pasti; však já dám tomuhle bídákovi, této nestvůře pekelné naučení, jakého zasluhuje!“

Byl od nedávna katechumenem; přišel z Emílie a byl mužem asi třicetiletým, vysoké postavy, tělnatý, silný, odvážný, neohrožený a tělem i duší oddaný domu, jehož střežení bylo věrnosti jeho svěřeno.

Obě paní domu, Memmia a Juliána, sestoupily, ničeho netušíce, do předsíně a daly Arsiciovi jako ostatním chudákům almužnu několika sesterčíů. Po rozdělení almužny odešly do svých pokojů, kdežto chudí odcházeli v řadě za sebou z paláce.

Vrátný, jenž nespustil vetřelce z očí, přistoupil k němu v tichosti a zadržel ho všelijakým vypravováním tak dlouho, až všichni odešli. A když viděl se s ním o samotě, zvolal prudce: „Teď je čas odložití škrabošku, můj milý pane Arsicie!“

Arsicius vida, že jest poznán, zbledl a sbíraje všemožně svou mysl, řekl vrátnému: „Oho, dej si dobrý pozor, s kým mluvíš!“

„Mluvím se zrádcem, jenž se přestrojuje za žebráka, aby se vetřel zcela bezpečně do křesťanských domův a aby zneužívaje lásky následovníků Ježíše Krista, udával je soudu.“

„Oho!...“

„Nekřič jen pořád ,ohc‘! Mluvím se špehounem, jenž donáší prefektovi a samému císaři, cokoliv viděl a slyšel na úkor křesťanů. Mluvím se zhýralcem, jenž probil celý svůj majetek, a teď znova se chce obohatiti zabavením statků lidí poctivých.“

„Mlčíš, přestaneš už s tím!“ křičel Arsicius, zrudnuv v tváři.

„O ne, milý pane, ještě nejsem u konce. Mluvím s podvodníkem schytralým jak sám rarach, jenž za nos vodí svět a žije jen ze zločinů, s padouchem, jenž zavání šibenicí, s vyvrhelem galejí, se šibeničnickem, s....“

V tom Arsicius hoře v tváři a s ohnivě planoucím zrakem vrhl se na něho; ale se zlou se potázel! Neboť silný Emilián vyzdvihl ho do výše, mrštíł jím o zem jako otepí slámy a tak dlouho ho držel, až přišel jiný služebník svázat ho provazy.

Přemožený se kroutil, zuřil, soptil hněvem, pracoval silou obrovskou, aby setřásl se sebe silného Emiliána, a když se mu to nedařilo, křičel plným hrdlem o pomoc. Ten však ucpal mu

ústa šátkem, zatím co druh jeho omotával mu silný provaz kolem těla.

Nebohý Arsicius měl se již za ztracena; křivil ústa a žalostně se díval, aby je pohnul k útrpnosti; tomu však se oba vykonavatelé zaslouženého trestu jen ze všech sil smáli.

Svázavše dobře lišáka, radili se vzájemně, co s ním. Vrátný řekl: „Prohlédněme mu trochu jeho žebra nějakým dubovým obuškem, nebo, abychom mu nepolámali kostí, zmažme ho důkladně řemeny, abychom mu pěkně vyhnali roupy z těla!“

„Ano, ano,“ odpověděl druhý, „dáme mu řádný výprask, abychom mu na vždy zahnali chuť špehovat naše skutky.“

Domluveno, vykonáno. Obrátili Arsicia tvář na zem a klekli mu jeden na šíji, druhý na nohy, aby ho udrželi v této poloze; a pak sypaly se mu rány na záda. Nebožák nemoha křičeti, poněvadž měl ústa zacpána, vydával ze sebe temný chrapot a třásl se, jako kdyby měl zimnici.

„Ó ty ničemný zákeřníku křesťanů,“ mluvil k němu vrátný, „měli bychom tě poslati k ďáblu, zatím však ti dáváme jen několik ran k tvému napravení a ty děláš nám takové okolky a tak se kroutíš.“ A znova ho mastili. Když pak mu řádně nasekali, řekl vrátný svému druhu: „Teď už má zatím dosti; měli bychom mu ponechat čas, aby to mohl ztráviti. Kam bychom ho měli zavřít?“

„Nejpřiměřenějším místem pro takové lidi jest špinavá stoka.“

„Pravda, pravda,“ odvětil vrátný s velikým smíchem.

Zdvihli Arsicia, jenž se cítil na celém těle jako polámaný, zanesli jej tam a ponořili až po krk s tím úmyslem, nechati ho tam přes celý den, aby nasákl tou libovůní. Nemohli však toho provést tak tajně, aby se o tom nebyli dověděli ostatní služebníci a od nich obě paní domu. Ty pak hned poslaly pro vrátného a pro jeho soudruha a přinutily je vyznati vinu. Memmia i Juliána velice byly zarmouceny nad touto pomstou, vykonanou od obou služebníků, kteří ještě nebyli křesťany, nýbrž jen katechumeny; po přísném pokárání daly jim na místě výpověď a nedaly se pohnouti, aby je opět přijaly do služby, leč na naléhavé prosby Thrasonovy; ale za trest za jejich zlý skutek jim zmenšili mzdu. Mezitím na jejich pokyn běželi ostatní služebníci vytáhnout ze stoky zle dopracovaného Arsicia, z něhož vycházel morový zápach, vyprostili ho z pout, dali do teplé koupele, aby ho očistili z té špíny, podali mu i masti vonné a voňavky, aby se jimi natřel, víno a masitou polévku, aby se občerstvil, a potom ho propustili na svobodu, omlouvajíce před ním častokráte urážku mu učiněnou, že se stala bez vědomí paní a ostatních domácích lidí.

Arsicius snažně je prosil při svém odchodu, aby nižádnému o této události se nezmiňovali. Záleželoť bídníkovi velice na tom, aby se neroznesla pověst o příhodě pro něho tak málo čestné.

Lišák změní kožich, ale ne zlou náklonnost. Arsicius s větší obezřetností, ale ještě s větší

a zarytější nenávistí než dříve pokračoval ve svém slídičském řemesle, sháněje se všude po křesťanech. Netrvalo dlouho, a podařilo se mu konečně nalézt tak snažně hledaného Prima a Feliciána; i domýšlel se, že tak vzácným objevením, kdož ví čeho dosáhl. Zastihl je při vykonávání křesťanské lásky, když v noci odnášeli raněného, jež vracejíce se domů, byli náhodou na cestě našli. Tento skutek milosrdný prozradil oba křesťany. Arsicius přidružil se k nim, jakoby jim chtěl pomoci, dobře si je z blízka prohlédl a tak je poznal. Zakrýváje však vnitřní radost, kterou takřka se rozplýval, chtěl je doprovodit až do jejich bytu, přetvařuje se, jakoby cítil něžnou útrpnost s poraněným ubožákem. Primus a Felicián neznajíce osobně zrádce, neměli proti němu pražádného podezření a nechali jej vstoupiti do domu, by pro nebožáka připravil, čeho bylo třeba.

Dům, kamž se byli utekli, náležel Lucině a stál blíž sadů Galbových čili Sulpiciánských, jež krásnou zelení pokrývaly vrch Janikulus, tam, kde jsou i nyní sady místo bývalé vily Korsini.

Arsicius máje v dobré paměti lekci, již se mu dostalo v domě paní Memmie a Juliány, nepřál si vydati se v nebezpečenství nového výprasku s občerstvením a libovonnou lázní ve špinavé stoce. Z té příčiny jakmile spatřil služebníky s lucernami, vytratil se pod záminkou, že zajde pro lékaře; šel však rovnou cestou oznámit svůj objev prefektovi. Ten pak zavolav setníka poručil mu, aby odebral se s náležitým oddílem vojáků do domu od Arsicia naznačeného.

Bylo již bez mála půl noci, když Primus a Felicián bdíce ustavičně po boku raněného a snažíce se všemožně věnovati mu svou láskyplnou péčí, uslyšeli náhle opěťované tlučení na domovní bránu, vztekly štěkot strážného psa a křik vrátného volajícího z plna hrdla: „Kdo jest to? Kdo se to sem dobývá v tuto pozdní chvíli?“

„Úřad! Otevřte!“ zněla odpověď setníkova.

„Co zde má co dělati policie? Tady nejsou ani lupiči ani zbojníci.“

„Dost již toho hloupého povídání! Otevřte, nebo vypáčíme dvéře.“

„Řas vezmi ty násilníky!“ zabručel vrátný. Uvázal psa, chopil se klíčův a lucerny, odstrčil železnou závoru a otevřel bránu.

První na prahu se objevil Arsicius, jenž jako Jidáš stále byl v čele roty pochopů. Vrátný posvítiv mu lucernou do obličeje zvolal leknutím: „Kýho šlaka! To jste vy, co jste šel pro lékaře? Na mou věru, dovedl jste nám pěkného lékaře do domu!“

„Jdi napřed se světlem, ničemo,“ řekl setník hlasem hrubým a hrozivým, „a doved nás přímo tam, kde peleší ti dva ptáčci, které hledáme, sic...“ a učinil při tom pohyb, jímž chtěl říci: „probodneme tě okamžitě!“

„Ptáček, ba čistý pták jsi ty“, zabručel si mezi zuby vrátný; a obrátiv se k setníkovi řekl: „Nevím skutečně, koho hledáte.“

„Ó ty šejdíři! ty nás chceš napálit! Však nedáme se od tebe ošálit. Policie ví, kde jsou rarachovy růžky. Do předu, hni se, pojďme!“

Ubohý vrátný sklopil hlavu a jda se světlem před bandou pochopů, vodil ji oklikami po domě sem tam, aby Primus a Felicián zatím nabyli času se vytratiti. Než setník prohlédl jeho lesť i poručil mu, aby ho zavedl přímo tam, kde leží raněný. Tam skutečně našel Prima a Feliciána, kteří, ačkoliv zpozorovali nebezpečnoství, nechtěli opustiti nebožáka, jenž umíral.

„Jsou to oni“, pošeptal Arsicius setníkovi. Tento pak postoupiv ku předu pravil k nim: „Mám nařizeno vás zatknouti. Pojdte se mnou!“

„Počkejte alespoň, až bychom zatlačili oči tomuto umírajícímu nebožákovi“, pravil Primus.

„Není to v mojí moci, pojdte!“

Primus a Felicián odevzdali umírajícího vrátnému a ostatním domácím a šli za setníkem až k nejbližšímu žaláři, kdež byli zavřeni s okovy na rukou i na nohou.

Zprávy o tolikerém zatykání a vraždění křesťanů velikým zármutkem naplňovaly mysl horlivého křesťana senátora Acilia Severa Glabriona. Ten, jak již jinde jsem poznamenal, byl zaměstnán při správě v Gallii, kdež pod vládou Konstancia Chlora byl úplný pokoj, a tedy neměl se čeho báti pro sebe, ale za to bál se věcí nejhorších pro své spoluobčany v Římě, zvláště pro nejvyššího biskupa, jehož byl dobrým přítelem a ochráncem. Vyprosiv si proto od Konstancia Chlora na nějakou dobu dovolenou, přispěchal opět do Říma a dříve ještě, než vstoupil do svého domu, zaměřil do domu Luciny, kde věděl, že byl papež Marcellín tehdy ukryt.

Každý pochopí radost papežovu z nenadálého příchodu Aciliova; dlouho se s ním zabavil, rozmlouvaje o osudech církve v Římě a v celé říši. Acilius zval ho do svého domu jako na místo bezpečnější, poněvadž prý z ohledu na jeho úřad a na příszeň, jíž se těšil u dvora Konstanciova, neodvážil se pronásledovatelé tam vstoupiti, jak také skutečně se stalo po celý čas, co prodlel Acilius v hlavním městě. Biskup přijal pozvání a odebral se do jeho paláce, kdež mu bylo možno zcela po chuti věnovati se řízení církve.

Zpráva o příchodu senátora Acilia vzbudila u věřících v Římě velikou radost; mnozí z nich, počínajíc Thrasonem, přišli mu učiniti poklonu. On pak, aby je povzbudil, vypravoval jim o příznivém zakročení Konstancia u obou císařů za tím účelem, aby je obměkčil aneb aspoň méně nespravedlivými a ukrutnými učinil proti křesťanům. Leč dobrý Acilius velmi se zmýlil očekávaje od toho nějaký dobrý výsledek. Návist pronásledovatelů nejenom nepřestala, nýbrž rozšířila se ještě divěji, jak dále uvidíme.

Kapitola XXII.

Nešťastná příhoda záletníka.

Nyní jest se nám navrátiti k oběma svatým pannám, nad jejichž hlavami stahoval se mrak mnohem bouřlivější, jenž ohrožoval zároveň obojí předražený předmět lásky jejich srdcí, totiž čistotu panenskou a svatou víru.

Když se byly slavně božskému Ženichu zasvětily, zdálo se, že jim nezbyvá než mučnická smrt; a to bylo vrcholem jejich vroucích tužeb. Než bylo jim ještě podstoupiti zcela jiné boje k oslavě Ježíše Krista a církve římské.

Prokopius, jenž se byl vrátil do Říma s dvořanstvem Maximiánovým, opětoval svoje pokusy, nakloniti si srdce Anežčino, ale marně. Proto odhodlal se k plánu nebezpečnému, jehož nezdar mohl mu přijíti velice draho. Používaje příležitosti pronásledování křesťanů, zahrál si na pronásledovaného křesťana; naučiv pak se od Stratona, jak má mluvit a jak se chovati v křesťanském domě, oblekl se v bídné cáry, a vyčkav, až rodiče Anežčiny odešli, stanul na prahu jejich paláce.

Tluče na bránu, ale nikdo mu nepřichází otevřít. Tluče znova, a tu ukazuje se vrátný u okénka, jež bylo mezi dvěma sloupy průčelí paláce podpírajícími. Hned jakmile ho Prokopius spatřil, smeknul a pozdravil podle zvyku křesťanů: „Pokoj Páně budiž s tebou! Jsou páni doma?“

„Ne“, odpověděl vrátný.

„Škoda. A Anežka?“

„Ta jest doma, ale nepřijímá návštěv.“

„Nepřicházím ji obtěžovat, nýbrž jen žádat ji za přístřeší pro lásku Ježíše Krista.“

Vrátný uslyšev toto svaté jméno a dříve křesťanské pozdravení, uvěřil dobrácky, že má co činiti s vyznavačem sv. víry. Šel neprodleně mu otevřít a pustil ho dovnitř.

„Ah! teď si mohu oddechnouti!“ zvolal Prokopius. „Jak hrozné to pronásledování! Málem bych byl býval také zatčen, poněvadž bylo u mne nalezeno Písmo svaté. Leč podařilo se mi téměř zázrakem uniknouti z drápů slídiců tím, že jsem utekl z domu tajným východem. Vidíte, že nemohu se vrátiti domů, abych se nevrhl vlku zrovna do hltanu.“

„Toť se rozumí,“ odvětil vrátný, „a myslím, že pány to bude těšit, budou-li vás moci přijati. Jaké jest vaše jméno?“

„Jmenuji se Quintilius.“

„Kde bydlíte?“

„Ve třídě vlnářské (vicus lanarius) v okrese na Celiu; jsem totiž postřihačem vlněných látek.“ Byl skutečně sám dobře ostříhán!

„Nepamatuji se, že bych vás byl někdy spatřil v našich schůzích.“

„A přece jsem tam byl také naposled, když byl zvolen nový biskup, jemuž dejž Bůh dlouhý život!“

O této volbě dověděl se od Stratona.

„Ale“ — podotkl vrátný — „tato schůze nebyla poslední.“

„Pro mne byla,“ řekl podvodník; „neboť jsem do ostatních nemohl přijíti, poněvadž jsem musil za obchodem opustiti Řím. A nyní jsem se vrátil, ale v nešťastnou chvíli, nemaje již ani kde se ukrýti.“

Prokopius, jak laskavý čtenář pozoruje, dovedl tak dobře hráti v této komedii svou úlohu, že vrátný s prostým svým rozumem dal se od

něho napáliti, a řekl mu: „Počkejte, půjdu vás ohlásit slečně.“

I odebral se do zahrady, kam Anežka byla odešla natrhat kvítí k vyzdobení své modlitebny. Oznamil jí, že přišel jakýsi pronásledovaný křesťan jménem Quintilius, jenž pro lásku Ježíše Krista žádá o přístřeší.

„Víš jistě,“ řekla Anežka, „že jest skutečně, zač se vydává?“

„Ah, slečno, co bych pochyboval, když zná vsecky naše záležitosti a mluví, jak by mluvil každý dobrý křesťan? A potom, nemá vzezření nějakého poběhlíka. Já znám dobře lidi! Ba, ba, Horác“ — tak se totiž jmenoval — „nedá se ošáliti! . . .“

„Nuž dobře,“ odvětila Anežka, „jest-li to náš bratr a to bratr pronásledovaný, nenech ho čekat, nýbrž doved' ho sem a potom připrav mu pokoj v oddělení pro hosty!“

Vrátný vrátil se k domnělému Quintiliovu a vyzval ho, aby s ním šel do zahrady.

Prokopius tajil, jak jenom dovedl, vnitřní radost, jež mu prochvívala všemi kostmi, a šel s vrátným. Když však spatřil zdaleka mezi stromům bělati se bělostný šat Anežčin a uzřel andělskou její tvář, tu chvěla se pod ním kolena a na čele vyvstával studený pot.

Vrátný si dobře všimnul této náhlé změny; ale přičítal ji pocitu hluboké úcty a vážnosti k panně, již všichni křesťané pokládali za stvoření spíše nebeské než pozemské.

Anežka nepoznala svého nápadníka, poněvadž ho nikdy nebyla uznala za hodna pohledu; a kdyby i byla ho znala, nebylo by bývalo snadno ho poznati v onom přestrojení. Prokopius octnuv se před ní, pozdravil chvějícím se hlasem a chtěl jí políbiti ruku. Ale Anežka mu jí utrhla řkouc: „Bratře, líbejte ruku kněžím, ale ne nám nebohým ženám.“

Tento skutek Prokopiův mezi křesťany neobvyklý způsobil, že myslí dívky prolétlo jakési podezření. Jsouc však povahou i ctností svou náchylna mysliti vždy dobře o bližním, zapudila od sebe ihned všecken stín podezření a podrževši u sebe vrátného, aby nezůstala sama, vybídla Quintilia, aby se posadil. I jala se ho dotazovati na pronásledování, jehož obětí pravil se býti, dávajíc na jevo onen zájem a ono účastenství, jaké v ní vždy vzbuzovalo utrpení bližního.

Prokopius dostal se v bludiště smyšlených bájí, jichž nedovedl pro vnitřní rozčilení mysli náležitě přibarviti. Tak začínaje se másti a zaplétati v údajích sobě odporujících, vzbudil silné podezření proti sobě jak u Anežky, tak i u poctivého vrátného. Mimo to ono tak časté proměňování barvy, ono ustavičné třekání očima s předmětu na předmět, a ještě více tak časté žádostivé pohledy na dívku — to vše dostačilo, aby oběma otevřelo oči.

Anežka hoříc živým nachem ve tváři povstala, aby se vzdálila od neznámého, řkouc: „Nemohu se tu s vámi, Quintilie, déle zdržovati;

představte se mým rodičům, kteří se už brzy vrátí.“ Po těch slovech obrátila se k odchodu.

Tu Prokopius vida, že nesmí mařiti čas, zvedl se a padnuv k nohám Anežčiným zvolal hlasem prosebným: „Smilování se mnou! Láska mne pohnula k tomuto kroku. Já nejsem Quintilius, jsem Prokopius...”

„Ach!“ vzkřikla leknutím Anežka a vytratila se z jeho dohledu jako plachá holubička před luňákem, utíkajíc se zavřít do svých pokojů.

Vrátný zůstal na okamžik neobyčejným tímto případem jako ohromen; pozoroval, kterak rozpalují se mu tváře studem a zlostí, že byl tak napálen a zvláště že sloužil za nástroj k nestydatému útoku. Proto zaslepen jsa hněvem jako posedlý uchopil jednou rukou Prokopia a kopnuv ho křičel: „Táhni odsud, bestie!”

„Oho! Měj úctu před synem prefekta!“ křičel zase Prokopius.

„Leda nějakého prefekta z Egypta! Syn prefekta nevyvádí tohohle darebáctví.“ A již opět dopadaly na něho poličky a pohlavky, že se mu až jiskřilo v očích.

Prokopius se bránil a chytil ho za šaty; v tom však strážný pes vida svého pána napadena, škubl silně řetězem, přetrhl jej a hnál se zuřivě na cizince. Ten chtěje se zachrániti před pokousáním rozvzteklého psa, vyšvihнул se jako veverka na strom v zahradě; ale přece nebylo to tak rychle, aby mu ten vlkodav nebyl udělal velikou trhlinu na tunice. Vrátný zasmál se hlučně, kdežto věrný pes ulehl zlostně vrče pod

strom a čekal, až vetřelec sleze, aby ho náležitě přivítal.

Horác odešel, ponechávaje domácímu zahradníkovi čest hlídati vězně.

Anežka zaslechnuvši hluk rvačky a prudký štěkot psa, přistoupila k oknu a tu spatřila svého nápadníka v takovém postavení, které by bylo pohnulo každého k smíchu. Leč šlechetné srdce její mělo s ním soustrast. I poslala svou vychovatelku k vrátnému s rozkazem, aby uvázal psa a Prokopia nechal sestoupiti a doprovodil ho až ku bráně. Vrátný poslechl, ač nerad; Prokopius vida, že pes je již uvázán, slezl rychle a s hlavou sklopenou zmizel s tunikou potrhanou. Vzdáliv se několik krokův od paláce, pustil se postranní uličkou, kde na něho čekali oba známí darebové, kteří byli původci návrhu o tomto útoku — Arsicius a Strato.

Bledost tváře, rozčuchané vlasy, trhliny na šatech, nejistá chůze, jakoby nebyl náležitě při sobě, dříve ještě, než Prokopius otevřel ústa, svědčila oběma zřetelně o nešťastném výsledku nebezpečného toho darebáckého plánu.

„Nuže, Prokopie, jak jsi pochodil?“ tázali se, jdouce mu vstříc. „Co nového nám neseš?“

„Co nového? Podívejte se!“ I ukázal jim roztrhané šaty a modřiny na těle. „Oh, že jsem jen neměl u sebe dýky, abych byl pohladil břich toho zlořečeného portýra a jeho psa, kteří mne tak dopracovali, jak vidíte!“

Arsicius i Strato stěží potlačili hlasitý smích. Tvářice se však, jakoby ho litovali pro nešťastnou

příhodu, jali se ho těšiti a zavedli ho do Stratonova domu, aby se tam poněkud zotavil z přestálého strachu. Nastrojil se trochu, vzav na sebe opět své šaty, leč s nimi nevzal na sebe svého dřívějšího dobrého rozmaru a své bezstarostnosti. Strach, aby se v městě neroznesla zpráva o jeho pokusu a nedonesla se k otci, a ještě více nešťastný výsledek tolika pokusů učiněných, aby získal srdce Anežčina, z nichž poslední až v nebezpečenství života ho byl přivedl, — vše to jej tak velice trápilo a hlodalo v srdci, že od té doby již tvář jeho se nevyjasnila. Počal tratiti spánek i chuť k jídlu a hubeněti tak, že stal se vychrtlým a útlým jak úhoř. Aby však nevzbudil u otce podezření, skrýval u sebe všecku svoji trýzeň a nosíval ji s sebou k hostinám, k návštěvám, ke schůzím přátel i do divadel. Vedl život tak mrzutý a trudný, že se zprotivil sám sobě a častěji cítil se pokoušena vrhnouti se do řeky anebo zabodnouti si meč do prsou. Co ho ještě udržovalo na živu, byla tenká nitka naděje, jež nikdy nepouštívá srdce vášní zachvácené.

Otec, jenž neměl jiného syna a jenž miloval ho jako zřítelnici oka svého, vida, kterak den ze dne chřadne, velice nad tím se trápil. Tázal se o radu nejlepších lékařů v Římě; ti však neshodující se v rozeznání nemoci, líšili se také ve způsobu léčení, takže léky od nich předepsanými stav churavého jen se zhoršoval.

Posléze starý jakýsi lékař, jenž nebyl pouhým lékařem, nýbrž také filosofem, uvažuje o velikém vlivu vášní na ústrojí tělesné, soudil, že by se

pravý kořen nemoci měl hledati spíše v duševním než v tělesném stavu mladíkově. I upozornil otce na to. Tento došel k synovi, a tu laskavými domluvami a prosbami se mu konečně poštěstilo vylouditi mu ze rtů tajemství o jeho nešťastné vášnivé lásce, jež mu byla zasadila ránu nezhojitelnou, již ustavičně srdce jeho krvácelo. Odtud ten bol hrozný a neustálý, jenž den ze dne vždy více užíral jeho síly a hubil život.

Jaký účinek mělo toto přiznání, uvidíme později.

Nyní jest se nám vrátiti k Anežce, která po přestálém nebezpečenství zdvojnásobila v domě svém opatrnost a zároveň poručila svým domácím, aby se nikomu nezmiňovali o tom, co se stalo, aby se nedostal mladík onen ve špatnou pověst a nebylo poskvrněno dobré jméno jeho rodiny. Toť pomsta křesťanů!

Sama neřkala o tom ni slova leda svým rodičům, jak bylo její povinností. A také tito zachovávali v tajnosti neblahou tu příhodu.

Kapitola XXIII.

Příbuzný katanem.

Když Anežka den na to přišla za svou přítelkyní Zuzannou, nalezla celý dům v pláči. Srdce se jí nad tím sevřelo; i tázala se po příčině a zvěděla, že oba strýcové Zuzanniny, Klaudius a jeho bratr senátor Maximus, byli té noci i s rodinami zatčeni a dopraveni do města

Ostie. Podivným zdálo se Anežce, že by se byl Maximián takové věci odvážil i proti příbuzným svého spolucísaře Diokleciána; leč neučinil více, než že mu oznámil obrácení obou jeho příbuzných na křesťanství, čemuž přičítal nezdar posláni jim svěšeného. Na tuto zprávu vzpěnila se v Diokleciánovi krev neukrotitelným hněvem a okamžitě odepsal svému Maximiánovi do Říma, by přinutil oba pod ztrátou hrdla zřici se křesťanství. Zákon prý jest stejný pro všechny, a on prý nechce vyjmouti z něho ani své příbuzné.

Maximián nepřál si ničeho vroucněji a proto bezodkladně dal, jak jsem pravil, uvězniti jmenované příbuzné Diokleciánovy; a pouze z jakéhosi ohledu na jejich vznešené příbuzenství poslal je umřít mimo Řím.

Maximus i Klaudius očekávali již dávno blesky pomsty a záští císařův proti křesťanství. Proto připravili se k smrti tím, že své bohatství prostřednictvím Thrasonovým rozdělili mezi chudé, jak víme ze zápisů o jejich mučeníctví.

Za vykonavatele svých rozkazů zvolil Maximián jistého Julia, člověka to ukrutného a naplněného ďábelskou nenávistí proti křesťanům. Ten pak vzav s sebou slušný oddíl vojáků, odvedl v noci vězně až do Ostie. Tam přečetl jim rozsudek, jímž odsouzení byli k smrti upálením, jestliže by se zdráhali vrátiti se k úctě bohů.

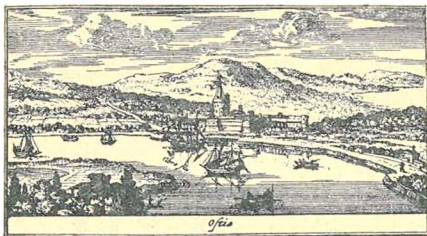
Beze vší známky rozčilení odvětil senátor Maximus: „Oznámíš Diokleciánovi, že jeho strýcové mu děkují za to, že vyznamenal je před ostatními mučeníky ukrutnějším způsobem smrti.“

„A dodáš k tomu,“ řekl Klaudius, „že umírajíce odpouští svému pronásledovateli.“

Po těchto slovech obrátil se k své manželce Prepedigně a k svým dítkám Alexandrovi a Kucii, srdečně je obejmul a povzbuzoval k smrti mučnické.

Také Prepedigna vinouc je do náručí vroucími slovy jim dodávala myslí.

Maximus obrátil se k tribunovi Juliovi a prosil ho, aby vyřídil jejich jménem laskavě

Přístav v Ostii.

pozdrav příbuzným Gabiniovi a Zuzanně. Tribun slíbil a také slovu svému dostál.

Ukazovaly se na nebi již první záblesky jitra, když Julius dal své vězně dovésti na břeh Tibery, kdež byla postavena hranice. Přišedše tam a spatřivše vše přichystáno k své smrti, vrhli se mučenci na kolena a vroucí modlitbou prosili Boha o posilu. Na to povstali, naposled se objali, dali si políbení pokoje a bez bázně

vstoupili na hranici. Když pak je chtěli katané přivázati ke kolům, řekl Klaudius: „Toho ne-
třeba. My neutečeme.“

Poněvadž však tribun na to naléhal, svolili a nechali se přivázati ke kolům, jako Kristus k sloupu. A když potom hranice zapálena, zvolala Prepedigna: „S Bohem, Klaudie, s Bohem, děti! Na shledanou v nebi!“

„S Bohem, matinko! S Bohem, tatínku!“ — opětovaly též dívky.

„Buďte jen statečny, milé dívky!“ zvolal Klaudius. „Krátké jest utrpení, věčná radost.“ — A pozvídaje hlasu k Bohu doložil: „Přijmi, ó Pane, oběť mého života a srdce manžela a otce!“

Mezitím vyšlehovaly z hranice s praskotem vířivé plameny a hustý mrak černého dýmu zakrýval tvář mučeníků. Leč z něho zaznívala nejsladší jména Ježíš a Maria. Na to umlkly hlasy, rozptýlil se kouř, shasínaly zponenáhla plameny. Oběť byla dokonána a mučenisci v nebesích kochali se v onom rajském plameni lásky, jenž nikdy nebude mít konce.

Tribun dal jejich popel i kosti připálené hoditi do Tibery, aby tak zmizela všeliká stopa po jejich mučeníctví. Než špatně počítal! Neboť ihned roznesla se o tom zpráva po Římě, takže několik křesťanů duchovních i světských, mezi nimi i Thrason, vydalo se neprodleně hledat jejich posvátných ostatků. Ty pak nesený jsouce proudem k moři a mořským přílivem opět zpět tlačeny, spojily se dohromady v jediný chomáč

na povrchu vody plovající, jež Thrason velmi pečlivě sebral a tajně zanesl do Říma, rozdávaje sv. ostatky mezi své přátele a uschovávaje nejlepší část, jak se slušelo, příbuzným umučených, totiž Gabiniovi a Zuzanně. Ti přijali je na kolenou, políbili se slzami zbožné úcty a uložili ve veliké alabastrové nádobě před oltářem domácí kaple.

Jako byl ohled na příbuzenství těchto mučeníků s Diokleciánem Maximiánovi pohnutkou, aby dal je upáliti mimo Řím, tak ho také přiměl strach před jítřením lidu poslati jinam oba vězně Prima a Feliciána, poněvadž i oni byli občany v Římě velmi váženými a ctěnými.

Dav je zavléci do chrámu Herkulova a tam zmrskati, protože nechtěli obětovati tomuto lživému božstvu, odevzdal je v moc jistého Promota, přednosty v městě Nomentu, vzdáleném asi 13 mil od Říma.

Tam pak byl Felicián, ctihodný to osmdesátník, přibit za ruce i nohy na kůl, a div to byl, že tam nezemřel. Primovi pak pochodněmi páleny boky, vytrženy na skřipci údy z kloubů a tekutého olova nalito do úst. Poněvadž však mocí Boží zachováni byli ještě na živě a v žaláři opět zhojeny byly jejich rány, jež ukrutnost lidská jim byla způsobila, vynesl přednosta, jenž všecko to přičítal kouzelnictví, proti nim rozsudek smrti a odsoudil je k šelmám.

V den vykonání rozsudku hemžilo se v amfiteatru nomentánském již od časného jitra plno lidstva; přišloť jich mnoho i z Říma na toto divadlo: pohanů, aby pásli své zraky na krva-

vých těch výjevech, jichž nikdy nebyla syta jejich ukrutná mysl, křesťanů však, aby svojí přítomností povzbudili zápasníky Páně.

K desáté hodině ráno vstoupil přednosta města, před ním liktoři a kolem něho stráž, hlavní branou amfiteatru na podium a zasedl na čestném místě. Zavzněl pronikavý zvuk trouby, a zraky všech obrátily se ku bráně, již vejšti měli uvěznění.

Slunce metalo žhoucí své stěly na nesmírné to množství hlav, protože amfiteatr nomentánský neměl stínících záclon jako v Římě: leč nikdo přece neopustil svého místa. Opět zavznívá pronikavý zvuk, a tu přichází četa vojáků ozbrojených pruty a rozestupuje se ve dvě řady; za nimi hlídači šelem a na konec strážníci vězňů. Tito pak krácejí prostředkem dvojité řady vojáků a dostávají od každého z nich po ráně prutem — tak totiž to přikazoval zákon a surový zvyk oné doby. Když přišli oba mučeníci do středu amfiteatru, byli tam zanecháni sami na pospas dravým šelmám.

Již slyšeti řev dvou velmi zuřivých lvů afrických, jimž ode dvou dnů nedostalo se pokrmu, aby hladem jsouce rozvzteklí s tím větší zuřivostí vrhli se na kořist. Hukot probíhá shromážděním, po něm temné a tajené reptání, jako bývá před výbuchem bouře lidu.

Sotvaže otevřena klec, řítí se oba zuřiví králové pouště jako blesk do středu amfiteatru se strašlivým supotem a řevem rozmetávající písek na vše strany a hrozivě potřásající hřívami.

Strach dívati se na ně, a není diváka, jemuž by mráz žilami neprobíhal.

Jedině oba mučenici stojí zpřímá a jako dvě sochy nehybně, s očima k nebesům a s duší v Bohu očekávají bez bázně jejich útoku.

Než co to?

Oba lvové zastaví se před nimi, upřeně na ně hledí, sklánějí hlavu a zapomenuvše vrozené zuřivosti lísají se k nim. Potom jako dvě štěňátka kolem nich vesele poskakují otírajíce se o jejich šaty a olizujíce jim brzy ruce brzy nohy.

Úžas nejdříve ohromil diváky; ale brzy místo podivu nastoupí výbuch potlesku a radostného pokřiku. Proto dává přednosta ihned hněvem se vztekaje zavřítí lvy a vypustití dva nejzuřivější medvědy. Leč také ti proběhnuvše se po vůli arénou stanou před mučeničky jako krotcí beránci a pokojně ukládají se k jejich nohám.

Tu zaburácela v lidu bouře potlesku a slyšeti nadšené volání: „Nechť žije Bůh křesťanův!“ Přednosta však a ti z pohanů, kdož každým způsobem chtěli viděti v každém zázraku umění zlých duchů, křičeli cosi o kouzelnictví. A z toho povstal nový hluk způsobený dvojnásobným protivným smýšlením. Neboť když jedni tleskali, druzí zuřili vztekem, oni volali „ať žije“, tito „ať zhyne“, jedni velebili Krista, druzí se mu rouhali. Poněvadž však převahu měli první nad druhými, poručil ustrašený přednosta, aby Primus a Felicián byli neprodleně vyvedeni z divadla a u brány zvané smrtelné (libitinaria) státi.

A tak oba rekové, jichž ušetřila divá zvěšť,

padli za oběť ukrutnosti lidské. Většina lidu však uznávala v této události prst Boží, a dobrých pět set pohanských diváků obrátilo se toho dne ku Kristu, jak vysvítá ze zápisů o sv. mučenicích.

Thrason, jenž s jinými Římany do divadla přišel, vida toto vítězství sv. víry, naplněn byl v duši velikou radostí a sednuv rychle na koně, uháněl zpět k Římu, aby přinesl papežovi a přátelům svým radostnou tu novinu.

Těla obou svatých mučovníků byla zatím na rozkaz přednostův potají přenesena na jiné místo a pohozena v širém poli na pospas psům a dravým ptákům. Ale spisovatel zápisů o těchto dvou mučenicích poznamenává, že netoliko dravci, nýbrž ani mouchy se jich nedotekly. Křesťané za nastalé noci jali se je hledati a nalezše zdvihli je s velikou radostí a plesáním, pak je pomazali vonnými mastmi, zaobalili do bělostných prostěradel a počovali nedaleko hradeb nomentánských.

Druhého dne přicházelo tam mnoho křesťanů z Říma po různu, aby nevzbudili podezření; mezi jinými přišla též Anežka se svými rodiči, kteří měli nedaleko odtud na silnici nomentánské statek.

Také Zuzanna a Gabinius planuli touhou spatřiti a uctiti ostatky obou sv. mučovníkův a to tím více, poněvadž kolovala mezi křesťany pověst o přečetných zázracích, které vykonal Bůh na jejich hrobě; leč nebylo jim možno vyhověti tak vroucí svaté tužbě, poněvadž byli v domě svém pod policejní dohlídkou. Dostalo se jim však

přece útěchy, že slyšeli aspoň vypravování o tom z úst Thrasona, očitého svědka oněch událostí, jakož i že obdrželi darem houbu nasáklou jejich krví.

Pověst o tom, co se stalo v sousedním Nomentu, dostala se k sluchu Maximiánovu a dala mu výstrahu, aby budoucně se nevydával v nebezpečenství viděti, kterak jeho přikrost proti křesťanům nejenom jest marna, nýbrž dokonce i škodí pohanstvu.

Z té příčiny zastavil na nějaký čas veřejné vykonávání popravy v městě Římě a okolí a dal křesťany tajně vražditi dleem v jejich žalářích a dleem daleko od pevniny potopením na širém moři. Počet těchto mučovníků jest pouze Bohu znám. Kdo však mohl aspoň přibližně jej znáti, byla veliká dobroditelka uvězněných křesťanů, totiž mladistvá Anastazie. Ta navštěvovala je často, posluhovala jim vlastníma rukama a štědře je podporovala svými almužnami. Od onoho dne, co se svou matkou Faustou působením Chrysonovým přijala sv. víru, věnovala se úplně tomuto dílu křesťanské lásky. Proti své vůli byvši provdána od otce za mladého šlechtice jménem Publia, pohana a nepřitele křesťanů, upadla pro svou lásku k panenství a pro své milosrdenství u svého manžela v podezření, že jest křesťankou, a proto od něho byla všemožně sužována a držena doma jako v žaláři. Anastazie rmoutila se nad tím pouze proto, že nemohla navštěvovati a těšiti uvězněné vyznavače sv. víry. Po dvou letech tak ukrutného pronásledování zemřel kdesi

na cestách její manžel, a tu ona znova ujala se svých obvyklých skutků milosrdenství. V prostém oděvu navštěvovala každodenně žaláře, otevírajíc si brány jejich klíči zlatými. Těšila uvězněné, opatřovala jim šaty, potravu i peníze, občerstvovala jejich tělo, léčila jejich rány, zašívala jim šaty a sloužila jim, jakoby byla jejich služkou.

Než přišedši jednoho dne dle svého obyčeje do žalářů, nalezla je prázdný. Anastazie se nadmíru zarmoutila a dala se do pláče. Tázala se žalářníků po příčině a od těch zvěděla, že mnoho křesťanů bylo minulé noci zardouseno anebo sřato ve vězení, ostatní pak že odvedeni na popravu daleko od Říma. Mezi těmito posledními byli též Abbundius a Abbundancius, kteří, jak jsme viděli, byli zatčeni v domě vznešené Theodory. Tito byli spolu se senátorem Marciánem a jeho synem Janem¹⁾ sřati deset mil od města.²⁾ Co se s těly popravených stalo, toho nevěděli, vyjmouc těla dvou bratří Simplicia a Faustina, která viděl jeden ze žalářníků házeti do Tibery.

Anastazie přinesla o tom rychle zprávu Viatrici,³⁾ sestře oněch dvou mučeníků, jež se ihned odebrala s knězi Krispem a Janem k řece

¹⁾ Tento mladík byl mocí Kristovou na modlitbu Abbundiovu vzkříšen z mrtvých a pokřtěn zároveň s otcem.

²⁾ Dozvěděvši se o místě jejich umučení, dala Theodora sebrati svatá těla a pochovala je na svém statku blíž hory Sorakte, kdež byla nalezena po sedmi stech let, přenesena do Říma a tam proslula slavnými zázraky.

³⁾ U některých spisovatelů nazývána jest Beatrix, ale u moderních archeologů známa jest pode jménem Viatrix.

hledat jejich těl. Vstoupila s nimi do člunu a pustila se po proudu až k místu zvanému „Sextum Philippi,“ kdež zpozorovala v zátočině řeky plovati dvě lidská těla. Přiblíživši se k nim ihned je poznala; i zbledla a přirozeným soucitem vydral se jí ze rtů bolestný výkřik. Leč po tomto prvním přirozeném hnutí následoval pocit duchovní slasti a zbožné úcty, způsobený pomyšlením na jejich vítěznou slávu v nebesích.

Krispus a Jan vytáhli obě svatá těla na břeh a položivše je na sucho zaobalili do bělostného plátna, naložili na ramena a odnesli do blízkého pohřebiště Generosy v Zátiběři u hájku Arvalův, kdež je s uctivostí pochovali.

Vrátivši se do města, opustila Viatrix svůj dům, jenž byl státní mocí zabaven, a uchýlila se k Anežce. Avšak paní Lucina dověděvši se o tom, nechtěla postoupiti jiným cti chovati ve svém domě sestru dvou mučenků a proto dožadovala se jí pro sebe. Po ušlechtilém zápase křesťanské lásky ustoupila konečně Anežka prosbám Luciny, která jako u vítězoslávě odvedla s sebou domů opuštěnou Viatriku.

Z tak četného vraždění uvězněných unikl jediný hošík Ansanus z rodu Anicejského, jehož jsme byli slyšeli v katakombách zpívati andělským hlasem chválu Hospodinu v onu noc, kdy Zuzanna a Anežka přijaly závoj. Proč byl mezi uvězněnými, jest věcí pro něho právě tak čestnou jako ponižující pro jeho ještě pohanského otce Tranquilina. Tento totiž dověděv se, že jeho syn se stal křesťanem, počal s ním všemožně hrubě a krutě

nakládati, aby ho přiměl k odpadnutí od víry. Když však se mu to nepodařilo, zahřel hněvem proti té, jež ho byla vyučila ve sv. víře a zvedla z posvátné studnice křestní, totiž proti Maximě, sestře Justinově, již jsme poznali v domě Thrasonově, kdež řídila a vedla všechny domácí záležitosti.

Tranquillin udal ji u prefekta jako křesťanku a Maxima byvši zavolána před soud a tázána po své víře, neostýchala se vyznati svou víru před soudci. Ano považovala se za šťastnu, že získala sv. víře několik přívrženců a mezi nimi zvláště onoho vzácného potomka převznešené rodiny Aniciův, jehožto obrácení bylo hlavním bodem v její obžalobě. Za trest za toto své šlechetné vyznání byla uvězněna; a mladičkový Ansanus byv později zavolán před soud a vyznav též Ježíše Krista, byl rovněž uvržen do žaláře.

Thrason přispěchal ihned spolu s Justinem k vězení a pomocí peněz otevřel si jeho brány. Tak bylo mu možno navštívit, potěšiti a pomoc poskytnouti oběma vězňům zavřeným v rozličných odděleních. Co jim asi řekl, aby posilnil jejich zmužilost, a jak dojemně Justin se rozloučil se svou sestrou, již záviděl jejího štěstí — to dá se snáze mysliti než popsati. Návštěva ta byla první a poslední; neboť v noci na to nastalo hromadné vraždění uvězněných, o němž jsme se svrchu zmínili, při kterém byla Maxima ubita ranami bičů s olověnými kuličkami.

Ve zmatku a hluku, jenž trval za děsného vraždění, otevřel žalářník snad podplacený od Tranquillina, — kterého asi bodal v srdci přirozený

soucít se synem a výčitky, že dal sám příčinu k jeho zatčení — vězení hochovo a vybídl jej, ba skoro donutil, aby se zachránil útekem. Ansanus mohl snadno za tmy noční utéci ze žaláře, aniž to kdo byl upozoroval. Dostav se z Říma ven zaměřil k Sieně, aby se tam skryl v domě některého ze svých příbuzných. Ale po dvou dnech upozorován jeho útek; i byl stíhán a dopaden u tohoto města a na místě nelidským způsobem zavražděn. Chtělť Bůh v nevyzpytatelných úradcích svých oslaviti Sienu mučnickou smrtí tohoto hochy římského a obohatiti ji jeho posvátnými ostatky.

Ostatních mučenků zachovaly nám staré kroniky a seznamy mučenků sotva jména a to ještě ne všech; byloť tehdy velmi mnoho posvátných obětí obětováno za sv. víru.

Kapitola XXIV.

Hry v cirku a odsouzený k zápasu.

Zatím co Řím křesťanský poskytoval tak bolestné a zároveň tak vznešené divadlo na Kalvarii svého utrpení, oddával se v oněch dnech Řím císařský čili pohanský, zvyklý kochati se v krvi, velikým slavnostem a hnusným radovánkám.

Maximián totiž, aby lid zapomněl na bídu, v níž se nalézal pro drahotu potravin, a zároveň, aby ho lépe naladil k oslavě brzkého příchodu

svého spolucsáře Diokleciána, snažil se opojiti jej oblíbenými zábavami, jimiž byl kažen.

Divadlem, po němž Římané nejvíce dychtili, byly hry v cirku. Proto pravdivě o nich řekl Juvenál: „Ten lid, jenž kdysi rozhodoval o velení o úřadech, o legiích, o všem, nyní jen dvojího horoucně si žádá: Chleba a hry v cirku!“ („Panem et circenses!“)

Proto bylo v Římě mimo starý cirkus Tarquinia Priska asi osm rozličných cirků, ze kterých čtyry byly veřejné, totiž „veliký“ (c. maximus), Flaminiův, Flořin a Alexandra Pia. Čtyry pak byly soukromé, a to: první v sadech Sallustiových mezi Quirinálem a Pinciem, druhý v sadech Agrippininych ve Vatikáně vystavený od Kaja Kaliguly a vyzdobený od Nerona, třetí v sadech Domiciinych čili na lukách Neronových, které odpovídají dnešnímu okolí andělského hradu; čtvrtý v sadech Variových ležících v okolí nynějšího kostela „Santa Croce in Gerusalemme“ (svatého kříže v Jerusalemě) a nazvaných tak dle císaře Sexta Varia Avita Bassana s příjmením Heliogabalus.¹⁾

¹⁾ Cirkus měl podobu podlouhlé ellipsy. Byl rozdělen na tři hlavní části, totiž „carceres“, „arena“ a „metae“. „Carceres“ (kůlny) v podobě polokruhu měly třináct příhrad uzavřených železnými mřížemi, z nichž šest po každé straně bylo určeno pro vozy a koně, prostřední pak za průchod slavnostního průvodu a diváků. Prostorou cirkus nazývanou „arena“, poněvadž bývala obyčejně posypána pískem (= arena), probíhala uprostřed nízká zeď zvaná „spina“, na níž obyčejně stával nějaký obrovský obelisk anebo sloup obklopený sochami, malými výklenky, oltáři k obětování a nějaký vodotrysk, aby

A nyní vstupme do velkého cirkus (c. maximus) ležícího mezi pahorky Palatinem a Aventinem a tak ohromného, že mohl pojati asi 485.000 diváků!

Blíží se tímto směrem stkvostný průvod zvaný „pompa“, jenž vychází z Kapitolia a přichází učinit oběťmi začátek her v cirkus. V čele jeho ubírají se seřaděné zástupy hochů od dvanácti do čtrnácti let, dílem pěšky dílem na koních, pěšky totiž synové obyčejných občanů, kteří mají potom sloužiti u pěchoty, na koních pak synové senátorův a rytířů, kteří byli k tomu určeni, aby jednou tvořili část jízdy v legiích římských. Tento výkvět mládeže římské ukazuje Řím rád zrakům cizincův, aby se podívovali, jak poznávají Dionysius Halikarnasský, četné a krásné mládeži římské.

Za nimi jdou vozatajové (aurigae) vedoucí koně buď volné nebo zapřažené v dvoj- i čtyřspřeží, krásně ozdobené, a za nimi řada zápas-

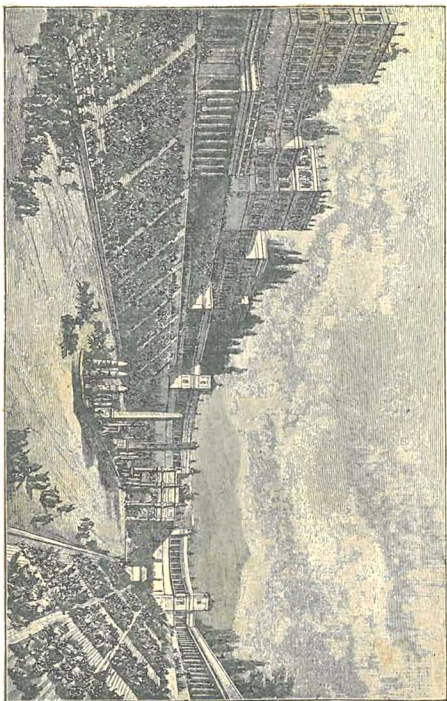
se mohl uhasiti oheň, kdyby snad osy vozů se chytly. Cíle (= metae) čili znamení, jež označovala počátek a konec jízdy, byly zkomolené kužely, na nichž nahoře byla jakási vejcovitá ozdoba, znak to Kastora, jemuž koně byly posvátny. Poněvadž pak bylo zvykem, že se jelo sedmkrát do kola, užívalo se obrazů delfinů a pohyblivých vajec k označení jednotlivých obježděk. Kolem do kola byla v cirkus stupňovitá sedadla pro lid s význačnými místy pro senátory a rytíře a čestným místem pro císaře s jeho rodinou zvaným „pulvinar imperiale“ (císařská lože). Do cirkus vedly čtyři brány, z nichž hlavní nalézala se v prostřední příhradě kůlen (carceres) a jmenovala se brána slavnostní, poněvadž ji vcházeli slavnostní průvod, druhá slula „libitinaria“ (smrtelná), poněvadž byla tudy vytažována těla padlých vozatajův anebo zápasníkův; ostatní dvě neměly zvláštního jména.

níků (athletae) skládající se ze zápasníků pěsti a bojovníků zbraní. Po nich přicházejí sbory tanečníků rozdělených na tři oddíly: v prvním hoši, v druhém mládenci — obojí v krátkých nachových suknicích opásaných kolem boků bronzovými pásy, s věnci na hlavách a v rukou s krátkými meči nebo kopími; v třetím oddílu pak mladí mužové v kroji válečném, na hlavě místo věnců helmy s peřím anebo chocholem. Následují pištci čili trubači (tibicines) a hráči na citeru (citaristae) za vedení kapelníka (magister), jenž dává jim takt k tanci, jenž sluje „pirrica“ (vysl. pirrika). Za nimi jde sbor hudebníků, kteří hrají přes chvíli líbezná melodie brzy dórické, vážné, brzy zase lydiské, válečné. Za nimi se řadí volným krokem nosiči malých oltářův a vonných látek, které po cestě zapalují, a potom ti, co drží v rukou zlaté a stříbrné nádoby k obětování. Slavnostní tento průvod uzavírají sochy a poprsí bohů, polobohův a řeků nebo císařů za hohy uctívaných, které nesou na ramenou, a konečně četný zástup obětníků a kněží.

Průvod tento sestoupiv s Kapitolia¹⁾ po „svatém svahu“, ubíral se po velikém náměstí (forum) a Velabrum²⁾ a vstoupil do cirkus branou slavnostní; tam obešel cirkus jednou kolem a stanul blíže obou met čili cílů, kdež vykonal obvyklé oběti.

¹⁾ Byly-li konány hry v některém jiném cirkus, vycházel průvod z chrámu nejbližšího.

²⁾ „Velabrum“ nazývaly se za starých dob bažiny mezi Kapitoliem, Palatinem a Aventinem, a tento název zůstal tomuto místu i když už bylo vysušeno a domy zastaveno.

Cirkus maximus za pozdní republiky.

Na to dal císař znamení a divadlo začalo jízdou vozů dvojspřežných. Vozatajové oděni byli suknicí podkasanou a lehkou, jež jim sahala sotva po kolena. Prsa měli ovázána řemeny na způsob pancíře, na hlavě malou přilbici a po boku ohnutou dýku. Dle různé barvy suknice rozdělovali se na čtyry strany a to: bílou, červenou, zelenou, modrou. První dvě strany požívaly ode dávna přízně pánů, druhé pak dvě přízně lidu.

Pokaždé jede o závod čtvero dvojspřeží a při každé jízdě slyšeti křik lidu, dupání nohama, volání, pobízení, povzbuzování, jež takořka bodá vozataje v bok. Vítěz bývá pozdravován ohlujícím potleskem, představen císaři a obdarován palmou na znamení vítězství.

Po jízdě vozů dvojspřežných následuje jízda vozů trojspřežných a potom jízda a to slavnostní vozů čtverospřežných. Opakuje se závodění, množí se sázky, roste napjetí způsobené zájmy a náklonností té které strany.

Vozataj červený při prvním rozjetí daleko jest před ostatními; šlechta vášnivě tleská; lid mlčí a jest sklíčen. Leč vozataj modrý jest mu v patách, již ho dohání, již ho předejel! Scéna se obrátí: vznešení se zlobí a mlčí, lid křičí pln radosti a posuňky i voláním povzbuzuje svého hrdinu, jenž dojíždí první k cíli pozdravován od lidu bouří potlesku a obdarován rovněž palmou vítěznou.

Tímto způsobem následovalo po sobě a to s různým výsledkem až dvacet jízd o závod, při nichž několik vozů se rozbilo a několik voza-

tajů raněných anebo umírajících odstraněno se závoďiště a branou smrtelnou (libitinaria) vynešeno. Tam na ně čekal Thrason s několika svými služebnky, aby jim poskytl první pomoc z lásky, ctnosti to pohanům téměř neznámé.

Po závodech jízdních následoval zápas athletů, lidí to vesměs silných, dobře živěných, o širokých plecích a otužilých údech.

Mezi athlety vynikal jakýsi veliký otrok, postavy téměř obrovské, pravý Herkules silou, ale ne obratností. Byl majetkem známého již nám Lukrecia, spojence Stratonova a Arsiciova v honbě na křesťany. Lukrecius toužebně si přál mít pole i vinici Viatriky, jež sousedila s jeho, a domníval se tak jistě, že bude jeho, ne sice koupí, nýbrž zradou, že se rozhodl dáti ji obdělati svému obrovskému otroku, a slíbil mu ji, přemůže-li svého protivníka, jímž jak věděl, měl býti jistý křesťan z domu Gabiniova.

Dal totiž skutečně prefekt ve srozumění s císařem Maximiánem, aby znova potupil jméno křesťanské a rod Gabiniův, rozkaz, aby byl zatčen a do arény k potýkání přivlečen sluha této rodiny jménem Tertullus, mladík asi pětadvacetiletý, pěkně urostlý a silný, jenž si byl mravným životem zachoval čerstvou sílu, neporušené svaly tělesné a neposkvřněnou krev. Ten postaven proti Herkulovi Lukreciovu s jistým přesvědčením, že se neudrží proti tomu ohromnému tělesu a proti těm jeho ocelovým pažím. Tertull poněkud váhal, ne snad ze strachu před protivníkem, nýbrž proto, že nečestným zdál se mu býti tento zápas pro

křesťana. Vida však nezbytí a do živého byv bodnut nadávkami zbabělce, jimiž ho lid již zasy-pával, doporučil se v srdci Bohu a očekával pevnou nohou útočníka. Všichni diváci vidouce veliký rozdíl mezi oběma zápasníky byli by vsadili hlavu proti titěrnosti nějaké, že mladík bude od obrovského otroka jednou ranou skolen, a bylo slyšeti tiché hlasy v lidu: „Ubohý mladý hochu, do jakých rukou jsi se to dostal!“ Nicméně jeho krásný zevnějšek a jeho skromné chování získaly mu náklonnost obecnstva, když tu vstoupil veřejný vyvolavač do prostřed zápasistiště a zvolal silným hlasem: „Mladík Tertull jest Nazarén (= křesťan) odsouzený k zápasu s nejsilnějším z atletův.“

S povykem přijato toto prohlášení a veškera přízeň lidu obrátila se najednou k otrokovi, na něhož tisíce hlasy křičeno: „Skol ho, rozšlápní, rozmáčkni toho křesťana!“

Povzbuzen těmito hlasy, postupuje otrok proti mladíku s onou domýšlivou hrdostí, s níž obr filištýnský šel kdysi proti Davidovi.

Oba zápasníci přišedše k sobě chytli se do křížku, jeden pln důvěry ve vlastní sílu, druhý spoléhaje na Boha a na vlastní ohebnost a obratnost. Chytnou se v půli, třesou sebou, kolísají, vykrucují se, hned si vzájemně ruce i nohy objímajíce, hned prsa sobě svírajíce, hned zase kolena, vynakládají obrovskou sílu, aby sok soka povalil. Pot z nich teče, sem tam se smýkají, zemdlévají, rudnou v tváři jako kohouti, leč vítězství stále jest na vážkách k velikému podivení

diváků, kteří by si nikdy nebyli mysleli, že mladík tento skoro ještě bezvousý takovou má sílu, že se dovede udržeti v zápasu se silným a k zápasení zvlášť vycvičeným otrokem. Uplynulo deset, patnáct, dvacet minut, netrpělivost lidu vzrůstá a propuká v povyk, jímž vzduch v okolí se otřásá.

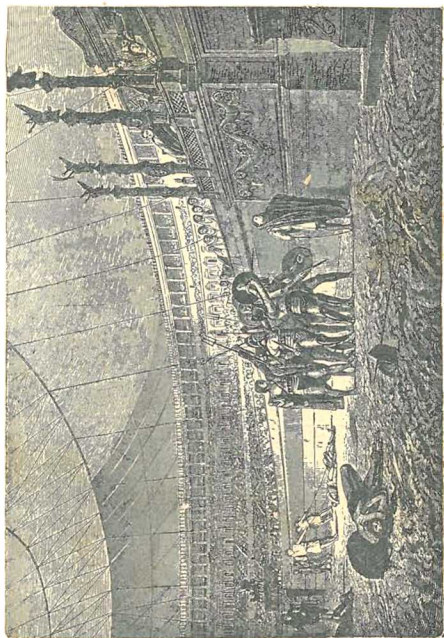
Herkules Lukreciův pln studu a vzteku, že mladík s prvním chmýřím dovede mu čeliti, zdvojnásobuje námahu; ale ten jsa nad něho obratnějším, náhlým pohybem se shýbne, nadzdvihne ho, mrskne jím nohama vzhůru na zem a kladá mu nohu na prsa volá: „Jsi přemožen“.

Hlasitý smích provází pád otroka, ale nikdo netleská vítězi, pouze proto, že je to křesťan. Ba císař rozmrzelý vítězstvím mladíka křesťanského káže oběma zápasníkům vzdáliti se z arény.

Následuje zápas mezi ostatními athléty, po němž nastoupí nelidský zápas pěstní, z něhož skoro všichni zápasníci odcházejí s polámanými žebry anebo jinak zle dodělaní a pohmoždění. Lid však ještě nebyl syt. Nebylať pro pohany hra krásnou, netekla-li krev proudem, a nepadali-li po tuctech na zápasišti ranění a mrtví.

Co se však zatím stalo s Tertullem, vítězem v zápasu s obrem? Místo odměny vítězi patřící byl prodán Arsiciovi za otroka. Tento koupil ho od státní pokladny za velmi nízkou cenu s tím úmyslem, aby mu jeho vítězství hodně drahým učinil. Jeho pán Gabinius psal příteli Thrasonovi, aby se pokusil vyrvati ho z drápů ďábelské této šelmy. Thrason sice tak učinil, ale marně.

Čeho však nezmohlo zlato tohoto milosrdného dobrodince křesťanů, toho dosáhla odvaha mladíka samého, a to tímto způsobem.

Gladiatoři v kolosseu.

Arsicius věda, že po hrách v cirku mají následovati hry šermířské lidu od Maximiána slíbené, odebral se k lanistovi, t. j. k náčelníku šermířů (gladiatores) a nabídl mu pro toto divadlo na prodej nového otroka, ježž byl koupil. Při tom se mu více než o zisk jednalo o to, aby schladil svou zášť proti křesťanům, které chtěl znova pokořiti v osobě Tertullově, donutí-li ho k zápasu při hrách krvavých, jimž se učenci Kristovi s hrůzou vyhýbali. Náčelník šermířů přijal nabídku, uzavřel smlouvu a odebral se k Arsiciovi pro otroka. Než přepočítal se! Jakmile uslyšel Tertull, že jest prodán pro hry šermířské, a spatřil před sebou náčelníka šermířů, opřel se rozhodně proti této potupné úmluvě řka, že hotov jest raději umříti, než míti účastenství ve hrách, jež zakazuje mu jeho náboženství i cit lidský. Odpor jeho byla slova do větru mluvená. Arsicius dal ho od ostatních svých otroků zbíti a spoutati a odevzdal ho náčelníku. Ten pak dovedl ho za provaz na krku do blízkého svého baráku, kdež měl sbor šermířů, dravých to šelem spíše než lidí.

Nelze vypověděti, co bylo vystáti ubohému Tertullovi od této spustlé chásky, jež mu po celý den hučela do uší necudné a rouhavé řeči proti křesťanskému náboženství a drze ukládala o jeho počestnost. Nemyslel již na nic jiného, než jak by odtud utekl. A skutečně několik dní na to použiv nočního času, kdy jeho společníci i s náčelníkem tvrdě spali jsouce zmořeni cvičeními athlétickými a zkouškami v bitvě, otevřel

okno baráku a po provazu, který si byl již k tomuto účelu zaopatřil a ukryl ve slámě, na níž spával, spustil se až na čtyry metry od země. Pak seskočil a zmizel ve tmách. Dostav se za město, zaměřil směrem k horám sabinským, chtěje tam naléztí úkrytu v nějaké selské chatrči nebo pastýřské chýži a vyčkati, až by se přehnal mrak pronásledování. Bolelo ho sice velice, že musí opustiti své drahé pány Gabinia a Zuzannu, ale poněvadž k nim se vrátiti bylo by bývalo tolik, jako znova vydati se do rukou policie, která jejich dům hlídala, proto zcela jinak se rozhodl, jak jsme viděli, a odešel pryč z města.

Druhého dne prohlížel náčelník, jak obyčejně, své stádo a tu poznal jeho nepřítomnost.

„Kde jest Tertull?“ tázal se hlídačů. Ale tito pokrčili jen rameny.

„Nuže, kdo mně může říci, kde je Tertull?“ ptal se všech. Ale nikdo ho neviděl, a proto nikdo neodpovídal. Proto dodal náčelník, tuše již útěk: „Patrně, že nám chlapík upláchl! Ale já přísahám při Jovovi a Saturnovi, že ho bude mrzet ten jeho útěk! Hned ať se jde po jeho stopě! Vzhůru, statní šermíři, kdo z vás ho najde a mi ho dodá, dostane 500 sesterciů zpropitného.“

Celý den vynaložen na marné hledání, a bylo by se to stalo i následujícího dne, kdyby nebyl dostal náčelník rozkaz, aby se svou cháskou byl připraven na zítřek, kdy ustanoveno konati hry šermířské.

Gabinus a Zuzanna dověděli se o útěku Tertullovi od Thrasona. I děkovali za to Bohu.

To jediné je rmoutilo, že nemohou mu pomáhati almužnami, nevědouce o jeho úkrytů. Leč Ten, jenž pečuje i o ptactvo v povětří, neopustil svého služebníka.

Pustiv se do hor sabinských, přišel Tertull řízením Božím na křesťanského pastýře. Ten poznav v něm dle určitých známek učeníka sv. evangelia, přijal ho s otevřenou náručí do své chýže. Tertull stal se též pastýřem a trávil šťastně dny své v klidu polí nestaraje se o nic více než o osud svých milovaných pánův, kteří ho byli od maličkosti živili a vychovávali jako vlastní dítě.

Za tři dny po jeho útěku konaly se v Římě tak toužebně očekávané hry šermířské, po nichž pohané byli touhou jako šílení. Byloť pro ně toto krvavé divadlo velikou slavností.

Kapitola XXV.

Amfitheatr a šermířské zápasy.

Ohromná stavba okružního divadla čili amfitheatru Flaviova sestavená z otesaných ohromných balvanů bez malty spojených, jež pojati mohla osmdesát pět tisíc diváků, byla místem pro hry šermířské.¹⁾ Velikolepé zříceniny tohoto

¹⁾ Plinius vypravuje o původu amfitheatrů, připomíná prazvláštní událost, jež zasluhuje, aby zde o ní byla učiněna zmínka. Vypravuje totiž (kniha 36., hl. 15. č. 22.), že r. 695. po založení Říma chtěl Kajus Kurio při pohřbu svého otce poskytnouti lidu velikolepé divadelní představení a poněvadž

amfítheatru jsou až podnes divem světa a věčným pomníkem římské velikosti. Část vnitřní obsahuje jeviště čili arénu ku provádění her a hlediště (cavea) pro diváky. V hledišti pak jest balkon (podium) vyhrazený císařskému dvoru, úředníkům (magistratus) a vestálkám; dále jsou tam řady sedadel pro lid (praecinctiones) stupňovitě rozestavených v kruhu po amfítheatru a vchody (vomitoria), kudy lid přicházel a odcházel. Část zevnější obsahuje podloubí o více poschodích s mohutnými oblouky, jak lze podnes viděti na tom, co z amfítheatru zbývá, a schody vedoucí až na vršek velmi vysoké a obrovské té stavby. Všechno tam bylo nádherně vyzdobeno sochami, mramorem, bronzem a draperiemi, jež přikrývaly

nemohl předstihnouti Skaura velikolepostí her od něho konaných, umínil prý si, že ho překoná důmyslem. Dal sestrojiti ze dřeva dvě pohyblivá divadla zády k sobě obrácená, ale tak důmyslně, aby představení v jednom nerušilo představení v druhém divadle. Když pak představení v obojím divadle ukončeno, odstraněno jeviště a obě divadla kolem své osy otočena prý se všemi diváky tak, až oba polokruhy přišly proti sobě a společně utvořily kruhové divadlo či amfítheatr. Podnik to zajisté velmi odvážný, strojové zařízení úžasné, takže Plinius neví čemu více se diviti, zda důmyslu vynálezcově, či znalosti stavitelově anebo neohroženosti lidu římského, jenž podrobil se pokusu tolik nebezpečnému. Podivný tento stroj byl v činnosti po dva dny, ale třetího dne již se nikdo neodvážil pokusu opakovati, a tak zůstala obě divadla spojena. Takový původ mají amfítheatry římské, které později vystavěny: ze dřeva od Caesara, jiný z kamene od Statilia Taura na místě dnešního paláce „di Montecitorio“ a sousedních staveb, a třetí od Flavia Vespasiána, jenž zdá se vzdorovati bořivému zubu času.

hlediště, jsouce rozepjaty jako ohromná záclona nad hlavami diváků proti paprskům slunečním. Roury kolem do kola důmyslně rozložené skrápěly diváky libým deštěm vonných tekutin, které čistily vzduch prosycený a zapáchající výpary z arény krví nasáklé.

Od té doby, co zhynul tam roztrhán od dravých šelem slavný mučelník Ignác, biskup antiochenský, až po časy vypravování našemu velmi blízké, svlažila čtená řada mučelníků svou krví arénu tohoto amfiteatru; ale z největší části byvše ušetřeni šelmami, bývali zabiti od gladiatorův. A to často pohnulo pronásledovatele, aby proti křesťanům nepoužívali ukrutnosti dravých šelem, které se tolikráte stávaly před nimi krotkými, nýbrž ukrutnosti lidské, která neodpustila žádnému. Tím se vysvětluje, proč se tentokráte nedostávalo divadlu největšího lákadla pro pohany, totiž viděti křesťany vydané na pospas tygrům a lvům.

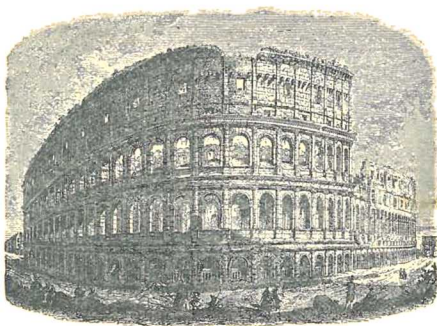
Několik dní před započetím divadla oznámován byl obecnstvu program napsaný velikými písmenami na velikých plakátech, podobných plakátům, jež byla objevena v Pompejích.¹⁾ Na nich ohlašován byl způsob divadelních her, a

¹⁾ Uvedu zde ukázkou takového oznámení:

A. SUETI CERII AEDILIS FAMILIA GLADI- TORIA PUGNABIT POMPEIIS PR. KAL. JUNIAS. VENATIO ET VELA ERUNT.	t. j.	A. Sueta Ceria aedila šermířský sbor bude zápasiti v Pompejích 31. května. Honba a záclony budou.
---	-------	---

k vůli jistějšímu přilákání obecnstva bývaly připojovány dvě velmi oblíbené věci: totiž záclona a sprchy vonných tekutin.

Listy tyto bývaly zavěšovány na chrámech, v podloubích, na náměstích a ulicích. Bývaly také často vydávány na menších cedulkách a rozdávány mezi lid.

Flaviův amfiteatr čili Kolosseum.

Mnohé z nich byly i ozdobeny malbami nebo výkresy vztahujícími se k divadelním hrám. Celkem dělávalo se tehdyž totéž, co i nyní se dělá, vždyť „nic nového pod sluncem.“

Program her, o nichž mluvíme, obsahoval dvojí druh divadelních představení, totiž honbu divoké zvěře (venatio) a hry šermířské, jež nazývány „dary šermířskými“ (munera gladiatoria),

poněvadž to byly oblíbené dary, jimiž býval lid nadělen od císařů, vítězů ve válkách a úředníků zvaných édily.¹⁾

Již den před tím byly tam ze zvěřince (vivarium) u hlavní brány převedeny a na podívání vystaveny dravé šelmy, jež byl Maximián s velikým nákladem dal podle obyčeje dopravit z různých krajin, a za nimiž sám nezůstával daleko; neboť byly-li to nejlepší šelmy, byl on vždy největší šelmou na světě.

V amfiteatru bylo lidu již nabit, když vstoupil císař a zasedl uprostřed balkonu na trůně třpytícím se zlatem a drahokamy, pod nádherným stanem z hedvábné látky, v níž vetkány zlaté hvězdy a vyšity rozličné arabesky a květy. Hrubé chování, odporný obličej a pohled ukrutný a vražedný tohoto netvora v hávu císařském ve zlém byly odporu s nesmírnou tou zářivou nádhrou zlata a drahých kamenův a s leskem dvořanstva, jež ho obklopovalo.

Pokynem ruky dal znamení k započetí her. A hned do areny amfiteatru proměněné v umělý háj, v němž byly tu a tam umělé jeskyně, s hrozným řvaním potřásající hřívou vyřítí se osm překrásných afrických lvů. V témž okamžení vyhrne se prudce z jedné strany amfiteatru zástup lovců dílem pěšky, dílem na koních. Lvi jsouce se všech stran přepadeni, vydávají strašný řev; a brzy vrhají se na útočníky, brzy v útěku hledají spásu. Leč narazivše na železné mříže,

¹⁾ Někdy býval ještě třetí způsob divadelních her, totiž nápodobení bitvy námořní čili naumachie.

jimiž diváci kolem dokola byli chráněni, vracejí se ještě více rozdrážděni do arény bránit se a útočit, až konečně všichni jeden po druhém klesají prostřeleni byvše šípy nebo prohnáni oštěpy a dýkami lovců. Dali si však hodně draho zaplatiti svou kůži! Odnesoť si několik lovců těžké pohmožděniný na rukou a na prsou a tři z nich zůstali obětí své odvážlivosti, rozsápání drápy a zuby lvů. Tím však divadlo nebylo ukončeno. Neboť po lvech přišli tygři, levhardi, nosorožci, medvědi, sloni, a každý z těchto lovů stal se osudným více než jednomu z lovců. Než co záleželo pohanům na životě těch nebožáků, z největší části otroků? Hleděli lhostejně na to, kterak padají ranění nebo mrtví; ani zraků neodvrátili ani nevolali, že už je toho dost. Ano byli by rádi pásli své zraky i na nevinné krvi křesťanů a kochali se pohledem na to, kterak drceni jsou zuby šelem.

„Ó proč,“ — tak pravil starý jeden dvořenín hodný svého pána — „proč nemůžeme i my užiti rozkošné podívané, co měli naši otcové, když lvi vesele trhali a požírali maso Ignáce z Antiochie a tolika jiných kletých ctitelů Galilejského?“

„Co se týče těchto lidí,“ odpověděl jiný jemu rovný, jenž stál zrovna za císařem, „není radno vydávati je zubům dravých šelem.“

„Proč?“

„Protože nás zkušenost naučila, že mají kouzelnou moc zkrotiti je okamžitě tak, že se stanou krotkými jako malí psi. Nepamatuješ se už, co se stalo před dvaceti lety, když byla předhozena lvům přeurozená dívka Priska?“

„Ah, to ušlechtilé a krásné stvoření! Bylo jí sotva třináct let, a už se o ni ucházeli mladí šlechtici!“

„Viděl jsi tehdy na vlastní oči čarovnou tu moc, již měla nade lvy, kteří místo aby ji pohltili, začali se k ní lísat, lízající ji lichotivě ruce i nohy a uléhající před ní, jakoby jí chtěli hájiti proti útokům ostatních šelem. Ba není tomu ještě ani měsíc, co jsem sám spatřil podobné kouzelnictví u silnice nomentánské, když byli předhozeni lvům oni dva svůdci lidu, Primus a Felicián, kteří tolik přívrženců získali křesťanství! Jak můžeš tedy chtít, aby císař za těchto okolností důvěřoval šelmám, zvláště lvům, kteří tajemnou kouzelnou mocí mění se před křesťany v beránky?“

Za tohoto vzájemného hovoru mezi nimi klesly v aréně poslední šelmy, ovšem ne bez pomsty, a honba byla skončena.

Císař dal znamení k potlesku, jenž rozlehl se hlučně se všech stran a potom odešel; po něm pak opustil veškeren lid amfiteatr.

Ve dvě hodiny s poledne objevil se opět císař se svým dvorem a za ním zástupy lidu vedeného touhou spatřiti oblíbené hry šermířské.

Do arény vstoupí po dvou nastávající zápasníci — jsou jich dvě stě — bavíce se a žertující jako dobří přátelé nemající v srdci proti sobě nejmenší zlé vůle, ale přece se vraždí navzájem, aby pobavili krvežíznivou cháttru! Jsou to šermíři z řemesla¹⁾ placení ze státní pokladny anebo od

¹⁾ Mimo tyto bývali mnozí donuceni bít se při hrách šermířských, na př. zajatí ve válce, otroci a zločinci. Čítalo

zámožných občanů pořádajících hry, aby se zděčili lidu. Cvičení bývají pro tento bestiální a zhovadilý zápas od náčelníka. Jakmile zapsáni byli do seznamu, nejsou více svými pány, nýbrž jsou zaprodáni duší i tělem tomu, jenž si je najal za mzdu anebo koupil od jejich pána. Přísaha, kterou se mu musili zavázati, jest něco děsného, jest nejzazším stupněm potupného ponížení člověka, jest věcí vůbec nejodpornější a nejukrutnější. Zněla takto: „Dáme se pálení, svázati, bičovati, mečem zabiti, a cokoliv jiného by poručil pán, a jako řádní šermíři pánu svému tělo i duši svato-svatě zaslibujeme.“

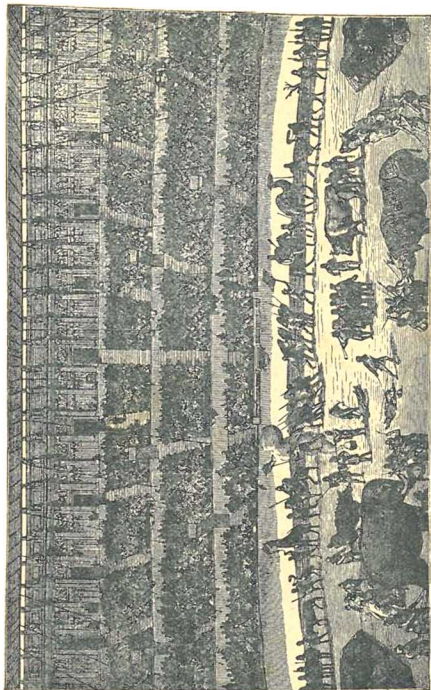
Nyní co vstupují do arény, obráceny jsou k nim zraky všech. Hádají a činí sázky o ty, kteří nejvíce naděje poskytují, poněvadž jsou silnější, lépe vycvičení anebo již zvítězili při jiných zápasech.

se jich na tisíce. Rozdělení byli ve třídy (classes) a desátniny (decuriae) s rozličnými jmény, jako *samnites*, *secutores*, *retarii*, *laquearii*, *galli* atd. podle výzbroje; anebo se dělili na „*equites*“ (jezdce), kteří na koních spolu bojovali, a na „*exedarii*“ (vozotaje), kteří na svých vozech, na „*audabatae*“, kteří s helmou a hledím, a na „*dimacheri*“, kteří s dvěma meči bojovali. K zápasu určení byli obecnstvu již známi, protože jména jejich bývala uveřejňována na programmu představení, na němž oznamovány příčiny jeho, počet šermířův, jméno pořadatele (editor) a jména nejznamenitějších zápasníků vyznačených známkou šermířskou. Byla to malá tabulka ze slonoviny, na níž bylo napsáno jméno gladiátorovo, jméno jeho pána a datum jeho vítězství. Kdo byl označen tímto čestným znamením, náležel ke třídě výtečníků (*spectati*) čili vzácných (*honorabiles*).

Přišedše před loži císařskou, pozdravují císaře obvyklým: „Buď zdrav, císaři, na smrt jdoucí tebe pozdravují!“ („Ave, Caesar, morituri te salutant!“). Na to ustoupí s obou stran čekající na znamení k boji. Náčelník probíhá řady, podává zbraně k prohlédnutí pořadateli. Po té dává císař znamení, a rozzuří se boj nejprve zbraněmi tupými, aby ukázali svou obratnost v šermování. Potom zazní pronikavý hlas rohu válečného a náčelník vzkřikne na šermíře: „Odložte tupé meče, již bojuje se ostrými.“ A nastává opravdová bitva, tentokráte mezi „stíhateli“ (secutores) ozbrojenými mečem, helmou a štítem a mezi „síťaři“ (retarii), jejichžto zbraní je trojzubec, dyka a síť, do níž snaží se zaplésti protivníka. Hned při první srážce klesá několik síťářů raněných, z nichž jeden zdvižením ukazováčku prosí císaře o slitování. Tento však zvědá pěstí zavřenou s palcem skrčeným,¹⁾ což značí, že si přeje pokračování v boji. Raněný nebožák, ač vysílený a krvácející chápe se znova zbraně, avšak jen aby podlehl v boji. Padne na kolena, a vítěz uchopiv ho levicí za hlavu, vráží mu meč do hrdla, zatím co jiný stoupne mu na nohu, aby se nemohl pokusiti o útek; potom chytne ho za tuniku a vleče umírajícího z arény ven, kdež, dýchá-li ještě, ranou z milosti ho doráží. Ostatní neprosí o milost, nýbrž klesnuvše ústy k zemi zmírají v prachu a v krvi. Tu přiběhne několik divákův, ne aby jim pomohli, nýbrž aby krev jejich si

¹⁾ Toto znamení dával za starých časů lid, v dobách císařských císař, nechtěl-li dáti raněnému milost.

zachytili, již potom — k neuvěření — pijí jakožto
lék proti jistým svým nemocem! Mrtvoly padlých
bývají háky vlečeny ven z arény branou smrtelnou

Římský amfiteatr.

(porta libitina) na místo zvané spoliarium a tam pohřbeny.

V boji se pokračuje a to vždy se zbraněmi nestejnými. Jeden sítař prchá před stihatelem, jenž ho pronásleduje mečem; však náhle se obrátí a v okamžiku obratně vrhne na něho síť, zaplete ho do ní, strhne k zemi, stoupne na něho a zvednuv trojzubec čeká od císaře znamení života nebo smrti. Lid křičí: „Zab' ho!“ Maximián sevře pěst, a vítěz zarývá chladně svůj trojzubec do prsou padlého protivníka, až vypudí mu duši z těla.

Surové tyto výjevy opakují se i při následujícím boji mezi stihately a provazníky (laquearii). Tito mají za zbraň místo sítě bodák po boku a v ruce provaz s okem, ježž dovedně vhodí svému protivníku na krk, aby ho tak sevřeli a k zemi strhli. A jestliže se jim to podaří, stoupnou na něj a dorazí ho dýkou.

Po těchto bojích následují zápasy šermířů na koních a na vozech, ve kterých toho, jemuž se podaří sraziti protivníka se sedla nebo s vozu a povaliti ho buď raněného nebo mrtvého k zemi, pozdravují bouřlivým potleskem.

Ku konci tohoto divadla byly skoro dvě třetiny šermířů pohmožděných anebo mrtvých, zatím co zbylí za volání slávy od lidu byli ozdobeni znakem šermířským (tessera gladiatoria) na důkaz svého vítězství.¹⁾

¹⁾ První křesťanský císař Konstantin zrušil krvavé hry v amfiteatru; zákon ten obnoven později od Konstance, Arkadia, Honoria a Theodosia. Toť dílo křesťanství, jež přineslo spásu lidstvu, a je prvním a jediným pramenem naší civilisace!

Netřeba připomínati, že ani mezi zápasníky ani mezi diváky nebylo křesťanů. Byloť toto krvavé divadlo šermířských her v příkrém sporu se zákony křesťanského náboženství i samé přirozenosti. Sběhli se tam a bavili toliko pohané, v jejichž srdci ohavná modloslužba udusila všelikou jiskru lásky k bližnímu a otupila všecken cit lidskosti. Ačkoliv po chuti mohla pohanská chátra napásti své zraky na vraždění tolika nešťastných obětí, přece nezdála se ještě býti ukojena, nýbrž reptala proti císaři, jež v této věci tolik jeho předchůdcův překonalo. Vzpomínali na zápasy lidí a zvířat, jež konány bývaly za posledních dob republiky a za prvních dob císařství. „Pompejus“, říkal lid, „poskytl nám podívanou na honbu na 500 lvů, 18 slonů a 410 jiných šelem afrických. V honbě za Augusta bylo též zabito asi 36 krokodilů v cirku Flaminiově vodou naplněném. Kalligula nám připravil rozkošný zápas 400 medvědů, kteří se navzájem rozsápali. On a jiní císařové pobavili nás pohledem na sta válečných zajatců v zápase se lvy, s tygry, levharty a pardály. Ale všechny předstihl Traján, který za slavností po 123 dnů pořádaných rozvinul před zraky našimi pravý přepych her šermířských, opravdu důstojných velikého toho císaře, dáváje zápasiti mezi sebou až deseti tisícům šermířů!“

Takové řeči bylo slyšeti mezi lidem vycházejícím z amfiteatru, zatím co venku u téhož amfiteatru a to u brány smrtelné obcházelo mlčky několik křesťanů, kteří přišli ne vidět divadlo, nýbrž pomáhat raněným. Mezi nimi byl

milosrdný Thrason, jenž zlatem zjednal si od hlídačů dovolení, aby směl odnésti dále od amfitheatru několik raněných, s tím úmyslem, že je ukryje ve svém paláci a v jiných křesťanských domech císaři nepodezřelých, aby je tam dal léčiti, a bude-li možno, učinil z nich křesťany. To se mu nad očekávání dobře podařilo. Překonáni jsouce totiž láskou křesťanskou, žádali ranění šermíři, aby byli vyučeni ve sv. víře, a tak rozmnožili počet věřících v Boha lásky.

Několik dní po hrách šermířských bylo konáno nápodobení bitvy námořní (naumachia) ve veliké nádrže zděné kolem kilometru, zšíří přes 65 metrů, kterou dal vykopati Augustus nedaleko sadů císařských u Tibery. Kolem dokola obklíčena byla uměleckou stavbou z kamene zcela po způsobu amfitheatru. Bitvy účastnili se nejenom zajatci váleční a zločinci na smrt odsouzení, nýbrž i mnoho dobrovolníků, chtějících se vy-cvičiti v tomto způsobu boje a pochlubiti se tam svojí statečností.

Bojující rozděleni byli na dva nepřátelské oddíly, červený a modrý; v každém bylo po čtyřech lodích zobany opatřených. Na znamení stříbrnou troubou postavily se oba oddíly proti sobě a dotíraly na sebe, tu do sebe vrážejíce ostrou přídou anebo bokem lodi, tu kroužíce kolem sebe a vypouštějíce na sebe mrak šípů, tu opět vstupující na loď nepřátelskou železnými háky přitaženou a tam bojující jako na pevné zemi.

Diváci přidávající se po každé k té straně, která měla převahu, pozdravovali vítěze hlasy

jásavými; posměch však si tropili hlučným smíchem, křikem a hvizdotem z oněch ubožáků, jež viděli padati do vody.

Vůdčí loď červeného oddílu nesoucí císařskou vlajku, totiž zlatého orla v červeném poli, vrazila tak prudce do lodi modrého oddílu, že v ní udělala průlom, jenž nedal se ucpati. A tak se nešťastná loď potopila; poněvadž však byla nádržka mělká, neponořila se docela, nýbrž zůstala nad hladinou vodní paluba pokrytá ozbrojenci; ti pokračovali v boji, až přemožení od protivníků zasypávajících je střelami všeho druhu, dílem zahynuli, dílem hledali záchranu v plování. Leč marně! Byliť s výsměchem odehnáni od divákův a tak přinuceni bojovati znova. Týž osud potkal na obojí straně bojovníky ostatních lodí, jež vzájemným nárazem se rozbily a potopily. Lid tleskal červenému oddílu, jenž zůstal vítězem; ale nebyl spokojen tímto divadlem, poněvadž shledával, že zůstávalo velmi pozadu za námořní bitvou uspořádanou Juliem Caesarem, v níž se počítalo tisíc bojovníkův a dva tisíce veslařů, nerci-li za námořní bitvou Augustovou, v níž neméně než třicet lodí se bojeúčastnilo.

Druhého dne po lodním boji dávána byla pro obveselení lidu v cirku Flaminiově představení divadelní, jejichž předmět býval vzat z dějin anebo z bájesloví, než všechna byla odporně nelidská. Na smrt odsouzený přinucen představovati do opravdy Mucia Scévolu vložením pravece do žhavého uhlí; jiný Herkula na opravdově hořící hranici, jiný Laureola na kříž přibitého a

od zvěře roztrhaného; a jiný konečně musil napodobiti Orfea medvědy rozsápaného. Hrozná tato představení přerušována bývala žertovnými výjevy šaškův a herců, kteří bavili diváky nestydatými šprýmy, ano i výjevy trpaslíkův a žen, které vstoupivše do arény spolu zápasily a statečně se bily.

K těmto divadlům dlužno připojiti divadla, jichž poskytovaly svátky pohanské, při nichž po opojení krví obyčejně následovalo opojení vínem a nestoudnostmi, jako na př. při orgiích Bakchových a při luperkaliích. Nebudeme mluvití dále o hrozných ohavnostech, v nichž pohané si libovali po způsobu nečistých vepřů, kteří v blátě se povalují anebo ryjí ve hnoji.

Od tohoto zvířecího života lidí v neřest úplně ponořených lišil se čistý život křesťanů tak nápadně, že snadno bylo je poznati po skromnosti ve veškerém chování a po bezúhonnosti života a mravů. Ukáže nám to pokračování v onom pronásledování, jež zhubilo v zahradě církve římské nejjemnější a nejvonnější kvítka rajska, jimiž byla okrášlena a proslavena. Bůh tak dopustil, chtěje je přesaditi do nebe k větší slávě svého jména a k upevnění a většímu lesku svého království na zemi.

Opusťme tedy Řím císařský, tu pustinu pustou bludů, hanebností a neřestí, a oddechněme si opět ve vzduchu čistším, osvěžující mysli ve svatém městě Božím, totiž v Římě křesťanském.

Kapitola XXVI.

Schůze křesťanské a zprávy z východu.

Po celý ten čas, co trvaly pohanské radovánky, křesťané v Římě zbývajšíc těžíce z příměří, jehož jim poskytli pronásledovatelé zábavami a hýřením zcela zaujatí, konali časté schůze co možná s největší tajností buď na statku Anežčině za branou nomentánskou, nebo Lucinině za branou ostijskou, nebo Thrasonově za branou salárskou, slavíce svatá tajemství v katakombách, jež posud nebyly zabaveny buď proto, že byly málo známy, nebo že byly soukromým majetkem rodin šlechtických. Ve schůzích těch nescházely než Anastazie a Zuzanna; ona, poněvadž odešla z Říma do Aquileje, kdež měla rozsáhlé pozemky, tato pak, poněvadž byla, jak jsme viděli, z rozkazu císaře doma vězněna. Ostatní panny a paní římské velmi pilně do schůzí docházely, toužíce po účastenství při božské oběti a po občerstvení Chlebem silných, ježž sám papež při nejsvětější oběti podával shromážděným bratřím. V jedné z těchto schůzí sdělil papež Marcellín shromážděným obsah zpráv došlých od Eusebia, Arnobia, Laktancia a od biskupů rozličných církví východních i západních, krutě pronásledovaných.

Na jeho rozkaz předčítal jáhen Severus list o ukrutných mukách, k nimž v Nikomedii ze záští proti Kristu byli odsouzeni úředníci při císařském dvoře: Gorgonius, Dorotheus a Petr.

První dva byli mučeni a potom zardouseni, třetí byl zvolna upálen na rozžhaveném rožni.

Po té četl dojemnou příhodu z pronásledování církve alexandrinské, která darovala nebi tolik mučovníků!

„Theodora,“ četl, „dívka vznešená, výkvět krásy a čistoty, trvajíc nepohnutě při své víře přes všemožné lichocení a hrozby, byla zpoličkována a odvěčena na místo hanebné. Tu však se ukázalo, kterak pečuje Pán o své čisté nevěsty! Jistý voják římský jménem Didymus, rovněž křesťan věrou i mravy svými, umínil si z vnuknutí Božího s nasazením vlastního života zachrániti nevinnou tu holubičku.

Bylo to v podvečer, kdy byla sv. panna uvedena do hanebného domu, u jehož brány chrochtalo stádo vepřů hádajících se o vstup do chléva.

„Z cesty, z cesty!“ zavznělo náhle z prostřed oné smečky nestoudníků, a bylo viděti zároveň prudkým krokem v před se hnáti vojáka, jenž uchopiv rukou železnou dva první, kteří se přeli o vstup, vykřikl na ně: „Zpátky, roto, mně patří!“ A beze všeho prodral se až ku prahu a zavřel jim před nosem dvéře domu.

V oné holotě nebylo nikoho, kdo by se byl nedomyšlel, že voják užil své přesily z nečisté náruživosti. A proto nerozcházel se ani na tu ani na onu stranu, nýbrž čekali trpělivě, až dojde na ně.

Didymus vstoupiv do světnice Theodory, našel ji, ona vroucně na kolenou modlí se

k Pánu. Spatřivši vojáka, vykřikla silně, zvedla se bleskorychle a zděšeně dala se na útěk po pokoji.

„Neboj se, panno,“ zvolal voják hned na prahu, „upokoj se, čistá snoubenko Kristova, já jsem také křesťanem a nepřicházím tebe zneuctit, nýbrž zachránit.“

Na tato slova stanula Theodora a zvolala jako u vytržení radostí: „Jest pravda, že mne přicházíš zachránit?“

„Ano, buď jista; ale k tomu jest potřeba, abychom si vyměnili oděv. Ty vezmeš na sebe moji uniformu a půjdeš odtud v pokoji. Já obleknu tvoje šaty a zůstanu zde na tvém místě.“

„Nebesa, co to slyším? Ale vždyť ty sám se tím vydáváš v patrné nebezpečení života!“

„Nemysli na to! Starost o to ponech mně! Jenom si rychle pospěš, neboť vlci u brány už vyjí a rvou se.“

Dívka dala si říci. Zaměnila své šaty za vojenskou uniformu, skryla své copy v přílbě, jež jí sahala až přes uši, zahalila se do vojenského pláště a s hlavou schýlenou, rychle, jako člověk, jenž se stydí za své skutky, vytratila se ze špatného domu a zmizela ve tmě.

„Už je pryč, ten násilník; odešel už k ďáblu, ten hrubián!“ povídali si s ďábelskou radostí oni chlápenci a každý z nich usiloval první se dostatí dovnitř. Čtyřmi ranami pěstí ukončil zápas mladík jakýsi nad ostatní silnější, vedral se dovnitř, zastrčil za sebou závoru u dveří, vystoupil po schodech a vešel do pokoje, kde

byl Didymus v ženských šatech. Jaký byl však jeho lek, když setkal se tu místo ženy s mladým mužem přísného pohledu, jenž pukal smíchem nad šťastným výsledkem své lsti! Přichozí hleděl na něho jako ze sna a zvolal: „Jaká to zvláštní změna! Snad mění Kristus ženy v muže? Nepřál bych si, aby se mnou učinil hrubý ten žert, aby mne proměnil z muže v ženu!“

Na to mu odpověděl Didymus se srdečným smíchem: „Neproměnil mne Kristus, nikoliv! Ale dal mi příležitost vysvoboditi přestrojením nevinnou a čistou holubičku z vašich spárů, vy nestoudní dravci, kteří jste jí strojili úklady. Theodora uprchla, a já zde jsem zůstal na jejím místě.“

Když se dověděl o tom prefekt, předvolal si Didyma a dotazoval se ho, jak se to stalo, a kdo ho k tomu přiměl. Uslyšev pak, že celý plán svým vlastním důvtipem si vymyslel a provedl a to, jak Didymus říkal, z vyššího vnuknutí, přikázal mu, aby pověděl, kam Theodora utekla, a zatím aby obětoval bohům.

„Pokud se týče Theodory,“ odpověděl Didymus, „nevím, kde jest; ale co se týká obětování zlým duchům, toho neučiním!“

„Nuž dobře,“ dodal prefekt; „poněvadž jsi dopomohl Theodore k útěku, odsuzuji tě k smrti; a že nechceš býti poslušen císařů, kteří ti poroučejí obětovati bohům, dám tvé tělo vhoditi do plamenů.“

„Bohu díky! Učiň se mnou, jak ti libo!“

V tom povstal neobyčejný šumot v lidu, jenž byl shromážděn kolem soudní stolice, a ozvalo se více hlasů volajících: „Tu jest ona, je to ona!“

Byla to skutečně Theodora, jež uslyševši rozsudek proti Didymovi pronesený, přicházela závodit s ním o palmu.

Předstoupivši směle před prefekta, dožaduje se na něm svého práva umřítí na místě Didymově. A potom k tomuto se obracejíc dodává: „Nechci býti příčinou tvé smrti. Byla jsem s tím srozuměna, abys mi zachránil čest, ale ne život! Chtěla jsem utéci zneuctění, ale nikoli smrti!“

„Nemluv, dívko!“ odpověděl Didymus. „Rozsudek již jest pronesen, a nemůže býti odvolán. Já ho přijímám ze srdce rád, poněvadž umírám z nejkrásnější příčiny, jež může ctnou učiniti smrt muže a zvláště vojáka křesťanského, umírám z lásky k spravedlnosti, počestnosti a víře!“

Neupokojila se těmi slovy Theodora, nýbrž dále chtěla hájiti svého práva, zemřítí na místě Didymově; ale prefekt nevšímaje si tak ušlechtilého rekovného zápolení jako muž bezcitný, jakým skutečně byl, učinil rozepří konec tím, že odsoudil oba, aby byli sťati. A tak obdrželi oba zároveň mnohonásobnou korunu, jsouce mučeníky křesťanské lásky, počestnosti a sv. víry.“

Dojemné vypravování tohoto příběhu o Didymovi a Theodoře dojalo až k slzám všechny posluchače, zvláště Anežku, která hořela touhou spojití lilii panenství s palmou smrti mučenické.

I sám jáhen Severus ustal poněkud, než dále četl, aby přemohl pohnutí srdce. Po chvíli četl dále:

„Církev v Tharsu. Jistá vznešená paní z města Ikonía, jménem Julitta přišla do Tharsu se svým dítkem Quirikem a dvěma služkami. Byla však udána, že jest křesťankou, a proto na rozkaz Alexandra, prokonsula v Cilicii, zatčena. Služky její uprchly. Julitta pak osamotněvši se svým dítkem, vzala je do náručí a tak byla přivedena od vojáků před prokonsula. Služky zatím potají se vrátily, aby byly přítomny soudu proti své paní, a vmísivše se mezi množství lidu, jenž se scházel se všech stran, stanuly před soudní stolicí.

Julitta jsouc tázána po svém jméně, stavu, vlasti, nic jiného neodpovídala než: „Jsem křesťanka.“ Pln jsa zlosti a hněvu pro tuto odpověď, poručil prokonsul, aby jí bylo dítě z náručí vzato, a aby natažena byla na skřipci a řemeny zmrskána. Statečná ta žena však, jakoby ani necítila bolesti, nenaříkala, nýbrž stále pod ranami opakovala: „Jsem křesťanka; neobětuji vašim bohům!“

Plakalo ovšem a křičelo dítě milé, vidouc matku v takovém trápení a snažilo se všemožně k ní se přiblížiti a do náruče její se vrhnouti. Tu vzal je prokonsul k sobě a posadiv si je na kolena, jal se je konejšiti a slzy mu utíratí a chtěl je také políbiti. Dítě však poslouchajíc přirozeného pudu neodvracelo zrakův od své matky a brzy natahovalo po ní útlé ručky s hořkým pláčem, brzy kroutilo sebou, aby vyprostilo se

z rukou prefektových, a namáhalo se vzdáliti od sebe jeho tvář, škrabajíc ho svými nehtíky a křičíc, že chce k své mamince.

Konečně slyšíc matku přes chvíli opakovati: „Jsem křesťanka,“ jalo se též volati: „Jsem křesťan, jsem křesťan.“ Tu nelidský prokonsul pozbyv trpělivosti, popadne dítě za nohu a s výšky své stolice mrští jím silně o zemi. Nebožátko vrazivši hlavou na mramorové stupně soudní stolice, rozrazilo si ji tak, že vytékal ven s krví i mozek. Hrozná to divadlo, jež ošklivost a reptání vzbudilo mezi diváky!

Andělek vzlétl do náručí Božího, a matka zvědajíc zraky své k nebesům zvolala hlasem pohnutým: „Děkuji Ti, ó Pane, že jsi přede mnou povolal mé drahé dítě ku koruně nesmrtelné.“

Jsa naplněn studem pro tento svůj více než nelidský vztek, svaloval soudce veškeru vinu na matku dítěte a proto jal se ji mučiti s větší zuřivostí než dříve, dáváje jí železnými drápy rozedíratí boky a liti vařící smělu na nohy, a mezi tím ustavičně jí opakoval: „Julitto, můj slitování sama nad sebou! Obětuj bohům, chceš-li se vysvoboditi z těchto muk, a nechceš-li dosáhnouti smutného konce svého dítěte.“

„Neobětuji zlým duchům,“ odpovídala svatá hrdinka, „nebojím se muk, nelekám se smrti. Ba spíše dlouhou zdá se mi každá hodina jako tisíc let, než přijdu za milovaným svým dítětem do nebe.“

Vzdávaje se již naděje, že by ji překonal, odsoudil ji prokonsul k smrti stětím a k vůli .

většimu zahanbení a větší bolesti její dal hoditi mrtvolu jejího Quirika mezi mrtvoly soudně popravených.

Když přivedena byla Julitta k místu, kde měl býti rozsudek vykonán, prosila kata, aby jí dovolil vykonati krátkou modlitbu. A pokleknuvši na zemi děkovala Bohu s očima a duší k nebi pozdviženýma, že povolal dříve k sobě sladký předmět její lásky, a prosila ho, aby ráčil s dítkem i matku přijmouti do blažené své říše. Jakmile dokončila modlitbu, shrnula své vlasy, obnažila hrdlo a sehnula hlavu, která jedním rázem jí byla setnuta. Tělo její pohozeno tam, kde bylo tělo dítky, beze vší pohřební pocty. Než druhého dne sebraly je obě služky, jež byly svědkyněmi této mučnické smrti, a odnesly je z nečistého toho místa ven za obvod města Tharsu a slušně je pohřbily.“¹⁾

Při poslouchání tak dojímavého vypravování nebylo ve shromáždění oka suchého; Anežka pak více než ostatní jsouc dojata, prosila se slzami Pána, aby i jí brzy vzešel den toužebně želaného mučnictví.

¹⁾ Jedna z těchto služek dožila se časů, kdy pokoj dán církvi od Konstantina, a ta ukázala místo, kde ležely svaté ostatky, jež od té doby počaly býti uctívány.

Kapitola XXVII.

Paměti Eusebiovy a řeč papeže Marcellína.

Hlasem pohnutím se chvějícím pokračoval jáhen Severus ve čtení zprávy takto:

„Církev Antiochenská — paměti Eusebiovy. Slavný jáhen církve Césarejské, jménem Román, přišel nedávno do Antiochie právě tenkrát, kdy zbořeny byly kostely, kněží uvězněni, a věřící zůstaveni bez vůdce a bez opory a kdy právě z těchto příčin mnozí z nich kolísali, jiní bídně klesli.

Pln svaté horlivosti počal zmíněný jáhen tyto ku povstání vybízeti, ony utvrzovati. Bylo však toto jeho apoštolské působení prozrazeno a udáno soudnímu prefektovi Asklepiadovi. Z jeho rozkazu Román byl uvězněn a podroben velmi ukrutnému mučení. Když pak uprostřed muk neustával kázati Ježíše Krista, dal ho prefekt surově bíti do obličeje. Román však přece neumlknul, nýbrž, poněvadž důvody jeho na obranu křesťanství nenalézaly přístupu do mysli prefektovy, pravil: „Nechť sem přivedou dítě sedmileté anebo i mladší, prosté, nevinné, bezelstné, a uč se od něho, kterého náboženství třeba se přidržeti.“

Návrh se líbil, a poněvadž tam byla mezi diváky žena s dítětem v náručí, jménem Barula, byla předvedena matka i s dítětem. I otázal se Román dítku: „Pověz nám, robátko, jest-li více bohů, či jeden toliko Bůh?“

„Jeden toliko Bůh jest, a Jeho Syn Ježíš Kristus,“ odpovědělo dítě.

„Kdo tě tomu naučil?“ otázal se prefekt.

„Maminka.“

„A kdo to řekl mamince?“

„Pán Bůh.“

„Jest-li tomu tak,“ přerušil je Asklepiades, „ukáži tvé matce, jaké ovoce přináší její vychování dítěti poskytnuté.“

I poručil, aby dítě bylo šatů zbaveno a ukrutně zmrskáno. Všichni útrpností byli dojati a všem ošklivilo se dívat se na útlé tělo, z jehož ran — lze říci — teklo spíše mléko než krev. Jediné matka pohlížela naň se zrakem suchým a slyšíc nařikati dítě pro žízeň způsobenou ztrátou krve, povzbudila je mateřsky řkouc: „Dítě milé, měj strpení, a za krátko uhasíš svoji žízeň u pramene vody živé a věčné! Vzpomeň si na nevinné děti, které pro Ježíška byly obětovány a nyní s ním blaženě kralují v nebi! Buď statečným, buď vytrvalým, synu můj, zůstaň věren svému Pánu, zapřísahám tě pro lásku, s kterou jsem tě opatrovala jako zřítníci oka svého.“

Těmito slovy jsa povzbuzen hošík již hlasitě nenařikal. Tím však byl soudce ještě více rozzloben, pozoruje, že vytrvalostí a pevností dítěte jest překonán, a proto poručil zavřítí je do tmavého vězení. Zatím pak schladil si svou zlost na Románovi, ježž zvláště měl za původce své zahanbující porážky. Dal jemu znovu otevřítí rány železnými háky, vytahati nervy a vymknouti údy na skřipci. V mukách těch nejenom neklesal

sv. mučeník na mysli, nýbrž zdálo se, že se usmívá, a úsměšky si tropí ze svých katanů, že prý ještě nedovedli rozebrati úplně stroj jeho těla. Jakmile to zaslechl Asklepiades, povstal prudce se své stolice a vzkřikl na něho: „Když chceš pojít, udělám ti po vůli!“ A ihned vyřkl ortel: „S Románem do plamenů, chlapci Barulovi setne se hlava!“

Tu obrátil se Román k němu a dodal: „Odvolávám se z tvého rozsudku, soudce nespravedlivý, ku svému Kristu!“ A s myslí nezlo-menou, s čelem jasným ubíral se k místu, kde rozsudek měl býti vykonán. Hranice byla uchystána. Vstoupil na ni bez bázně. Rozdělán oheň, leč nenadálý déšť ho uhasil, a jakkoliv se snažili vykonavatelé spravedlnosti znova jej rozdělati, nebyli s to. Mezitím dělal si z nich Román dobrý den říkaje: „Nuže, hoši, kde máte oheň?“ Když o tom podána zpráva prefektovi, poručil, aby mu byl vyříznut jazyk, a aby znova byl zavřen do žaláře. Nicméně však stejně tam Román dále chválil a kázal Ježíše Krista k úžasu všech i samého Asklepiada. Tento však připisuje tento nový zázrak kouzelnému umění a nechťěje se vydávati v nebezpečenství nového nezdaru, dal ho potají v žaláři zardousiti.

Romána o málo předešel mučenickou smrtí jeho spoluvězeň, hošík Barula. Když byl totiž Román, jak jsme vypravovali, veden na hranici, přišel k malému Barulovi kat, aby ho vzal do náručí a nesl jako nevinného beránka k zabití. Leč matka ho předešla. Překonávajíc živou věrou

a silou ducha svého mateřskou citlivost, sama uvolila se nésti své drahé robě k místu oběti. Tam pak přišedši tiskla je znova a znova do náručí, přivinula k srdci, líbala a opět líbala mluvíc k němu takto: „Dítě mé, mé srdce, můj živote, až budeš v nebi, vzpomeň si na mne, svou matku!“

A hošík ovinul útlé ručky kolem šíje mateřské, políbil několikráte svou matinku řka: „Přijdeš také do nebe?“

„Ano, mé dítě, přijdu za tebou!“ A potlačujíc v úkrytu svého srdce nával citů mateřských, poslechla katana, jenž žádal, aby mu odevzdala chlapce. Bez slzy naposled políbila své robátko a dala mu je do rukou. Nevinné to stvoření vědouc o svém osudu, obrátilo se naposled s velmi tklivým pohledem k matce řkouc: „Maminko, jdu do nebe.“ Poklekl a sklonil hlavu, aby přijal smrtící ránu. Zableskl se meč ve výši — matka zavřela na okamžik oči — a když je opět otevřela, uviděla zkrvavenou hlavu milovaného dítěte kotouleti se u svých nohou. Cítila, kterak proniká jí srdcem ostří onoho meče, ale přece — ó té síly sv. víry! — neplakala, nezbledla ve tváři. Ba padla na kolena a opakovala ona slova Davidova: „Jak vzácná jest před obličejem Hospodina smrt svatých jeho!“ Po té zvedla uťatou hlavu svého dítku, smočila v jeho krvi bílé kousky plátna a uschovavši u sebe drahocenný tento poklad, vrátila se domů, kdež si jej uložila na domácím svém oltáři, před nímž každodenně přednášovala Bohu svou modlitbu.“

Po čtení tohoto vypravování následovaly četné projevy podivení a něžného soucitu, mezi nimiž bylo slyšeti tlumené štkání Anežky a jiných panen i paní římských mocně dojatých a toužících více než kdy jindy dáti také za Ježíše krev a život.

Znova dal se jáhen Severus do čtení pamětí Eusebiovy, shrnuje je zkrátka v těchto několika rysech: „Bez počtu jsou ti, kteří umučeni byli v jednotlivých krajích: muži, ženy i děti. Hledané a k neuvěření promyšlené byly jejich muky. Jedni pověšeni za ruku na loubí a tam viseli po dlouhé hodiny, ano i po celý jeden den; jiní přivázáni za nohy a za ruce k násilně ohnutým větvím dvou blízkých stromů, jež narovnávaly se, vytrhávaly jim údy. Ten odsouzen k trestu otcovrahů, jiný za živa upálen, jiný obnažen a s tělem medem potřeným vystaven žhavým pa-prskům slunečním a bodání vos. V Kappadocii zabíjeni tím, že jim rozbíjeli kolena, v Mesopotamii bývali zvolna upalováni, v Alexandrii na kusy rozřezáni, v Antiochii na rozpálených rožních pečení, v Pontu vráželi jim ostré špice ze třtiny za nehty a pálili je na nejcitlivějších částech těla, v Thebaidě obětováni bývali rozličnými mukami a to v takovém množství, že meče katanů často otupěly a oni sami často namáháním jsouce vysíljeni se střídali. Eusebius napočítal jich někdy až sto šedesát za den. Ve Frygii bylo celé město mučeníků. Byliť všichni měšťané od úředníků počínaje křesťany a zdráhali se vzdáti své víry; proto město jejich ob-

klíčeno vojskem a zapáleno, při kterémž požáru dosáhli slavné koruny mučenické. — Co dále říci o nadlidské horlivosti, s jakou věřící po-

Z časů pronásledování křesťanů.

spíchali dát život za Ježíše Krista? Nebyli ještě jedni odsouzeni a jiní již dobrovolně dostavovali se před soud, vyznávající otevřeně, že jsou křesťany. Jsouce pak též k smrti odsouzeni, šli na popravu s jásotem prozpěvující žalmy a hymny Hospodinu. Vypravuje dále několik podivuhodných příběhů o dobrotě a moci Kristově ve prospěch svých služebníkův odsouzených za pokrm dravé zvěři, k nimž lidskými ukázaly se šelmy, zatím co lidé jako zvěř dravá zuřili.

My sami — vypravuje — byli jsme při tom, když tímto způsobem ukázala se božská moc Krista Spasitele ve prospěch těch, kdož mu vydávali tak stkvělé svědectví. Nejdřavější totiž šelmy proti nim byvše vypuštěny ani se neodvážily těla jejich se dotknouti, nýbrž obrátily svou zuřivost a vrhly se právě na strážníky pohanské, kteří je škádli. Jedině bojovníků Páně se nedotýkaly, ačkoliv byli bezbranní a nazí uprostřed arény a tolikrát je dráždili pohyby rukou, k čemuž přinuceni byli rozkazem toho, jenž řídil divadelní hry. Ano stalo se někdy, že šelmy proti nim se vyřítily, ale najednou stanuly, jakoby je byla neviditelná ruka srazila, a ani když je hlídači bodali dlouhými vidlicemi na špici rozpálenými, nemohly ani o krok dále do předu. Ještě však více bylo se diviti zmužilosti a vytrvalosti svatých, kteří v takové nebezpečnosti byli vydáni, obzvláště těch, jižto ve věku velmi mladém osvědčovali mysl více než mužnou.

Mezi jinými viděli jsme vcházeť do ohrady v cirkus mladíka sotva dvacetiletého odsouzeného

k šelmám, protože byl křesťanem. Neměl pout na rukou ani strážců po stranách. Sám bez bázně kráčí v před, postaví se uprostřed arény, rozepíná ruce a s myslí klidnou a jasnou přednáší Bohu svou modlitbu. Štvou proti němu medvědy a lvy smrtonosnou krvelačností zuřící; on však nebledne, neztrácí klidu, neustupuje ani o krok, nemění ani postavení těla a nepřerušuje ani své modlitby. Šelmy řvou, supí, zuby cení, brousí drápy, brzy obcházejí kolem něho, brzy vrhají se mu na život, takže se zdá, jakoby ho chtěly rozsápati; ale tajemná jakási síla maří jejich zuřivost, zavírá jim tlamu, zpět je zatlačuje.

Totéž se přihodilo, když proti čtyřem jeho společníkům vypuštěn byl velmi zuřivý býk. Tento vyhodil do vzduchu a rozdupal několik nevěřících, ale k mučeničkám se neodvážil přiblížit, ačkoliv štván byl proti nim rozžhavenými bodci.

Když tedy bezvýsledným byl útok šelem, byli všichni povražděni od katanův a pohřbeni v hlubinách mořských.

Jest-li veliký počet mučeničků, jest daleko větší množství vyznavačův, kteří odsouzeni byli k veslování, do dolů, do otroctví, byvše poznamenáni vpáleným znamením, oslepeni na pravém oku a zmrzačeni na svalu levé nohy.

V tomto celkovém přehledu reků sv. víry vyniká velmi mnoho křesťanů slavných rodem, tituly, důstojenstvím, bohatstvím aneb učeností, mezi nimiž mimo úředníky císařského paláce čili vysoké dvořeniny připomíná Eusebius urozeného Filoroma, prokurátora alexandrinského, jenž

staral se o veřejný pořádek, učeného biskupa Filéu, proslulého rovněž nejpřednějšími úřady ve své vlasti a ještě více svojí velikou učeností. Můžeme tedy dle toho souditi, že počtem, jakostí, hrdinstvím mučenkův a vyznavačů ukázaly se církve asijské a africké hodnými dcerami své matky, církve římské.“

Když dočetl Severus, ujal se slova papež říka: „Římané, ze všeho, co posud jste slyšeli, jest vám zřejmo a jasno, kterak moc Ježíše Krista ve svatých jeho se stkví a slavně vítězí na všech stranách světa, v každém sboru, v každém stavu. S podivem již sami pozorovali jste uprostřed zdí svého města moc boží ve slavném mučeníctví tolika svých spoluobčanův a bratří. Nuže, synové moji v Ježíši Kristu, stejná koruna i nás čeká! Hodina boje jest blízka; každý nechť se hotoví, v Boha důvěřuje, nikoli však v sílu vlastní. Ti, již právě předešli nás po cestě vítězné, s nebes na nás pohlízejí a do nebe nás zvou, toužíce objati nás tam v plnosti vítězné radosti. Kdo z vás bude váhati za nimi jíti? Kdo dá se zastrašiti mukami a smrtí před tváří tolika reků, kteří po krvavých stopách Kristových vystoupili na Kalvárii a s Kalvárie do nebe? Než — řeknete mi — co bude s církví? O, nebojte se! Ta jest dílem božím, nemůže zaniknouti! Krev mučenků byla vždy semenem křesťanů. Více ho bude rozseto a mohutněji z té krve vzroste strom života, jež Kristus zaštipil a zavlážil svou krví. Bojíte se snad, že nedostane se nám ve zkoušce odvahy? Než s námi a pro nás bojuje Bůh! A když Bůh

s námi, kdo proti nám? Ať jen ozbrojí se proti nám veškerá moc Říma pohanského, co zmůže, jestliže Kristus nás brání? Bude nám moci odejmouti vlast? O, křesťanu celý svět jest vlastí, všude nalézá svého Otce, Boha, svou matku, církev, a své bratry v Kristu, věřící celého světa. Oloupí nás o naše statky? Budiž! Méně mítí budeme na zemi, ale více v nebesích. Zbaví nás sladké svobody? Než, podaří-li se jim v pouta uvrhnouti tělo, svobodněji vzlétne duch k Bohu. Zraní a ztrýzní naše údy? O, místo ran prameny slávy nám otevrou. Odsoudí nás k ukrutné a hanebné smrti, jako byl odsouzen božský náš vzor a Mistr? Než nám křesťanům umístiti pro Krista jest žítí, nám smrt jest počátkem života blaženého bez konce.

Nic tedy nezmohou proti nám pronásledovatelé naši, budeme-li věrni Kristu, jemuž jsme byli přísahali věčnou věrnost a lásku. A teď táží se vás, bratři a synové moji nejmilejší, jste hotovi všecky své věci a i sebe samy v oběť přinést Pánu?“

„Jsme, jsme,“ jedním sborem zvolali Římané.

„Všichni?“

„Všichni.“

„Nuže tedy, zde nad těmi posvátnými rovy, kde odpočívají kosti mučovníků, přísahejme znova věrnost Kristu až do smrti!“

Všichni vztáhli k hrobům těm pravici a pevným hlasem opakovali: „Přísaháme!“

A hlas ten dlouho ozvěnou zněl v podzemních klenbách katakomb, takže se zdálo, jakoby to

radostí zajásaly kosti mučeníků, jichž na tisíce tam pohřbeno.

Tu požehnal papež shromážděné a přistoupiv k oltáři počal konati tajemství mše sv., při němž sbor stříbrných hlásek přeladnými zvuky rozkoš vléval v mysl věřících a k Bohu je povznášel. Po sv. přijímání obrátil se papež s posvěcenou hostií k lidu a tu přicházely Bohu zasvěcené panny potom vdovy a paní, a pak po pořádku ostatní věřící k oltáři nasytit se tělem Beránka neposkvrněného. Láskou zářily tváře, oči vlhly slzami radosti, a časté a vroucí vzdechy vycházely z prsou láskou boží zanícených. Tento chléb silných vléval jim onu nadpřirozenou sílu, jež proměňuje holubice v orly a beránky ve lvy, a takové v nich rozněcoval hrdinství, že pohané říkali: křesťané prý mají a požívají kouzelného chleba, jehož síla prý proměňuje jejich přirozenost, čímž je pro bolest necitelnými a bezbolestnými uprostřed nejhorších muk. Nedovedli si jinak vysvětliti tak nadlidskou zmužilost i v útlých dívkách a citlivých dětech.

Kapitola XXVIII.

**Bůh jest veliký, a tajemné jsou
cesty jeho!**

Nikdo z účastníků onoho shromáždění, v němž byly čteny zprávy o církvi na východě, nebyl by si pomyslíl, jak stkvělého podílu dostalo se tam jednomu z Římanů, jehož život

dříve byl v nemalém rozporu s jeho vírou. Byl to onen Bonifác, správce domu Aglaina, jenž lítostí jsa naplněn nad nehodným životem, jaký vedl se svou paní, změnil, jak jsme na příslušném místě viděli, zároveň s ní život svůj i mravy.

Nyní pak, dříve než shromáždění se rozešli, přišla nenadále Aglae a s ní posel, jenž jí přinesl zprávu o mučenické smrti Bonifaciově. [a brzkém příchodu jeho tělesné schránky do Říma. Vrhla se před biskupa a oznamovala mu to hlasitě tak, aby všichni přítomní slyšeli.

„Bonifác že mučeníkem? Je to možno?“ tázal se každý z přítomných s podivením svého souseda.

Tu poručil biskup uložit všem mlčení Aglai, aby vypravovala shromážděným, jak se událost ta sběhla.

Aglae pokročila v prostřed shromáždění a jala se takto vypravovati: „Ctihodný biskupe, a vy všichni slovutní Římané! Nezapomněli jste asi onoho dne, kdy klečíc u nohou vašich veřejně jsem vyznala své provinění. Nyní chci, abyste zvěděli, kterak v hanbě a lítosti nad hříšným svým životem řekla jsem ještě před vypuknutím pronásledování v Římě svému správci domu: Bonifáci, jest čas, abychom změnili život a mravy a smazali pokáním hříchy minulého života. Abychom dosáhli snáze odpuštění hříchů od Boha, jest záhodno, abychom si zjednali mocné přímluvce v nebi uctíváním jeho svatých. Jdi tedy na východ, kde zuří pronásledování vzbuzené Galeriem, a hled' vykoupiti za jakoukoliv cenu

tělo nějakého mučeníka a dones mi je s náležitou uctivostí. Chci totiž nádherně ozdobiti jeho hrob a vystavěti mu chrám.

Bonifác mi odpověděl, že jest ochoten vyplniti můj rozkaz, ale potom dodal s úsměvem: A nepodaří-li se mi naléztí ostatky nějakého mučeníka, tedy přinesou vám moje, což jest stejné.

Mlč, blázínku, pravila jsem mu, nežertuj s věcmi svatými! Vzpomeň, že nejsme hodni ani viděti, nerci-li dotýkati se ostatků svatých. Vyprav se tedy a jdi!

Odešel ode mne se značným peněžitým obnosem v průvodě několika mých služebníků. Od onoho dne neobdržela jsem o něm a o jeho společnících po dlouhý čas zprávy, až tu minulé noci uslyšela jsem volati své jméno a spatřila svůj pokoj náhle ozářený jasným světlem, a uprostřed něho stál anděl Páně, jenž mi řekl: Hle, tělesná schránka mučeníka Bonifacia jest na cestě, pospěš naproti a přijmi ji s uctivostí!

Každý z vás pochopí moje ustrnutí a zároveň moji radost! Skočím z lůžka, obleku se spěšně, a zatím co se chystám jíti sem a podati vám o tom zprávu, tu přichází posel, jehož tu vidíte a jenž byl jedním ze společníků Bonifaciových.

Nyní nechť on vám vypravuje osudy a mučnictví onoho šťastného kajícíka!“

Biskup přikázal poslovi, aby mluvil. I jal se takto vypravovati: „Odešedše z Říma, vstoupili jsme v Ostii na loď a pluli na východ, zastavujíce se na různých místech Malé Asie, až jsme přišli

do Tharsu v Cilicii. Po celou tu cestu nechtěl Bonifác okusiti ani masa ani vína, říká, že prý se to nesrovnává se svatým jeho úkolem.

Když jsme přišli do Tharsu, ubytovali jsme se v jistém hostinci, abychom se zotavili. Ale Bonifác nás opustil řka: Dnes večer se shledáme. A pustiv se po nejživějších ulicích, došel až k závoďišti, kdež bylo shromážděno velmi mnoho lidu.

Tam totiž právě v tu dobu bylo ukrutně mučeno asi dvacet křesťanů.¹⁾ Bonifác protlačiv se zástupem až k nim, objímá je s velikým pohnutím, a jednomu líbá nohy, jinému ruce, čelo, pouta volaje: „Veliký jest Bůh křesťanů, jenž dává takovou sílu a stálost svým služebníkům!“

Potom k nim promlouvá, povzbuzuje je, aby vytrvali pevně až do konce své oběti, a tisíckrát je blahoslaví.

Soudce, jenž všechno to viděl a slyšel, žasl nad takovou opovážlivostí. I dal si ho předvésti a tázal se, kdo jest, a odkud přichází.

„Jsem křesťan,“ odpověděl, „a to stačí.“

Soudce počal všemožným způsobem mu lichotiti, slibovati, hroziti, aby ho přiměl obětovati bohům; nemoha však s ním nic poříditi, dal ho pověsiti a tak ukrutně zbičovati, že bylo

¹⁾ Jeden z nich byl pověšen hlavou dolů, a pod ním rozdělán oheň; jiný byl v půli přeříznut pilou; jinému usekáván úd po údu; jiný přibit k zemi dlouhým hřebem, jenž prorážel mu hrdlo. Jedněm vyloupali katané oči, jiným usekali ruce i nohy. A přece v tolikerych a tak hrozných mukách nebylo slyšeti výkřiku bolesti, nýbrž hlas modlitby!

viděti obnažené kosti. Bonifác vše snášel mlčky a ustavičně pohlížeje na své společnky v mukách, posiloval se jejich stálostí a statečností, aby též vytrval pevně v mučení. Zabodli mu ostré hroty za nehty a on hlasitě prosil Boha za sílu a zmužilost a odporoučel se modlitbám svých druhů. Nalili mu roztaveného olova do úst, ale on s myslí nezlomnou i tato muka snesl.

Lid unavený tak ukrutným způsobem popravy počal reptati proti soudci a chápal se již kamení, aby ho kamenoval. Leč on ustoupil před rozzuřeným lidem a za ochrany stráže odebral se do svého paláce.

Druhého dne dal si beze všeho hluku tajně předvésti cizince, ale shledal jej ustavičně pevným a stálým ve víře; proto poručil, aby byl ponořen do kotla vařící směly. Odtud však vyšel Bonifác neporušený a čilý jako z lázně v čerstvé vodě. To připisoval soudce umění kouzelnému, a proto zakončil tolikेरé trýznění tím, že ho dal stíti.

Než tu nový zázrak, nový div! Z uťaté hlavy, jak nás ujišťovali očití svědkové, vyprýštila krev smíšená s nejčistším mlékem.

Toť zprávy, které se nám podařilo sebrati o mučnické smrti našeho milovaného druha. Nikdo z nás nebyl při tom, poněvadž nikomu z nás ani nenapadlo, že by tím cizincem, o jehož podivuhodné stálosti v mukách jsme zaslechli toho večera vypravovati, byl náš Bonifác.

Vidouce, že se v podvečer do hostince nevrací, domýšleli jsme se, že asi stráví noc v nějaké herně. Druhého pak dne rozešli jsme se hledat ho

po celém městě, až jsme se náhodou setkali s bratrem tajemníkovým, jenž měl na starosti uvězněné, a toho jsme se optali: „Neviděl jste snad nějakého cizince po římsku oblečeného zcela samotného choditi po městě?“

„Jak vypadal?“ ptal se nás.

A já na to: „Prostřední postavy, vlasy plavé, tělnatý, zdravé barvy a sličného obličeje. Chodil pěkně oblečen a odíval se nachem.“

„Ano, ano, je to on.“

„Kdo?“ tázal jsem se.

A on na to: „Onen cizinec, jenž byl včera mučen a dnes ráno štat, že byl křesťanem.“

„Co pravíš?“ odvětil jsem. „Mýlíš se! Člověk, kterého hledáme, jest milovníkem pohodlného života, a ty nám povídáš o mučnickovi?“

„Tak jest; a nevěříte-li mi, pojdte se naň podívat!“ Po těch slovech uvedl nás pod podloubí malého náměstí, jež se rozkládá proti soudní budově, a odstranil s těl umučených pokrývky kterými byla přikryta. Tu se nám ukázala pravdivost události, již jsme měli skoro za nemožnu; tak krátký jest zrak lidský a tak tajemné a podivuhodné jsou cesty Páně! Tam mezi mučnický ležel náš Bonifác s hlavou od trupu oddělenou. Poklekli jsme a zlíbali tu schránku tělesnou prosíce svatého mučnicka za odpuštění našeho chybného úsudku o něm. Potom vzali jsme jeho ctihodnou hlavu a připojili k trupu a ona — ó toho divu! — otevřela oči a pohlédla na nás, jakoby nám chtěla říci: „Nebojte se odpouštím vám.“

Prolévajíce hojné slzy lásky a zbožné úcty, vykoupili jsme svaté tělo za cenu 500 zlatých peněz, — tolik totiž po nás žádali, — přenesli jsme je do hostince; tam pak jsme je nabalsámovali, zavinuli do bělostného plátna, uložili do rakve z drahocenného dřeva a vezli po moři až do Ostie, odkudž po Tibeře dojde právě dnes do Říma.“

Tak vypravoval služebník Aglain.

Biskup i všichni přítomní vzdávali vroucné díky Pánu, že ukázal na Bonifaciovi vítězství svého milosrdenství a své moci. Potom posláni byli od papeže kněží Jan a Theodor a jeho jáhen Severus, aby uvítali a doprovodili čestně tělesné ostatky sv. mučeníka. K nim dobrovolně přidružila se Lucina, pak Anežka se svými rodiči a několik jiných věřících obojího pohlaví. Rakvu, jež obsahovala svaté ostatky, složena bylo s lodi ve skladišti lodním u přístavu „di Ripa grande“ (veliké nábřeží), a v noci dala ji Aglae v zavřených nosítkách dopravit ven za město Řím, kdež na ni čekal vzácný průvod, který ji doprovázel až ke statku Aglaině na 50 honův od města. Tam byla pohřbena v rodinné hrobce, kdež Aglae, aby uctila hrob světcův, dala postavit kapli¹⁾ pokrytou drahým mramorem a ozdobenou velmi nádherně.²⁾

¹⁾ Spisovatel zápisů o tomto sv. mučeníku připojuje, že ona kaple byla později jevištěm mnohých zázraků.

²⁾ Vrátivši se potom do Říma, rozdala všechno své bohatství chudým, zasvětila se Bohu a proměnivši svůj dům v klášter, žila v samotě a kajicnosti ještě 15 let a dosáhla

Poctám, jež vzdávány byly sv. mučovníkovi, přítomna byla, jak jsme viděli, Aneška, ale nikoliv Zuzanna, jež byla střežena ve svém domě. Leč přítelkyně její Aneška pospíšila si napsati jí dojemnou zprávu o novém tomto vítězství sv. víry a odevzdala dopis Thrasonovi. Ten pak prostřednictvím jednoho strážníka, jehož byl zlatem pro sebe získal, dal ho doručiti Zuzanně a ta opět svému otci pomocí velmi důmyslné lsti, o níž bude v dalším řeč.

Netřeba vypravovati, kterak se oba tomu podivili a potěšili v Pánu tím více, poněvadž našli v dopise uzavřené předražené ostatky — totiž chomáč vlasů sv. mučovníka splených kouskem ssedlé jeho krve.

Kapitola XXIX.

Tajné dopisování.

Listy přátel a drahé památky sv. mučovníků byly jedinou útěchou, již Gabiniovi a Zuzanně ještě se dostávalo v jejich domácím vězení. Tu však zlý duch Arsicius, jenž nedal si ujíti příležitosti, aby roztrpčil jejich mysl a zhoršil jejich stav, doléhal tak dlouho na prefekta, až ho přiměl zbaviti je oné jediné úlevy rozkazem

tak vysokého stupně svatosti, že ji Bůh ráčil vyznamenati darem zázraků. Usnuvši pokojně v Pánu, pochována byla vedle sv. mučovníka Bonifácia. A tak vyplnilo se předpovědění Thrasonovo a Gabiniovo, o němž jsem se zmínil na počátku této povídky.

strážníkům daným, aby zadrželi všechny listy a všecko, co by jim bylo posláno.

Ale vtipná prozíravost Anežčina dovedla obratnou a důmyslnou lstí oklamati pozornost strážníků a zmařiti bezbožný úmysl Arsiciův. Měla soukojenku nízkého rodu, nuznou, zaměstnáním zelinářku. Jmenovala se Emmerenciána; bylo to děvče statné postavy, pracovitě, smělé, úplně způsobilé k tomu, co Anežka zamýšlela. Nebyla ještě pokřtěna, ale byla katechumenkou; učilať ji Anežka sv. víře a podporovala ji též v její chudobě.

Jednoho dne zavolala ji k sobě a pravila jí: „Moje dobrá Emmerenciáno, chtěla bys mi pomoci v jisté záležitosti, na níž mi mnoho záleží?“

„Zlatá paní, nepotřebujete než mi poručiti.“

„Ale připomínám ti napřed, že podstoupíš jakési nebezpečství, abys mi posloužila.“

„Eh, pro vás skočila bych do ohně!“

„Vím, má milá, že mne máš ráda, a jsem ti za to velmi povděčna. Nuže věz, že jedná se o doručení listu Zuzanně, ale tak tajně, aby strážníci ničeho se nedověděli.“

„Nechte mne jednati! Dejte mi list a buďte bez starosti!“

Anežka odevzdala jí dopis, objala ji a pravila: „Anděl Páně tě provázej!“

Emmerenciána přiběhla rychle domů, vzala koš plný zeleniny a rozdělavši svinutý dopis ukryla jej do listů zelí a salátu. Potom zdvihla koš na hlavu a rovnou cestou zaměřila k domu Gabiniovu. Přišedši k němu jala se volati proni-

kavým hlasem: „Zelí, salát, špenát čerstvý, čerstvý!“ Vstoupila do brány, ale hned objevil se před ní strážník řka: „Sem se nesmí.“

„Ani tam nesmí zelí?“

Strážník se zasmál a řekl: „Nu tak ho nech tam u dveří do kuchyně.“

Emmerenciána zaklepala na dveře, a když jí otevřeno, pohlédla na kuchařku, jež dobře znajíc zelinářku ihned uhodla, co chtěla říci, a proto beze všeho odkoupila zeleninu a vyplatila jí peníze.

Jaké asi bylo překvapení a radost Zuzanny, když jí doručila kuchařka list v zelenině nalezený, lze snadno si pomyslit. Mimo nadání našla způsob, jak si dopisovati s něžnou svou přítelkyní Anežkou. Od onoho dne ustálila se opět mezi nimi výměna listů, z čehož oběma plynula podivuhodná útěcha.

Bystrá zelinářka jsouc povzbuzena zdarem, přicházela častěji do domu Gabiniova s listy pro Zuzannu a jejího otce; a již jich neukrývala v zelenině, nýbrž pod šaty. Aby pak je mohla doručiti s menším nebezpečenstvím, že bude prozrazena, přicházela tam buď časně z rána, kdy strážníci ještě spali, anebo v nejparnější chvíli za dne, kdy stráž dlouhou chvíli anebo vedrem zmořená odpočívala na lavicích. Opatřena košem zeleného zboží mířila do kuchyně. Nikdo toho více nedbal.

Než jednoho dne, kdy setník stráže byl ve špatné náladě, vida ji vcházeti, zakřikl na ni: „Stůj! Kam jdeš, skřítku?“

A ona na to: „Nesu, jak obyčejně, karfiol a jinou zeleninu do kuchyně. Přál byste si také, pane setníku?“

A sejmuvši dolů s hlavy koš, ukazovala mu zeleninu řkouc: „Podívejte se jen, pane, zde na tu krásnou hlávku! Podívejte se na tu pěknou mrkev! Zde také kytička ranného fenyklu, štěrbák, petržel, řetkvička... přejete si?“

„Nech zde ten koš!“ odpověděl jí nevlídně setník.

„Je to všecko vaše za dvacet sesterciů.“
A položila jej na zemi.

„Nevím, co bych s tím dělal.“

„Tak co?“

„Seber svůj koš a jdi k šlaku!“

„Buďte tak dobrý, pane setníku! Proč mne chcete nutiti, abych šla tak daleko a ztrávila půl dne tam na zelném trhu, když bych zde ve dvou minutách mohla vyprázdniti koš a vrátiti se domů, kde na mne čeká stará moje matička, jež potřebuje mé pomoci?“

„Ale ty chodíš nás tady zlobit každý den.“

„Můj zlatý panáčku, každý den se chce jísti . . .“

Usmál se do knířů mrzutý Charon a kopnuv do koše dodal: „Tak si to tedy tam dones a ztrať se!“

Zelinářka nedala se dvakráte pobízeti. Sebravši košík rychle odběhla do kuchyně, kdež nechala zároveň se zeleninou několik listů pro Zuzannu, jež vzala děvečka do kapsy a odevzdala pak věrně své paní.

Jeden z těchto listů byl od Anastazie; psán byl z Aquileje, kdež měla Anastazie rozsáhlé statky a zněl takto:

„Anastazie Zuzanně pozdravení a pokoj v Ježíši Kristu. Poněvadž tě nemohu obejmouti, píšu ti, abych ti oznámila zprávu o nových slavných vítězstvích sv. víry. Věz, drahá přítelkyně, že jsem se vydala do Aquileje, abych doprovodila svého dobrého učitele v Ježíši Kristu Chrysogona, kterého sem z Říma povolal císař Dioklecián, jenž nedávno do tohoto města přišel, aby zodpovídal se z obžaloby na něho vznesené, že prý mezi uvězněnými Ježíši Kristu získal veliké množství vyznavačů. Co se ti zdá? Jest sláva větší nad tuto? Nedovedu ti slovy vylíčiti vznešeného ducha tohoto slavného reka Kristova. Z počátku pokoušel se Dioklecián získati ho sliby, zacházeje až tak daleko, že ho ujišťoval svým čestným slovem, že ho učiní prefektem města Říma. Vida však, že marný jsou všelike sliby, postoupil k hrozbám, a když ani ty nedovedly zlomiti jeho ducha, dal ho za městem stíti a mrtvolu jeho pohoditi na břeh mořský.

Na štěstí bydlely tam na blízku tři sestry křesťanky, bez otce a bez matky: Agape, Chionia a Irena se zbožným knězem jménem Zoilem. Tyto duše milosrdné ho sebraly a dopravivši jej do svého domu uzavřely uctivě do rakve a ukryly pod domácím oltářem. Hledala jsem ho a nenalézajíc velice nad tím jsem se rmoutila, nemohouc se upokojiti. Tu však přijde ke mně křesťan Zoilus, jehož jsem ani neznala, a ten oznámil mi ta-

jemství o pokladu, jež u sebe měl, a dodal, že sv. mučeník v noci se mu ukázal a předpověděl mu jeho blízký konec a mučnickou smrt tří sester, které zatím chtěl mně svěřiti.

Pomysli si, drahá Zuzanno, moji radost z této zprávy! Hned jsem běžela uctít tělesné schránky svého učitele a slavného mučeníka Ježíše Krista. Zobírala jsem všechny tři sestry, děkujíc jim za skutek lásky sv. mučeníku prokázaný; povzbuzovala jsem je, aby statečně přestály poslední zkoušku, jež dle zjevení nebeského jim byla určena a nabídla jsem se jim ke všemu, čeho by jim bylo třeba. Netrvalo skutečně dlouho, co roznesla se po městě pověst o milosrdném skutku oněch tří sester; ihned na rozkaz Diokleciánův byly uvězněny skoro touž dobou, co Zoilus po krátké nemoci od Boha byl povolán k věčnému odpočinku. Dioklecián dal si je předvésti a změřiv očima jejich postavu jal se chvátiti jejich uhlazenost, krásu a sličnost, ale ničeho neřekl o panenské záři, jež zastkvívala se v milostných jejich tvářích a působila, že vypadaly jako tři andělé v lidském těle; jestli to lesk, jenž nedotýká se zraků zvířete.

Po odporném prohlížení následovala medosladká slova, pochlebování, sliby, ale nic z toho se neujalo v jejich srdci. Tím popuzený Dioklecián poslal je zpět do vězení a při jejich odevzdal prefektovi, člověku to zhovadilejšímu svého pána, čímž vše řečeno, a ještě méně přístupnému lidskému soucitu. Každý den jsem navštěvovala uvězněné a považujíc se po smrti jejich ochránce

za opatrovatelku, ba za matku milých těch panen, neopomenula jsem ničeho, abych zmírnila jim útrapy žaláře. Za dvě neděle potom volány byly před prefekta. Ten opět snažil se zviklati jejich stálost sliby i hrozbami; leč i on s hanbou byl přemožen. Agape mu řekla přímo a zřetelně: „Ani hrozbami nás nezastrašíš ani lichocením nepřivábíš. Nám umřítí pro Krista jest životem; žítí bez něho jest smrtí.“

Koje se nadějí, že bude moci získati aspoň nejmladší Irenu, dal ji od ostatních oddělití. Ó jak trpké jim bylo toto rozloučení! Objaly a zlíbaly se vícekrát u přítomnosti samého prefekta a propukajíce v prudký pláč naposled daly si s Bohem. Irena jsouc vlečena do žaláře volala: „Ach, neodlučujte mne od mojih sester, nechte mne umřítí s nimi!“ Agape a Chionia byly odsouzeny k smrti ohněm. Jakmile uslyšely tento krutý rozsudek, pozvedly oči k nebesům a děkovaly Pánu.

Milá Zuzanko, nemohu ti slovy vyjádřiti city srdce svého, když jsem v zástupu lidu stojíc dívala se na umučení těchto milovaných svých dcerušek.

Srdce bušilo mi v prsou, studený pot smáčel mé čelo, kalil se mi zrak. Bylo to první hnutí přirozeného citu, jehož nemohla jsem opanovati leč po úvaze několik okamžení trvajícím. Nehleděla jsem potom u nich na trest přítomný, nýbrž na blízkou a nesmrtelnou slávu vítěznou; a tu těšila jsem se z toho ve svém srdci a záviděla jsem jim jejich štěstí.

Obě panny přivázané rukama na zad ku kolům upřeně hleděly vzhůru k nebi a lid na ně patřil, bedlivě pozoruje každé jejich hnutí a žasna, když viděl jasnost a klid v andělských těch tvářích. Hranice zapálena, a kotouče kouře a plamenů zahalily je pojednou, zakrývajíce je očím mým i zrakům všech divákův. Mezi lidem ozýval se hlas soucitu, i nedovedla jsem se více udržeti a vzkřikla jsem: „Sestry moje, do nebe, do nebe! Vzpomeňte si tam na mne!“ Ale snad hlas můj pro praskání plamenů a hluk lidu nedošel až k nim.

Když rozptýlil se onen mrak a ochably plameny, byly již obě holubičky v nebesích, zanechavše panenská svá těla tak neporušená a nedotknutá uprostřed plamenů, že nebyl zasažen ani lem šatu aniž opálen jediný vlas.

Učiň si představu o mé radosti, již jsem z toho pocítila, větší ještě než byl můj úžas. Velebila jsem za to hlasitě Boha, že zázračným zachováním obou těch těl ráčil nám jasný dáti důkaz slávy, již byl korunoval krásné a čisté duše jejich v nebesích. Vyčkala jsem, až by se lid rozešel, s radostí pozorujíc u mnohých pohanů zaražených zázrakem patrné známky obrácení.

Když jsem zůstala sama se strážemi, které hlídaly tělesné ostatky obou sv. mučenic, přiblížila jsem se k setníkovi a prosila ho, aby mi je vydal, že bych je vykoupila za jakoukoliv cenu. Byl srozuměn a dostav hezký balíček zlaťáků, dovolil, abych je dala v noci odnésti na svůj statek u moře, kdež jsem je pomazala vonnými

mastmi a uložila v drahocenné rakvi, kterou chci s sebou dopravit do Říma, abych jimi obohatila svou domácí modlitebnu. Ale co to pravím, milá Zuzanko? Mám jakousi tajemnou předtuchu, že už se nevrátím živá do Říma. Neboť jest nemožno, aby také nade mnou nerozpoutala se bouře.

Už se to veřejně povídá po městě, že prý si Dioklecián více z lásky k mému bohatství než k svému Jovišovi a k svým bohům umínil sprovoditi mne se světa. Můj Bože, jest mu to tak snadno! Postačí, aby mne jako křesťanku a ochránkyni křesťanů dal postavit před soud, a Anastazie opustí zemi pro nebe. Je to moje přání, vroucí touha srdce mého.

Končím, drahá přítelkyně! Jdu totiž po svém zaměstnání do žalářů potěšit milé Ireny a zkusit, podaří li se získati ubohé vězně pro Ježíše Krista. S Bohem! Pamatuj na mne ve svých modlitbách a přijmi srdečné objetí od své Anastazie.“

Přečetši tento list vrhla se Zuzanna s usedavým pláčem na kolena před obrazem dobrého Pastýře a děkovala mu za nové tyto květy, jimiž ozdobil čelo své přecisté nevěsty — církve svaté. Na to psala odpověď své přítelkyni radujíc se s ní ze všeho, co byla učinila na uctění památky svého dobrého učitele Chrysogona a ve prospěch tří oněch panen, z nichž dvě už účastnými se staly vítězné slávy s Kristem v nebi. Tuto odpověď odevzdala zelinářce, ukládajíc jí, aby ji potajně odevzdala Thrasonovi, jenž by ji odeslal na určené místo. Mladistvá posel-

kyně uschovala dopis za pásku, již nosila na těle a prošedší s obyčejnou svou šikovností s košem zeleniny na hlavě skrze stráž, odevzdala list svědomitě Thrasonovi, jenž bez prodlení ho poslal, kam byl určen.

Kapitola XXX.

Poslední dopis a loučení Anastazie.

Uplynuly dva týdny pro Zuzannu plné bázlivého očekávání; ku konci jich přišel druhý list od Anastazie poslaný z vězení. Bylo to poslední s Bohem. Zuzanna otevřela ho třesoucí se rukou a četla:

„Anastazie uvězněná pro víru své drahé Zuzanně pozdravení a pokoj v Ježíši Kristu! Milá přítelkyně!

Jsem v moci tyranově a chystám se na smrt. Ukončivši poslední svůj list běžela jsem potěšit drahé Ireny. Nuže věz, že toto hodné děvče dohonilo již své sestry v nebi. Prefekt použiv všeho, aby ji svedl, a to vždy marně, odsoudil ji konečně k trestu horšímu nad smrt, totiž do domu hanebného. Ale Bůh nedopustil, aby tam vstoupila svou panenskou nohou, nýbrž poslal své anděly, aby ji vysvobodili.

Když ji tam vojáci vlekli, tu náhle přišli jiní vojáci — tak aspoň dle obleku vypadali — a jako by přinášeli nový rozkaz od prefekta, odňali ji prvním a vedli ji s sebou na jistý kopec a zmizeli. Jakmile se rozšířila zpráva o této události, do-

mýšlel se prefekt, že náhlé zmizení Ireny není než podvod vojáků anebo kouzelnický klam, a proto poručil, aby hned byla pronásledována a zatčena nebo i zabita. Trvala dlouho honba vlků za touto ovečkou Páně, až konečně k západu slunce byla vypátrána v jakési malé sluji, kamž se byla ukryla. Pověřčiví vojáci neodvážili se k ní přiblížiti, majíce ji za kouzelnici, nýbrž jeden z nich vystřelil na ni šípem, jenž zranil ji v prostřed prsou. Sv. panna pozorujíc, že smrtelně jest zraněna, rozevřela ruce, padla na kolena, zvedla oči k nebesům děkujíc Bohu, že ji zachoval bez poskvrny, a klesla pak mrtva k zemi.

Důstojník, jenž vedl tu rotu, očekáváje ode mne pořádné výkupné, oznámil mi, co se stalo, s podotknutím, že nechal zastřelenou pannu na místě, abych prý ji mohla jinam přenést a pohřbiti, kde by se mi lépe líbilo. Poděkovala jsem mu a obdarovala ho štědře, jak zasluhoval. Nečekala jsem až na druhý den, nýbrž hned té noci odebrala jsem se s vozem v průvodu dvou vesničanů a rovněž tolika služebníků až na místo, jež mi důstojník naznačil. Jakmile shlédla jsem za svitu pochodní u vchodu do jeskyně ono svaté tělo, zachvěly se nohy pode mnou, vrhla jsem se na zemi, plakala, modlila se a na bledé čelo své drahé Ireny tiskla vroucí polibky a smáčela je slzami. Potom jsem povstala, položila ji do vozu a nevraťíc se už do města dopravila jsem ji na svůj statek předměstský; tam jsem ji pomazala vonnými mastmi a pochovala vedle jejích sester.

Toť tedy konec hrdinství tří těch milých dívek, jež jsem milovala jako své dcery na zemi a jež nyní ctím jako své přímlyvkyně v nebi.

Po jejich mučenické smrti pokračovala jsem stejným způsobem v navštěvování uvězněných a tentokrát společně s Theodotou, mým hostem přemilým, již jsem poznala na jedné své cestě skrze Macedonii. Je to ctihodná a sličná paní, všecka prodchnuta zbožností, planoucí láskou k Bohu a k bližnímu. Jest matkou tří milých dítek a od nějakého času vdovou. Jistý pán od císařského dvora jménem Leukadius si ji oblíbil a vyžádal si ji od Diokleciána za manželku. Ale Theodota odmítla každé nabídnutí sňatku. Každý den se mnou chodila navštěvovat vězňů a prokazovala jim horlivě všelike služby lásky, již naučil nás božský Mistr. Z toho velmi se potěšili uvěznění křesťané, pohané pak velmi se tomu divili a byli dojatí.

Když jednoho dne jsem se odebrala do žalářů dříve než ona, našla jsem je, jako se mi v Římě už stalo, opuštěné od uvězněných křesťanů. Trnula jsem nad tou novinou; na mou otázku odpověděli mi strážníci, že Dioklecián, poněvadž byly žaláře už přeplněny, poručil, aby se tam udělalo trochu místa sprovedením křesťanů z vězení i se světa. Byli proto právě té noci zabiti a tam poblíž pochováni. Hrůza mne pojala při této zprávě, bolest mne sklíčila, propukla jsem v pláč a hlasitě jsem vykřikla: „Ach, kde jsou moji drazí bratři?“ Pláč a volání moje mne prozradilo. Byla jsem udána u Flora, prefekta

v Illyriku, jenž si mne dal předvolati a otázel se mne, jsem-li křesťankou. Odpověděla jsem, že ano, a že kladu si za čest, že jí jsem. Chtěl znáti moje jméno, můj rod, moji vlast, mé náboženství — vesměs věci, jež ostatně mu nemohly býti neznámy. Odpovídala jsem mu však na všechno zevrubně. Vytýkal mi, že jsem byla příčinou smrti uvězněných křesťanů, poněvadž prý jsem je přemluvila, aby neposlechli výnosů císařských, které poroučely obětovati bohům. Z tak krásné viny jsem se neospravedlnila a na jeho výtky odpověděla jsem soustrastným úsměvem. Dal mne zavřísti do žaláře a netroufaje si odsouditi římskou šlechtičnu, odevzdal záležitost moji císaři. Víš z pověsti, která všude koluje, kterak jest Dioklecián chtivý peněz, a jak mu více voní zlato než kadidlo bohům v Římě. A proto, sotva že jsem mu na jeho rozkaz byla představena, hned se mne tázal ne po mojí víře, nýbrž po mém bohatství, chtěje ode mne zvěděti, kde prý je ta hromada zlata, co mně otec můj dědictvím byl zanechal. Odpověděla jsem mu: „Pomáhala jsem jím služebníkům Božím. Kdyby mně bylo ještě něco z toho zbylo, byla bych se mohla zlatem vykoupiti z rukou těch, kteří mne uvěznili; poněvadž však jsem vše vynaložila ve prospěch lidí poctivých, nezbyvá mi nyní než obětovati Kristu sebe samu.“

Císař se usmál a obrátil se ke mně mrzutě zády, ponechávaje mne v moci prefektově. Ten pak řečí sladounkou počal se mnou rozmlouvati o náboženství. Neočekávajíc nic dobrého z hovoru

s lidmi, kteří v nenávisti mají světlo, tropila jsem si raději posměch z modloslužebnosti pravíc, že jsem se též klaněla, pokud jsem byla pohankou, bohům a bohyním, ale když jsem viděla, kterak ptáci, pavouci a mouchy znečišťují tato božstva, umínila jsem si je vysvoboditi z toho neřádu a proto jsem je hodila do ohně. A roztaveným bronzem, stříbrem a zlatem zjedнала jsem si prostředky nasytiti hladové, ošatiti nahé, potěšiti uvězněné a tak dále. Tak jsem způsobila, že pohanská božstva přece k něčemu posloužila.

Prefekt zrudl v tváři a pravil mi s velikou zlostí: „Nenechám bez trestu tohle tak hrozné rouhání.“

Já na to: „A ty nazýváš rouháním, že jsem tak dobře užila bohův a bohyň z bronzu, stříbra a zlata? Nepozoruješ, že kdyby měli život a cit, netrpěli by, aby se s nimi tak nakládalo?“

„Zkrátka,“ dodal prefekt, „musíš poslechnouti císaře a obětovati anebo v mukách umřít!“

„Umřítí pro Krista není umřítí, nýbrž zaměnití tento život bídný a pomíjející za život věčně blažený!“

Prefekt ustal ve vyšetřování, zvedl se všecek jsa rozdurděn a odešel. Já pak jsem byla opět zavedena do žaláře, kdež za trochu peněz, které jsem s sebou měla, dostala jsem, čeho jsem potřebovala, abych ti napsala tento list.

Snad to bude poslední; neboť ze žaláře vede cesta na popraviště. Ó kéž zlíbí se Pánu urychlití den mého mučeníctví! Modli se zatím k němu, aby mi dal sílu zůstatí mu věrnou až do ukončení

oběti. Já pak z vděčnosti za lásku tvou vzpomenu si na tebe v nebi. S Bohem, Zuzanko! Přijmi poslední s Bohem a poslední objetí od své Anastazie uvězněné pro Krista!“

„Poslední s Bohem! Ach, ano,“ pravila Zuzanna sama k sobě líbajíc list, „nepochybují o osudu, jaký na ni čeká; šťastný osud, jehož jí závidím! Ach, proč já nemohu býti její družkou v mučeníctví? Snad jest v tuto chvíli ona korunována v nebi, a já? . . .“

A tu zalily se jí oči slzami; i oddala se zbožné modlitbě. Potom s myslí klidnější, do vůle Boží odevzdanou načrtla své přítelkyni krátkou odpověď, smáčeje ji hojnými slzami. Když však ji chtěla poslati jak obyčejně po smělé poselkyni Thrasonovi, aby ji odeslal Anastazii do Aquileje, uslyšela, že prý zelinářka u policie upadla v podezření. A skutečně dal ji setník strážce v paláci Gabiniově prohledati, ale listu u ní nenašel, poněvadž ho tentokráte ta šibalka uschovala do podešve své obuvi. Proto jí nebyly činěny další obtíže, ale zakázáno jí budoucně v tom domě se ukazovati. Zuzanna tím byla nadmíru zarmoucená a nadarmo čekala vhodné příležitosti, aby mohla list svůj odeslati.

Uplynuly zatím dva měsíce, co již nedostávala zprávy o Anastazii; tu však jednoho dne jí vypravovala služka, že prý naslouchajíc potají u brány do zahrady slyšela vojáky takto mezi sebou rozprávěti: „Při Jovišovi! Znameníť kousek udělal náš císař! Dal napřed za živa upáliti Římanku Anastazii, jež oplývala zlatem a jež

měla statky také v Aquileji, a potom strčil do kapsy všecko její ohromné bohatství!“

Od toho dne neměla již Zuzanna pochybnosti o smrti své drahé přítelkyně a slavné mučenice Ježíše Krista, ale toužila velice po zevrubných zprávách o tom. A těch se jí skutečně dostalo od Thrasona. Ten totiž spatřiv jednoho dne jistého afrického vojáka na stráži, jenž se mu zdál více než jiní podléhati přitažlivosti zlata, pošeptal mu do ucha: „Kamaráde, chceš tyto dva lesklé zlatáčky?“ A zablýskal mu jimi před očima.

Voják se usmál, pohlédl plaše kolem sebe, aby se přesvědčil, zdali ho někdo nepozoruje, a když viděl, že jest sám, odpověděl: „Co chceš, abych ti za to udělal?“

„Nic jiného, než abys odevzdal tento dopis paní tohoto domu.“

„Paní Zuzanně?“

„Ovšem.“

„Stane se; ale běda mně, doví-li se to setník.“

„Nebude o tom míti ani tušení. Zde jsou peníze a dopis.“

Vojín strčil obojí do kapsy ustavičně se kolem sebe ohlížeje.

„Hleď,“ řekl Thrason, „ať neprozradíš tajemství, sic...“

„Nejsem tak hloupý.“

„Nuž dobře, s Bohem!“

„Dobrý den, a ať tě bůh Bakchus provází,“ dodal Afrikán.

Thrason zasmál se a pravil sám k sobě: „Těm není žádný jiný bůh milejší než tento.“ A odešel.

Téhož dne večer obdržela Zuzanna list Thrasonův a tam dočetla se o posledním zápasu a o slavném vítězství Anastazie a Theodoty.

Thrason psal, že Theodota byla udána jakožto křesťanka od onoho dvořenína, s nímž se nechtěla zasnoubiti, a proto korunována smrtí mučnickou. Anastazie pak že byla na rozkaz Diokleciánův odvedena z vězení do domu nejvyššího kněze kapitolinského Ulpiána, jenž se tehdy zdržoval v Aquileji. Ten vynaložil vše, aby překonal nezlomnou její stálost, obklopuje ji také smečkou ženštin, které dnem i nocí ji obtěžovaly, aby ji učinily povolnou vůli císařově a přiměly k obětování.

„Anastazie,“ vypravoval dopis, „po tři dny neokusila sousta pokrmu. Ulpiánus pak dověděl se o tom, vzdal se naděje, že by dovedl překonati ženu povznešenou nade všechno lichocení i hrozby, nad útrapy vězení, ano i nad krutost hladu. Jsa však ponoukán ďáblem, myslel si, že podaří se mu přemoci římskou pýchu, jak stálost její nazýval, zneuctěním. Ale v tom, co na ni tak nešlechetně vztahoval ruku, náhle oslepl a zachvácen byl tak prudkou a pronikavou bolestí očí, že počínal si šíleně jako zoufalec. I jal se vzývati o pomoc své bohy, a aby tím spíše je pohnul k smilování, dal se přenést do chrámu, kdež však před těmi ničemnými modlami netoliko se neuzdravil, nýbrž krutou bolestí jako had se svíjeje a proklínaje svůj osud, bídně zahynul.

Anastazie, jež byla opět zavedena do žaláře, znova předvolána k prefektovi illyrskému. A ten

opovážil se učiniti jí tento návrh: „Poněvadž ti tvůj Kristus poroučí pohrdati bohatstvím, postup je mně, a navrátím ti svobodu se slibem, že ode dneška nebudou ti více činěny obtíže pro tvé náboženství.“ Bídný ten návrh nebyl náhodou ničím jiným než návodem přelakotného Diokleciána, jenž nespouštěl nikdy očí s bohatých, aby svou pokladnici obohatil.

Odpověď Anastazie byla jí důstojna: „Kristus mně poroučí, abych dávala své bohatství chudobným, ale nikoli boháčům, jako ty jsi. Kdybych viděla, že jsi upadl v bídu, že trpíš hlad, žízeň, že nemáš co obléci, že jsi nemocen, uvězněn, tenkrát bych štědrou byla k tobě. Teď nejsi chudý, leda na statky od těchto zcela se lišíš, ale nad pomyšlení cennější.“

„A jaké jsou to statky?“ ptal se jí prefekt.
„Pravda a víra.“ A tu rozpředla se mezi nimi rozmluva o náboženství, z níž prefekt vyšel ne-li přemožen, jistě zahanben.

Anastazie byla zavřena v hrozném žaláři, v němž úmyslně rozestaveno bylo mnoho strojův a mučidel, aby je měla ustavičně na očích. A po celý čas jejího uvěznění dávána jí byla jen skrovná strava.

Ke konci měsíce zavolal jí prefekt opětně před soudnou stolicí a shledal k úžasu svému, že pranic nebyla strápená ani vyhublá přestálými útrapami. Maje proto podezření na žalářníky, zavřel jí sám do vězení, dvéře zapečetil a úzkým okénkem dal jí podávati jednou za den skrovnou stravu. Ale uplynul druhý měsíc, a když otevřeny

opět brány žaláře, shledána Anastazie svěží, zdravá, s tváří veselou a jasnou.

I vzdal se již prefekt naděje, že by překonal nezdolnou mysl její, a proto odsoudil ji spolu s mnohými zločinci, mezi nimiž bylo též několik nevinných křesťanů, aby byla v moři utopena. Mezi společníky jejího trestu smrti byl zbožný jeden křesťan jménem Eutychián, jemuž ze záští proti víře zabaveno bylo jmění, odňata svoboda, a jenž nyní z téže příčiny měl býti sprovozen se světa. Nelze vypověděti, kterak milou byla jeho společnost Anastazii, jež Bohu za to děkovala.

Všichni byli natlačeni do staré bárky pod dohlídkou čtyř vojáků, kteří, jakmile se loď octla na širém moři, ji provrtali na více místech a vstoupivše do člunů, ponechali libovůli vln a veslovali k pevnině. Bárka tolika otvory naplnila se vodou a potopila se tak, že nevyčnivalo víc než půl pídě nad hladinu vodní. V tom však zjeví se mučence Theodota, jež chopivši se kormidla jala se říditi dřavou a skoro potopenou loď, přivezla ji ku břehu a zmizela. Vystoupivše ve zdraví a bez úrazu na pevninu, vrhli se odsouzenci Eutychiánovi k nohám prosíce snažně, aby přijati byli v počet učeníků Ježíše Krista, jenž je tak úžasným zázrakem zachránil. Všem žádost jejich splněna a pokřtěno jich sto dvacet.

Událost ta nemohla dlouho zůstat v tajnosti. Poněvadž rozšířila se o tom pověst, dověděl se o tom prefekt za tři dny a hned poslal své lidi, aby je vyhledali. A za nedlouho měl je všecky ve své moci. Pokoušel je bez výsledku sliby, lich-

cením, hrozbami a mukami a dal je konečně všechny různým způsobem usmrtiti.

Zbývala toliko Anastazie, na níž chtěl ukrutník svou ukrutnost více projevit, a proto ji odsoudil, aby zvolna byla upálena.

S čelem jasným přijala rozsudek smrti, pevným krokem šla na smrt a bez bázně vystoupila na hranici, kdež byla uvázána ke třem kolům. Hranice na více místech zapálena, a na všech stranách vyšlehly krouživé plameny, ale sv. mučenice, ačkoliv cítila, kterak oheň na těle jí maso šírá, nekřičela, neúpěla, nýbrž bez pohnutí, jakoby se jí bolest netýkala, snášela dlouho hrozné ty muky, až konečně odevzdala nezlomnou duši Pánu.“

V tomto okamžiku nechala Zuzanna pohnutím vypadnouti list z chvějící se ruky, poklekla a s pláčem a štkáním zvolala: „Blažená Anastazie, mučenice Boží, pros za mne!“

Potom utřevši slzy, vzala opět list, políbila ho vroucně a četla dále: „Urozená paní Apollonie žádala prefekta o její tělo. A obdržela je na přimluvu jeho manželky. S velikou ctí je pak uložila do mramorové rakve a pochovala v zahradě svého domu, kdež chce nyní k její počtě vystavěti skvostnou kapli.“

Až potud šlo líčení slavného vítězství Anastazie, k němuž připojil Thrason též zprávu o vítězství šestnáctileté Dominiky, dcery Dorothea a Arsenie, která zbavena byla svých rodičů, poněvadž je Maximián pro víru poslal do vyhánství, a tak zůstala na bojišti opuštěna a osamocena.

Ačkoliv vydána byla mladá dívka svévoli bandy zvrhlých ženštin, přece dovedla se zachovati čistou, neporušenou a stálou ve sv. víře. Byvši před soud postavena, ukázala se nepřístupnou lichocení i hrozbám. Byvši zavřena do rozžhavené pece, vyšla odtud bez porušení. Když na pospas vydána byla šelmám, dostalo se jí od nich místo ran přitulného lichocení. Konečně byvši štata v městě Tropea v Kalabrii, kdež se byla narodila, vznesla se k nebesům požívat vítězné slávy s Kristem.

Zuzanna trápila se touhou, aby i ona dostihnouti mohla v nebesích své přítelkyně Anastazie a oné neskončené řady rekův a rekyň sv. víry, jež v pronásledování již byly dosáhly koruny mučnické. Leč jí s nebes jiný zápas byl určen, k němuž ji Duch svatý v ní přebývající připravoval.

Ve své samotě již ani té útěchy neměla, aby směla si pohovořiti se svým otcem, poněvadž byl od ní oddělen a střežen v jiném oddělení domu.

Podařilo se jí jen poslati mu potají několik lístků pomocí důmyslné lsti, již vnuknula jí láska vždy tak vtipná a plodná ve svých vynálezech.

Chovala několik domácích holubů, kteří hnězdili v altánku jejího přibytku. Umínila si tedy, že jich použije jako posílů při svém dopisování s otcem. Ukryla častěji do jejich peří lísteček s hedvábnou stužkou dolů visící, doufajíc, že to vzbudí pozornost některého ze služebníků jejího otce, kteří obyčejně sypali oněm opeřencům zrní, když je viděli poletovati nad střechou obydlí

otcova. A nehádala špatně; všimnul si zajisté jeden služebník jednou této stužky a chytiv holuba, našel v peři jeho přivázaný lísteček. I donesl ho svému pánu.

Od onoho dne udržovalo se mezi otcem a dcerou stále vzájemné dopisování nejdříve na lístkách, později ve větších dopisech prostřednictvím vzdušných těch posílů. Gabinus obdržel od Zuzanny také listy od Anastazie a Thrasona, a zcela snadno bylo mu možno posílati dceři otcovskou útěchu a radu, aniž se podařilo hloupým vojákům, z větší části cizincům, vypátrati nevinnou leš.

Kapitola XXXI.

Prefekt v domě Anežčině a pokus o útěk.

V době, kdy sběhly se události dosud vypravované, neodvažovala se přítelkyně Zuzannina, mladistvá Anežka, po útoku Prokopiově ani do zahrady sestoupiti, leč v průvodu svých rodičů. Proto však přece jí nebylo dopřáno žíti v pokoji; neboť když pokusy zamilovaného mladíka tolikráte byly zmařeny, následovaly nyní pokusy jeho otce, jenž používal své moci jakožto prefekt městský tím způsobem, že listy posílanými rodičům dívčiným ustavičně na to naléhal, aby ji přiměli vzíti si jeho syna, jenž trápil se láskou k ní. Záleželoť mu velice na životě synově, a podobalo se skutečně, že nemůže žíti bez své Anežky.

Než rodiči dívčiny, kteří nechtěli učiniti násilí jejímu srdci nenutíce ji ku sňatku ani tenkrát, dokud ještě nebyla zasvěcena Bohu, tím méně byli ochotni učiniti to po slavném onom zasvěcení. A tak všecko úsilí Symforiánovo obracelo se v nivec, nad čímž byl nesmírně zkormoucen a nemohl se upokojiti vida syna opět ztrápeného na velikou škodu zdraví jeho již vetchého následkem těžké trudnomyslnosti, jež síly mu užírala. Nevěděl ještě anebo stavěl se, jakoby nevěděl, že jest Anežka křesťankou a pannou Bohu zasvěcenou; a i kdyby to byl věděl, jakou váhu mohl přikládati slibu tomu pohan? S této strany nemohl tedy viděti překážku manželského sňatku. A proto nedovedl pochopiti příčiny ustavičného odporu Anežky a jejích rodičů, kteří ostatně dali z počátku na jevo, že by rádi nabídnutí přijali.

Žádal o prostřednictví mocných osobností přibuzenským anebo přátelským svazkem spojených s rodinou Anežčinou. Skrze ně činil jí stkvělé sliby, ne bez vyhrůžky pro případ odporu. Ale sliby i hrozby byly zbraní, jež otupěla na démantové hrudi panny římské.

Nevěda již, kam se obrátiti, umínil si konečně, že sám osobně se odebere do domu Anežčina a že všechnu moc svou na to vynaloží, aby zlomil její odpor.

Jednoho dne bez obvyklého průvodu, jen s jedním služebníkem, jenž stále mu byl po boku, objevil se z čista jasna u brány paláce Anežčina a dal se oznámiti rodičům dívky. Ti sestoupili ihned přivítat ho uctivě, jak se slušelo na jeho

důstojenství, a uvedli ho do pokoje vybízejíce ho, aby se posadil na čestné křeslo. Po obyčejných zdvořilostech začal Symforián zkrátka takto:

„Uhodli jste už asi, velectění, účel mého příchodu. Nebyl bych se nikdy osmělil vás obtěžovati, kdyby mne k tomu nebyla přinutila příčina velmi vážná, jež dovede pohnouti vaše otcovské i mateřské srdce, abyste mi prominuli. Jsem také otcem a to otcem jediného syna, jehož miluji jako zřítelnici oka svého, jenž však slábne a vzbuzuje ve mně velikou obavu o svůj život. Všeho jsem použil, abych ho zachránil, ale bez výsledku. Bolest tajná a prudká svírá mu srdce a zvolna ho ztravuje. Nemoc jeho tedy má kořen v srdci, a není to nic jiného, jak sám se mi přiznal, než ohnivá láska neopětovaná, touha zklamaná, naděje zmařená. Osoba však, kterou tak horoucně miluje, není vám, velectění, neznáma: je to vaše dcera. Ona jediná může zacelit jeho ránu, již mu srdce krvácí, ona jediná může ho zachrániti. Mějte tedy s ním a také se mnou slitování! Odvolávám se na vaše otcovské i mateřské srdce...“

„Ale co my můžeme učiniti,“ pravil otec Anežčin, „když dcera naše ani slyšeti nechce o vdavkách?“

„Eh, což! Chce-li jen otec do opravdy, aby ho dcera poslechla, dovede už si u ní zjednati poslušnost.“

„Chtěl byste tedy, abych násilí jí činil v záležitosti, v níž má býti úplně volna a svobodna?“

„Toho nepravím; ale nebude se vám nedostávatí způsobu zaříditi to tak, aby vaše vůle stala se také její vůlí.“

Na to se obrátil k Anežčině matce a doložil: „Odporoučím se také do vaší přízně, paní. Rozkaz, ano i pouhá prosba matčina zmůže všechno v srdci dítek.“

„Prosím vás, pane prefekte,“ pravila matka, „abyste dobře uvážil, že srdci nelze poroučeti.“

„Budiž! Ale matka má v moci tisícový způsob získati srdce své dcery komu chce. Však dosti již! Spoléhám se na vaši rozumnost a na vaši laskavost a jsem jist, že oba mne vydatně budete podporovati. Za to vám bude prefekt města Říma uznalým, dokud jen bude živ; a velmi milé to bude i samým císařům, kteří ve své dobrotivosti pečují o blaho mé rodiny jako své vlastní.“ A tak mluvil ještě jiné věci, jež považoval za vhodné k svému účelu, jež však by bylo zbytečno zde uváděti.

Rodiče Anežčini vyhýbali se útokům jeho, jak nejlépe dovedli. Poněvadž však prefekt stále více na ně dotíral, utekli se k obyčejnému prostředku: žádali lhůtu na rozmyšlenou.

Prefekt tedy byl upokojen a rozplývá se poklonami oslazenými obyčejnými chválami anebo pochlebnictvím, odešel.

Po jeho odchodu radili se spolu rodiče Anežčini. Otec mnil, že by bylo záhodno odstraniti dceru z Říma. Matka z počátku váhala ze strachu před nějakou nešťastnou příhodou, ale přidala se znenáhla k jeho mínění, a oba společně

ustanovili se na tom, že tajně odcestují do horní Italie. Sdělili své rozhodnutí Anežce zamlčující jí toho příčinu. Ta pak jsouc vždy poslušna každého pokynu rodičů, pomáhala jim s přípravami na cestu. Za několik dní na to, když se Dioklecián blížil Římu po silnici Flaminiově, ujížděli z města po silnici nomentánské, nemajíce nejmenšího tušení, že je špehuje slídič Arsicius, jenž byl již o útěku podal zprávu prefektovi, a od něho obdržel úkol všude za nimi se plížití a dáti je i zadržeti a nazpět do Říma přivést, kdyby se snad odtud byli příliš vzdálili.

Aby na sebe neobrátil pozornosti, přestrojil se ničema ten za kočího a dorozuměl se s tím, jenž měl véztí naše cestovatele a zasedl na jeho místo, důkladně mu ruce podmazav. Šlehnuv do koní ujížděl tryskem po silnici nomentánské. Anežčin otec měl za to, že je to nějaký pomocník vozky, s nímž se byl smluvil, a proto si změny nevšímal, ba měl radost z toho, když pozoroval u tohoto vozky obzvláštní starost dostati se co možná nejdále od města. A proto přemluvil Arsicius snadno naše pocestné, aby místo, co by se zastavili na první stanici, raději dále jeli, poněvadž slunce bylo ještě vysoko. Odpoledne však zmírnil švindlář rychlost jízdy vymlouvaje se, že prý jsou koně unavené, a často se na cestě zastavoval, děláje jakoby spravoval opratě, které prý se strhaly anebo povolily, nebo jakoby opravoval něco na kolech anebo vykonával jiné správký, takže nastala noc dříve, než přijeli na druhou stanici. Tu stavěl se, jakoby ho to velmi

mrzelo, a vybízel naše pocestné, aby přenocovali v jednom selském domku na blízku, kdež doufal, že prý si budou moci odpočinouti s menším nepohodlím.

Třeba věděti, že ono selské obydlí patřilo jednomu z jeho spojenců, jenž byl v noci před odjezdem z Říma upozorněn na to, co se chystá, a vzav k sobě jiné zbojníky stejného zrna předešel povoz o několik hodin.

Tak tedy octli se beránci v drápech vlků! Přivítání dostalo se jim na oko přívětivého a radostného k neuvěření; jako o překot běhalo oněch čtvero či patero bídníků, aby připravili večeři, ustrojili lože a vše, čeho bylo potřeba.

Touto okázalou srdečností a zdvořilostí byli rodiče Anežčini tak oklamáni, že neměli nejmenšího podezření, že by se tu mohla skrývati lest. Proto s chutí povečeřeli a pak ulehli na tři lůžka přichystaná pro ně v jedné světnici dle přání Anežčina otce.

K půlnoci však, zatím co naši pocestní pokojně spali, ozval se peklý hřmot. Čtyři oni zlosynové rozbíjejí dvéře na polo vypáčené a se zbraní v ruce vstupují do jejich světnice. Útokem tím probuzeni a polekáni vyskočí pocestní naši ze svých lůžek a volají o pomoc. Arsicius dělá se, jakoby jim šel na pomoc, přiběhne oháněje se dlouhým nožem a křičí: „Ha, bando, zradili jste nás!“

„Mlč,“ odpověděl mu jeden z oněch lupičů, „sice jsi synem smrti!“ A všichni se na něho vrhli, vytrhli mu nůž a svázali ho, což jim mnoho

práce nedalo, poněvadž byl Arsicius s nimi dorozuměn.

Rodiče Anežčini chvěli se více o své dítě než o sebe. Leč lupiči ti se byli již umluvili s Arsiciem, že ani jí ani rodičům nezkříví vlasu, nýbrž jen kapsu jim vyprázdní, aby nemohli pokračovati ve své cestě. Tak také učinili a v největším chvatu opustili dům. Pocestní naši si oddechli a vybavili Arsicia z pout, jenž s prohnanou dovedností na oko dával na jevo svůj veliký zármutek nad tím, co se stalo, a proklínal lupiče.

„A co teď?“ — pravil mu otec Anežčin. „Poněvadž nás o všechno oloupili, neznám jiné rady, než abychom se vrátili do Říma.“

„Také tak myslím,“ doložil Arsicius. „A proto hned, jak se rozední, zapřáhnu koně a dáme se na zpáteční cestu do města.“

Arsicius opatřil, čeho bylo potřeba, a časně z rána ujížděl vůz k Římu, kdež se setkali s velikým množstvím lidu, jenž vycházel z bran podívat se na předvoj císařský, který už byl pod bradbami hlavního města.

Kapitola XXXII.

Poslední slavnost pohanského Říma a pomíjející vítězství jeho císařův.

Druhého dne byl celý Řím vzhůru pro blízký příchod císaře Diokleciána, jemuž sice chystali slavnostní uvítání, k němuž však lid římský jistě

láskou se nerozplýval, pohlížeje na něho jakožto na skrblíka, lakomce a člověka mravů spíše barbarských než římských. Za to však jeho společník v úřadě Maximián chtěl si zachovati jeho přátelství ničeho neopomíjel, aby rozehřál senát a lid k oddanosti ku starému císaři, jemuž on sám díky byl zavázán za žezlo a císařskou korunu.

Proto veliké, nádherné a hlavního města říše římské důstojné byly přípravy, jež se konaly k jeho slavnostnímu vjezdu do Říma. Všechny chrámy otevřeny a lidem natlačeny, jenž přicházel se modlit a obětovat za zdraví císařů. Takovými místy posvátnými přeplněno bylo nesmírné to hlavní město, středisko všech pověr pohanského světa.¹⁾ Ano i na náměstích a po ulicích bylo

¹⁾ Mimo přechytné chrámy na Palatinu, Kapitoliu, na Quirinále, na foru, na náměstí Juliově, Augustově, Trajanově a jinde, o nichž jsme se během vypravování byli zmínili, dlužno připomenouti chrám Bellony, kde se často scházival senát, jenž stál vedle cirkus Flaminiova, chrám Apollina palatinského za bránou karmentskou (porta Carmentalis), kde jest dnes náměstí a ulice „Montanara“, chrámy Merkura, Cti, Ctnosti u brány kapénské (porta Capena), a za ní chrám Martův a svatyně Kamén (aedes Camoenarum), chrámy Junony, Diány a Minervy aventinské blíž nynějšího kostela sv. Sabiny, chrámy Eskulapia, Fauna a Jova na ostrově v Tibeře, chrám Štěstěny (Fortuna virilis) přeměněný nyní v kostel sv. Marie Egyptské u strženého mostu (ponte rotto), chrám Klaudia, kdež je dnes zahrada kláštera sv. Jana a Pavla, jiný chrám Merkurův u velikého cirkus, Isaeum a Serapacum Minervy, kaple Vestina v „Bocca della Verità“, chrám Herkula Strážce na blízku nynějšího kostela sv. Mikuláše de' Cesarini, chrám Neptunův, kde jest stará celnice, chrám Minervy na poli Martově, Marka Antonina na náměstí

viděti oltáře, na nichž kolemjdoucí pálili kadidlo a vonné látky za zdraví a štěstí císařů. Na mostě Aeliově (nynější andělský most) a před velkolepým pomníkem Hadriánovým¹⁾ stál oltář květin ověnčený, na němž hořelo množství vonné pryskyřice z Indie a z Arabie, a jiný podobný byl postaven uprostřed nádvoří před velkolepou hrobkou Augustovou.²⁾ Na mostě Cestiově, vítězném, Emi-

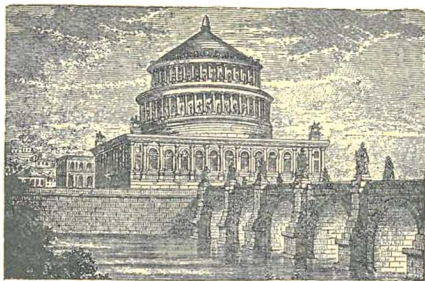
Colonna, chrám Livie a Luciny na Esquilínu, Laverny a Venuše Ericinské u cirku Sallustiova a t. d.; do nekonečna by trvalo, kdybychom všechny chtěli vypočítati.

¹⁾ Tato velkolepá stavba byla celá obložena mramorem pánským v ohromných krychlích na sebe položených bez malty. Základ její byl čtyřstranný a měřil 90 čtverečných metrů. Měla čtyry brány zhotovené umělecky z bronzu a ve čtyřech rozích skupiny soch z pozlaceného bronzu představujících lidi a koně. Uprostřed vypínala se obrovská věž ozdobená mramorovými sochami, a na ni nahoře stála ohromná socha císaře Hadriána. Celý tento pomník byl pokryt nápisy, ozdoben polovypuklými obrazy z dějin a obklíčen železným zábradlím okrášleným květinovými ozdobami z bronzu, pávy a býkem z pozlaceného bronzu. V podzemí této stavby odpočívaly kosti Hadriánovy ve veliké porfyrové rakvi a kosti mnohých císařů ve vzácných rakvích, z nichž některé byly zlaté. Z této tak úžasné stavby nezbyvá než kostra oloupená o mramorové obložení a o všecku bývalou ozdobu (nynější andělský hrad). Tak pomíjí sláva světa!

²⁾ Toto mauzoleum čili hrobka stálo mezi silnicí Flaminiovou a břehem Tibery na prostranství mezi dnešním kostelem S. Carlo al Corso a řekou; pyšně vypínalo se tu do výšky nad vysokým podstavcem cihlovým obloženým mramorem. Jeho okrouhlá klenba byla na vrcholu ozdobena sochou Augustovou z pozlaceného bronzu a byla až nahoru ověncena stále zelenými rostlinami. Průměr jeho měřil 225 stop, a základ obsahoval čtrnáct pohřebních komor, z nichž každá byla 20 stop široká a 35 stop dlouhá. Uprostřed zá-

liově, Palatinském a Vatikánském zvedaly se zelené brány ozdobené praporečky a štíty naznačujícími činy obou císařů.

Podloubí Oktaviino, Pompejovo, Minuciovo, Agrippovo, Filippovo, ať nemluvíme o Neptunově, Europině, o podloubí Konsentův a jiných velmi

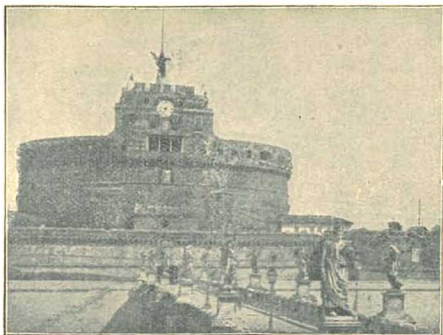

Most Aeliův a náhrobek Hadrianův v podobě původní.

četných, přeplněna byla nádhernými sochami ověnčenými vavřínem, plna byla nádherných

kladu byl prázdný okrouhlý prostor na způsob chrámu, v němž dokola po stěnách byly sochy císařů tam odpočívajících. Před mausoleem bylo do půlkruhu nádvoří, ve kterém byly dva veliké obelisky, jež posud viděti na náměstí Quirinském a Esquilinském. Vzádu za mausoleem černal se háj, jímž na všech stranách probíhaly velmi pěkné chodníky obecněmu přístupné, a uprostřed rozsáhlého prostranství byla ohrada z bílého mramoru, opatřená železnou mříží a posázená uvnitř topoly. Tam stála hranice, na níž byla spalena mrtvola císaře Augusta.

maleb, mosaik, koberců a okras všeho druhu. Vítězné oblouky Scipiona Afrického, Augusta, Pompeja, Drusa a oblouky postavené na počest Germanikovi, Septimiovi Severovi a Titovi, nemluví ani o památných obloucích různým bohům postavených, byly vesměs pěkně okrášleny od-

Most Aeliův a náhrobek Hadrianův v podobě nynější:
most a hrad andělský.

znaky a květinovými věnci. Veřejné kašny ozdobeny květinovými vásami a zelení,¹⁾ obelisky

¹⁾ Abychom měli pojem o veřejných kašnách v Římě, považme, že pouze Agrippa dal jich postavit 800, z nichž bylo 695 natékajících (lacus) a 105 do výše vytryskujících (salientia) se 130 nádržkami; a ozdobil je třemi sty soch z bronzu a z mramoru a čtyřmi sty mramorových sloupů. Nemůže v nás vzbuzovati podivení takové bohatství vodní,

zlatolesklými stuhami a prapory,¹⁾ a domy občanské podél ulic, kudy se měl ubíratí vítězoslavný průvod, stkvěly se vyleštěnými deskami mramorovými aneb obnoveným průčelím s hedvábnými pestrými draperiemi, poletujícími závoji a fábory zlatými a stříbrnými nad vraty a na balkonech. Nejvyššího stupně však dosáhla nádherná výzdoba přirozeně na velkém náměstí, v radnici, na Palatinu, na Kapitolu a ve chrámě Jova kapitolského, kdež měl císař sestoupiti, a všechno se třpytilo drahým mramorem, mosaikami, zlatem a perlami.

Řím tehdy vypadal jako nevěsta jdoucí k sňatku, jež září radostí nikoliv z lásky k svému ženichu, nýbrž potěšením, že jest viděna a obdivována v celém lesku své královské nádhery. Měšťané pak závodili mezi sebou nádhernými povozy, přepychem v oděvu a nákladností hostin puzení jsouce bezmeznou žádostí po velikosti a přednosti.

Ženy oblečené ve velmi nádherně vyšívané dalmatiky, paragaudy dle tehdejší módy²⁾ utkané

když povážíme, že asi 14 velikolepých vodovodů přivádělo vodu do Říma, které však byly později r. 537. po Kr. přetrženy od barbarů pod vedením Vitiga, krále Gothů, za příčinou obležení města.

¹⁾ Obelisky byly tyto: obelisk vztýčený uprostřed cirku Kajova a Neronova, dva v mausoleu Augustově, čtvrtý ve velkém cirku, pátý na poli Martově, šestý v zahradách Sallustiových, sedmý v cirku Variově, osmý a devátý v Isaeu, nemluvíc o těch, které byly v pozdějších ještě dobách postaveny.

²⁾ Paragauda byl šat lemovaný krajem purpurovým s pozlacením, s něhož visely do kola zlaté kuličky.

z nitek nachových a zlatých, v závojích a v pláštíkách aksamitových nebo hedvábných zlatem vyšívanych procházely se hrdě plny různých ozdob a šperků, aby mezi ostatními vynikly: vínky perlami posázené na hlavě, zlaté náramky na rukou, posázené drahými kameny, stužky perel na krku, růže anebo spony brillanty posázené na prsou, prsteny s drahokamy na prstech, a kolem života pásy zářící beryly, smaragdy a topasy zasazenými ve stříbře a zlatě. Povozy, přenosné stolice a nosítka, na nichž pohodlně byly rozloženy, — vše zářilo pozlacením, ozdobami vřezovanými, smaltovými, hedvábnými záclonami, polštářky potaženými aksamitem s velmi jemným vyšíváním. Vozkové, jezdci, služebnictvo a zástup propuštěnců, kteří tvořili průvod šlechtických rodin, oděni byli též v krásné a nákladné obleky; a konečně i lid podle stavu svého oblekl se řádně a vkusně. Objevil se skutečně tím, čím byl, anebo raději, čím si myslel, že jest — národem svrchovaným.

Tato obrovská nádhera byla křiklavou protivou skromnosti křesťanů, kteří v oněch dnech dílem leželi v žalářích, dílem uzavírali se ve svých domech, chystajíce se modlitbou a postem k poslednímu boji.

Oba císařové zatím už byli blízko města, které hned celé hrnulo se jim vstříc, vně i uvnitř hradeb, chtěje spatřiti vítězoslavný vjezd do Říma.

Vojsko dříve shromážděné kolem chrámu Apollina a Bellony, postavilo se nyní do řad se

senátem, úřady a řádem rytířským u brány vítězné, aby přivítalo oba hrdiny dne.

Jakmile se objevili stojíce na voze potaženém plechem zlatým a stříbrným s vypuklými okrasami a ověnčeném květinami, zdvihla se v lidu bouře potlesku spolu s obvyklým voláním: „Io triumphe!“ Od této brány seřadil se slavnostní průvod v tomto pořádku:

V čele kráčel senát a úředníci mající před sebou liktory; za nimi rytíři, jimž patřilo druhé místo po senátorech a šlechtě (patriciech); za nimi sbor hudebníků, po nich v dlouhé řadě nesena byla kořist válečná. Byly to prapory a zbraně nepříteli odňaté spojené na způsob vítězných odznaků, modely dobytých tvrzí a lodí na nepříteli získaných, vyřezávané anebo malované obrazy bitev, desky pokryté nápisy označujícími slavné skutky obou vítězů a sochy obrazné, jež znázorňovaly moře šťastně přeplavené a podrobená od nich města, kraje i říše. Tyto ozdoby nesený byly na podívanou buď tím způsobem, že byly přibity na dlouhých žerdích, anebo že je drželi na nosítkách pěší vojáci mající hlavu ověnčenou.

Za vítěznými odznaky byly nesený dobyté poklady přírodní a umělecké: ukázky z dolů a nejvzácnějších výrobků zemí nepřátelských: nádoby z masivního zlata a stříbra nebo aspoň obložené plechem zlatým a stříbrným vkusně ozdobeným, velmi jemné látky aksamitové, zlatohlavy (brokáty) a atlasy perské s vetkanými a vyšíványými květy, ptáky a velmi úhlednými ara-

beskami, nádobky a skřínky plné čelenek (diadémů), náramků, řetězů na krk, prstenů a jiných šperků látkou i uměleckým provedením převzácných, perly velmi veliké a vzácné, množství drahokamů veliké ceny, desky z cizího dřeva a mramoru ozdobené tvrdými kameny v podivné rozmanitosti barev, a jiné ještě poklady, jež by dlouho nám bylo vypočítávati, neseny byly tu v rukou, tu na ramenou anebo vezeny na vozích slavnostně okrášlených.

Dále šli řetězi spoutaní váleční zajatci, mezi nimiž mnoho knížat a vojenských vůdců a celá královská rodina perská;¹⁾ potom obětní zvířata, totiž býci s pozlacenými a ověnčenými rohy určení k obětování, podle nich šli kněží a obětníci, a za nimi na triumfálním voze oba vítězové oslavovaní, Dioklecián a Maximián, majíce před sebou sbor zpěváků a sbor hudebníků. Císařové stáli zpříma na čtyřspřežním voze, oděni jsouce v tógu vyšívanou (*toga picta*) a tuniku (*tunica palmata*), v níž na okraji byla zlatem vyšívána palma; v ruce drželi ratolest vavřínovou a žezlo ze slonové kosti, na jehož špici byl orel; za nimi stáli dva otroci, z nichž každý držel nad hlavou svého pána zlatý věnec vítězný. Průvod uzavřen byl vojskem pěším i jízdou za velení legátův a tribunů; za vojskem hrnulo se nepřehledné moře lidu. Slavný průvod vstoupil do cirkus Flaminiova, došel k bráně karmentské (p. *Carmentalis*), odtud táhl přes Velabrum, přešel veliký cirkus a třídou

¹⁾ Ta však byla tam, jak se zdá, jen na obraze, poněvadž byl uzavřen mír s přemoženým králem perským.

svatou (via sacra) a velikým náměstím (forum) přišel na Kapitol. Tam sestoupili oba oslavenci s vozu a odebrali se do chrámu Jova kapitolského a složili na klín jeho sochy zlatou korunu. Potom obětovali oběti zvané „suovetaurilia“¹⁾, a k dovršení slavnosti odebravše se s Kapitolu na Palatin připravili v císařském paláci pro senátory, úřednictvo a nejvyšší velitele vojska velmi nákladnou hostinu a mezi lid římský dali rozdávat obvyklé dary (congiarium).

Velice rád byl by dal Maximián lidu zákusek jemu tak milý, totiž hry v cirku a v amfiteatru, jež obyčejně trvaly několik dní, ano i týdnů a měsíců; ale jeho spolucísař spořivější nad něho mnil sobě i státní pokladně ušetřiti toho vydání. To však zkazilo na dobro náladu lidu, jenž z pomsty za to počal stíhati Diokleciána vtipnými a ostrými poznámkami a zašel v této své nevázanosti tak daleko, že starý císař velmi nemile tím jsa dojat opustil za několik měsíců, jak uvidíme, město Řím.

Jásot zlých trvá krátce, pročež praví staré římské pořekadlo: „skála tarpejská“²⁾ jest blízko Kapitolia.“ Jestliže vůbec kdy na někom, tož jistě ukázala se pravdivost tohoto přísloví na obou těchto triumfátorech.

¹⁾ Tak se nazývala oběť, při níž býval obětován vepř (sus), ovce (ovis) a býk (taurus).

²⁾ Skála tarpejská jmenoval se jižní příkrý výběžek Kapitolia, s něhož bývali zločinci shazováni. Myšlenku zde vyslovenou stvrzuje i Pismo sv.: „Nepřátelé pak Hospodinovi hned, jakž počtění budou a vyvýšení: hynouce jako dým pomínou.“ (Ž. 36. 20.) (Pozn. překl.)

Leč nepřišel ještě čas pomsty boží; a proto mohli se oba tyranni ještě nějaký čas oddávati prostopášnostem a zneužívati své moci na škodu církve. Neměliť jiné myšlenky a jiné starosti, když ustal hluk a rozechvění slavností způsobené, než prováděti se vši plní svůj válečný plán proti křesťanství. V tom pak našli v Římě pomocníky a služebníky nejen mezi nejhorlivějšími zastanci modloslužby, nýbrž ještě více v nesčetném zástupu povalečů, hýřilů, lidí na mizinu příšlých a dychtících ztůčněti opět na útraty nejvznešenějších a nejbohatších křesťanů, nemluvic ani o vyvrhelích lidstva oddaných smilstvu a proto na smrt nenávidějících čistý a mravný život vyznavačů sv. evangelia.

Kapitola XXXIII.

Statky církevní. Běda tomu, kdo na ně sáhá!

Jednou z prvních starostí, již se věnoval starý lakomec Dioklecián, bylo oloupiti církev o majetek a křesťanské šlechtice římské o statky za tím účelem, aby napojil státní pokladnu vypráhlou a vyčerpanou hýřivostí jeho soudruha v úřadě. Byly tedy zabaveny pozemky věnované církvi k pochovávání jejích dítek, domy senátora Pudenta, vznešené Cecilie a jiné, jichž církev používala, náradí a nádobí posvátné a konečně jmění všech, kdož krátce před tím pro víru byli

umučení. Ale třeba tomu, kdo sáhne na statky církevní! Jsoutě ohněm, jenž zžírá rodiny i státy, které vztáhly na ně ruku! Dioklecián a Maximián nevěšili se z nich dlouho, nýbrž, jak v dalším uvidíme, zaplatili dosti vysoké úroky za loupež a za nejhroznější ukrutnosti na křesťanech páchané.

Nezastihla však pomsta boží jen císaře jakožto hlavní původce tak hrozného bezpráví, nýbrž i služebníky a spoluvinníky jejich zločinů.

Jedním z nich byl Lukrecius, jenž, jak jsme už jinde pověděli, toužil vášnivě po některých pozemcích sousedících s jeho pozemky, ale náležejících Viatrice, sestře slavných mučeničků Simplicia a Faustina. Po smrti svých bratrů žila Viatrice pokojně v domě vznešené paní Luciny, kdež jsme ji byli zanechali; a stejně, jak ona, jmenovala církev dědičkou všeho svého majetku. Tu Lukrecius, jenž po dlouhý čas přemýšlel o způsobu, jak se zmocniti oněch pozemků tak toužebně žádaných, předstoupil před Diokleciána a udal Viatrici jakožto křesťanku. Bylo to tehdyž prostředkem loupeže pod ochranou zákona a pod pláštěm vlastenectví.

Císař uvěřil obžalobě a uložil samému Lukreciovi, aby donutil Viatrici obětovati bohům, a když by se zdráhala, aby ji dal uvězniti a popraviti s právem nastoupiti podle nových zákonů v držení jedné části jejích statků, kdežto druhá část měla připadnouti státní pokladně. Odešel od císaře, poslal Lukrecius radostí téměř poskakuje, ihned četu vojáků zatknout Viatrici a dovést ji do chrámu Dianina.

Paní Lucina, ochránkyně osiřelé Viatriky, vidouc ozbrojenou moc vcházeti do svého domu, předstoupila před vojáky ohražující se proti tomuto hrubému porušení domácího práva šlechtického a senátorského. Ale její ohražení nic nepomohlo. Setník, jenž četou vedl, ukázal jí zatýkací rozkaz, takže musila povoliti a snésti ránu bolestnější nad smrt, vidouc, která uchváčena jest jí násilím její drahá chráněnka. Obě srdečně naposled se objaly a, poněvadž po uvěznění asi jistě následovati měl trest smrti, daly si s pláčem poslední s Bohem!

„Drahá paní,“ pravila Viatrix, „či raději má drahá a laskavá matko, poněvadž tímto jménem přesladkým počala jsem vás nazývati, neuvidím vás již na zemi; ale čekati vás budu v nebi. Děkuji vám za všechno, co jste učinila pro mne sirotka opuštěného ode všech na světě. Bůh nechť vás odmění za tak velikou lásku! Modlete se zatím za mne, aby mi dal Pán sílu překonati muky a jíti vstříc smrti k oslavení jeho jména! Pozdravujte ode mne srdečně Anežku, Sotéru a moji dobrou Zuzanku, která ve vlastním domě jest uvězněna, a doporučte mne do jejích modliteb!“ A tu štkání udusilo další slova na rtech.

„Dcero má,“ odpověděla Lucina, tisknouc ji v náručí, „buď jen zmužilá a důvěřuj v Boha! On žádá býti oslaven tvou krví, a tak nechť se to stane! Ukaž se hodnou svých bratří, kteří na tebe s nebes pohlíží a do nebe tě zvou! A až obdržíš korunu mučnickou, vzpomeň si na svou Lucinu!“ Domluvila, dala jí poslední políbení a

kladouc čelo její na své srdce doložila: „S Bohem, dcero, na shledanou v ráji!“

„S Bohem, matko!“ A tak rozešly se, aby se už nikdy na této zemi nespátřily.

Byvši od vojáků přivedena do chrámu Dianina, našla tam Viatrix Lukrecia, jenž na ni čekal za příčinou obětování. Hrůza pojala pannu křesťanskou nad jeho žádostí a s velebným rozhorlením odpověděla, že jest služebnicí Ježíše Krista a že nemíní vzdávati čest zlým duchům.

Lukrecius, jenž nic lepšího si nepřál, dal ji zavřítí do vězení a jsa uchvácen vášnivou touhou státí se ihned pánem jejího dědictví, dal ji tam hned v tu noc zardousiti.

Když se druhého dne dověděla Lucina o smrti své drahé Viatriky, vykoupila její tělesnou schránku a pochovala ji se ctí podle mučovníků Faustina a Simplicia, jejích to bratří.

Krev této nevinné volala k Bohu o pomstu, a pomsta skutečně nedala na sebe dlouho čekati, nýbrž jako blesk shrnula se náhle na hlavu bezbožného Lukrecia.

Pln radosti nad bezbožnou loupeží, byl tak drzý, že se neostýchal vystrojiti stkvělou hostinu na jednom ze statků Viatričiných, které mu byly připadly. Leč v tom, co hodoval vesele se svými přáteli a svým zločinem se vychloubal, čině si posměch ze své oběti prostými žerty a šprýmy, vypravuje pověst, že jakýsi chlapec tam přítomný pronesl prý náhle tato slova: „Slyš, Lukrecie! Zabil jsi nevinnou a zabral jsi nespravedlivě její statky; proto hle! budeš dán v moc zlých duchův.“

Všichni hodovnfci ztrnuli při slovech těch a Lukrecius zbledl v tváři jak plátno čerstvě vyprané. Mráz projel mu všemi žilami, a křečovitě se třásl po všem těle. Padl na zemi a zachvácen jsa velmi krutými bolestmi svíjel se po tři hodiny neustále jako červ zuře a proklínaje svůj bídný osud, až konečně zlý duch, jemuž spravedlnost božská jej dala v moc, vzal jeho duši z těla.¹⁾

Ohromeni byvše tímto zjevem, nemohli přítomní ani dechu popadatí, a někteří z nich vidouce v události této jasně prst boží, šli prosit o křest sv. a byli připočtení mezi vyznavače Ježíše Krista. Ale jeho společníci Arsicius a Strato, kteří byli mezi pozvanými, nedovedli v oné příhodě nic jiného rozeznati než slepou náhodu a ponechali přítele jeho osudu.

Po mučenické smrti Viatričině zůstala Lucina úplně osamocena. Pozorujíc, kterak den ze dne více zuří pronásledování, umínila si, že opustí Řím a půjde někam jinam. Tu však se jí ukázala sv. mučenice Viatrix ozářena slávou nebeskou a pravila jí: „Neodcházej, služebnice Kristova; neboť za nedlouhý čas bude církvi dopřáno pokoje.“

Posílněna tímto slibem, zůstala Lucina v Římě ku pomoci a podpoře pronásledovaných křesťanů, na něž však za nedlouhý již čas měla se usmáti krásná boží duha pokoje. Sdělila potěšitelnou tu zprávu papeži i svým přítelkyním, ano zvěštovala ji prostřednictvím Thrasonovým i uvězněné Zuzanně, která se z toho nevýslovně zaradovala

¹⁾ Událost tuto vypravuje spisovatel mučenické smrti Viatričiny.

a vzkázala jí odpověď: „Viatrix čeká na mne v nebi.“

Kapitola XXXIV.

Poslední pokus.

Několik dní po svém příchodu zavolal k sobě starý císař prefekta a dal si od něho podati zevrubnou zprávu o vykonávání svého nařízení proti křesťanům. Potom rozmlouvaje o tom i onom přivedl řeč na svůj dávný úmysl dáti svou příbuznou Zuzannu za manželku Maximinovi, kterýžto úmysl zmařila prý mu neposlušnost Sereny, již proto potrestal vyloučením ode dvora, a zvláště prý nevěrnost obou vyslanců, Klaudia a Maxima, jimž bylo uloženo vyjednávat se Zuzannou o uzavření sňatku.

„Klaudius a Maximus,“ poznamenal prefekt, „zaplatili svou nevěrnost k císaři životem.“

„Ovšem; a jest mi jich líto, poněvadž byli konečně přece jen moji příbuzní. Ale musila se dáti lidu spasitelhá výstraha zvláště proto, že přijali proti říšským zákonům víru křesťanskou.“

„A Zuzanna je také křesťankou! Její náboženství není už tajemstvím. Jméno její nalézá se v seznamu prefektuře dodaném od člověka, jenž byl přítomen shromáždění křesťanů konaném zrovna v jejím domě.“

Při této zprávě zachmuřila se tvář císařova, a pravil: „Měl jsem také podezření, že jest Zuzanna asi křesťankou, ale nekladl jsem na to

veliké váhy, neboť i Priska a Valeria byly křesťankami, a přece jsem je přiměl k tomu, že obětovaly bohům. Ale toho bych se byl nikdy nenadál, že by Zuzanna ve svém vzdoru proti mým rozkazům a proti říšským zákonům odvážíla se až tak daleko, aby proměnila svůj dům v kostel pro schůze Nazaretských! Přísahám ti, Symforiáne, že se jí, neučiní-li mi po vůli, zřeknouc se křesťanství a podajíc ruku Maximinovi, že se jí dostane téhož osudu jako oběma jejím strýcům a s ní také jejímu otci Gabiniovi.“

„Tak je to zcela spravedливо, a já řídit se budu dle Vašeho Veličenstva; nalézámť se totiž v postavení velice podobném a to k jedné urozené dívce, jíž úsilovně žádá si můj syn za manželku, jež však tvrdošjně odmítá toto čestné nabídnutí!“ A tu počal mu vyličovati bezvysledné pokusy s Anežkou a jejími rodiči.

Císař se tomu usmál a pravil: „Toť jisto, že jest Anežka křesťankou!“

„Ale její jméno není v seznamu.“

„Co na tom? Mohl to opomenouti anebo přehlédnouti ten, co tento seznam sestavoval. Jest-li však ona skutečně, jak za jisto mám, křesťankou, pak máš ty tolik moci, abys jí ukázal, že jí bude mrzet její tvrdohlavost, nepoddá-li se. Buď na svatbu anebo do hrobu — ať si vybere, co chce!“ A při těch slovech objevil se mu na rtech samolibý úsměv nad touto jeho chladnou bezohledností.

„Vaše Veličenstvo jedná zkrátka a rozhodně; a dobře tak,“ pravil dvorně prefekt. „Zde třeba

činů, a nikoli slov. Chování Vašeho Veličenstva k Zuzanně bude pro mne pravidlem, jak jednati mám s dívkou Anežkou. Eh... eh... děvče udělá tentokráte po mé vůli.“

„Hleď však,“ dodal Dioklecián, „jít na ni hezky zvolna, po dobrém. Kapkou medu více much nachytáš než plným sudem octa. A potom, mluvím s mužem, jenž zná vzdornou povahu žen římských. Byly by schopny dáti se raději třeba na čtvrti rozkrájeti než povolití násilí.“

„Budu dbáti moudré rady Vašeho Veličenstva, jež nejvyšší Joviš kéž dlouho nám zachová!“ Po těch slovech odešel od císaře a vrátil se na prefekturu.

Druhého dne vzkázal rodičům Anežčiným, že musí na rozkaz císařův promluvit s jejich dcerou, a proto aby prý ho dívka poctila svou návštěvou na prefektuře.

Pochopí každý, jak byli tím rodiče zaraženi! Umínili si, že sami, jak se slušelo, doprovodí dceru k prefektovi; když však přišli do sálu, kde konával prefekt veřejné přelíčení, nechal velarius (t. j. otrok, jenž zvednutím záclon uvádíval hosty) vstoupiti Anežku, ale rodičům jejím řekl: „Odpusťte, velectění, ale mám rozkaz vás nepouštěti dovnitř.“

Rodiče Anežčini odstoupili roztrpčení ne tak touto nešetností k nim, jako více proto, poněvadž jim bylo těžko nechat dceru samotnou s prefektem. Ohradili se hlasitě proti tomuto zneužití moci. Leč byla to slova mluvená do větru.

Prefekt přivítal Anežku s vlídností a laskavostí co možná největší. Vyzval ji, aby se posadila na nejčestnějším místě v pokoji a počal mluvit o vhodnosti zamýšleného sňatku, zasypáváje ji při tom chválami řka: „Anežko, vy jste jedna z nejsličnějších a nejněžnějších dívek římských; na čem však mi nejvíce záleží, a co se mně nejvíce na vás líbí, není krása tělesná — květ, jenž brzy vadne — nýbrž krása ducha, bystré nadání, jež z očí vám září, добрota srdce, jež z vašeho pohledu prosvítá, mravný život...”

„Ale dosti již, pane prefekte,“ přerušila ho Anežka v tváři zardělá. „Nezasluhuji tak veliké chvály a nemohu jí přijati a v ní zalíbení míti bez porušení pravdy a spravedlnosti.“

„Nuž dobře,“ začal opět s úsměvem prefekt, „ušetřím vaši skromnost tohoto trestu, ale dovolíte, abych vám řekl, že kdybyste nebyla takovou, jakou jste, nebyl by býval můj syn pojat vášnivou náklonností k vám a nebyl by žádal o vaši ruku. Jemu by se jistě nenedostávalo vynikajících partí v Římě. Urozený, bohatý, čilého ducha, velmi dobrého srdce, velmi oblíbený u našich císařů, zkrátka jest takový, že může učiniti šťastnou kteroukoliv z dívek našich šlechtických rodin. Ale v žádné nenalézá Anežku! A proto vy jediná jste jeho ideálem, jeho touhou, jeho láskou. Nuže řekněte mi, nezdá se vám býti vás hodným mladík, jenž vás tolik miluje, a jenž svými vlastnostmi zasluhuje, aby stejnou láskou mu bylo spláceno?“

Anežka, jež až dosud s očima stydlivě sklope-

nýma a v obličeji živě uzardělá poslouchala výklady prefektovy, přerušila mlčení a s obvyklou svou rozvahou a milostností odpověděla: „Nemohu než odřeknouti. Váš syn má vše, čeho třeba, aby si zasloužil ruku ženy z rodiny císařské, nerci-li moji. Ale co se mne týče, pane prefekte, bylo by zbytečno o tom mluvit. Oblíbila jsem si více panenství než sňatek. Jestliže váš syn tak vášnivě touží po sňatku, nebude se mu jistě nedostávat v Římě dívek, které by ho mohly šťastným učiniti.“

„Ale on chce vás a ne jinou!“

„Mladické vrtochy!“

„Vrtochy, nevrttochy, on po vás tak horoucně touží, že se bojím, že mi umře. A jestliže nyní ozdravěl a sesiluje, to působí naděje, kterou jsem mu dal, když jsem promluvil s vašimi rodiči.“

„Vím, že můj otec i moje matka vám dříve slíbili, že milerádi dají svolení k tomuto sňatku, budu-li souhlasiti; ale později vědouce, že jsem odhodlána neprovdati se, byli přesvědčeni, že nejsou vázáni slibem, jehož vyplnění nezáviselo od jejich vůle.“

„Od koho tedy záviselo?“

„Od vůle mé!“

„Jste nezletilá, ano ještě dítětem a proto musíte vyplniti vůli svých rodičův.“

„Oni mi neporoučejí, abych se vdala, a ani by to nemohli učiniti bez zneužití otcovské moci.“

„A vy tohle nazýváte zneužitím moci?“

„Ovšem; neboť každému musí býti volno zvoliti si svůj vlastní stav.“

„Ani hrdé republikánky starého Říma nebyly by vedly takové řeči jako vy!“

„A přece je to řeč rozumu, jenž káže úctu k přirozeným právům každého člověka, a je to srdce, jež nesnese násilí.“

Prefekt pozoroval, že nemůže bojovati s dívkou důvody rozumovými, a proto začal zkoušeti důvody srdce.

Po chvíli mlčení a rozvažování pravil s hlubokým povzdechem: „Anežko, Anežko, dobře si rozmyslete, co děláte! Vaše odmítnutí mohlo by státí mého syna život, mne pokoj a štěstí, a vás kruté výčitky, že jste byla příčinou tolikerého neštěstí, a jiné ještě pohromy!...“

„Ó nebojte se, pane prefekte! Nevychladla-li ještě láska vašeho syna, ustydne časem, buďte o tom ubezpečen, a všechno se obrátí k lepšímu!“

„To pravíte vy, vy to pravíte...“ podotknul prefekt potřásaje hlavou. „Dosti, dám vám čas na rozmyšlenou...“ A povstav propustil Anežku a poručil velarioví, aby uvedl rodiče dívčiny.

Jakmile se tito před ním objevili, pozdravil je zdvořile a vybídl, aby se posadili, omlouvaje se jim, že je nepřipustil k slyšení spolu s dcerou, poněvadž prý chtěl rozmluvou mezi čtyřma očima o zamýšleném sňatku poznati lépe její smýšlení.

Nebudu zde opakovati dlouhé jejich rozmluvy, řeknu toliko, že prefekt všemožně se vynasnažoval pohnouti rodiče Anežčiny, aby užili své moci nad dcerou a přinutili ji vzíti si jeho Prokopia. Leč ani prosby, ani důkazy, ani hrozby, — nic jich nedovedlo pohnouti, aby násilí učinili

srdci své dcery. I odešli beze všeho dohodnutí a s myslí roztrpčenou.

Vrátivše se domů, vešli s dcerou do domácí kaple a prodleli tam dlouho na modlitbách. Anežka pak psala své přítelkyni Zuzanně dlouhý list, v němž jí dopodrobna vyličovala vše, co se stalo, žádajíc za radu a modlitby. Psaň poslala Thrasonovi, aby jí ho doručil; ten pak použiv jednoho dne vhodného okamžiku, kdy šlo na stráž do domu Gabiniova několik Sarmatů, přistoupil k jednomu vojákovi a pošeptav mu jistá sladoučká slovíčka do ucha, zablýskal mu zlatým penízem před očima. To postačilo, aby „věrný“ strážce vstrčil do kapsy psaň i peníz a odevzdal první v příhodnou chvíli, komu bylo určeno, druhé pak majiteli hostince, jenž býval nejmiřejším jeho útulkem, kdykoliv nešel na stráž.

Kapitola XXXV.

Spiknutí; nové vraždění křesťanů.

Na večer onoho dne sešli se u Arsicia nejzuřivější nepřátelé křesťanů, byvše od něho pozváni k večeři, aby se s nimi lépe mohl dohodnouti o novém plánu, jejž chtěl začítí na škodu církve; k tomu byli všichni ochotni a připraveni. K oné ničemné bandě přidali se nedávno dva noví nepřátelé křesťanství, Tarpejus a Persius, z rodin senátorských, kteří byli odmítnuti od šlechtických dívek Memmie a Juliány, a syn bohaté vdovy Lucie jménem Euprepus, mladík zhýralý, hejsk marnivý a chlápny.

Arsicius sedě se svými přáteli u hostiny po dlouhém nalévání a dívání se do sklenic, když již mu počaly výpary pokrmů a vína stoupati do hlavy, počal takto mluvit: „Milí přátelé, jest nyní čas zasaditi poslední ránu nenáviděným Nazaretským. Lukrecius, Strato a já udělali jsme vše, co bylo v naší moci, abychom je zničili, a částečně se nám to podařilo. Ale když jsme byli v nejlepším, ubyl z nás první stižen byv náhlou a děsnou nemocí, která ho za málo hodin sklála. Křesťané vyhlašovali jeho smrt za pomstu svého Boha. Bah..., kdyby to bylo pravda, byl bych musil já první býti zasažen, já, jenž jsem nejprudším a nesmiřitelným jejich nepřítelem. A zatím, podívejte se jen na mne, jaké tváře červené a kulaté, podívejte se na mého pomocníka Stratona, jak kypí zdravím..., ať nemluví o groších, jichž jsme my oba shrábli dost a dost za dobrou službu; nad nimiž plesá nám srdce a chuti nám dodává k novým podnikům.“

„Já nechci si přilepšiti na jejich útraty,“ pravil Tarpejus, „poněvadž toho nepotřebuji, ale chci se pomstíti za utrpené pokoření.“

„A také já,“ dodal Persius, „netoužím než po pomstě. My chceme se pomstiti za hroznou křivdu, již se nám dostalo od šlechticů Memmie a Juliány tím, že nás hrdě odmítly, jako bychom nebyli hodni jejich ruky.“ Při těch slovech vlasy se mu zježily a z očí vyšlehl mu temný plamen pomstychtivosti.

„Udejte je jako křesťanky,“ prohodil Arsicius ušklíbaje se, „zahijete dvě mouchy jednou ranou.“

„Co tím chceš říci?“ ptal se Persius.

„Co chci říci? Že smyjete svou potupu jejich krví a jejich jménem občerstvíte své ženami a hrou ztenčené dědictví.“

Tarpejus mžiknul na Persia jakoby mu chtěl říci: „Ten zná velmi dobře naše spády.“ Potom obrátil se k Arsiciovi řka: „Jak pak ty víš, že jest naše jmění ztenčeno?“

„Oh, při Jovovi! Což nevím, že celý váš život věnován jest ctění bohyně Venuše a jiných „přesvatých“ bohů, kteří jsou ochránci našich rozkoší? A zač pak se kupují rozkoše, ne-li za zlato? Přibude-li oněch o sto, ubude tohoto o tisíc.“

Všichni ti hejskové rozesmáli se při výkladu Arsiciově, jenž tentokráte byl úplně pravdivým.

„Zítřa,“ pravil Tarpejus, „učiníme podle tvé rady.“

„Výtečně!“ zvolal Arsicius a dodal obrátiv se k Euprepiovi, jenž posud neotevřel úst: „A ty, můj milý chlapče, ani nemukáš?“

„Co chceš, abych ti povídal,“ odpověděl mu tento. „Ořu stále v písku, takže se mi teď vede zle.“

„Jak to? Jaký jsi ty hlupák! Máš matku tak bohatou!...“

„Eh... bohatou pro žebráky, kteří ji obléhají, pro otroky křesťanské, pro uvězněné, ale ne pro vlastního syna....“

„Jdiž, bloude! Co pak nemá syn prostředku vzítí mámě trochu peněz?...“

„Není to tak snadné, jak si myslíš. Zkusil jsem to už tisíckrát, abych jí je vystrnadil, ale

v tisíci případech sotva desetkrát se mi to podařilo.“

„Ale ostatně jest její bohatství konec konců přece jen tvým. Či nejsi jejím dědicem?“

„Ovšem, ale než budu moci nastoupiti v držení jejího bohatství, uteče ještě hodně vody pod mostem Aeliovým.“

„Kolik je jí let?“

„Pět a sedmdesát, ale je tak čilá a statná, že slibuje žíti ještě jednu desítku let a já zatím se nalézám ve velikých nesnázích a vězím ve dluzích až po uši.“

Posuňkem dal mu Arsicius na srozuměnou, co by bylo nejlepším prostředkem, aby se dostal ihned v držení dědictví matčina; ale neodvážil se vyložití mu to slovy. Ale Euprepus přijal rád jeho zločinný návrh a uvidíme v dalším, kterak ho uskutečnil.

Hovor ničemů těchto jednal pak o způsobu, jak vypátrati hlavu křesťanstva a zmocniti se jí. Arsicius povstav vážně, přeběhl zrakem zvolna bídnou tu sběh darebů a pravil: „Milí druhové, doposud nemluvili jsme o tom, na čem nejvíce záleží, a proč hlavně jsem vás zavolał na poradu. Jedná se o to, abychom dostali do své moci hlavu Nazaretských, papeže Marcellína, jehož zatčení císařové velice si přejí. Pokud mu necháme hlavu na krku, nebude nám nikdy možno vyhubiti sektu křesťanův. Třeba tedy všechno učiniti, abychom se o něm dověděli a trýzněním ho donutili obětovati našim bohům. Podaří-li se nám to, bude vítězství naše úplné; neboť nemůžeme

se v tom zmýliti, že by příkladu hlavy nebylo následováno od členů sekty jeho. Bude-li však náš plán zmařen, a setrvá-li on tvrdošíjně ve svém vzdoru proti nařízení císařů, odstraníme ho tajně a dáme mezi lidem rozhlásiti, že obětoval bohům z bázně před mukami, a že potom uprchl, aby se vyhnul hněvu a pomstě křesťanů.“

„Kdo pak tomu uvěří?“ pravil mu na to Tarpejus kroutě hlavou.

„Věřiti tomu bude to věčné děcko a ten nepravitelný lehkověrec — lid.“

„Ba, já si troufám říci to i křesťanům,“ doložil Strato.

„Co to povídáš?“ opět na to Tarpejus.

„Tolik,“ začal Strato, „poslechněte! Někteří křesťané z východu přišli nepohodli se pro jisté své domněnky s papežem a s kněžstvem římským. Odtud chlad mezi nimi, potom roztržka a konečně zjevné nepřátelství. Já znám ty křesťany z východu a mohu vám říci, že mi to nebude působiti obtíže, abych je přiměl k tomu, aby roztrousili pověst, že Marcellín obětoval bohům. Oni rozšíří bájku tu listy a jinými spisy ve svých krajích a z východu poletí pak k západu a bude jí věřiti půl světa.“

„Jedině moudrá Minerva mohla ti vnuknouti tak krásný plán,“ zvolal Arsicius. „Vzítí papeži nejen svobodu a život, nýbrž i dobrou pověst, toť věru rána mistrovská!“

„Ale my jsme tu udělali účet bez hostinského,“ poznamenal Persius. „Napřed musíme znáti způsob, jak se mu dostatí na kůži!“

„Rozumíme dobře,“ na to Strato, „a i to беру na sebe s pomocí svého soudruha,“ a ukázal na Arsicia.

„Máš už snad ustanovený plán, jak ho dostat?“ pravil opět Persius.

„Víme, že nezůstává už ve svém domě,“ vskočil mu do řeči Tarpejus, „a že nikde nemá stálého bydliště.“

„Nechte jednati mne,“ odpověděl Strato; „na to nemyslete, a jednoho krásného dne uslyšíte, ano uslyší celý svět, že se Strato zmocnil papeže.“

„Vždycky pomocí Arsiciovou,“ poznamenal tento poněkud uražen.

„Toť se ví, že něco takového nemůže jeden provést. Rozdělíme se jako dobří přátelé o užitek i slávu!“

Myšlenka na polapení a uvěznění papežovo ničemy rozjařila. Arsicius nalévaje svůj pohár pěnivým a ohnivým vínem sicilským, pravil: „Přátelé, abychom se papeže zmocnili, k tomu nám lépe než násilí dopomůže lešť. Musíme se přestrojiti za křesťany a dělati se obdivovateli a ctiteli papeže.“

„Vůbec nutno si tu počínati, jak jsem si já počínal,“ skočil do řeči Strato, „má-li se náš úmysl podařiti.“

„Ale ty jsi mistrem v přetvářce,“ pravil Tarpejus, „kdežto my jsme se nikdy neučili nositi na tváři masku.“

„Jen si ji vezměte, a bude vám svědčiti znamenitě,“ odsekl Strato.

„Z duše se protiví nám Římanům užívati těchto prostředků obvyklých ve velkém Řecku,“ podotkl Persius, kroutě sebou poněkud a pokrčuje nos nad tím.

„Eh..., když běží o to, chytнути do sítě papeže a jeho služebníky, jest každý prostředek dobrý,“ pravil opět Strato.

„Mluvíš jako mudrc,“ připojil Arsicius; „a vy ostatní, přátelé, vězte, že zásada Stratonova byla vždy pravidlem mého jednání. Mám se však dobře na pozoru, abych jí neprozradil slovem ani písmem. Ano, abych odvrátil od sebe podezření této zásady, již ustanovil jsem vůdkyní svého života, jsem zvyklý připisovati ji svým nepřátelům, totiž křesťanům.“

„Ale věří ti lid?“ tázal se Persius.

„Eh, lid věří všemu. Čím hrubší sousta mu podáš, tím snáze a se zavřenýma očima je spolkne. Či nenamluvili jsme mu snad, že křesťané konajíce svá tajemství zabíjejí dítko, jedí maso a pijí krev jeho, a tolik jiných podobných nesmyslů?“

„Jdi s tím!“ odpověděl Persius; „to je báchorka, již dnes nikdo víry nepřikládá. Křesťané nemají v očích našich jiné viny, než že neuznávají a neklanějí se našim bohům.“

„Zcela správně,“ poznamenal Tarpejus, „ale to jediné postačí k ospravedlnění pronásledování, jehož předmětem se stali. Pokud se týče způsobu potrestati je, to jest věcí našich císařů. My nemáme jiné povinnosti, než vypátrati a udati je soudu; a k tomuto cíli každý z nás použije cesty

a prostředku, jaký bude považovati za nejzpůsobilejší. Kéž Joviš a Minerva nám pomáhají v této úloze!“

Po těch slovech vstal od stolu a s ním ostatní spiklenci a rozloučivše se s Arsiciem, vrátili se domů, neboť se blížila již půlnoc.

Euprepus nezavřel oka zmrtněn jsa pekelnými furiemi. Když pak se rozednilo, vyšel tajně z domu se zrakem vytřeštěným, s vlasy pocuchanými a tvář bílou a zsinanou, jako by byl vyšel právě z hrobu. Po celý ten den nevrátil se domů ani následující noci. Druhého dne dostavil se k jeho matce místo Euprepia vůdce stráže vojenské s pochopy oznamuje jí, že jest zatčena.

Ctihodná paní poslechla bez odkladu. Davši naposled s Bohem svým domácím, kteří v slzách se rozplývali, vstoupila do nosítek a byla odnesena do veřejného žaláře. Zavřena tam byvši do komůrky na několik pídí, poklekla ihned k modlitbě a přinesla sebe samu v oběť Pánu. Potom vzpomínajíc na zmizení synovo a svoje zatčení, přičítala obojí zlobě nějakého nepřitele křesťanů, jemuž však v srdci svém odpouštěla. Než ach! Jak dalece minula se s pravdou!

Po dvou dnech předvolána byla před soud, a tam jí čtena žaloba, ve které jí kladeno za vinu vyznávání od císařů zakázaného náboženství křesťanského a pak ustavičná ochrana poskytovaná vyznavačům Kristovým, což v očích pohanů bylo okolností velice přitěžující.

„Kdo na mne žaluje?“ otázala se klidně.

„Váš syn,“ odpověděl soudce.

„Můj syn?...“ s hrůzou opakovala Lucie, „není možno....“

„Tu to máte,“ pravil soudce, „čtěte!“ I podal jí obžalovací spis.

Jakmile spatřila Lucie písmo i podpis svého syna, bylo pozorovati, jak zděšení pojalo její duši, kterak tuhne jí krev v žilách, a čelo smáčí studený pot, takže téměř omdlévala. Potom v smrtelném boji a chraptivým hlasem vzkřikla: „Ano, je to písmo mého syna!“ A dala se do pláče.

Sebravši však opět v okamžení sílu své statečné křesťanské povahy, pozvedla oči k nebi, sklonila hlavu a odevzdala se do vůle boží.

Soudce všemožně se pokoušel odvrátiti ji od víry v Krista; ale marny byly všechny jeho pokusy. A proto poručil, aby k velikému zahanbení byla vedena v poutech po nejživějších ulicích v městě. Avšak pokoření toto nejenom jí nezpůsobilo potupy, nýbrž naopak přineslo jí velikou slávu.

Jistý šlechtic jménem Geminián přistoupiv k oknu, když byla tak potupně vlečena, spatřil, kterak nebe nad ní jest otevřeno, a řady andělů tvoří kolem ní čestný průvod. Po tomto vidění sestoupil na ulici a jda za ní volal: „Já jsem také křesťanem.“ Byl ihned zatčen, spoután, postaven před soudce a odsouzen zároveň s Lucií k smrti stětím.

Nebyl však on jediný, jenž doprovázel vznešenou matronu do nebe. Mezi těmi, kteří přítomni byli jejímu odsouzení, ne méně než 75 osob dojata bylo náhlým a hrozným trestem, jakým Bůh

ztrestal soudce,¹⁾ takže uznávše v tom božskou moc Kristovu, obrátili se k němu, vyznali ho šlechetně a dali za něho také krev i život.

Téže koruny dosáhly sv. panny Memmia a Juliána, jež udal Tarpejus a Persius prefektovi jakožto křesťanky, a jež odsouzeny byly k smrti stětím na jednom svém poli při silnici ostijské.²⁾

Hošík Pankrác chtěje své kmotřence Zuzanně podati důkaz vděčnosti, poslal jí po Thrasonovi dva kousky plátna smočeného v krvi mučenic Memmie a Juliány, ku kterýmžto ostatkům připojil Thrason stručnou zprávu o novém vraždění křesťanů.

Velmi hluboký byl dojem způsobený v Římě událostmi právě vypravovanými. A nemohlo ani býti jinak!

Dvě panny z přední šlechty, jakými byly Memmia a Juliána, udané právě od svých nápadníků, matka, jako Lucie, katanům vydaná od vlastního syna, náhlé obrácení šlechtice Geminiána, jenž byl tak znám svým nepřátelským smýšlením ku křesťanství, a obrácení tolika jiných Římanů, kteří už zpečetili novou víru svou krví skoro

¹⁾ Jeden byl pohřben v rozvalinách dvorany, jež se zemětřením sesula právě v tom okamžení, kdy pronášel hrdelní rozsudek proti Lucii a Geminiánovi, druhému, když jel na koni přes most, kůň se polekal, splasil a shodil ho se sedla do Tibery, kdež bídně utonul, jak se čte v zápisech o jmenovaných mučenicích.

²⁾ Lucina sebrala jejich panenská těla, natřela vonnými mastmi a pochovala v mramorové rakvi vedle hrobu mučedníků Larga a Smaragda, kteří bývali jejich služebníky, a Cyriaka, který je byl pokřtil.

téhož dne, kdy ji přijali — to byly události tak neobyčejné, že všichni o nich mluvili. Jeden lál Tarpejovi a Persiovi, kteří změnivše náhle lásku v nenávist, zničili dvě perly dívek římských, krásné a dobročinné, jiný spílal zvrhlému vražedníkovi vlastní matky Euprepiovi a přísahal, že ho skolí na potkání. Reptalo se dále proti prefektovi a soudcům, že přijali onu obžalobu, a vina svalována i na Diokleciána.

Jediné nejzarytější modloslužebníci v pořádku shledávali, ne-li bezbožnost synovu, aspoň přísnost soudu a císařovu. Křesťané pak trpěli, mlčeli a modlili se k Bohu za své pronásledovatele...

Zrádce své matky nemohl se dlouho těšiti z ovoce svého děsného činu. Ode všech jsa nenáviděn, ode všech opuštěn a jenom výčitkami svědomí, jež mu srdce rozrývaly, jsa provázen, opustil Řím a šel ukryt svou hanbu do cizích krajů. Konec jeho znám není, ale jest pravděpodobno, že byl podobný konci Jidášovu.

Bůh však k většimu oslavení své církve a zahanbení svých nepřátel ustanovil zjednati si nové slavné svědectví a to z toho místa, odkud by toho nikdo nebyl očekával.

Dioklecián nedal lidu z důvodů hospodářských veřejných her v cirku a amfiteatru, za to však podporoval svou přítomností hry divadelní, po nichž byl lid rovněž velice lačný, a jež málo nebo nic nestály kapsu císařskou.¹⁾

¹⁾ První divadlo stavěné bylo Pompejovo, druhé Marcellovo, v němž pokračoval Caesar, a jež dokončil Augustus, třetí Kornelia Balby. Hry divadelní nejstarší byly pantomimy,

Odebral se jednoho dne se svým spolucísařem Maximiánem do divadla Marcellova, aby byl přítomen provozování nové veselohry, v níž slavný herec jménem Genesius prý si posměch učiní z tajemství křesťanských. Nemohlo ovšem býti připraveno nic lahodnějšího pro labužnictví oněch dvou necitelných ukrutníků a pohanského lidu. A proto hrnul se veliký dav lidu večer do divadla, puzeň jsa zvědavostí a záštími proti náboženství křesťanskému.

Kapitola XXXVI.

Z jeviště divadelního do nebe.

Herec Genesius pochytil již od delší doby tu a tam od křesťanů něco o tajemstvích a obřadech církve a nejnověji dal se poučiti od Stratonu s tím úmyslem, že z toho učiní posměšnou veselohru, která velice pobaví oba císaře i pohany římské. Nyní tedy chystal se pyšně a samolibě podati důkaz o své herecké zdatnosti.

Jakmile za obvyklých volání pochlebníků vstoupili oba císařové do divadla, zvedla se opona, a na jevišti se objevil Genesius obklopený ostatními herci, aby oznámil předmět veselohry.

Proslov přijat byl bouří potlesku a nehořázným smíchem a vzbudil ve všech nejživější zvědavost. Opona spadla, a orchestr skládající

satyry, atellány, po nichž přišly veselohry (komedie) a truchlohry (tragedie), v nichž se proslavili M. Livius Andronicus, Plautus, Terentius a Seneka.

se z trub, klarinetův a citer spustil. Na to když opět se zvedla záclona, počalo představení, které zcela jinak mělo skončiti, než jak diváci očekávali.

Genesius ležel na lůžku a dělal nemocného.

„Jest se mnou zle,“ praví k svým soudruhům a běduje bolestně.

„Nebohý chudáčku, co pak ti schází?“ odpovídá jeden z nich stahuje soustrastně obličej.

„Cítím velikou tíhotu, která mne dusí; ach, ach!...“

„Čím pak bychom ti mohli uleviti? Snad bychom ti mohli ubrati tvého těla pilou a hoblíkem, aby bylo lehčí, jako truhlář zmenšuje a ztenčuje dřevo?“

„Oslí hlavy! To nepovídám.“

„Co tedy chceš?“ \

„Chci, aby se mi ulevilo na duši.“

„Od čeho?“

„Od tíhoty mých velikých bříchů vodou sv. křtu, abych, až odejdu z tohoto světa, našel tam Boha.“

Při těchto slovech propuklo celé divadlo v nepřekonatelný chechtot, a také oba císařové div smíchy nepukli.

„Ty tedy se chceš státi křesťanem?“

„Co pochybuješ? Zavolej mi kněze!“

Ten nedal na sebe čekati. Jeden z herců představující křesťanského kněze a jiný duchovního zvaného exorcistu (vymítače zlého ducha), vstoupili na jeviště.

První z nich otázal se Genesia: „Proč jsi nás dal, synu, zavolati?“

Na to Genesius: „Toužím dosíci milosti Kristovy, abych cíť se znovu zrozeným k novému životu, mohl povstati z propasti svých neřestí.“

Lid propuká v bezuzdný smích a tleská jako beze smyslů; totéž činí oba císařové.

Než právě v tom okamžení zjeví se Genesiovi Bůh milosrdenství. Mezi tím totiž, co soudruh jeho mu lije na hlavu vodu pronášeje slova svátostná, jimž se byl nazpaměť naučil, v tom hle! on skutečně věří v Krista a obrací se. Diváci nemajíce ani tušení o náhlé vnitřní proměně hercově a vidouce ho tak skroušeného a zbožného při tom úkonu, propukají v bouři potlesku a volání: „Bravo! Výborně! Výtečně!“

Dioklecián pak pln podivu nad hrou, jež se mu zdála býti tak opravdovou, nespokojuje se jen potleskem, nýbrž posílá mu dokonce bohatý dar na jeviště. Zatím pokračují ostatní herci rovněž ničeho nevědouce o tom, co se stalo, ve hře a přistrojení jsouce za vojáky přicházejí Genesia zatknout a předvádějí ho před císaře Diokleciána, aby dali veselohře zakončení, jež by úplně podobným bylo skutečnosti.

Jakmile se viděl Genesius před Diokleciánem, jal se takto mluvit:

„Slyš mne, císaři, a vy všichni, kteří jste muži rozvážnými a moudrými, poslechněte mne!

Až do této chvíle pouhé jméno křesťan mne hněvem naplňovalo; a já spojiv se s těmi, co pronásledovali učeníky Nazaretského, neustával jsem jitřiti proti nim zuřivost lidu. Ano, moje zášť proti tomuto jménu dospělo tak daleko, že

jsem dokonce opustil své rodiče a příbuzné, kteří byli křesťany, zvoliv si raději v chudobě a bídě světem se protloukati, bez rodiny a bez vlasti, než žíti mezi učeníky Kristovými. Zde později sblížil jsem se s některými z nich jedině proto, abych nabyl nějakých zpráv o obřadech a tajemstvích náboženství křesťanského, s tím úmyslem, že si z nich učiním posměch ku znamenité zábavě vás všech.

Leč jakmile obmyla mi ona voda čelo a já na danou otázku jsem odpověděl, že věřím v Ježíše Krista, ukázalo se mi náhle nebeské vidění. Byli to duchové přejasným světlem zářící, kteří se postavili ke mně; a jeden z nich počal čísti v jakési knize všecky mé viny, jichž jsem se dopustil od své maličkosti, a pravil mi: „Hle, tato voda smaže všecko.“ A spatřil jsem, kterak v tom okamžení, co po mně stékala voda, omyta byla i ona kniha, takže zůstala úplně čistou, a nebylo na ní ani stopy po pismě. Tu řekl mi onen nebeský duch: „Věz, že nyní jsi čist ode vší poskvrny hříchu, a hled' milost obdrženou zachovati!“

A nyní žádám od tebe, císaři, a od vás všech, abyste přestali posmívati se tajemstvím křesťanským; a poněvadž ode mne jste slyšeli, jak podivuhodným a zázračným způsobem mi dal Bůh skrze anděly své poznáti, že Ježíš Kristus jest pravý Bůh, uvěřte v něho, a přijměte také vy křest svatý ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého!“

Tak Genesius.

Dioklecián však s úžasem a hněvem mu řekl: „Žertuješ, či jsi se zbláznil?“

Na to Genesius: „Pane, mluvím s největší opravdivostí, a pravím vám a opět pravím, že jsem křesťanem a křesťanem zůstanu až do smrti!“

Dioklecián pukaje hněvem a zlostí, obrátil se k svému spolucišáři Maximiánovi řka: „Co se ti zdá o tom? Není tohle případ neobyčejný, jediný na světě?“

Na to Maximián: „Já se tomu pranic nedivím, poněvadž znám moc křesťanů převrátiti pomocí umění kouzelnického mozky lidí.“

Dioklecián nechtěl dále poslouchati, nýbrž poručil, aby mu byli představeni všichni herci, kteří byli účastnjeni v oné veselohře, a dal je zmrskati ve své přítomnosti, maje za to, že i oni uvěřili v Krista. Když se však ukázalo, že tomu tak není, vylil všechnu svou zlost na Genesiovi a byl by ho málem vlastní rukou probodl.

Dal ho tedy bičovati před očima lidu a pak ho odevzdal soudci Pluciánovi, aby ho pomocí muk přivedl ku ctění bohův.

Když však ho nic nedovedlo odvrátiti od víry, dosáhl Genesius koruny mučnické byv po přestálém trýznění stát ve svém vězení. Prvním z křesťanů, jenž se o tom dověděl, byl Thrason, a ten to ihned oznámil biskupovi a Anežce, a tajnými listy pověděl to i vyznavačům víry, kteří úpěli ve vězení, mezi nimiž vzbudila zpráva ta rovněž velký úžas jako radost.

Jakmile se o této události roznesla zpráva po Římě, vzbudila u všech podivení, a různé

úsudky o ní činěny. Největší část pobanů přisouvala náhlé obrácení prvního herce kouzlům a čarám, jiní pomatenosti mysli, ale ne málo milostí Boží osvěcených dovedli tu poznati nový, jasný důkaz o božství Kristově, a rozmnožili proto počet nově na víru obrácených.

Věřící pak posvátnou radostí naplnění děkovali vroucně Pánu, že k vyvýšení svého jména a k většímu zahanbení svých nepřátel zvolil si za svědka svého božství herce a to právě onoho, jenž před chvílí veřejně si z něho posměch tropil, jako byl již na Kalvarii vyvolil jednoho z obou lotrů spolu s ním ukřižovaných, aby vydal mu svědectví. Tím způsobem zajisté lépe se zastkví v očích člověka dílo boží a vláda, již On provozuje nad srdcem lidským.¹⁾

Zpráva o mučenické smrti Genesiově dostala se záhy k sluchu Zuzanny a to tentokráte ještě dříve, než přišel list od Thrasona.

Jedna služka její totiž uslyšela stojíc u okna do síně vedoucího velmi hlučný hovor.

Byli to vojáci, kteří si povídali o neobyčejných událostech minulého dne. Jeden z nich, kterého budeme jmenovati Marek, vypravoval do nejmenších podrobností svým společníkům o veselohře Genesiově, jež truchlohrou se skončila, a takto o tom rozumoval: „Kdo by si byl kdy pomyslíl, že tenhle komediant, jenž každým pohybem i každým

¹⁾ Mučenická smrt Genesiova stala se určitě za Diokleciana, ale neví se, kterého roku. Nám zdá se pravdě podobným, že se stala tenkrát, když zmíněný císař přišel podruhé do Říma.

slovem rozesmál nás k popukání, když si byl smích učinil z tajemství křesťanských, že se stane také do opravdy křesťanem, a to na divadelním jevišti a před tváří císaře a před veškerým lidem!“

„Moc kouzelnická!“ poznamenal jeden jeho kamarád.

„Ale kde byl kouzelník?“ podotknul Marek. „Všichni ostatní herci prohlašovali, že nejsou ani křesťany ani přáteli křesťanského náboženství, a dokázali to zřetelně skutky tím, že si posměch z něho dělali v oné dohře.“

„Tedy se asi nebohý Genesius minul rozumem,“ poznamenal třetí.

„Co to povídáš?“ odpověděl Marek. „Člověku, jenž mluví, jak on mluvil k císaři, k obecenstvu a potom k soudci, jistě se mozek nepomátl. A potom v mukách a před tváří smrti člověk zmoudří; kdežto on vždy zůstal hrdým, svéhlavým a neustupným v tom, že chce býti křesťanem. Já se v tom nedovedu vyznati. Pro mne je to všecko záhadou. Ale ať je tomu tak nebo tak, on zaplatil tvrdošíjnost svou hlavou.“

Služka, která velmi pozorně naslouchala slovům Markovým, běžela ihned zvěstovati to své paní.

Zuzanna pozdvihši oči k nebesům zvolala: „Veliký Bože! Herec mučenskem! Veselohra ověněná září nesmrtelnosti! Divadelní jeviště slouží za žebřík do nebe! Ale jsou to věci úžasné, jsou to divy milosti Boží, jichž nemůže působiti, leč Bůh! A Dioklecián a Maximián a Řím ještě nevěří v Ježíše Krista? Ó té zaslepenosti a zatvrzelosti!“

Na to odběhla uzavřít se v modlitbě do své domácí kaple, děkujíc z hloubi srdce dobrotě božské za vítězství sv. víry tak neobyčejné a zázračné.

Kapitola XXXVII.

Stádce oloupené o pastýře.

Ďábelský úmysl veškero símě křesťanství udusiti v krvi pohnul oba císaře k tomu, že zdvojili příli a hledání, aby dostali do svých rukou hlavu křesťanstva. „Až bude sražena hlava pastýři,“ říkal Maximián svému spolucísaři, „bude nám snáze zničiti stádo.“

Již dávno slídilo se po stopě papeže Marcelína, leč ten neměl nikde stálého obydlí, a ti z křesťanů, kteří znali jeho úkryt, měli se dobře na pozoru, aby ho nevyzradili; a tak ani pověstní slídiči císařské policie, totiž Arsicius a Strato, nemohli ho vyčenichati. Nejdelší dobu skrýval se biskup u senátora Acilia Glabriona. Ale když byl tento od Konstancia Chlora ještě před příjezdem Diokleciánovým do Říma povolán zpět ku správě své provincie, měnil papež často svoje bydliště, aby se lépe mohl schovati před slíděním pronásledovatelů. Než příliš bystří byli slídiči, kteří na něho číhali, aby byl mohl na dlouho uniknouti jejich pronásledování!

Arsicius a Strato slídili po okolí všech přískových lomů, katakomb a mnohých domů křesťanských a co chvíle vyzvídali o nich od toho,

kdo tam šel anebo odtud přicházel, nebo tam obcházel. Potom podle obdržených zpráv vtrhovali tam často a znenadání s houfy vojáků prohlédávající každý kout a vše na ruby převracejíce. Ale vždy se vraceli s nepořízenou.

Konečně jednoho dne obcházejíce kolem pohřebiště Priscillina, spatřili oba špěhouni hošíka, jenž tudy pobíhal s výrazem bázlivým a nedůvěřivým. I pravil Arsicius Stratonovi: „Vidíš toho hochu? Zdá se, že má strach, že padl do pasti. Mně připadá jako posel křesťanů, kteří se zdržují pod zemí jako krtci. Pojďme mu naproti a dělejme, jako bychom byli také křesťany! Ty, poněvadž jsi zacházel s těmito lidmi, pozdrav ho dle jejich zvyku!“

„A ty udělej také tak,“ připojil Strato a učil ho dělati veliké znamení kříže, jež Arsicius nemotorně s hlasitým chechtotem opakoval.

Když potom dohonili chlapce, pozdravil ho Strato podle křesťanského obyčeje řka: „Pokojs se sebou,“ a poznamenal se sv. křížem.

Arsicius dělal to podle něho, stahuje pobožně obličej. Hoch, jenž byl skutečně křesťanem, usmál se radostně a pravil: „Podle toho, co vidím, jste křesťané?“

„Zajisté,“ odpověděl Arsicius a stiskl rty a hryzl se do nich, aby potlačil potupný úsměšek.

„Jak mne to těší!“ odvětil prostý hoch.

„My hledáme nějaký útulek, abychom se skryli před pronásledováním,“ pravil dále Strato.

„Jak pak ti říkají, mé dítě?“

„Krescencius.“

„Kolik je ti let?“

„Ne celých dvanáct.“

„Tak malý a tak dobrý křesťan!“ mluvil opět onen lišák, hladě ho rukou po tváři. „Pověz mi, jsi z Říma?“

„Ano, ale tatínek zavedl mne ještě jako dítě do Perusie, kdež za několik málo let potom umřel. Chudák můj tatíček, byl tak dobrý! Měl mne tak rád, a ztratil jsem ho!“ A při tom hluboce vzdychl, a v černých očkách zatřpytlo se mu dvě slz. Pak pravil dále: „Po jeho smrti vrátil jsem se do svého rodného města Říma.“

„Nebohé dítě,“ pravil Arsicius, „jsi tedy sirotkem?“

„Ano, ale mám ještě na živu maminku, která je o mne tak starostlivá.“

„Bůh ti ji dlouho zachovej! Myslím, že i ona jest jistě křesťankou?“

„Celým srdcem.“

„Chodíš do školy?“

„Ano.“

„A kdo tě učí?“

„Jeden klerik (duchovní) papežův jménem Antonín.“

Strato a Arsicius pohlédli na sebe a radostně se usmáli.

„Jak svatým mužem jest náš papež!“ zvolal Strato. „Viděl jsem ho a políbil jsem mu nohu, slze při tom zbožným pohnutím. Ale zde tento můj přítel přišel nedávno do Říma, a nedostalo se mu ještě té cti a toho štěstí, ač velice po tom touží.“

„Ach!“ zvolal hoch, „viděti papeže jest nyní nemožno. Neví se, kde jest a kde bývá.“

„Ale tvůj učitel Antonín,“ odpověděl Strato, „ten to bude dobře věděti; neboť jsi pravil, že jest jeho klerikem, který bývá u něho.“

„Ó, učitel Antonín to ví, ale nechce to říci; a když ho prosím, aby mne zavedl k papeži, že ho mám tak rád, tu mi odpoví: Ještě není příhodný čas.“

„Ty, milé dítě, můžeš počkati, protože jsi z Říma, ale můj přítel jest z ciziny a nemůže se tu dlouho zdržeti, poněvadž je tu vše nesmírně drahé, a poněvadž každý dobrý křesťan zde jest v nebezpečení přijíti o svou kůži. Kdyby mohl aspoň uviděti tvého učitele, požádal by ho, aby obdržel slyšení u papeže.“

„Můj učitel žije také v úkrytu a se žádným nemluví.“

„Ale ty ho vidíváš?“

„Já? Ano.“

„Nuže tedy zajdi k svému učiteli, a my ti budeme velmi povděční za to, že jsi byl tak hodný.“

Hoch poněkud se rozmýšlel a potom rychle se rozhodnuv pravil: „Počkejte zde na mne, a za hodinu budu zde s odpovědí.“

S těmi slovy odešel a ubíral se k silnici Nomentánské, kdež v domě Anežčině ustanovil mu Antonín místo setkání pro ten týden.

Oba zlosynové šli z pozdálí za ním a tu spatřili ho vcházeji do domu Anežčina.

„Při všech bozích olympských i podsvětních!“ zvolal Arsicius. „Jest-li tam klerik papeže, bude tam i sám velekněz! Ó jak krásný to objev!“

A všecck jsa rozjařen, radostí jal se poskakovati.

„Tak i já myslím,“ dodal Strato. „Pojďme hned k nejbližšímu oddělení stráže pretoriánské, aby nám dali silnou četú ozbrojenců k tomuto dílu!“

„Slibuji bohům podsvětním,“ pravil Arsicius, „že pomohou-li nám naléztí a zatknouti papeže s jeho akolythy (duchovní nižšího stupně), že zabijí na jejich oltáři vepře.“

„A já ovci,“ odpověděl Strato.

A s tímto pěkným předsevzetím přiblížili se k stanovišti stráže pretoriánské. Představivše se tu vojenskému tribunovi a ukázavše mu císařský list, kterým byli zplnomocněni k zatýkání křesťanů, obdrželi od něho velikou četú vojáků.

Hodinu na to obklíčen byl statek Anežčin vojskem. Veliké bylo překvapení a zaražení rodiny její při tomto pohledu. Anežka však nepozbyla mysli, nýbrž rychle běžela upozornit na to papeže. Ten pak sestoupil ihned se svými duchovními do katakomby dále se nalézající a odtud podzemními cestami přešel do sousedního pohřebiště Ostrijského. Zatím pretoriáni vedeni Arsiciem a Stratonem probledávali celý palác, proštárali každý koutek, vešli do zahrady, vnikli s hořícími pochodněmi do katakomb, kdež byly hrobky Anežčiných předkův; ale ničeho nenalézajíce, již se obraceli zpět, když je v tom upozornil Strato na spojovací podzemní chodbu, jež spojovala toto pohřebiště s Ostrijským. I pustili se všichni touto chodbou a po dlouhém chodění sem a tam v onom

bludišti uviděli zavřená dvířka. Rozbivše je sekerou vešli do pohřebiště Ostrijského, kdež zastihli biskupa u starého stolce sv. Petra, an kleče se modlí. I zatkli ho spolu s jeho kleriky: Antonínem, Klaudiem a Cyrinem. Rozveseleni nadměru tímto lovem, vraceli se tímže průchodem do katakomby rodiny Anežčiny, když tu zaslechli dětský nářek a pláč. Byl to malý Krescencius. Arsicius ho uchopil a odevzdal vojákům. Když vyšla tato rota ven, táhla do města. Nadarmo chtěla Anežka i rodiče její jíti s papežem do žaláře. Arsicius toho nedovolil z ohledu na prefekta, nýbrž dal je od vojáků zahrnati.

Zatčení papežovo bylo hned oznámeno oběma císařům, kteří se ovšem z toho velice zaradovali. Dioklecián pak vydal rozkaz, aby Marcellín se svými kleriky byl hlídán v žaláři Tulliově. Později dal ho odtud z návodu Arsiciova a Stratonova tajně odvléci a v největší tichosti za městem stíti spolu s jeho kleriky a malým Krescenciem. Arsicius a Strato pak rozšířili lživou pověst, že prý Marcellín ze strachu před nastávajícími mukami obětoval bohům kadidlo a potom, aby prý se vyhnul hanbě, již by mu byl tento čin mezi křesťany způsobil, že odešel úplně sám a v jiném oděvu i s jiným jménem do dalekých krajin.

Lživost této smyšlené bájky objevila se tím, že kněz Marcell, jenž byl jeho nástupcem v úřadě biskupském, dověděl se tajnými zprávami o místě, kde byl rozsudek smrti vykonán, vykoupil a přenesl jeho tělesnou schránku a pohřbil ji dů-

stojně v pohřebišti při silnici salárské zároveň s těly společníků jeho mučnické smrti. Poněvadž však tento v tajnosti zachoval svůj skutek, aby aspoň ctihošné ty ostatky zachránil před rukama pronásledovatelů, nabyla u mnohých vrchu pomluva oněch dvou pekelných podvodníků a to tím spíše, poněvadž nemálo falešných křesťanů, nepřátel to papežových — totiž Donatisté — pomáhalo učiniti ji věrohodnou. Tito pak, aby ji učinili pravděpodobnější, přibájili svou obrazovností, že prý papež jat jsa lítostí nad svým odpadlictvím, svolal schůzi duchovenstva z Říma a ještě z jiných měst a prosil je za odpuštění daného pohoršení — schůzi v oné době téměř nemožnou, o níž žádný ze současných spisovatelů nečiní zmínky.¹⁾ Nicméně pomluva listy Donatistův rozšiřovaná oběhla v krátké době celý svět a všude nalézala víry.

Smrtí papeže Marcellína osiřelá církev římská na dvě léta — tak nesnadno bylo uprostřed bouře, již zmítána byla lodička Petrova, svolati rozprchlé zbytky duchovenstva a věřícího lidu římského! Osířelost církve však nezlomila myslí oněch čekatelů mučnictví, zvláště duchovních, kteří i zdvojnásobili svou horlivost, aby živou zachovali víru a neotřesenou stálost bojovníků kříže.

Mezi těmito apoštoly vynikali exorcista Petr a kněz, jemuž též bylo jméno Marcellín.

¹⁾ Dnešní dějepisná kritika naložila spravedlivě s onou pomluvou, zahrnuvši ji mezi smyšlenky kacířů pomlouvajících církev římskou a papeže.

Petr byl druhým apoštolem Pavlem vroucností lásky, výmluvností a mocí divotvornou, již ho byl Bůh vyznamenal, a již používal k tomu, aby získal četných přívrženců Kristu.

Kněz Marcellín rovněž závodil s ním v horlivosti rozšířiti království Ježíše Krista v samém hlavním městě všech modloslužebnických pověr.

Tito byli polapeni při konání svaté služby, držáni přes měsíc ve vězení a ukrutně zmrskáni pro svoji stálost ve víře. Než toto jejich uvěznění sloužilo ku spasení mnohých pohanů, kteří od nich na víru byli obráceni, počínajíc samým žalářníkem Artemiem.

Ten měl dceru na vdaní jménem Pavlínu, jež bídně byla trápena od zlého ducha. Když pak on často si naříkal na tuto posedlost, řekl mu jedenkrát Petr: „Věř v Krista, a on rázem osvobodí a uzdraví tvou dceru!“

Na to Artemius: „Jak pak můžeš chtít, aby tvůj Kristus měl takovou moc, když ani tebe nemůže osvoboditi, jenž přece v něho věříš, z pout a muk?“

„Ó, On by mohl, ale nechce mne zbaviti mé koruny; neboť toto utrpení mně přinese štěstí a slávu věčnou.“

„Chceš-li, abych uvěřil tvému Bohu, podej mi důkaz toho! Dám ti dvojí pouta a uzavru tě silnou, důkladnou závorou v nejpevnější komůrce z celého vězení; a vyvede-li tě tvůj Bůh ven a zároveň zbaví mou dceru posedlosti, uvěřím v něho.“

„Přijímám tuto podmínku,“ odpověděl Petr s úsměvem. „Avšak, stane-li se všechno to, uvěříš pak v mého Pána Ježíše Krista?“

„Slibuji ti to, přísahám ti to!“

„Nuže tedy zavři mne, kam ti libo, a dej dvojnásobná pouta na ruce i nohy a potom vrať se domů a tam na mne čekej!“

Stalo se tak; a Artemius odcházeje kroutil hlavou a mluvil sám k sobě: „Ten člověk vyšel tolikerym utrpením z rozumu a třeští.“

Přišel domů vypravoval všechno své manželce Kandidě, která však mu řekla: „Divím se ti, že na hlavu padlým jmenuješ toho, jenž ti chce uzdravit dceru. Řekl ti, kdy přijde?“

„Ještě dnes.“

„Splní-li se to,“ dodala žena, „vyznám, že Ježíš Kristus jest pravý Bůh.“

„Což pak jsi se i ty zbláznila? Co pak myslíš? Vždyť jsem ho zavřel tajně a spoutal jsem ho tak, že, ani kdyby Joviš s nebe sestoupil, nemohl by ho vysvoboditi.“

„Tím lépe! Tím spíše se ukáže, že, stane-li se ten div, Ježíš Kristus jest více než Joviš.“

Za takového hovoru jejich počalo se již stmívat, a v tom náhle objeví se Petr bílým rouchem oděný, s vítězným znamením kříže v ruce. Artemius a Kandida hrůzou smyslů zbaveni padají k jeho nohám volajíce: „Ježíš Kristus jest pravý, všemohoucí Bůh!“ A také jejich dcera Pavlína vyznávajíc Ježíše Krista byla okamžitě zbavena zlého ducha, jenž vycházeje z jejího těla,

zvolal tato slova: „Moc Kristova, jež jest v tobě, Petře, mne vyhnala.“

Také čeládka domu Artemiova vidouc tyto zázraky, uvěřila v Ježíše Krista, a mnozí z jejich sousedů, když se dověděli o této události, přišli navštívit Artemia, aby se přesvědčili o pravdivosti toho, co byli slyšeli. A nedostalo se jim objasnění jen v této věci, nýbrž byli též svědky podobných zázraků při osvobození několika posedlých a při okamžitém uzdravení mnohých nemocných. Z této příčiny žádali úsilovně o křest sv. počtem více než tři sta mužů i žen.¹⁾

Tu Artemius dohodnuv se s nimi, kterého dne by přijali sv. křest, vyvedl v noci před ustanoveným dnem z vězení kněze Marcellína a ukryl ho ve svém domě. Potom v první své horlivosti pro novou víru otevřel také ostatním vězňům brány žaláře a uvedl všechny do svého bytu. Tam pak byli od Marcellína vyučeni a znovuzrozeni vodou sv. křtu a potom každodenními promluvami bývali asi po 40 dní od něho a od Petra utvrzováni ve víře.

Soudce Serenus, jehož povinností bylo vyslýchat vězně z onoho vězení, byl tou dobou nemocen; a to velice podporovalo Artemia v jeho smělém a svatém podniku. Když se však zotavil, vzkázal po tajemníkovi žalářníkovvi Artemiovi, že se bude příští noci konati soudní zasedání, k němuž prý má dovésti své vězně. Artemius obdržev tento rozkaz svolal uvězněné a políbiv

¹⁾ O těchto podivuhodných a četných obráceních čte se v zápisech o jeho mučnické smrti.

každému z nich ruku na znamení úcty pro přijatý křest sv., otevřel jim brány žaláře a propustil je na svobodu. Marcellín a Petr však nechtěli, ačkoliv je Artemius prosil, nabyti ztracené svobody, aby nepřišli o očekávanou korunu.

V ustanovenou hodinu dostavil se Artemius s nimi k soudu. Soudce Serenus hledí udiveně vida jen dva vězně, kdežto jich měl tolik zapsáno.

„Kde jsou ostatní?“ ptá se rozzloben Artemia.

A tento: „Jsou všichni na svobodě! Petr zbavil je jménem svého Boha pout, a já jsem jim otevřel bránu žaláře. Ale on i Marcellín útekem se spasiti nechtěli.“

„Co pravíš, nešťastníku!“ zařval soudce pln jedovatého vzteku pouštěje na něho blesky svých ohnivých zraků. „Ty, žalářník, jsi se opovážil býti nápomocen k tomuto útěku? To se ti nevyplatí! Hned ať jest zmrskán metlami s olověnými kuličkami a zavřen do žaláře!“

Rozkaz soudcův vykonán bez prodlení.

Na to došlo na Petra a Marcellína, kterým Serenus řekl: „S vámi by se bylo méně přísně naložilo, kdybyste nebyli otevřeli žaláře vinníkům pro zločiny již odsouzeným.“

„Byli-li vinníky,“ poznamenal Marcellín, „tedy je očistil křest svatý, a proto zasluhovali svobodu.“

Popuzen touto odpovědí dal ho Serenus nemilosrdně bít a potom polonahého zavřít do komůrky posypané stěpinami ze skla. Potom řekl Petrovi: „Nemysli si, že tě dám znovu roztáhnouti na skřipci. Pro tebe připraven jest horší trest. Dám tě přivázati ke kolu a vydám tě zubům

dravců, kteří rozsápají tvé tělo, budeš-li ustavičně se vzpírati obětovati bohům.“

„Věru, tvé jméno Serenus (t. j. jasný) špatně se na tebe hodí,“ pravil Petr, „poněvadž jsi tak rozzuřený a bouřlivý. Věř, že člověk, jako ty jsi, marně se pokouší mocí muk otřásti nezdolnou věrou křesťanů!“

„Uvidíme,“ odpověděl pohrdlivě soudce a poručil, aby byl Petr zavřen sám, odloučen od Marcellína, a aby mu nohy byly sevřeny až do pátého otvoru v kládě.

Mezitím co byli oba vyznavači takto mučeni, ukázal se anděl Páně Marcellínovi, zbavil ho té trýzně, poručil mu, aby se oblekl, a pravil: „Pojď za mnou!“

Na to vstoupil do vězení Petrova, učinil s ním rovněž tak, zavedl pak oba do blízkého domu, kdež se nově obrácení společně modlili, a řekl jim: „Vyučujte a posilujte tento vyvolený lid Páně, jenž vaší zásluhou přijal sv. víru; a potom jděte jen před soudce Serena!“

Artemius, jenž byl, jak jsme viděli, uvězněn, předvolán k soudu zároveň se svou manželkou Kandidou a dcerou Pavlínou. Serenus nešetřil ničeho, aby je přiměl k odpadlictví; ale škoda bylo času i práce! A proto je odsoudil k smrti ukamenováním; Marcellína pak a Petra, kteří vykonavše svou úlohu vrátili se dobrovolně do vězení, aby jim byla hlava sřata.

Malé oddělení stráží vedlo svaté mučeničky k popravě na místo asi osm tisíc kroků od Říma vzdálené při silnici Aureliově. Přišedše tam našli

veliké shromáždění křesťanů, jehož se hrstka vojákův ulekla, i dala se na útěk. Křesťané však šli za nimi a dohonivše je přivedli na místo, kde rozsudek měl býti vykonán; tam pak žádali křesťané, aby kněz Marcellín před svou mučnickou smrtí slavil nejsvětější oběť v jedné kryptě nejbližšího pohřebiště. Svatý kněz jim vyhověl a dokonav mši sv., požehnal lidu a prosil ho, aby se vrátil pokojně domů. Všichni uposlechli a sv. mučenšci osamotněvše s vojáky, chystali se dáti naposled sebe v oběť Pánu.

„Hle!“ pravil Marcellín setníkovi, „co dovedou udělati křesťané! Byli jste v jejich rukou, ale nezkrřivili vám ani vlasu; mohli jsme se vysvoboditi, ale nechťeli jsme. Nyní dělejte s námi, co je vám poručeno!“

Tu stáli vojáci hlavu Artemiovi, zavlékli Kandidu a Pavlínu do hrobky a tam je pohřbili pod hromadou kamení; potom zavedli Marcellína a Petra do blízkého „černého“ lesa, jenž od té doby nazván „bílým“. Tam jim sami mučenšci pomáhali odklízeti roští z místa, kde měli obdržeti smrtící ránu. Potom se chvílku modlili, naposled se objali a políbili a pak sklonili hlavu, aby přijali ránu.

V tom okamžení, kdy obě hlavy uťaté skutálely se k zemi, viděl kat Dorotheus, jak sám dosvědčil, vycházeti z těl jejich duše v podobě dvou panen skvostně oděných a ozdobených zlatem a drahokamy, jež andělé nesli na rukou do nebe. Jat podivem a pohnutím nad tím, obrátil se na víru a činil později za toto zabítí veřejné

pokání, vypravuje kde komu o nebeském tom vidění a veda až do pozdního věku velmi svatý život.

Zatím ležely mrtvoly obou mučovníků bez pocty a jen trochou hlíny přikryty v lese; tu zjevil se jedné noci mučovník Tiburcius v průvodu mučovníků Petra a Marcellína dvěma svatým ženám Lucille a Firmině, jež bydlely blízko jeho hrobu, a udal jim místo, kde se nalézají ctihodná těla, s rozkazem, aby je odtud daly přenést k jeho hrobu do spodní části krypty.

Obě ženy uposlechly; a nalezně na místě ve vidění jim udaném těla obou mučovníků, přenesly je za pomoci dvou akolythů k tělu sv. Tiburcia.

Kapitola XXXVIII.

Úklady nastrojené proti oběma sv. pannám Zuzanně a Anežce.

Po odstranění nejvyššího pastýře a hlavních sloupů církve římské, jásali pronásledovatelé nad vítězstvím. Leč Bůh pospíšil zahanbit a pokořit jejich zpupnosti před slabostí věku a pohlaví. Jakkoli zbavena byla tato veškeré podpory lidské, přece vyšla pomocí boží vítězně z nejhroznějších bojů, jež kdy bojovati bylo rekům sv. víry v Římě.

Dioklecián připisoval stálost Zuzanny v odmítání sňatku domluvám otcovým a proto ji od něho oddělil, jak jsme viděli, dav ji hlídati v jednom oddělení otcovského domu s rozkazem,

že nesmí býti k ní připuštěna živá duše, leda budoucí císař Maximin.

Jedině ten tedy směl tam vkročiti, aby ji navštívil a získal její srdce, bylo-li by to možno. Přišel před několika dny do Říma, ale jen na krátko, poněvadž ho jinam volaly války zuřící na hranicích říše.

Dioklecián použil tohoto pobytu k tomu, aby uzavřeno bylo zamýšlené manželství mezi ním a Zuzannou. A proto mu řekl: „Maximine, víš, že už dávno jsem ti ustanovil za manželku svou příbuznou. Ona se sice zdráhá a nechce ani slyšeti o vdavkách, ale já chci, aby jednala podle mého rozumu a provdala se, sice toho bude pykati, anebo půjde do říše Plutonovy. Už jsem ji potrestal za její tvrdohlavost a vzdor proti mým rozkazům; dal jsem ji už po několik let hlídati doma dobrou stráží a od několika měsíců jsem ji dal odloučiti i od otce, takže tam žije o samotě jako hlemýžď ve své skořepině. Tam ji najdeš povolnější mojí vůli, poněvadž doufám, že vlastní škodou poznala, zač stojí, vzepřítí se nařízení císaře. Ale kdyby k vlastnímu neštěstí ještě tvrdošíjně trvala v odboji, a kdyby nechtěla povolit ani tvým vroucím důkazům lásky, pak ti ji dávám úplně do moci.“

Maximin, jenž nepřál si nic lepšího, pokloniv se hluboce Diokleciánovi, vyšel ihned z paláce císařského a rovnou cestou zaměřil k domu Gabiniovu. Stráže otevřely mu dokořán vrata, jež vedla do přibytku Zuzannina, a — luňák vletěl do hnízda holubičky!

Nemajíc ani tušení o nových těchto úkladech, trvala Zuzanna klidně ve svém pokoji na modlitbě, a byla tak myslí pohroužena v Bohu, že ani nezaslechla kročejů.

Maximin objevil se na prahu komnaty; než v tom zasáhlo světlo ostré jako blesk jeho oči; zastavil se a spatřil uprostřed nesmírné té jasnosti anděla Božího, jenž bděl na stráži u Zuzanny. Zarazil se nad tím viděním, ustoupil polekán a obrátiv se odešel z domu bledý v tváři a chvěje se křečovitě po celém těle.

Vrátiv se do císařského paláce, vypravoval chvějícím se hlasem Diokleciánovi, co byl viděl. Císař však, jenž v každé neobyčejné a zázračné události u křesťanů viděl kouzelnický klam, zasmál se tomu a vtipkoval o útlocitnosti Maximinově.

Potom zavolał Kurcia, posledního to z vyslanců poslaných k Zuzanně, a uložil mu, aby ji znova navštívil a všeho použil: domluv, slibův i hrozeb, aby jí vyhnal z hlavy vzdory, jak pravil, a přiměl ji poslechnouti jeho vůle.

Kurcius se o to pokusil, ale bez výsledku. A tak vrátil se pokořen a zahanben k císaři, aby mu zvěštoval, že u Zuzanny škoda každého slova.

Tu poslal k ní rozhněvaný Dioklecián modlářského kněze jménem Macedonia s rozkazem, aby ji přinutil obětovati, ale tajně, aby nevzbudil řečí mezi lidem, mysle sám u sebe: „Podaří-li se mi, aby Zuzanna obětovala Jovovi, nebude už nepřítelkyní Venuše.“

Macedonius vykonal ihned rozkaz císařův a přišel k Zuzanně se zlatou soškou Jovovou v jedné ruce, a malým přenosným oltářem na třech nohách spočívajícím v druhé. Zuzanna spatřivši tohoto podvodníka a jeho vystrojení, zasmála se; potom zvážněvši odstoupila stranou a modlila se k Bohu řkouc: „Dej, ó Pane, aby neviděly oči mé obrazů ďábelských a posilň služebníci svou!“

Vida to Macedonius pravil: „Vstaň již a pokloň se bohu císařů!“

Ona však pozvedla oči k nebi, a modla Jovova zmizela.

Macedonius zděšením omámen, domýšleje se, že mu ji uměním kouzelnickým odcizila, zvolal: „Aj, aj! Touha po zlatě tebe svedla, zaslepil tě jeho lesk! Ale přece mám proto radost z tebe, neboť nebyla bys vzala této sošky, kdybys bohů opravdu nemilovala.“

Zuzanna s rukou na prsa vloženou ohradila se proti tomu řkouc: „Ne já, nýbrž anděl Páně odhodil pryč tvou modlu, aby neposkvrnila svou přítomností mých očí.“

A skutečně nedlouho potom nalezena zlatá soška Jovova na blízkém náměstí před palácem Sallustiovým.

Uslyšev to Macedonius naplněn byl prudkým vztekem a naložil s nevinnou Zuzannou jako s čarodějnicí; chopiv se hole počal ji krutě bít. Snášela trpělivě rány a obzvláště velké pokoření, když viděla se tak týránu od pekelné té stvůry.

Pomstiv čest nejvyššího Joviše, jak se mu zdálo, pravil poněkud udobřen Zuzanně: „A teď, dívko, jednej rozumně, měj na paměti svůj osud a obětuj!“

Na to Zuzanna: „Upřímně toužím obětovati sebe samu Bohu mému.“

Macedonius vida, že s ní nepořídí, odvrátil se od ní mrzutě a odešel podat Diokleciánovi zprávu o nezdaru svého poslání.

Laskavý čtenář snadno si pomyslí, jak asi páčil hrdého císaře vzdor této panny! Přísahal u Joviše, že se jí přísne za to pomstí nedbaje ani příbuzenství, jež ho poutalo ke Gabiniům. V tom, co tak zuřil, byl mu oznámen příchod prefekta, ježž ihned k sobě připustil, i vypravoval mu, co se stalo, aby poněkud ulehčení zjednal svému srdci překypujícímu žlučí.

Jako by ho chtěl potěšiti, vypravoval mu prefekt zase nezdar svého pokusu u Anežky, poněvadž prý i ona zdavkami pohrdá.

„Každými zdavkami?“ ptal se Dioklecián.

„Ano. Chce zůstatí stůj co stůj pannou.“

„Tu už nemůže býti pochybnosti, jak jsem ti již pravil, že jest křesťankou.“

„Také se domnívám, ale, abych pravdu řekl, bál jsem se zeptati se jí na to, protože stačila jediná kladná odpověď, aby zmařila nadobro jakýkoli pokus o sňatek s mým synem.“

„A přece se jí musíš na to zeptati; neboť přizná-li se, že jest křesťankou, můžeš ji snad ještě oblomiti hrozbou, že mimo smrt ji dáš zneuctiti, nepodvolí-li se tvé vůli. Víš dobře, že

křesťanské ženy tak dbají své cti, že jí přednost dávají i před životem. A panny křesťanské, když se zasvětily Bohu, daly by se na kusy rozkrájet i anebo za živa upáliti, než by zrušily přísahu a se provdaly. Proto uvidíš, že více na mysl Anežčinu bude působiti strach před zneuctěním než hrůza smrti.“

„Učiním dle návodu Vašeho Veličenstva, jež jest Jovem, když poroučí, a když radí, Merkurem,“ odpověděl prefekt.

Usmál se sladce domýšlivý panovník této pokloně a podal ruku prefektovi, jenž mu ji jako sprostý pochlebník políbil, propustil ho přeje mu zdaru.

Vyšel z císařského paláce, vrátil se prefekt na prefekturu jsa odhodlán učiniti s Anežkou poslední ještě pokus, než by vykonal radu Diokleciánovu. „Nezdaří-li se mi můj úmysl,“ mluvil sám k sobě, „nebude to moje vina; a můj syn bude přesvědčen, že nelze se smlouvati s křesťany. Dioklecián, jenž je zná lépe než já, vidí snad už předem nezdar mého pokusu a třeš se z toho ve svém srdci doufaje, že bude moci zabaviti bohatství urozené dívky. Ale ať už je tomu jakkoliv, musím učiniti poslední zkoušku. Bude-li přemožena, upokojím vášnivou touhu svého syna; bude-li vzdorovati, ukojím lakotu Diokleciánovu. V každém případě přinese mi pokus můj užitek a zjedná mi zadostčinění.“

Tak myslil mocný ten muž, jemuž ani na mysl nevstoupilo tušení, že by pokus jeho měl docela jinak skončiti, než jak se domníval.

A obíraje se těmi myšlenkami, dal na druhý den povolati Anežku před svůj soud.

Kapitola XXXIX.

Panenství a mučenická smrt.

Druhého dne dostavila se Anežka v průvodu svých rodičů na prefekturu; byla však jen ona sama uvedena do pokoje prefektova, kdež se tentokráte sešlo několik přísedících jeho soudu.

Skromné a důstojné chování Anežčino a ona záře panenské čistoty, jež se jí stkvěla na čele, přidávala krásy sličné její postavě a vzbuzovala v divácích pocit úcty. Odhrnula závoj s obličejem a uklonila se důstojně prefektovi i jeho přísedícím. Vyzvána, aby se posadila; a prefekt obrátiv se k ní pravil: „Anežko, dal jsem vám čas, abyste si rozmyslila návrh, který jsem vám učinil. Nuže rád bych slyšel od vás, jste-li odhodlána přijati ho či nic.“

„Nejprve jsem nechtěla,“ odpověděla Anežka, „a nyní, kdybych i chtěla, nesměla bych.“

„Proč byste nesměla?“

„Protože už jsem nevěstou.“

Zasl nad touto neočekávanou novinou prefekt a udiveně na sebe hleděli přísedící.

„Vy nevěstou?“ pravil prefekt. „A od kdy?“

„Již od prosince minulého roku.“

„Co to slyším? Vy jste mne tedy oklamala řkouc, že chcete zůstatí svobodnou.“

„Nikoliv, pane prefekte, neoklamala jsem vás, poněvadž jsem zároveň pannou i nevěstou, poněvadž Ten, jemuž jsem ruku podala, dlí rád mezi liliemi.“

„Nerozumím vám. Vaše řeč zní jako řeč Sibylly. Vyslovte se zřetelně a povězte mi, komu jste se zasnoubila!“

„Ženichu nebeskému a božskému.“

Při těchto slovech ušklíbli se hrubí surovci, a prefekt udiven i rozmrzen řekl: „Ale vy dáváte mi vyhýbavou odpověď. Mluvte s rozumem a odpovězte mi vážně!“

„Mluvím zcela vážně, ctěný pane!“

Prefekt, jenž nebyl znalý tohoto způsobu řeči, nechápal toho, až ho jeden z přisedlých upozornil, že to jest způsob řeči mezi křesťany, u nichž prý se mluví o duchovním zasnoubení s božským Ženichem.

Tu obrátil se prefekt všecek zarudlý v tváři k Anežce a ptal se jí: „Jste snad k svému neštěstí křesťankou?“

„S celým srdcem z milosti Boží a k svému štěstí!“

Tím upřímným a smělým vyznáním poklesl prefekt na mysli; tváře se však plným soucitu k ní zvolal: „Ubohá dívka, jak je mi vás líto! Nevíte tedy, že jest křesťanství zákony zapovězeno a že jest na smrt pronásledováno od našich císařů? Jest vám snad neznámo, že přiznati se k němu značí ztrátu jmění, práv občanských, šlechtických, svobody, života?“

„Vím všecko a mám před očima zástup křesťanů, kteří již všechno obětovali z lásky k pravému Bohu.“

„A vy byste jich chtěla následovati?“

„Proč by ne?“

„Vy tak mladá, hezká, urozená a bohatá, na niž usmívá se stkvělá budoucnost?“

„A přece vším tím opovrhuji z lásky k svému Zenichu božskému!“

Prefekt a jeho přísedlíci nebyli s to, aby pochopili tuto moudrost křesťanskou; a proto zvednuvše se, odešli do vedlejšího pokoje ku společné poradě. Rozhodnuto v ďábelské té radě, co dalo se očekávati od lidí až po uši věznicích v hnusném kalu tělesných chtíčů.

„Poněvadž jest křesťanům panenství tak drahým,“ pravili, „není vhodnějšího prostředku přivéstí je opět ku ctění bohů než zkaziti jejich mravy anebo aspoň postrašiti je vyhrůžkou zneuctění, jehož se více bojí než smrti. Ať jest tedy dívka zavlčena na místo hanebnosti!“

Prefekt schválil pekelný návrh, ale dříve umínil si zkusiti jiného prostředku. Vrátiv se pak se svými rádci do svého pokojíku, kdež byl zanechal Anežku o samotě, řekl jí: „Poněvadž je vám panenství tak drahým, předkládám vám nový a čestný návrh, a ten jest, abyste šla do chrámu bohyně Vesty. Tam mezi Vestálkami budete moci žíti v největším pokoji a bezpečnosti.“

Anežka se zasmála tomuto nabídnutí a odvětila: „Opravdu, pěknou bych to výhru udělala:

odřící se vašeho syna a zasvětiti se mrtvému kamenu!“

„A tak vy nazýváte bohyni Vestu?“ odpověděl prefekt všecek rozčilen.

„Což jiného to jest než socha?“

„Promlívám toto rouhavé mluvení vašemu dětskému věku.“

„Víra se neměří dle let, nýbrž dle srdce; a Bůh hledí na srdce, nikoliv na léta. Řekněte svým bohům, aby se mně pomstili, jsou-li toho schopni!“

Prefekt jedovatým vztěkem naplněný pravil: „Dost už; nevyzývejte dále hněvu bohů! Jděte! Dávám vám 24 hodin, abyste přemýšlela o svém osudu.“

„Tolika netřeba,“ odpověděla Anežka. „Moje rozhodnutí je hotovo a nezměnitelné. Nebudu mítí ženicha mimo Ježíše Krista aniž Boha mimo Stvořitele nebe i země!“

„Nuže dobrá!“ odpověděl opět prefekt. „I moje rozhodnutí jest hotovo. Volte si: buď oběť bohyni Vestě anebo hanbu špatného domu!“

Při tomto hanebném návrhu zbledla Anežka ve tváři. Potom hořce rozhorlením povstala, změnila přísným pohledem prefekta a pravila: „Bídíšče, není náš Kristus tak málo starostlivý o své nevěsty, aby je nechal zneuctiti. Jenom ďábli, obludy ukrutné a chlipné, mohli ti našeptati návrh tak hanebný; ale Bůh čistoty, jemuž sloužím, dovede ho zmařiti!“

„Uvidíme!“ odpověděl s hněvem prefekt; a zavolav setníka stráže, odevzdal Anežku vo-

jákům, aby ji zavedli na místo hanby. Potom uděliv jim tajné pokyny, jakým způsobem ji tam mají zavést, povstal se svými přísedlíci a vešel do předsíně, kdež poručil strážníkům, aby odvedli rodiče Anežčiny domů.

Rozkaz ten byl pro ně bodnutím do srdce. Plakali, prosili, zapřísahali prefekta, aby jim aspoň dovolil obejmouti milovanou dceru, — ale nadarmo. A tak se srdcem bolestí rozervaným byli odtud odvezeni a dovedeni domů. Než nebylo-li jim samým možno chrániti dále své nevinné holubičky, chránil ji dobře Bůh a to způsobem tak skvělým, že památka toho na věky potrvá.

Mezitím co se ještě rozléhala předsíní pláčem opuštěných rodičů Anežčinych, zavedl setník, jenž ji byl dostal do moci, vojáky do pokojíku a poručil jim, aby ji zbavili šatů. Kdyby byl poručil na místě toho ji probodnouti, nebyl by mohl učiniti věci jí milejší. Anežka zachvěla se při zhovadilém tomto rozkazu, zarděla se v obličeji a bránila se, jak mohla; ale násilí mělo vrch, a tu Bůh zázračně jí přispěl na pomoc: zlaté vlasy její, už dříve tak bohaté, vyrostly jí na ochranu a to tak, že splývající dolů zahalovaly ji úplně jako šat utkaný ze zlatých nitek.

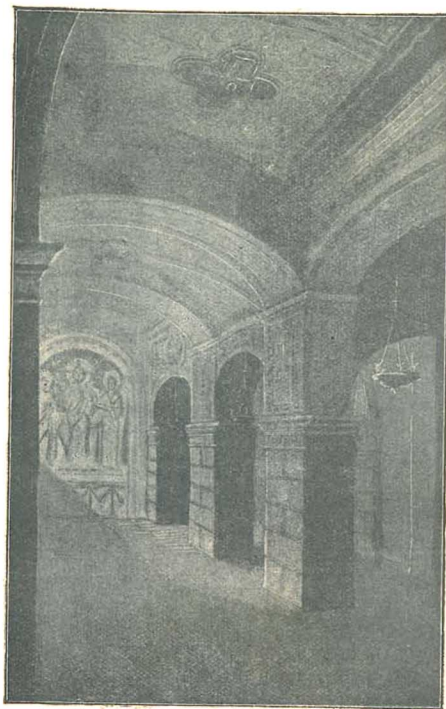
Holomci chtěli jí dáti pouta, ale ať jakákoliv pouta jí dali na ruce, nepodařilo se jim sevřísti do nich útlé ručky sv. panny. Proto ji svázali provazem a vlekli po ulicích; před nimi šel biřic volající: „Anežka, bezbožná tupitelka bohů, jest odsouzena do špatného domu.“

Když vstoupila čistá a neposkvrněná tato holubička do domu hanby, jenž byl za cirkem agonálním, kde jest nyní podzemní část kostela sv. Anežky „intra muros“ (uvnitř zdí), našla tam bílý šat, který si ihned oblekla, děkujíc Bohu, že jí ho tak podivným způsobem připravil. Zároveň pak anděl Páně poslaný k ní na ochranu její stydlivosti obklopil ji září světelnou, takže vypadala jako vidění nebeské. Nad tím ustrnuli a hrůzou pojeti byli, kdož tam vstoupili, a neodvážili se překročiti práh oné světnice, ba někteří z nich i padli na kolena z úcty ku chráněnce nebes.

Jediný Prokopius puzen slepou vášní odvážil se tam vstoupiti; avšak anděl Boží srazil ho mrtvého k zemi. Když pak jeden jeho společník nemoha se ho dočkati, otevřel dvéře, spatřil Prokopia mrtvého ležeti tváří na zemi u nohou Anežčiných. Spustil nářek a křičel ze vši síly řka: „Ó soucitní Římané, pojdte sem rychle! Tato bezbožnice zabila svým kouzelnictvím syna prefektova.“

Na tento křik sešlo se mnoho lidu se všech stran, a vidouce mrtvého mladíka, připisovali jeho smrt jedni kouzelnému umění, a těch bylo nejvíce, jiní prudkosti vášně, jiní patrné pomstě s nebe.

Krutá zpráva o tom donesla se brzy otcí; ten pak se srdcem bolestí zdrceným přiběhl a spatřiv mrtvého syna, zaryl se rukama do vlasů, zasténal bolestí i prudkým hněvem a hroze pěstí Anežce zařval: „Ó ty největší ukrutnice ze všech

Podzemní kaple v chrámu sv. Anežky v městě.

žen! Tak jsi tedy chtěla podati důkaz své kouzelné moci na mém synu?“

Na to Anežka: „Bůh uchovej! Smrt vašeho syna není dílem ďábelským, nýbrž pomstou anděla, jenž mne chrání. To ať vám dokáží ostatní mladíci, kteří zdraví a živi odtud vyšli, poněvadž vidouce mne pod ochranou nebeského ducha, neodvážili se ke mně se přiblížiti. Jedině váš syn se odvážil se zločinným úmyslem vstoupiti dovnitř, a proto padl na prahu, zasažen byv mečem anděla.“

„Nuže dobrá, jestliže ho tvůj anděl zabil,“ dodal sklíčený otec, „tvůj anděl ať mi ho vrátí živého a zdravého, a pak uvěřím tvým slovům. Jinak....“ a změřil Anežku plamenným pohledem sršícím nejkrutější pomstou.

Anežka však bez nejmenšího rozrušení, plna důvěry v Boha pravila: „Budu se modliti, aby Bůh můj vrátil ti syna. Odejděte všichni odtud a nechte mne samotnu se modliti.“

Všichni odešli. Anežka pak vrhnuvši se tvář na zemi, modlila se vroucně k Pánu, aby ráčil k oslavení svého jména vrátiti mrtvému mladíku život.

A tu se jí ukáže anděl Boží, zvedne ji a praví: „Vstaň, modlitba tvá jest vyslyšena.“

V tom okamžení povstává mrtvý živ a zdrav a vyběhnuv ven z pokoje začíná volati: „Jeden je toliko Bůh na nebi i na zemi, a to jest Bůh křesťanův!“

Prefekt hrůzou i radostí bez sebe chce z uznalosti za toto dobrodiní propustiti Anežku

na svobodu k jejím rodičům, ale zástup lidu poštvaný modlářskými knězi počíná bouřlivě hučeti a křičí: „Na smrt s čarodějnicí, na smrt s bezbožnicí!“

Poněvadž Symforián si netroufal postavit se proti hlučícímu lidu, ale zároveň nebyl tak bezcitným, aby odsoudil zachránitelku svého syna, přenechal starost a vyřízení celé té záležitosti svému zástupci či vikáři jménem Aspasiovi a odešel domů. Aspasius, jenž více dbal přízně lidu než spravedlnosti, předvolal si Anežku před svůj soud a po krátkém výslechu konaném jen proto, aby byl celému jednání dán náter řádného soudu, odsoudil nevinnou dívku jakožto křesťanku k smrti upálením. Rozsudek od mnohých přijat se slzami, od jiných a zvláště od pohanských kněží s plemáním a jásotem pekelným.

Anežka pozvedla oči k nebi, velebila Boha a beze strachu ubírala se na místo popravné mezi množstvím oštěpů a mečů a zástupem lidu, jenž se všech stran se valil podívat se na ni. „Nešla nikdy nevěsta,“ řekl o ní sv. Ambrož, „k oddavkám tak, jako Anežka na smrt... Ó toho dojemného a zároveň vznešeného divadla! Nebyla ještě vyrostla k boji a jevila se již zralou k vítězství!... Čím útlejší byla oběť, tím odpor-
nější jevila se ukrutnost tyranova, anebo lépe řečeno, čím více stkvěla se na ní moc sv. víry, jelikož v útlém ještě věku tak stkvělé vydávala Kristu svědectví!... Pohané trnuli, že zhrdala urozeností, bohatstvím, vznešeným příbuzenstvem, tělem tak sličným a něžným a životem, jehož

první květ tehdy právě se rozvíjel, kdežto křesťané podívovali se na ní všemohoucí milosti Boží, jež ve věku nejtělejší dovede k zralosti přivésti ovoce pokročilé svatosti, a za to vroucně velebili Pána.“ Anežka šla na smrt krokem pevným, s myslí nezdolnou, s tvář jasnou a usměvavou jako panna, jež od drahného času toužila po slávě mučenické.

V davu lidstva, jenž tísnil se po cestě kudy šla, objevil se zrakům jejím také Prokopius, jenž zahalen v tógu a s očima navlhlyma přicházel dát jí poslední s Bohem. Jdouc mimo něho, pozdravila ho mírným kývnutím hlavy a pozdvihnuvši oči k nebi chtěla mu naznačiti, kam má od nynějška řídití myšlenky i srdce. Prokopius zaštkal, zahalil tvář tógou a zmizel v množství lidu, nemaje dosti zmužilosti, aby hleděl na smrt Anežčinu.

Několik křesťanů, mezi nimi Thrason, protlačilo se až k ní. Shlédnuvši je, pozdravila Anežka sladkým úsměvem a řekla Thrasonovi, poněvadž byl jí nejbližší: „Řekni tatíčkovi a matičce, že Anežka jde vesele a radostně umřít za Ježíše a že na ně čeká v nebi.“

Přítelkyně její Sotéra, která si dala dvěma svými sluhy raziti cestu až k ní, blížila se k ní, aby ji objala, ale vojáci ji odstrčili, takže mohla sotva říci: „S Bohem, Anežko! Vzpomeň si na mne v nebi!“

Tato poslední slova zaslechl Arsicius, jenž náhodou stál blízko ní; a hned od toho okamžiku počal kouti proti ní pikle, věda dobře, že jest velmi bohata.

Když smuteční průvod došel na náměstí Nervovo, kde rozsudek měl býti vykonán, dáno trojím zatroubením znamení k popravě a šumot nedočkavosti zachvěl ohromným množstvím lidu tam shromážděného, a stěží jen zdržovaného dvojitou řadou vojska.

Právě uprostřed tohoto náměstí byla v největším spěchu a chvatu postavena hranice, na niž vyvedena sv. panna, nevěsta Kristova. Jakmile se viděla Anežka na obětním svém oltáři, pozvedla oči k nebi a obětovala sebe samu Bohu za pokoj a vítězství církve.

Když byla zapálena veliká hranice, vyšlehl z ní vír plamenů, které však neviditelnou rukou jsouce vzdalovány, neodvážily se dotknouti živého toho chrámu Ducha svatého, nýbrž v ohromných kotoučích a s děsným praskotem ven se obracely naplnily strachem i diváky, kteří ustupovali v tlačenci strkajíce a pošlapávajíce se vzájemně. Několik katanů stojících nejbližše u hranice bylo popáleno, poněvadž se nemohli vyhnouti náhlému a prudkému šíření požáru.

Anežka uprostřed plamenů pozorující, že ruce zbaveny jsou provazů, již spálených, položila je křížem přes sebe a hlasitě vysílala k Bohu tuto vroucí a dojemnou modlitbu, která byla od křesťanů se zbožnou úctou zapsána a dochovala se až po naše časy:

„Všemohoucí, klanění a cti hodný, velebný Otče Pána našeho Ježíše Krista, dobrořečím a děkuji Tobě, že jsi mne skrze Syna svého Jednorozeného vytrhl z rukou bezbožných a učinil,

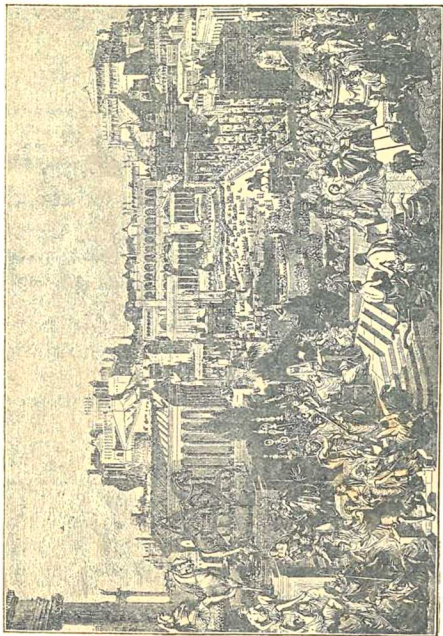
abych mohla nohou neposkvrněnou rozšlápnouti
dábelské hanebné úklady. A hle! I tento oheň
skropen nebeskou rosou působením Ducha svatého
zhasíná, rozděluje se plamen a žár jeho právě
ti pociťují, kteří ho roznítili. Velebím Tě tedy,
Otče věčný, jemuž budiž sláva všude, a prosím
Tě, abys dal mi přijíti k Tobě s myslí neohro-
ženou uprostřed plamenů. Hle, již vidím, co jsem
věřila, mám již, co jsem doufala, a objímám již
dobro, po němž tak vroucně jsem toužila! Hle, jdu
k Tobě, živý, věčný Bože, jenž se Synem svým
a Pánem naším, Ježíšem Kristem, a s Duchem
svatým kraluješ na věky věkův. Amen.“

Když dokonala Anežka modlitbu, byl oheň
vyhaslý tak, že nezbývalo ani žhavého uhlíku.

Lid hrůzou byl pojat, když spatřil tento
zázrak. Mnozí velebili za to Boha křesťanů, jiní
a zvláště kněží, ptakopravci (haruspices) a nej-
zarytější pohané křičeli o kouzelnictví. Zástupce
prefektův Aspasius pozoruje toto vření různého
smýšlení, bál se, aby snad nepovstalo pozdvižení
lidu, a proto poručil katovi, aby vystoupil na
uhaslou hranici a Anežku ihned sťal. Kat upo-
slechl, ale když se strojí k vykonání rozkazu,
pocítil jakousi tíseň u srdce. Mrzelo ho nad mřeu,
že musí obětovati tak čistou holubičku a že má
zkositi tak krásný kvítek, jehož i plameny ušetřily.

A proto, mezitím co Anežka na kolenou
očekávala ránu, jal se ji kat prositi a zapřisahati,
aby měla útrpnost sama nad sebou, nad svojí
vzácnou krásou, nad útlým svým věkem a nad
svými rodiči. K němu přidal se zástup diváků,

obzvláště sbor šlechtických mladíků, kteří okouzlení byli září tak hrdinské ctnosti a tak veliké

Římské forum za císaře Diokleciána. Smrt sv. Anežky.

sličnosti u dívky sotva třináctileté. „Vzdej se, Anežko, vzdej se, Anežko,“ voláno na ni ze všech

stran; ale mladistvá hrdinka povstavši, vytýkala katovi jeho váhavost řkouc: „Nuže, co ještě otálíš? Nač čekáš? Každý průtah těžko nese nebeský můj Ženich, jenž na mne čeká. On, jenž mne předešel svou láskou, On jediný má právo mne míti. Nuže, dělej rychle! Vykonej rozkaz tobě daný! Nechť zahyne toto tělo, které proti mé vůli zalíbilo se, komu nemělo!“

Potom opět poklekla a zvednuvši oči k nebi zvolala: „Nyní jest čas, ó Pane, abych přetrhnuv tato pouta smrtelná, spojená byla v nebesích s Tebou, jenž jsi byl na zemi veškerou láskou mou. Po Tobě jenom toužím, po Tobě jenom vzdychám, a k Tobě jdu, sladké Dobro moje! Ó přijmi v blaživé objetí své duši mou!“

Po těch slovech shrnuje splývající vlasy se sněžné šíje, sklání zlatou hlavu a čeká na ránu.

Kat bledne a utírá dlaní hrubé ruky velikou slzu, jež v oči se mu dere.

„Nuže, co stojíš?“ praví Anežka, „vzmuž se, pojď blíže a udeř!“

On chvějící se pravíci tasí meč a uchopiv levíci vlasy Anežčiny, zvedá jej, aby zasadil jí ránu. Mnozí odvracejí zraky soucitem a hrůzou, a meč klesá a noží se v sněžnou šíji, jež zardívá se svou krví.

Výkřik lidu doráží k nebi; a krásná panna svatá padá potřísněna krví, podobná lilii spojené s panenskou růží.¹⁾

¹⁾ Mučnickou smrt její vylíčil ve verších papež svatý Damasus na kameni, jenž až po dnes jest zachován v jejím kostele.

Kapitola XL.

Na Anežčině hrobě.

Přezbožní rodičové byli dosud v domácí kapli, kdež padnuvše na tvář, s pláčem prosili božskou Dobrotivost, aby pomáhala milované jejich dceruše v posledním zápasu. Jakmile se však dověděli, že již odešla do nebe pro dvojí korunu panenství a mučeníctví, se slzami něžné zbožnosti vzdávali za to vroucí díky Pánu a vzývali ji jako ochranného anděla své rodiny.

Po té odebrali se na místo její mučnické smrti a prosbami i penězi vymohli si tělesnou schránku sv. panny. Přenesli ji na svůj statek na silnici Nomentánské, nabalsámovali, oblekli v její slavnostní roucho utkané z nitek hedvábných a zlatých a uzavřeli do mramorové rakve. K ní pak přicházeli v nejbližších dnech pokleknout a pomodlit se nejen příbuzní a přátelé, nýbrž i velmi mnoho jiných křesťanů z Říma a z okolí.¹⁾

¹⁾ Nad jejím hrobem vystavěla později panna Konstancia, dcera Konstantinova, kostel, jenž dosud stojí byv vícekráte opraven. Tam jest též katakomba, jež má jméno po ní, kdež byli pochováni její rodiče a předkové se svými propuštěnci náležejícími rodu Klodiovu, kteří byli žáky svatých apoštolů, mezi nimi Epaphroditus, žák sv. Pavla.

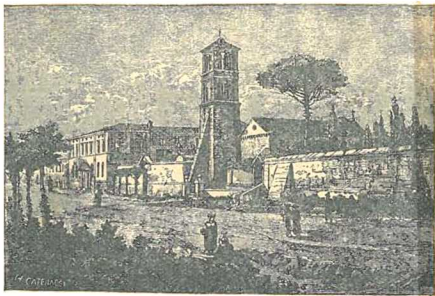
Na hrobě sv. Anežky četl se tento nápis:

— AGNE SANCTISSIMA —

Ale tento nápis byl před půl druhým stem let bezbožně odstraněn a odnešen do musea neapolského. Na kamenné však desce vedle vnitřní brány chrámu jest vyrytý obraz sv. Anežky shodující se s tím, co byl nalezen v katakombách.

Přítomnost jejich na tom místě vzbudila pozornost pohanů, kteří se proto shlukli a hrnuli ku hrobu Anežky.

Když se přibližoval tento zástup, křesťané se rozprchli a jen jediná osoba zůstala na místě na stráži ze strachu, aby místo to nebylo zneuctěno. Byla to dívka Emmerenciána, soukojenka Anežčina.

Chrám sv. Anežky před hradbami římskými.

Když vřítily se ony stvůry pekla do statku, klečela Emmerenciána v modlitbu pohřbená u hrobu své milované soukojenky a skrápěla ho slzami. Spatřivše ji takto, nejen nebyli zlosynové pohnuti k soucitu, nýbrž rozzuřili se ještě více a chopivše se kamení, házeli je na nevinnou a zbožnou tu dívku, jež těžce byvši zraněna do hlavy, do prsou, do boků, padla na rov, jenž

uzavíral tělesné ostatky její milené Anežky a skropila je svou krví. Vidouce ji vrahové klesati, dobili ji naházevše na ni hromadu kamení. A tak krví svou byvši pokřtěna, vznesla se sv. mučenice k nebesům obejmout tu, již tolik byla zde na zemi milovala. Rodiče Anežčini pochovali ji v sousedním pohřebišti ostrijském, jež oplývá starými a vzácnými památkami.¹⁾

Probděli často celé noci u hrobu, jenž choval v lůnu svém se zkrvaveným tělem dcery i jejich srdce; tu v noci osmého dne po šťastném jejím odchodu do nebe spatřili bílé a jasné světlo pronikati temnotou, jako bývá na obloze, když se rozednívá. Pozvedli s úžasem oči zaslzené a hle! V tom zjevil se jim uprostřed onoho moře světla zástup sv. panen s nebe příšlých, bíle oděných a ověnčených kvítky rajskými. Upřeli u vytržení mysli oči na toto vidění a rozeznali v onom blaženém zástupu svou dceru, kolem níž jakoby všechny ostatní tvořily věnec a čestný průvod.

Anežka zářila rajskou krásou; oči její třpytily se láskou jako dvě hvězdy; na nachových rtech jejích rozkvétal jí úsměv nebeský a na tvářích lilie a růže věčného jara věků. Celo její bylo ověnčeno květy a obklopeno září velmi jasného světla. Nad sním bělejší dlouhý šat měla přitažený k tělu pásem zlatým drahokamy posázeným, a na ramena lehce jí splýval zlatý vlas vlnící se dechem příjemného a libovonného vánku.

¹⁾ Mezi nimi jsou: kathedra čili stolec sv. Petra, obraz Pána našeho a P. Marie, mnoho maleb znázorňujících různé události Starého i Nového Zákona a velmi starobylé nápisy

Rodiče její hltali ji téměř svýma očima ani nemžikajíce, a byli uchváćeni v přesladkém vytržení mysli radostí i láskou. V tom promluvila k nim Anežka řkouc: „Hle, vizte tu, nad jejíž smrtí pláčete. Setřete již slzy! Nejsem mrtva, nýbrž žiji v kruhu těchto panen život bez konce a šťastný a v Tom, kterého jsem tolik na zemi milovala, kochám se a raduji v nebi.“

Domluvila, a vidění zmizelo, zanechávajíc rodiče naplněné nevýslovnou útěchou. Pospíšili si ohlásiti to svým příbuzným a přátelům a vědouce, jak velice důvěrné přátelství bývalo mezi Anežkou a Zuzannou, dali také jí prostřednictvím Thrasonovým zprávu o mučnické smrti a zjevení svaté své dcery a poslali jí zároveň též houbu namočenou v její krvi.

Jaký asi dojem na srdce Zuzanny učinily drahé tyto památky, lze snáze si pomysleti než vyličiti. Dostala je tajně prostřednictvím jednoho vojáka na stráži, tajného to křesťana, jehož Thrason dobře znal; a jakmile je vzala do rukou, zabušilo v ní srdce prudce návaem protivných citů, takže se jí tajil dech. Byla bledá a zsinálá ve tváři, a krůpěje studeného potu smáčely jí čelo. „Má drahá Anežka!“ tak mluvila sama k sobě, „opustila zemi, a já nemohla jsem ji spatřiti, ani objati, ani dáti jí poslední s Bohem!... Ona dokonala svoji oběť... vznesla se k nebesům... a já?... Já jsem ještě uprostřed léček a nebezpečenství světa! Ó drahá přítelkyně, proč jsem nemohla tebe následovati? Jak by mně bylo bývalo sladko umříti po tvém boku!“

A tu rozbavivši list, jenž obsahoval popis mučnické smrti Anežčiny, počala ho čísti, přes chvíli od čtení ustávajíc, aby utřela slzy, jež jí zrak zamžily, a volala: „Má drahá přítelkyně, co jsi vytrpěla! Ale všecko z lásky k svému božskému Zenichu!“

Dočetši až tam, kde se líčila smrt mladistvé hrdinky, políbila list, poklekla na zemi a s očima k nebi pozdviženými zvolala: „Blažená Anežko, panno a mučnice, oroduj za mne!“

Potom četla dále, a když se dočetla o zjevení Anežky rodičům, záře radosti rozjasnila její obličej, i pravila ve svém srdci: „Moje sladká, milovaná přítelkyně, kdy mi bude popřáno uviděti a objati tebe v plnosti radosti a vítězoslávy!“

Přečetši list, políbila ho několikrát, složila opět pečlivě a uschovala do hedvábné taštičky, již si zavěsila na prsou řkouc: „To půjde se mnou do hrobu.“

Potom otevřela skříňku, kterou byla spolu s listem od Thrasona obdržela, a vytáhnuvši z ní houbu nasáklou krví Anežčinou, poznamenala se jí na čele a na prsou a líbala ji řkouc: „Tato nevinná a panenská krev prolitá z lásky k Pánu Ježíši, budiž Zuzanně posvěcením a závdavkem mučnictví!“

Vtiskla znova vroucí políbení na krvavé ty skvrny a skropila je vřelými slzami, vycházejícími ze srdce, jež též vroucně toužilo dáti za Pána Ježíše krev a život. Ulevivši tímto způsobem svým citům, zavřela houbu do zlaté schránky, kterou uložila na svém domácím oltáři,

před nímž mnoho hodin za dne i v noci trvala na modlitbách, prosíc ustavičně Boha o milost, aby co nejdříve mohla následovati drahé své přítelkyně po cestě mučeníctví do radostí bez konce v nebesích.

Kapitola XLI.

Anežčin příklad školou mučeníctví.

Nikdy nebyla zplodila krev mučenků tolik hrdin, jako krev prolitá svatou pannou Anežkou, jež čím útlejší byla věkem, čím slavnější rodem, krásou a bohatstvím, tím podivuhodnější byla a tím větší podiv vzbuzovala nadlidskou zmužilostí, s níž byla přestála tak dlouhý a prudký zápas s nezřízenými vášněmi jiných, a s níž šla vstříc nejkrutějším potupám, ohni i meči katovu.

Jednou z oněch hrdinek, na něž obzvláště působil příklad Anežčin, byla sv. panna Sotéra. Davši mladistvé své přítelkyni vedené na smrt poslední s Bohem, vytratila se zraku shromážděného lidu a uchýlila se do domu jisté své přítelkyně, jež tam na blízku bydlela, od níž z okna bylo viděti na náměstí Nervovo. Tam odtud pak pohlížela na žalostné, ale pro křesťany slavné to divadlo, jehož předmětem byla třináctiletá hrdinka víry; sledovala každý její skutek, každý pohyb až k onomu okamžiku, kdy sv. panna obdrževši smrtelnou ránu rozevřela náruč, zvedla oči k nebi a bezduchá padla na vyhaslou již hranici.

Co pocítila Sotéra za celou tu dobu, co trvala poprava Anežky, nesnadno pérem vypsati. Byl to neustálý boj mezi city přirozenými a mezi city, jež v ní budila víra, takže zároveň se rmou-tila i radovala, hned bledla hrůzou, hned zase živým plamenem ve tváři plála touhou po muče-nictví. Brzy volala soucitně: „Nebohá Anežko!“ ale hned se opět vzpamatovala a pravila: „Ó jak jsi blažena, poněvadž v tobě vítězí Kristus!“

Když pak uviděla „ovečku Boží“ (Agnella, Agnes, Anežka) již mrtvou na oltáři obětním, poklekla a slzíc radostí duchovní provázela bla-ženou duši její k nebi. Potom odebrala se do svého paláce, aby se znova v myšlenkách obírala dojemnou událostí, již spatřila, a ztrávila celou noc na modlitbě. Jakmile se však rozednilo, odebrala se docela sama a to pěšky do statku Anežčina; tam dala se dovésti ku hrobu sv. mučence, kdež našla její rodiče, vdovu Lucinu, Thrasona s hochem Pankráciem a jiné křesťany, kteří přišli uctit jejího hrobu. Posypán byl květi-nami, ověnčen pochodněmi a kolem do kola ohrazen houfem věřících, kteří se modlili a s pláčem vroucně líbali studený mramor. Také Sotéra poklekla a opírajíc se čelem o náhrobek, modlila se dlouho v tichosti, prosíc svoji nebeskou přítelkyni, aby jí vyprosila u Boha dvojí koruny panenství a mučnictví.

Podobnou prosbu vysílal k Pánu Bohu skrze přímlovu sv. Anežky hoch Pankrác, jenž rovněž byl očitým svědkem mučnictví rekovné té panny, jejíž příklad roznítil v srdci jeho vroucí touhu

následovati jí. Netrvalo dlouho, a prosba obou byla splněna.

Udavač křesťanů, Arsicius, zaslechl, jak jsme dříve viděli, poslední slova Sotéry, když pozdravila Anežku na smrt se ubírající; a od toho dne slídl po ní jako chrt, jenž zvětřil kořist. Dříve než za dvě neděle vyzvěděl všeho, čeho potřeboval k její obžalobě z křesťanství, k usvědčení jejímu před soudem a k pobídnutí lakotného Diokleciána, jenž vždy ochoten byl pohltiti tučnou kořist, aby obohatil jí svou kasu. Udal ji tedy císařskému místoprefektovi, jenž pořád ještě prefekta zastupoval. Aby pak mu dodal tím větší chuti zatnouti drápy do této druhé šlechtičny římské, vylíčil mu jasně jednak veliký prospěch, jaký prý z toho vyplyne státní pokladně, jelikož jest Sotéra urozená a bohatá, jednak těžkou ránu, již prý tím pocítí křesťanství, které by v ní ztratilo jednu ze svých nejpevnějších opor. Místoprefekta nebylo třeba pobízeti k pronásledování křesťanů; pudilať ho k tomu přirozeně vrozená ukrutnost, dávné zášti proti křesťanství a patolízalství vůči císařům. Avšak bezbožné rady Arsiciovy byly novou potravou pro oheň. I neváhal ani okamžik dle nich se řídit, ačkoliv již zpozoroval při popravě Anežky neklamné známky rozhořčení lidu římského tolikerym krveproléváním již unaveného. Poněvadž se však jednalo o to, předvolati před soud římskou šlechtičnu, potomkyni konsulů, prefektů a senátorů, žádal nejdříve o svolení císařů. A jakmile je měl, dal Sotěru zatknouti a v tajném žaláři uvězniti.

Po několika dnech pak ji zavolal před svou soudní stolicí, i spatřil ji přicházeti s tváří zahalenou, kterýžto obyčej vždy svědomitě zachovávala, kdykoliv se měla objeviti na veřejnosti. Tázal se jí, jest-li opravdu křesťankou, jak prý se po městě rozhlašuje. Sotéra hlasem smělým a odhodlaným odpověděla, že ano, a že za čest si to pokládá.

Tu spustil na ni veliké hřímání pro tuto bezbožnost proti bohům a pro rušení říšských zákonů. Mladá dívka však nechala ho se vybouřiti, a když byl dobouřil, dala mu řádnou odpověď na křivé obžaloby, jimiž byl obvinil křesťany. Tím jsa dílem zahanben a dílem popuzen, už nepokračoval pozoruje dobře, že má před sebou ženu, která odpůrce dovede vehnati do úzkých; chtěje pak zkrátka ukončiti spor, dal jí na vůli: buď aby zapřela Ježíše Krista anebo se připravila na mučení a smrt!

Poněvadž pak nezdolná žena se srdcem šlechetným zvolila druhou část, poručil, aby byla spoličkována maje za to, že to asi bude velmi bolestným a ponižujícím pro dívku tak urozenou a sličnou. Než přepočítal se, poněvadž nevěděl, že křesťané jsou učeníky a následovníky onoho Boha, jenž ráčil býti poličkován z lásky k nám. A skutečně ještě téměř ani nepronesl bezbožný rozsudek, a Sotéra povstala a přehodivši si závoj do zadu nastavila dvě růžových lící poličkům katanův.

Tito počali ji poličkovati s té i s oné strany; ona však bez pohnutí snášela hanbu i bolest.

Již zsinalými se stávaly a nabíhaly líce, krvácely dásně i rty, ale nesklonila ani neodvrátila tváře, nevydala stesku, neprolila slzy, jsouc pamětliva příkladu božského Mistra a radovala se v srdci, vidouc, jak poznamenává sv. Ambrož,¹⁾ kterak ztrátou krásy mizí nebezpečnoství pro čistotu. Bolestno bylo viděti přelíbeznou její tvář úplně znetvořenu, takže sv. panna již ani nesnažila se ukryti ji před cizími zraky.

Po tomto prvním marném pokusu sáhl soudce k mučidlům. Jaká byla, o tom dějepisec nevypravuje, ale zajisté byla podobná, jaká obyčejně bývalo snášeti sv. mučenkám. Sotéra snášela vše s podivuhodnou zmužilostí a stálostí, nad čímž trnuli diváci, ze kterých mnohým, zvláště šlechticům, srdce krvácelo při pohledu na tak hrozné trýznění krásné, ctnostné a statečné panny z rodu v Římě přeslavného.

Toliko Arsicius, jemuž na mysli tanul podíl, který při zabavení statků Sotěřiných mu měl připadnouti, poskakoval radostí a všem ďáblům v pekle se zasliboval, aby popudili soudce, by ji dal hned se světa sprovoditi. A skutečně zdál se tento jako ďáblem posedlý pro hanbu, že viděl se překonána od dívky, a pro zášť protikřesťanské. Povstal vztekaje se se soudní stolice a poručil katovi, aby ji na místě stál. A tak dokonala sv. panna Sotéra podobnou smrtí jako Anežka svou

¹⁾ Sv. Ambrož čítal sv. Sotěru mezi své předky a mluví o ní a o její mučnické smrti v 3. knize o panenství („de Virginitate“) k sestře Marcellíně a ve svém napomenutí pro panny („Exhortatio ad virgines“).

oběť, vynesši se též k nebi, aby přijala dvojí nesmrtelnou korunu panenství a mučnictví.¹⁾

Mučnické smrti její byl přítomen Pankrác, jenž plna horoucí touhou dosáhnouti též palmy vítězství, projevil své city tak zřejmě, že byl ihned poznán jako křesťan a zatčen. Místoprefekt však dověděl se o vznešeném rodu chlapcově, jediného to potomka jedné z nejpřednějších rodin frygických, a uslyšev také o úzkém přátelství mezi jeho otcem a Diokleciánem, odevzdal při samému císaři.

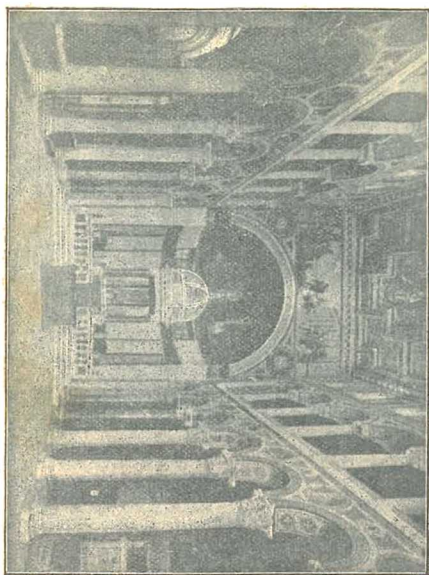
Dioklecián dal si ho hned dovésti do císařského paláce a žasl, spatřiv ho před sebou, nad vzácnou krásou jeho andělské tváře a nad mužností jeho mysli ve věku tak útlém. I pravil mu:

„Milé dítě, rád bych tě zachránil, a proto ti radím, abys zanechal lichého náboženství, jež jsi přijal, a podrobil se mé vůli, nechceš-li zlou smrtí zahynouti. Neboť vidím, že ti není ještě ani patnáct let; mám útrpnost s tvým útlým věkem a беру ohled na tvůj vznešený původ a staré přátelství, jež mne poutalo k tvému otci Chledoniovi. Jednej dle mé rady! Zřekni se bláznovství křesťanského, nedělej této skvrny na lesku svého rodu! Měj útrpnost s květem svého mládí a své sličnosti, a já zahrnu tebe ctí a bohatstvím, jak si jen budeš přátí; ano budu tě míti stále u sebe,

¹⁾ Byla pochována v pohřebišti svého jména u silnice Appiovy. Chodby tohoto pohřebiště jsou pokračováním třetího oddílu pohřebiště Kallixtova, je tam vyobrazeno několik mučovníků, dle mínění De Rossi-ho z pronásledování císaře Diokleciána.

ne jako dvorního sluhu, nýbrž jako syna. Pakliže však pohrdna mou radou a rozkazem tvrdošijně budeš chtít zůstat křesťanem, dám ti

Vnitřek chrámu sv. Anežky před hradbami.

sraziti hlavu a spáliti tvé tělo, aby potom křesťané nepřišli tě s uctivostí pochovat a uctívat jako mučeniška.“

Avšak ani sliby ani hrozby Diokleciánovy nezvíklaly ani na okamžik neohroženého hochy, jenž s myslí nezdolnou a hlasem pevným odpověděl: „Nenamlouvej si, ó císaři, marně, že snad bych proto, že jest mi sotva čtrnáct let, neměl tolik rozvahy a zmužilosti, kolik jest mi potřebí, abych vyplnil svou povinnost. Pán náš Ježíš Kristus vlévá zajisté nám všem moudrost i sílu, abychom nebáli se brozeb vladařů ani hrůz soudů. Jak můžeš, pane, žádati, abych zřekl se pravého Boha a klaněl se tvým falešným bůžkům, kteří byli lidmi smrtelnými jako my a to nejnešlechternějšími z lidí smrtelných?“ A tu poukázal Pankrác s velikou smělostí na jejich přehanebný život a na jejich ukrutné zvržecí choutky a mravy.

Ale císař nedal mu domluvití, jsa prudce popuzen ráznou touto řečí. Zamračiv a zachmuřiv se na něho, změnil ho divokým pohledem, jakoby mu chtěl říci: „Mám já snéstí takovou potupu od dítěte?“ Potom pln hněvu obrátil se k němu s opovržením zády a poručil, aby byl za branou Aureliovou sťat.

Ohled se o tom roznesla pověst po celém Palatinu, po foru i po všem městě a sběhlo se množství lidu podívat se, kterak tento druhý květ nevinnosti, urozenosti a krásy padá pod mečem katovým.

Pankrác sestoupil s Palatinu, přešel forum a ubíral se k bráně Aureliově s rukama vzadu svázanýma, v kruhu ozbrojených vojáků uprostřed zástupu lidu, jenž valil se po cestě, kudy byl veden.

Mnozí z diváků, ba i vojáci dojatí byli až k slzám, jenom Pankrác byl tváře jasné a usmíval se, vida se již tak blízko kýžené palmy a koruny. Poručník jeho Thrason, jenž skoro současně dostal zprávu o jeho zatčení a odsouzení, přišel dát mu poslední s Bohem a být přítomen jeho posledním okamžikům.

Jen s velikou obtíží podařilo se mu protlačití se až k němu a říci mu polohlasitě: „S Bohem, drahý Pankráci, vzpomeň si na mne!“

A hoch sladkým úsměvem a něžným pohledem projevil mu vděčnost, již k němu choval, a slib, že bude za něho u Boha orodovati.

Když došel smutný, anebo řekněme pravdivěji, vítězoslavný průvod na místo, kde rozsudek měl býti vykonán, za bránu Aureliovu, rozhlédl se hoch kolem a spatřiv Thrasona, kynul mu mile na pozdrav. Potom poklekl na zemi a vysílal k Pánu Ježíši poslední modlitbu.

Křik a hluk shromážděného množství náhle umlkl, a nastalo ticho napjatého očekávání. Všichni hledí upřeně na toho andílka božského, jenž modlí se s očima k nebi pozdviženýma, a jehož obličej září světlem nebeské jasnosti a krásy.

Zaznívá pronikavý zvuk trouby. Kat přistupuje a Pankrác vzývá je jméno Ježíš sklání hlavu, aby přijal smrtící ránu.

Hluboká lítost zmocňuje se samého kata. Třesoucí se rukou tasí meč, zatím co hukot soucitu plíží se mezi diváky. Thrason nemůže již udržeti hnutí svého srdce, a zakrývá si tvář, aby utajil slzy, jež mu smáčejí líce.

Zableskl se ve výši meč. Rána padá, a krásný kvítek skosen klesá k zemi!

Mnoho křesťanů tlačí se na vojáky, protrhují jejich řady a běží smočít bílé kousky plátna v krvi mučovníkově. Mnoho jich zahrnáo zpět holí, ale ostatní s větší ještě horlivostí trvají ve zbožném a svatém úmyslu.

Thrason zatím čeká s trpělivostí na příhodnou chvíli, aby mohl tajně odnésti anebo vykoupiti ctihodné tělo. Ale bez jeho vědomí měl ještě kdosi jiný týž plán a to byla vznešená paní Oktavilla, jež měla tam na blízku statek, při němž byla též hrobka její rodiny.

Jakmile tma noční rozestřela temný závoj nad místem mučnictví, přiblížila se potají Oktavilla v průvodu svého služebníka k tělu sv. mučovníka nejsouc vojáky na stráží zpozorována. Než v tom vykřikla přitlumeně leknutím cítěc, kterak neznámá ruka se jí dotkla právě v tom okamžení, kdy chtěla sv. tělo se země zdvihnouti.

„Kdo mne to zadržuje? Kdo po mne sahá?“ pravila polekaná Oktavilla.

„Thrason,“ odpověděl neznámý.

„Ah, Thrason! Budiž Bůh požehnán, On vás posílá mně na pomoc. Já jsem Oktavilla.“

„Oktavilla? Ó dobrá paní, hle, aniž jsme se nadáli, shledáváme se tu při tomto skutku lásky křesťanské.“

Po těch slovech zvedali se země tělo sv. mučovníka a připojivše hlavu k trupu, zavinuli do roucha, jež Oktavilla s sebou přinesla, a

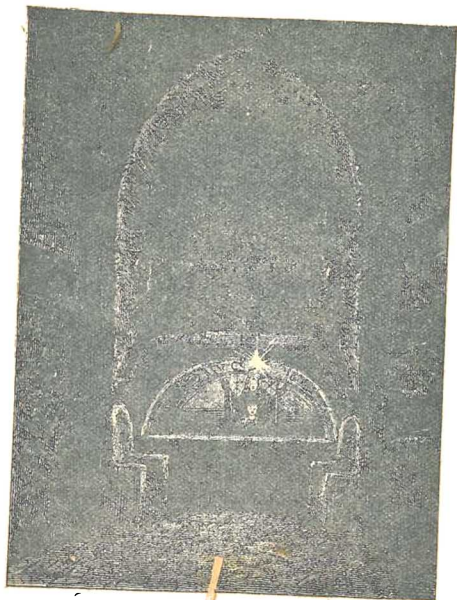
Thrason vzal ho do náručí řka: „Buď zachráním před zneuctěním toto tělo neposkvrněné, posvěcené krví prolitou za Ježíše Krista, anebo zemru s ním v náručí smíchaje s krví Pankraciovou i svou krev.“

Chráněni jsouce noční tmou přešli potichu pole, a když se byli od onoho místa vzdálili, co by lukem dostřelil, pravila Oktavilla Thrasonovi: „Nyní, když už jsme skoro jisti před strážemi, postup mně své drahé břemeno!“

Thrason, aby jí radost způsobil, vložil Oktaville svaté tělo mučnickovo do náručí. Ona pak kráčela s břemenem tím pro vnitřní radost duchovní lehčeji a volněji než dříve. Přišedši dříve než za půl hodiny do svého statku, položila svaté tělo na prostěradlo a počala spolu s Thrasonem stíratí ssedlou krev, nabalsámovala je, pokryla vrstvou růží, levandulí a mateří doušky, zavinula do čistého plátna a velmi nádherného roucha hedvábného a potom v průvodu celé své rodiny a Thrasona s hořícími pochodněmi a za zpěvu žalmů uložila ho do nové mramorové rakve v rodinné hrobce.

Mezitím co tak čistá a nevinná krev prolévána byla v Římě, jiná krev římská prolitá pro Ježíše Krista posvěcovala jiná města a jiné kraje říše. V blízké Amelii jistá panna římská, jménem Firmina, — dcera někdejšího prefekta římského Kalpurnia, pocházející ze staré a velmi vznešené rodiny Pisonův, jež se tam z hlavního města uchýlila na svůj statek — lelkem ctností a vzácnou bystrostí ducha obrátila mnoho pohanů

na vřru, mezi nimi i prefekta Amelijského Olympiada. Když se to doneslo Diokleciánovi, poslal

Kaple Matky Boží v katakombě sv. Anežky.

tam Megencia jakožto vykonavatele své pomsty, ten pak složil prefekta s úřadu, zabavil statky

Firmininy, postavil oba před soud, ztrýznil je ukrutnými mukami a konečně je dal usmrtiti.

Téže koruny mučnické dosáhli již hned za prvního pronásledování Diokleciánova v Gallii urození Římané: Quintinus,¹⁾ Lucián,²⁾ Ruffinus, Valerius, Eugen, Krispus a Krispinián, kteří se tam byli odebrali šířit království Ježíše Krista; mimo to slavní Římané Sergius a Bakchus, vznešení důstojníci císařské stráže, kteří v poutech posláni byli až do Syrie, kdež mučnickou smrtí dali stkvělé svědectví Kristu.

Tito a velmi mnoho jiných mučnicků z nej-slavnějších rodů římských: senátoři, úředníci, vojáci, biskupové, kněží, panny a paní, jejichžto kolébka stála ve věčném městě, oslavili rodné město své více, než vychvalovaní hrdinové pohanstva, a získali mu slavného názvu „matky svatých.“

Kapitola XLII.

Mučnická koruna otce i dcery.

Jedna ještě sv. panna toužila po téže palmě a koruně. Byla to Zuzanna, která obdrževši od Thrasona listem zprávu o tomto mnohonásobném vítězství sv. víry, plála touhou dáti také život

¹⁾ Quintinus ze senátorské rodiny římské byl apoštolem Amiensu. Umučen byl v městě zvaném Augusta Veromandunorum, jež obdrželo po něm jméno Saint Quentin; pochován byl od římské matrony Eusebie.

²⁾ Lucián byl ozdoben korunou mučnickou v městě Beauvais, kde zvěstoval sv. evangelium.

za Ježíše Krista jako její drahé přítelkyně Anežka, Sotéra, Anastazie, Memmie a Juliána a onen andělek Pankrác, jemuž byla při křtu sv. kmoťenkou. Po tomto dostalo se jí od Thrasona chomáče vlasů krví smočených a uzavřených v listu, jež jí byl tajně poslal po jednom vojáku na stráž.

Zatím zamýšlel Dioklecián svou příbuznou Zuzannu povolati ke dvoru, aby učinil s ní poslední pokus. Ale spolucísař jeho Maximián mu to rozmluvil uváděje mu na paměť, jak velikou újmu by utrpěla jeho vážnost, kdyby prý se mu nezdařilo, — což se dalo skoro předvídati, — zlomiti vzdory tvrdohlavé Zuzanny a přinutiti ji, aby se podrobila jeho vůli.

Dioklecián dal se těmito důvody pohnouti a vzdal se té myšlenky; a proto místo předvolání poslal jí i otci jejímu Gabiniovi poslední vyzvání podrobiti se rozkazům císařským. Leč otec i dcera vzkázali mu, jak obyčejně, zdvořilou zápornou odpověď, ku které Gabinius připojil, že Zuzanna nemůže se provdati za žádného smrtelníka, poněvadž prý jest zasnoubena Kristu se slibem ustavičného panenství; a kdyby prý i nebyla jeho dcera učinila toho slibu, že nemá práva nutiti ji k sňatku proti její vůli.

Byly to důvody zcela správné; ale kdy pak zvítězí rozumný důvod nad srdcem tyranů!

Dioklecián neobyčejně rozhněván a rozvztekl touto odpovědí, přemýšlel již jen, jak by se pomstil Gabiniovi; i dal ve výbuchu bezuzdného

hněvu rozkaz, aby byl stát, ale ve vlastním domě a beze všeho hluku.

Gabinus přijal rozsudek smrti s myslí jasnou a klidnou a pozvednuv oči k nebi děkoval Pánu, že ho učinil hodným koruny mučenické.

Jen jediné věci si přál před smrtí, aby totiž směl dáti naposled s Bohem a udělití poslední požehnání své dceři. Bylo mu to dovoleno; i byl uveden do oddílu, kde bývala Zuzanna.

Ta nevěděla ještě o odsouzení otcově a proto spatřivši ho po tak dlouhém uvěznění vrhla se mu plna radosti do náručí.

„Konečně tě zas vidím, konečně tě mohu zas obejmouti, můj drahý tatíčku,“ volala se slzami radosti.

„Vidíš mne zase, dcero má, ale naposled.“

„Jak? Co že to pravíš?“ zděšeně ptala se Zuzanna.

„Zbývá mi již jen několik málo okamžiků života. Dioklecián žádá mé krve, a já rád ji proliji na svědectví své víry, věren jsa své povinnosti jako křesťan, kněz a otec.“

„Tedy jsi odsouzen na smrt?“

„Ano, dcero má; a za málo okamžiků dostihnů v nebi blažených mučovníků, kteří nás předešli po cestě na Kalvarii. Toliko to mně svírá srdce, že zanechávám tebe sirotu opuštěnou jako nevinnou holubičku mezi jestřáby.“

Po těch slovech objal ji srdečně a slzami svými skrápěl její čelo, jež přitisknuto bylo na jeho prsa. Slzy otcovy i dceřiny mísily se vzájemně v pláči, jehož hlas vystupoval až k trůnu

božímu a způsobil, že snášel se do srdcí jejich balsám nebeské útěchy.

Gabinius utíraje slzy s tváří vyjasněnou pravil jí hlasem prorockým: „Bůh mi praví v srdci, že dcera má za krátko přijde za otcem. Upokoj se tedy, Zuzanko, nebudeme než jen na krátko od sebe odloučeni! Já čekám na tebe v nebesích, kdež obdržíš dvojí korunu panenství a mučnictví. Prozatím v záruku milosti boží, již pro tebe toužebně na Bohu žádám, přijmi mé otcovské požehnání!“

Zuzanna poklekla; Gabinius ji požehnal a potom zvedaje ji znova objal, políbil na čelo a pravil: „S Bohem, dcero má, odporoučím tě Srdci Pána Ježíše a Jeho panenské Mateře.“

Na to odešel.

„Otče můj, sv. mučeníku Ježíše, pros za mne!...“ volala Zuzanna štkajíc, mezitím co otec její se vzdaloval; a když už ho neviděla, šla a vrhla se před Ukřižovaným na kolena a tam několik hodin vytrvala modlíc se s pláčem, až jí služka přišla oznámit návštěvu.

Byl to Macedonius, jenž přicházel od Diokleciána. Při pohledu na něho sevřelo se Zuzanně srdce. Bylať již pouhá přítomnost tohoto služebníka satanova pro ni znamením nových bojů.

„Co jest s mým otcem?“ ptala se ho Zuzanna s velikou úzkostí.

On pak stahuje tvář k soustrasti, již v srdci neměl, odpověděl: „Vašeho otce již není.“

Zuzanna zvedla oči k nebi a zvolala: „Otče můj, sv. mučeníku Pána Ježíše, nyní s nebe

mne chraň!“ A zakryla si rukama tvář slzami skropenou.

Macedonius bral ohled na tyto vzrušující okamžiky; když však si ho Zuzanna, jakoby smyslů zbavena, již ani nevšimla, přivedl ji k sobě řka: „Římanka má uměti mírniti se v bolesti.“

„Nepláči nad osudem svého otce, jenž jest hoden závesti, a nikoliv pláče; pláči nad svým osudem, že zůstala jsem sama, bez vůdce a bez útěchy na světě.“

„Zůstala jste sama, protože tak chcete. Či neustanovil vám snad císař Dioklecián za druhá života vašeho budoucího císaře Maximina? Mohla byste si přátí někoho vznešenějšího, bohatšího a mocnějšího?“

„Pro lásku nebes, nemluvte mně o tom! Nevěsta Ježíšova nemůže býti nevěstou člověka! Nechte mne o samotě mého vězení! Netoužím po jiném, než abych zde byla zapomenuta.“

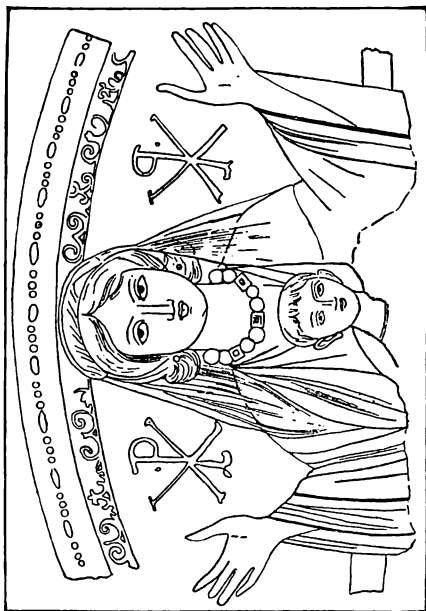
„To není možno. Bdělé oko Diokleciánovo jest nad vámi stále otevřeno. Především si přeje, abyste následovala příkladu ne již Serény, jeho bývalé manželky, na niž on zanevřel, nýbrž nynější jeho manželky Prisky a její dcery Valerie.“

„A co učinily Priska a Valerie?“ otázala se Zuzanna s děsnou úzkostí.

„Obětovaly bohům.“

„Spravedlivé nebe, co slyším! Bývaly tak horlivými ve víře!... Ó jak málo smíme důvěřovati křehkosti lidské! Touto zprávou probodl jste mou duši. Řekněte jim, že jich lituji a že

prosím Boha, aby ráčil zbloudilé ovečky přivést
zase do ovčince dobrého Pastýře.“

Nástěnná malba z katakomby sv. Anežky.

„Budu se chrániti vyříditi tyto vzkazy.“

„Tu nemám již s vámi co mluvití,“ řekla
a zvedala se k odchodu. Ale drží Macedonius

uchopil ji za ruku řka: „Pamatujte, panenko, ře jste v mojř moci!“

Zuzanna vzdychla z hluboka a pravila k němu: „Ale co chcete na mně? Nemáte dosti na tom, ře jsem zbavena své svobody? Nemáte dosti na přřkořích, jeř jste mi dali snášeti? Nemáte dosti na podřlu, klerý jste dostal anebo klerý jistě dostanete při zabavenř mých otcovských statků? Co jeřtě chcete? Chcete mou krev? Ó jak bych byla řřastna, kdybych ji těř mohla prolřti, jako to uřinil před chvřřlř můj otec!“ A tu setřela velikou slzu, jeř ji stěkala po řřcích dlouhým utrpenřm zvráskovaných.

„Nechci od vás neř poslední a rozhodnou odpověř, abych ji mohl přřnřsti svému pánu.“

„Odpověř tu jsem vám dala již několikrát. Nebudu nikdy obětovati ani vřry ani panenství! Obojř přřsahala jsem Kristu a nezruřřm své přřsahy! To moje odpověř!“

„Ale ta vás bude státi řivot.“

„Mřřřte se! Pro nás křřřřany je tento řivot smřřř, smřř pak počátkem řivota, v němř se nikdy neumřřrá. Řekněte Dioklecianovi, ře po ničem horoucněji netouřřřm, neř přřjřřti za svřm otcem do nebe.“

A po těch slovech obrářila se k němu chladně zády a odeřla do soukromých pokojů svého přřřbytku. Macedonius nechal ji odejřřti a rozmrzele řel do císařského paláce, podat císaři zprávy o výsledku svého poslání.

Ctenář pochopř vztek onoho netvora, kdyř viděl zmařeno vřecko úsilř a otupyeny vřecky

zbraně o dýmantová prsa panny křesťanské. Hořel zlostí prudce jako síra a umínil si nešetřiti již krve své příbuzné. Váhal však přece s udělením osudného rozkazu; a byl by ho snad odložil, kdyby nebyl přišel Maximián, zlý to duch křesťanů. Ten dodal mu posledního povzbuzení prohlásiv, že by byl nikdy s tím nesouhlasil, aby ke dvoru přišla nevěsta křesťanská, ani tehdy prý ne, kdyby byla ochotně svolila ku sňatku.

Těmito slovy byv ještě více popuzen, zavolal k sobě Dioklecián setník stráže a poručil mu, aby s sebou vzal několik vojáků a kata a aby v noci v průvodu Macedoniově se odebral do domu Gabiniova, a tam aby tajně dal Zuzannu stíti. Setník zbledl slyše toto nařízení, ale neodvážil se ani muknouti, nýbrž pozdě v noci odebral se s katem, Macedoniem a čtyřmi vojáky do domu Gabiniova vykonat císařský rozkaz.

Vojáci, kteří byli u dveří na stráži, zvěděvše, že přicházejí od císaře, otevřeli jim bránu obydlí Zuzanny, která ulehnuvši před malou chvilkou, zavírala právě oči dlouhým pláčem zemdlené. Služka probudivši se náhle hlukem kročejů a zářím pochodní, běžela vzbudit svou paní, oznamujíc jí přítomnost vojákův a kata. Zuzanna povzdychla z hluboka ne bolestí, nýbrž radostí a zvolala: „Díky Tobě, ó Bože! Hodina, po níž jsem tolik toužila, konečně se přiblížila!“ Vstala a oblekla se do nejvzácnějších šatů, co měla, právě služebné, jež se tomu divila: „Jdu na svatbu se svým nebeským Ženichem. Nechceš, abych se co nejlépe ozdobila?“

Takto jsouc oblečena sestoupila do síně, kdež na ni čekali vojáci. Setník vida ji ve svatebním ústroji, kterak všecka září radostí, velice nad tím žasl, a neměl odvahy říci jí, že jde na smrt, nikoli na svatbu. Ale Zuzanna ho předešla a pravila se sladkým úsměvem: „Vím, že přicházíte zbavit mne života. Je to největší dobrodíní, jež mi můžete prokázati.“

„Milá paní,“ odpověděl zmateně setník, „je to rozkaz císařův.“

„Dobře, a vy ho máte vykonati. Prosím vás jenom, jako o největší milost, o hodinu času, abych se mohla pomodliti a uspořádati své věci.“

„Hodinu?“ skočil jí do řeči Macedonius, „toť příliš mnoho, toť příliš mnoho!“

„Třebas dvě, paní, tři i více, libo-li,“ odpověděl setník, vrhaje ostrý pohled na Macedonia, jenž však se tím nedal nikterak zaraziti, nýbrž pokračoval řka:

„Rozkazy císařské bývají vykonány bez prodlení.“

Na to setník hlasem podrážděným: „Nepotřebuji, abys mne učil poslušnosti; znám svou povinnost.“

Na to obrátiv se k Zuzanně řekl: „Jednejte jen, paní, dle libosti.“ A zabručel mezi zuby: „Ach, proč místo, abych dal usmrtiti tak krásnou a ušlechtilou dívku, proč nemohu poslati k ďáblu tohoto prokletého ničemu, jenž má kámen místo srdce a vězí v ďábelské kůži!“

Bylo to toužebné přání setníkovu, jež s ním sdíleli i ostatní vojáci.

Zuzanna používajíc obdrženého dovolení, vešla do domácí modlitebny, modlila se tam dlouho a potom přistoupivši k oltáři, vyňala ze svatostánku zlaté pouzdro, vzala odtud uctivě posvěcenou hostii a poklonivši se jí, přijala ji. Na to složivši ruce na prsa dala volný průchod vroucím citům k božskému Ženichovi. Potom otevřela skříňku,

Fossor — hrobník v katakombách.

v níž uschovávala jako drahocenný ostatek houby namočenou v krvi své drahé Anežky, líbala ji a skryla na prsou, chtěíc, aby její krev smísila se s krví milované její sestry v Ježíši Kristu. Po té objala obě služky, které jí vždy zůstaly věrny, a rozdala jim, co jí zbývalo na penězích a skvostech, napomínajíc je, aby zůstaly stály

u víře až do smrti. Po tomto posledním s Bohem sestoupila s oběma těmi ženami, jež v slzách se rozplývaly, do síně a pravila setníkovi: „Jsem hotova.“

Setník pokynul katovi, jenž přistoupil k ní, aby jí svázal ruce a zavázal oči.

„Netřeba,“ pravila mu Zuzanna. „Nechť dotkne se mne tvůj meč, ale ne tvá ruka!“

Padla na kolena, vzývala Anežku a otce, odporučila Bohu duši a shrnuvši na čelo vlasy, nastavila bez bázně obnaženou šíji katovi.

Setník odvrátil pohnutím tvář slzami skropenou, jedna služka omdlela, druhá zakryla si oběma rukama obličej, propuknuvši v usedavý pláč; vojáci zbledli a samému katovi chvělo se srdce i ruka, když jí dával smrtelnou ránu.

Upadla svatá hlava po prvním seknutí kutálejíc se na podlaze a krev proudem stříkala z otevřených žil.

Všichni odcházeli od tohoto divadla s myslí hluboce dojatou až na zhovadilého Macedonia, jenž naopak zdál se míti z toho radost.

Omdlelá služka jakmile nabyla vědomí pomáhala své družce uložiti tělesnou schránku paní, kladouc hlavu k trupu a stírajíc krev, již pečlivě si uschovala ve veliké skleněné nádobě.

Potom ji obě zvedly se země a odnesly do jejího pokoje; tam pak ji uložily na vlastní její lůžko, pokryly květin a rozžehly kolem množství svíc.

Mezitím ujížděl setník na koni tryskem ne ke dvoru, nýbrž k obydlí Sereny, aby jí dle

svého slibu podal zprávu o mučenické smrti Zuzannině. Zastihl císařovnu, ona bdí na modlitbě, čekajíc na posla, a doprovázejíc zatím v duchu oběť sv. panny a mučenice Ježíše Krista. Jakmile obdržela od setníka zprávu o tom, co se stalo, zalkala více soucitem a zbožností než z bolesti, a sestoupila bez odkladu se svojí služkou tajně do síně, vstoupila do vozu a odejela k domu Zuzanny. Tam našla sv. pannu, nevěstu Ježíše Krista, uloženou na lůžku, jak jsme pravili, s výrazem tváře tak klidným a jasným, že se zdálo, jakoby nebyla mrtva, nýbrž jen dřímala. Stanula poněkud a dívala se na ni; potom však přemožena jsouc návaľem zbožného citu, počala líbat jí tvář i ruce volajíc s usedavým pláčem: „Ó svatá panno, nevěsto Pána Ježíše, ó slavná hrdinko křesťanská, jež zasnoubila jsi lilii panenství s růží mučnictví, ó sladká a milovaná má Zuzanno, pamatuj na mne v ráji a odpusť Diokleciánovi i domu císařskému nespravedlivé uvěznění i smrt!“

Tu umkla prolévajíc v tichosti na kolenou u lůžka hojnost slz. Potom za pomoci své služby a oněch dvou děveček utřela jí vlastním svým závojem krev, pokryla drahými vonnými látkami její čisté tělo a zavinula do látky utkané z hedvábí a zlata. Na to přenesla je s jejich pomocí do vozu, s nímž přijela, položila si je na klín a odejela ke katakombě sv. Alexandra, sedm tisíc kroků od Říma, kdež je vlastníma rukama pochovala v hrobce téhož světce a to hned vedle jeho hrobu.

Bylo již k ránu, když se Serena vrátila domů nesouc s sebou na památku po svaté panně a mučenicí Zuzanně vlastní zvůj závoj smočený její krví; ten uložila do stříbrné schránky a před ní několikrát za dne i v noci se modlila.¹⁾

Takový byl slavný konec obou sv. panen Anežky a Zuzanny, kolem nichž hlavně pohybovala se tato povídka.

Z ostatních osob, jež byly súčasťněny v událostech mnou vypravovaných, Lucina dožila se vítězství sv. kříže za císaře Konstantina, ale Thrason spatřil je už s nebe, kamž po několika málo letech odešel, totiž r. 309., dosáhnuv koruny mučnické zároveň s Ponciánem a Pretestátem — důstojná to odměna živoucí jeho víry a vroucí i hrdinské lásky!

Kapitola XLIII.

Vítězství svatého kříže.

Závěr.

Nevinná krev křesťanských panen zavražděných ukrutným způsobem ze záští proti čistotě panenské a proti sv. víře, byla takofka poslední

¹⁾ Osířelý dům Gabiniův a sousední dům papeže Kaja staly se během času, když totiž císař Konstantin dopřál církvi pokoje, kostelem zvaným „statio ad duas domos“, jenž byl u veliké účtě a stále navštěvován Římány i cizinci. Milosrdný skutek Serenin zůstal, jak se zdá, v tajnosti, poněvadž není nikde zmínky, že by byla musila proto trpěti od císařů neb od kohokoliv jiného pokárání nebo trest.

kapkou, jež způsobila, že přetekla nádoba hněvu božího na hlavu toho, jenž ji byl prolil.

Dioklecián stal se téhož roku, co konal svůj vítězoslavný vjezd do Říma, Římanům terčem vtipů a úsměšků. Nemoha snést této jejich nevázanosti, odešel pln hněvu a trpkosti do Ravenny, nevyčkav ani začátku následujícího roku, kdy se měl po deváté státi konsulem. Na cestě, poněvadž bylo tehdy velmi drsné počasí, dala se mu do údů vleklá zimnice, jež podrývala mu zdraví i život. Nemocí zmořen dal se zavézt do své Nikomedie, kamž přišel tak zesláblý, že zdál se jen stínem a upadal často v blouznění. K útrapám tělesným přidružily se duševní, tím krutější a bolestnější, poněvadž pocházely právě od jeho společníků na trůně, kteří jeho přičiněním byli pozdviženi z prachu k slávě trůnu. Galerius stav se nad míru smělym pro malomocnost, v níž viděl Diokleciána, přinutil ho odložiti purpur a uchýliti se do života soukromého.

Stejného pokoření dostalo se druhému zuřivému pronásledovateli křesťanů, Maximiánovi, jenž též donucen poděkovati se.

Dioklecián přijav opět své jméno Diokles uchýlil se do Salony a ještě před smrtí viděl dílo své téměř zmařené, říši celou ve zmatku, ohrožovanou vpády divokých národů, rozrytou uvnitř válkou občanskou; národy vyssáté nesnesitelnými daněmi vymáhanými násilím a pomocí mučidel, a provincie pod vládou ukrutných tyranů Maximiána, Galeria, Maximina a Maxencia, pravých to netvorů ukrutných a zhýřilých. Viděl

sochy a nápisy své rozbité od Konstantina, a svou manželku Prisku a dceru Valerii přinucené potulovati se zeměmi Maximinovými, oloupené od něho o statky a vypovězené do pustin syrských, aniž mohl dosáhnouti od tohoto tyрана aby mu je propustil. Konečně v posledních letech, opuštěn, zanedbáván, ano i ohrožován listem od Licinia a Konstantina, upadl v takovou zasmušilost, že nemaje již ani spánku ani chuti k jídlu, umřel hladem a zármutkem. Za dvě léta na to odsouzena byla jeho manželka Priska a dcera Valerie od Licinia k smrti stětím.

Maximiánův konec pak byl ještě smutnější a potupnější. Uchýlil se totiž ku Konstantinovi, jenž ho přijal a k němu se choval jako k císaři; poněvadž však se pokusil vlastní rukou svého dobrodince zabiti, dostalo se mu v zaslouženou odplatu rozsudku smrti; zemřelť zardousen byv v žaláři.

Galerius, hlavní strůjce pronásledování, raněn byl z pomsty boží nemocí velmi ohavnou, takže hnilo maso na těle jeho, a zemřel, jsa už za živa pokrmem červův a v srdci hrozně trýzněn výčitkami hříšného svědomí; před smrtí však uznal v tom ruku boží, jež ho zasáhla, a odvolal své výnosy proti křesťanům.

Maxencius byv poražen od Konstantina, zahynul ve vodách Tibery, a oba jeho synové byli zabiti. Maximin byv přemožen od Licinia, požil jedu, a třebaž nezemřel otrávením, způsobil si tím děsnou nemoc, jež zasáhla celé jeho tělo, spálila vnitřnosti, vysušila šťávy, způsobila, že

vytekly mu oči z hlavy, a zohavila ho tak, že nebyl již k poznání. A tak jsa již mrtvolou dříve, než umřel, bil za strašného sténání hlavou o stěnu, vyznával svůj zločin, že pronásledoval nevinné křesťany, avšak přece pohanství se nezřekl a skončil bídne svůj život. Po jeho smrti vyhladil vítěz všecko jeho potomstvo; jeho sochy na kusy rozbity, nápisy setřeny, shlazena všecka památka na něho i na jeho děti.

I Licinius, jenž zpočátku ctil Boha křesťanů, jemuž děkoval své vítězství, ale později stal se též pronásledovatelem křesťanů, byl několikrát v bitvě od Konstantina poražen, trůnu zbaven, vypovězen do Soluně a konečně pro své tajné smlouvání s barbarskými národy zardousen.

Tak bídný konec vzali tito pronásledovatelé církve svaté, podobně, jak zhynuli všichni ti z předešlých císařů a vladařů, kteří ji nepřátelsky stíhali. Aby pak se tím lépe v poražení nepřátel křesťanství a ve vítězství prvního císaře křesťanů ukázala ruka Všemohoucího, zastkvěl se na nebi, když Konstantin táhl k Římu vysvobodit ho od tyrana Maxencia, před očima jeho i celého jeho průvodu jasný kříž, kolem něhož byl nápis, který stal se pak řádným heslem všech bojovníků křesťanských: „In hoc signo vinces“ — „V tomto znamení zvítězíš.“

Neporozuměl Konstantin významu oněch slov, až v následující noci se mu ve snu zjevil Ježíš Kristus a oznámil mu, že mocí tohoto znamení zvítězí nad nepřítelem. To postačilo, aby Konstantin zřeknuv se ctění bohů přijal křesťanství

a na své prapory dal vztyčiti monogram Kristův jako jistou záruku vítězství. Pamětihodná to událost, jež změnila tvářnost říše římské i celého světa! Konstantin sám vypravoval později o zmíněném vidění svému důvěrnému příteli Eusebiovi, jenž zanechal nám vzpomínku na ně ve svých spisech.

Pln důvěry v božskou moc onoho znamení přiblížil se Konstantin se svým vojskem k Římu a rozložil se táborem u mostu Milviova. Maxencius vytáhl proti němu s vojskem silnějším, na něž však málo mohl spoléhati, poněvadž stal se zvláště Římanům a Italům nanejvýš nenáviděným a odporným pro svou chlipnost, ukrutnost a vyděračnost. Chovaliť Římané ještě v čerstvé paměti tragický konec Sofronie, manželky prefekta římského, křesťanky bezúhonných mravů a nevyrovnatelné krásy; té zachtělo se Maxenciovi, a manžel zbaběle povolil; ona však požádala těch, kteří ji přišli odvést ke dvoru, za chvílku času, aby prý se mohla přistrojiti, jak toho vyžaduje majestát císaře, před nímž se měla objeviti; když pak jí to povoleno, odešla do svých pokojů, uchopila dýku visící na stěně vedle meče jejího manžela a obrátivši ji hrotem proti svým ňadrům, vbodla si jí až do srdce a klesla mrtva v kaluži své krve.

Nová tato Lukrecie první mnohem vznešenější, již pohané se divili a již Eusebius i ostatní křesťané omlouvali, roznítila svou smrtí takový plamen rozhořčení proti tyranovi, že Římané zahájili tajné vyjednávání s císařem Konstantinem,

aby se ho zbavili. Z té příčiny, sotvaže se objevili před jeho vojskem, dílem přešli k němu, dílem se rozptýlili, a Italové jich následovali. Pouze cizí vojsko se postavilo na odpor proti armádě Konstantinově, a nastal s obou stran zuřivý zápas a veliké krveprolití. Leč když poražena byla jízda Maxenciova, bylo za krátko celé jeho vojsko rozprášeno a na útěk obráceno, při němž jich více zahynulo než v bitvě. Majíce totiž za sebou nepřítel, jenž bodal je do boků, a před sebou Tiberu, jež jsouc rozvodněna prudce tekla, byli všichni, když chtěli ji přeplavati, strženi proudem a bídně utonuli. Mezi nimi zahynuli Tarpejus a Persius, Strato a Arsicius, kteří byli na straně tyranově jedině proto, že byl nepřítel křesťanů. I sám Maxencius vrhnuv se se svým koněm do řeky, našel v ní smrt. Také most z člunů od něho přes Tiberu zbudovaný zlomil se pod velikým množstvím vojska, jež tudy se chtělo zachrániti na druhý břeh, a potopil se strhuje s sebou do víru vln veliký počet uprchlíků.

Mrtvola tyranova vodou na povrch vyvržená byla lidu římskému předmětem posměchu: usekli mu hlavu a zanesli ji jako vítězný odznak do tábora Konstantinova; později dostala se až do Afriky, kdež se tamější národové, kteří ho z hloubi srdce nenáviděli, dopouštěli na tomto bídném zbytku smrtelném všeho způsobu potupy a sprostoty.

Tak pomstil Bůh tolik nevinné krve od něho a jeho vinou prolité!

Konstantin pak konal za jásotu senátu a lidu římského, jenž zdál se radostí jako zpitým a ztřeštěným, vítězoslavný vjezd do města a učinil tam počátek nové doby spravedlnosti, pokoje, lásky, doby křesťanského císařství a vítězství kříže nad troskami modloslužby.

Připomenutí.

Povídka tato uveřejněna byla svého času nejdříve v předním katolickém časopisu italském „Civiltà cattolica“; byvši tu příznivě přijata, vydána byla pak jako kniha samostatná. Doba, jejíž obraz tuto jest podán, byla sice již dříve u nás častěji vylíčena (srv. na př. „Fabiola,“ „Obrazy z katakomb“ a j. v.), nicméně mám za to, že překlad přítomný není zbytečný. Jestliže se dnes překládají bez počtu knihy a romány až do omrzení v různých variacích stále totéž thema smyslné lásky opakující, jimiž mysl čtenářstva se rozčiluje a srdce velmi často v kal vášní a hříchu strhuje, nemůže snad nadbytečnou nazvána býti kniha, která obsahem svým hledí zušlechtiti srdce čtenářovo a povznést mysl jeho k výšinám hrdinské ctnosti, byť i snad neodpovídala v každém ohledu přísným požadavkům formy umělecké. Mimo to jest ona prvotní doba církve, doba uskutečněného ideálu křesťanského života, stále plna půvabu pro mysl věřící, jež vždy znova ráda odtud čerpá povzbuzení a útěchu pro své poměry. Dva světové názory: křesťanský a pohanský, ctnost zbudovaná na víře a bezuzdnost nevěry zápasily tehdež o nadvládu; se strany pohanstva ničeho neopomenuto na potlačení bezbranného křesťanství: lži, bezdůvodné podezřívání, pomluvy, posměch, moc hmotná — vše sloužilo jedinému cíli: vyhladit nenáviděné křesťanství. A hle! Neuplynulo ani deset let od onoho dne, co postavili v Římě pomník císaři Diokleciánovi za to, že prý vyhladil jméno křesťanské, — a císař světovládné říše římské sám sklání šiji svou

pod sladké jeho Kristovo! „Doufejtež!“ řekl Kristus, „já jsem přemohl svět,“ a splnil stkvěle dané slovo! Kdož by tudíž necítil se událostmi těmi vždy znovu povzbuzen k důvěře a stálosti ve víře v Krista, vidí-li, kterak v přítomné době starý onen zápas v nové formě se opakuje: kterak vše, co s vírou křesťanskou (resp. katolickou) souvisí, bývá směšným činěno, zváno pošetilým výmyslem lidským; věda, tisk, divadla, spolky, škola, zkrátka vše opět má sloužiti zničení křesťanství, této prý „jediné veliké kletby, jediné skvrny hanby na člověčenstvu“ (Bedř. Nietzsche)! Podaří se to? „Doufejtež“, volají k nám ony dávno zašlé doby prvních mučovníků křesťanských, „doufejtež! Kristus přemáhá svět!“

Pokud se týče překladu samotného, najde se snad dosti jazykových hrbolatin přes nejlepší vůli překladatelovu, podati překlad co možná odpovídající duchu jazyka českého. Není-li, jak doufám, počet jejich příliš veliký, je to zásluhou vys. důst. p. dra. Josefa Dvořáka, profesora bohovědy v Brně, který dle přání vdp. spisovatele překlad se vzácnou ochotou prohlédl; jeho též zásluhou jest, že vypuštěny mnohé poznámky a výrazy zajímavé sice pro učeného odborníka, ale čtenáře prostého spíše rušící a unavující. Budtež proto zde vysloveny vys. důst. p. doktorovi nejuctivější díky za jeho obětavou námahu a ochotu!

V Branišovicích v měsíci říjnu l. P. 1905.

Překladatel.

Obsah.

	Strana
Slovo k čtenáři	3
Kapitola I. Otroci	5
Kapitola II. Křesťanská láska k bližnímu	19
Kapitola III. Dům Thrasonův	27
Kapitola IV. Setník zbylý a legie thebejské	44
Kapitola V. Prefekt města Říma	51
Kapitola VI. Křesťané v lázních	57
Kapitola VII. Námluvy	65
Kapitola VIII. Dvě přítelkyně	72
Kapitola IX. Sloup mléčný a vypravování otrokyně	82
Kapitola X. Vojáci mučenicí	91
Kapitola XI. Nový papež a jeho Jidáš	116
Kapitola XII. Nový posel a setkání se na Kapitolu	127
Kapitola XIII. Z Kapitolu na forum	140
Kapitola XIV. Zuzanna v císařském paláci	156
Kapitola XV. Úklady činěné nevinnosti	166
Kapitola XVI. Návrat Zuzanny a slavnost svatého křtu	171
Kapitola XVII. Římské panny a kajicná hřišnice	179
Kapitola XVIII. Nařízení Diokleciánovo a mučenicí křesťanští	191
Kapitola XIX. Slavná smrt bývalého prefekta Flaviána a jeho druhův	206
Kapitola XX. Požár a hromadné vraždění	211
Kapitola XXI. Lišák v pasti a noční útok	218
Kapitola XXII. Nešťastná příhoda záletníka	226
Kapitola XXIII. Příbuzný katanem	234
Kapitola XXIV. Hry v cirku a odsouzený k zápasu	246
Kapitola XXV. Amfiteatr a šermířské zápasy	258
Kapitola XXVI. Schůze křesťanské a zprávy z východu	273

	Strana
Kapitola XXVII. Paměti Eusebiovy a řeč papeže Marcellina	281
Kapitola XXVIII. Bůh jest veliký, a tajemné jsou cesty jeho	291
Kapitola XXIX. Tajné dopisování	298
Kapitola XXX. Poslední dopis a loučení Anastazie	307
Kapitola XXXI. Prefekt v domě Anežčině a pokus o útěk	319
Kapitola XXXII. Poslední slavnost pohanského Říma a pomíjející vítězství jeho císařův	325
Kapitola XXXIII. Statky církevní. Běda tomu, kdo na ně sáhá	335
Kapitola XXXIV. Poslední pokus	340
Kapitola XXXV. Spiknutí; nové vraždění křesťanův	346
Kapitola XXXVI. S jeviště divadelního do nebe	357
Kapitola XXXVII. Stádce oloupené o pastýře	364
Kapitola XXXVIII. Úklady nastrojené proti oběma sv. pannám Zuzanně a Anežce	377
Kapitola XXXIX. Panenství a mučnická smrt	383
Kapitola XL. Na Anežčině hrobě	397
Kapitola XLI. Anežčin příklad školou mučnictví	402
Kapitola XLII. Mučnická koruna otce i dcery	414
Kapitola XLIII. Vítězství svatého kříže. Závěr	426

